

**THE BOOK WAS
DRENCHED**

BROWN BOOK ONLY

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200304

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. K83/S53m Accession No. K. 4442

Author శ్రీమన్మోక్షానంద శాస్త్రి

Title ములనక్షత్రము 1954

This book should be returned on or before the date last marked below.

ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಮಾಲೆ

ಮೂಲಾನಕ್ಷತ್ರ

ಶಿಲಪನಾರಾಯಣ

ಮೈಸೂರು

ಕಾವ್ಯಾಲಯ : ಪ್ರಕಾಶಕರು

ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣ ೧೯೫೪

All Rights Reserved
ಎಲ್ಲಾ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ಕಾದಿರಿಸಿದೆ

ಮುದ್ರಕರು :

ಜಿ. ಎಚ್. ರಾಮರಾವ್

ಮೈಸೂರು ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಪಬ್ಲಿಷಿಂಗ್ ಹೌಸ್,

ಮೈಸೂರು

ಮು ನ್ನು ಡಿ

ಬಹಳ ದಿನಗಳಿಂದಲೂ ನನಗೆ ಕನ್ನಡದ ಸೇವೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಸೆ; ಹಂಬಲ. ಇದರ ಫಲವಾಗಿಯೇ ಈಗ “ ಮೂಲಾ ನಕ್ಷತ್ರ ” ಹೊರಬಿದ್ದಿದೆ.

ವಾಚಕವ್ಯಂದವು ನೀಡುವ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಉತ್ತೇಜಿತನಾಗಿ, ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ಜನತೆಯ ಮುಂದೆ ಇಡಬೇಕೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಅವರೆಲ್ಲರ ಆಶೀರ್ವಾದದ ಬಲದಿಂದ ನನ್ನ ಕೋರಿಕೆ ಸಫಲವಾಗಲಿ.

ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಅವಷ್ಟು ಬೇಗ ನನ್ನನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ನೆರವಾದ, ಬೆಳಕಿಗೆ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ, ಕಾವ್ಯಾಲಯ ಪ್ರಕಾಶಕರಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಕೊಡಲಿ ಚಿದಂಬರಂರವರಿಗೆ ನಾನು ತೀರ ಚಿರಮುಣಿಯಾಗಿರುತ್ತೇನೆ; ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಅನಂತ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

ಸು. ಶೇಷನಾರಾಯಣ

ವೈಶಾಖಮಾಸ. ಭಾನುದೇವನು ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ದಹಿಸಲು ಶಸಧಗೈದಿರುವನೋಯೆಂಬಂತೆ ಬಿಸಿಲು ಅತ್ಯುಗ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದ ರೈಲು ತನ್ನ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಸ್ಥಳವನ್ನು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಸೇರಬೇಕೆಂಬ ತವಕದಿಂದ, ಭರದಿಂದ ಓಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂದು ಚಾಮರಾಜನಗರದ ಬಳಿಯ ಹಳ್ಳಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಜಾತ್ರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಜನಜಂಗುಳಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನೆರೆದಿತ್ತು. ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ರೈಲು ನಿಲ್ಲುವುದೇ ತಡ. ಕಿಕ್ಕಿರಿದ ಜನಸ್ತೋಮ ಕುರಿಯ ಮಂದೆಗಳಂತೆ ನೂಕುತ್ತ, ನುಗ್ಗುತ್ತ, ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಆವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಬಿಸಿಲಿನ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯನ್ನು ಸಹ ಲಕ್ಷಿಸದೆ, ದೇವನ ಸಂದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಅದೆಷ್ಟೋ ಜನ ಧಾರೆಧಾರೆಯಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ಥಳದ ಅಭಾವದಿಂದ ರೈಲು ಬಂಡಿಯ ಎರಡೂ ಕಡೆಯ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯುವಕರ ತಂಡವು ಕೈಪಿಡಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಒಳಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇ ಇಲ್ಲ. ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಇಡಲು ಮೀಸಲಾಗಿರುವ ಮೇಲಿನ ಹಲಗೆ ಯಾದಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಜನ ಒಂದಿಷ್ಟು ಸ್ಥಳಬಿಡದೆ, ಪ್ಯಾಕ್ ಮಾಡಿದ ಡಬ್ಬದಂತೆ, ಅಡೆದಿದ್ದರು. ಹೊತ್ತ ಭಾರವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆಯೋ ಏನೋ ಉಗಬಂಡಿಯು ಸಹ ಅತ್ತಿತ್ತ ಅಲುಗಾಡುತ್ತ, ಮಂದಗತಿಯಿಂದ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪಾಪ! ಅದೂ ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿ. ನೀರಡಿಕೆ, ಹಸಿವು ಅದಕ್ಕೂ ತೀವ್ರವಾಗಿದ್ದಿತೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದು ಗಂಟಲು ಕಟ್ಟಿದವನಂತೆ, ಬಲಹೀನನು ಕೂಗುವಂತೆ, ಕಿರಿಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಒಳಗೆ ಅಡೆದಿದ್ದ ಜನಸ್ತೋಮದ ಸಾಡನ್ನಂತು ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇ ಇಲ್ಲ.

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನರಕವನ್ನು ನಾವಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಬಿಸಿಲಿನ ರುಳದೊಂದಿಗೆ, ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ಬೀಡಿ, ಚುಟ್ಟಾ, ಹೊಗೆಯೂ ಸೇರಿ, ಅದೊಂದು ಹೊಸ ನಾತಾವರಣವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದ್ದಿತು. ಒಂದು ಕಂಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟಿನಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಂಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟಿಗೆ, ಚತುರರಾದ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಹುಡುಗರು ಧಾವಿಸಿ, ಸೋಡಾ, ಕಲರ್ ಕ್ರೆಮ್, ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನೀಲಾಂಬರಿ ರಾಗದಲ್ಲಿ ಅವರು ಹಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಗಿರಾಕಿ. ಎಡದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸೀಸೆ ಹಿಡಿದು, ಮುಚ್ಚಳಿನ ತುದಿಗೆ ಕಾರ್ಕ್ ಸೇರಿಸಿ, ಡಬ್ ಎಂದು ಒಡೆದಾಗ, ಮೊದಲು ಕಾಣುವ ಮಂಜಿನಂತಹ ಹೊಗೆ, ಅನಂತರ ಗುಳ್ಳೆ, ಗುಳ್ಳೆ ನಿಂತಮೇಲೆ ಕೆಂಪಗಿನ ಆ ನೀರು—ನೋಡಲು ನೋಟ ಜಿನ್ನಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಒಳಗೆ ಸೆಕೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿದ್ದರೂ ಹರಟೆ ಮಾತ್ರ ನಿಂತಿರಲಿಲ್ಲ, ಜನ ಏನೆಲ್ಲಾ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಮನೆಮಾತು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಮಾತನ್ನೂ ನಾವಲ್ಲಿ ಕೇಳಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಒಟ್ಟಾರೆ ಹೇಳಬಹುದೆಂದರೆ ಅದೇ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕವಿಶ್ವ. ಹಾಸನದಿಂದ ಪ್ರಯಾಣ ಗೈದು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಶಾಮರಾಯರು ಮಾತ್ರ, ಇದೊಂದಕ್ಕೂ ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಡದೆ, ಉತ್ಸಾಹವಿಲ್ಲದವರಂತೆ, ಯಾವುದೋ ಯೋಚನಾತರಂಗದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಪಾಪ, ಅವರೇನು ಮಾಡುವರು? ತಮ್ಮ ಏಕ ಮಾತ್ರ ಪುತ್ರಿಗೆ ವರವನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಹುಡುಕಿ ಅವರು ಬೇಸತ್ತಿದ್ದರು. ವರ್ಷ ಪೂರಾ ಈ ರೈಲು ಪ್ರಯಾಣದ ಅಲೆದಾಟ ಅವರಿಗೆ ಸಾಕುಮಾಡಿತ್ತು. ಕೀಚ್ ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತ ಚಾಮರಾಜನಗರದ ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ಗೈಲುನಿಂತಿತು. ಕೈಯಲ್ಲಿನ ದೊಣ್ಣೆಯನ್ನು ಊರಿ ಶಾಮರಾಯರು ಕೆಳಗಿಳಿದರು.

ಸಾಳ್ಯ ಚಿಕ್ಕದೊಂದು ಹಳ್ಳಿ. ಅದು ಚಾಮರಾಜನಗರ ದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ, ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಮೈಲಿಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಆಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ತಮ್ಮ ದೊರೆಸಾನಿಯರೊಂದಿಗೆ ಬೇಟೆ ಆಡಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಲೆಂದು ಸಾಳ್ಯವನ್ನೊಳಕೊಂಡ ಈ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕೊಯಮತ್ತೂರು ಜಿಲ್ಲಾವಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರಂತೆ. ಜನಗಳಾಡುವ ಮಾತದು. ಅದೆಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಜವೋ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೆ ಒಂದು ಮಾತ್ರ ದಿಟ. ಈ ಭಾಗಗಳು ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಪಕ್ಕದ ನಮ್ಮ ತಮಿಳು ಸೀಮೆಯವರಿಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಕಾಡು ಸಿಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನಾವೂ ಈ ಸೇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಅನುಮೋದಿಸಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿಯ ಕಾಡೆಂದರೆ ಕಾಡು. ಬಿದುರು ಮೆಳೆಗಳು ಆಕಾಶದೆತ್ತರ ಬೆಳೆದು ಕಾಡಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶೋಭೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿವೆ. ಸುತ್ತಲೂ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಕೋಟಿ ಕಟ್ಟಿದಂತೆ ನಿಂತಿವೆ. ಆನೆಗಳ ತವರು ಮನೆ ಇದು. ದುಷ್ಟ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾಗಯೇ ನಿಂತಿವೆ. ನೀರಿನ ಝರಿಗಳು ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಹರಿಯುತ್ತ ಗುಳುಗುಳು ಎಂದು ಶಬ್ದಗೈಯುತ್ತಿವೆ. ಎತ್ತ ನೋಡಿದರೂ ಹಚ್ಚ ಹಸುರೇ. ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಕೃತಿಯ ರಮ್ಯವಾದ ನೋಟ ಎಂಥವರಿಗೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆಹ್ಲಾದವನ್ನುಂಟು ಮಾಡದೆ ಇರದು. ದಾರಿಯ ಇಕ್ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿರುವ, ಉದ್ದುದ್ದ ಮರಗಳ ಮೇಲೆ, ಗೂಡು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ವಾಸಮಾಡುವ ಪಕ್ಷಿಗಳ ತಂಡದ ಚಿಲಿಪಿಲಿ ಶಬ್ದವೂ, ಕೋಗಿಲೆಗಳ ಚಿಕ್ಕವೂ ಕೂಗೂ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬರುವವರಿಗೆ ಸ್ವಾಗತವನ್ನು ನೀಡುವಂತೆ ತೋರುತ್ತವೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣ ಸೌಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ. ರಸ್ತೆಯ ಮುಖವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯ ಜನ ಕಂಡರಿಯರು. ಬೆಳಗ್ಗೆ ತಂಗಳುಂಡು,

ಬುತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿ ಹೊರಟರೆ, ಮೂರಾಳುದ್ದ ಹೊತ್ತಿರುವಾಗಲೇ, ಚಾಮರಾಜನಗರ ಸೇರುವರು. ತಮಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಜೀನಿ ದಿನ ಸುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು, ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಹಿಂದಿರುಗುವುದು ಅವರ ವಾಡಿಕೆ. ಆ ದಿನ ಶಾಮರಾಯರು ರೈಲಿನಿಂದಿಳಿದಾಗಲೇ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಹೇಗೋ ಈ ದಿನ ಊರು ಸೇರಲೇ ಬೇಕೆಂಬ ದೃಢ ನಿರ್ಧಾರದಿಂದ, ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಅವರು ಭರದಿಂದ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಆಳು ಅವರು ; ಆಜಾನು ಬಾಹು. ಅವರದು ಒಳ್ಳೆ ಬಲಿಷ್ಠದೇಹ. ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಧೋತ್ರದ ಸೆರಗನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿಸಿ, ಕೋಲನೂರುತ್ತ, ಯೋಚನೆಯಿಲ್ಲದವರಂತೆ ನಡೆಯುವ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಚಿಂತೆ ಅವರನ್ನು ಮುಪ್ಪಾಗಿ ಮಾಡಿತ್ತು. ಸಾಳ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾರಿ ಸ್ಥಿತಿಯಂತರು ಅವರು. ತಲೆ ತಲಾಂತರದಿಂದ ಅವರ ಮನೆತನದವರು ತಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರು. ಒಳ್ಳೆ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಆ ಪ್ರಾಂತ ದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅವರು ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿ, ಎರಡೂ ಕೈಗಳಿಂದ ಬರ್ಚು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ದೇವರು ಸಹ ಅಳತೆಯಾಗಿಯೇ ಅವರಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಪುತ್ರನನ್ನೂ, ಒಬ್ಬ ಪುತ್ರಿಯನ್ನೂ ಮಾತ್ರ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದ. ಮಗ ರಾಮು ತಂದೆಗೆ ಸಹಾಯಕನಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲೆ ಉಳಿದಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅವರಿಗೇಗ ಕಷ್ಟಕಾಲ. ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಹುಡು ಕಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ತಮ್ಮ ಪುತ್ರಿಗೆ ವರನೊಬ್ಬನನ್ನು ಗಳಿಸಲು, ಅವರು ಅಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದರು. ಕಾರಣ, ಹುಡುಗಿ ಮೂಲಾ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವಳೆಂದು. ಮಾವ ಇಲ್ಲದ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಅವಳು ಬಾಳಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ವರ ಅನುಕೂಲವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳ ಸನ್ನಿವೇಶ ಸರಿಯಿಲ್ಲ. ಸ್ಥಳ ಸನ್ನಿವೇಶ ಸರಿಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ವರ ಅನುಕೂಲವಿಲ್ಲ. ಎರಡೂ ಕೂಡಿದಾಗ ಮಾವ ಗುಂಡುಕಲ್ಲಿ ನಂತೆ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕೇನು ಮಾಡುವುದು ? ಅನೇಕ ವೇಳೆ

ಅವರ ಪತ್ನಿ ಜಾನಕಮ್ಮನವರು—ವರ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗ ವರನ ಮನೆ ಯವರಿಗೆ ನಕ್ಷತ್ರ ತಿಳಿಸಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಆದರೆ ಸತ್ಯಸಂಧರಾದ ಶಾಮರಾಯರು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಲು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಯಾನಾಗಲೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತನ ಗೌರವಗಳಿಂದಲೇ ಬಾಳಿದವರು. ನಿಷ್ಠಾಪರರು. ಉಸ್ ಎಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟು, ಹೆಗಲ ಚೀಲ ಕೆಳಗಿಳಿಸಿ, ಅವರು ಮನೆ ಸೇರುವಾಗ, ಸೂರ್ಯಾಸ್ತವಾಗಿ ಅರ್ಧ ತಾಸು ಕಳೆದಿತ್ತು.

೩

ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಶಾಮರಾಯರ ಮಗಳು. ಒಳ್ಳೆ ಚೆಲುವೆ. ಹದಿನಾರು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದು ಹದಿನೇಳರ ಹೊಸ್ತಿಲಿಗೆ ಈಗವಳು ಕಾಲಿಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ಪಟ್ಟಣದ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡರಿಯಳಾದುದರಿಂದ, ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಈಗಿನ ಕಾಲದ ನಾರೀಮಣಿಗಳಂತೆ ಅವಳಿನ್ನೂ ಮುಂದುವರಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಓರೆಯಾಗಿ ತಲೆ ಬೈತಲೆ ತೆಗೆದು, ಎರಡೂ ಕಿವಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕೂದಲು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಪ್ಪು ಕನ್ನಡಕ ಹಾಕಿ, ಸ್ನೋ, ಪೌಡರ್ ಬಳಿದುಕೊಂಡು, ಎಡದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕರವಸ್ತ್ರವಿಡಿದು ಬೀಸುತ್ತ, ಮೊಸಳೆ ಆಕಾರದ ಚವ್ವಲಿಯಿಂದ ಠಪ್ ಠಪ್ ಎಂದು ಶಬ್ದ ಮಾಡುತ್ತ, ಓರೆಗಣ್ಣಿನಿಂದ ಯುವಕರ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿ ಚಿಲ್ಲುತ್ತ, ರೇಸ್ ಕುದುರೆಯಂತೆ ನಡೆಯುವುದು ಅವಳಿಗಿನ್ನೂ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ; ಅದನ್ನು ಕಲಿತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮಡಿಲಿನಲ್ಲಿ, ಹಳ್ಳಿಗರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದವಳವಳು. ತಲೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಾಚಿ, ಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ಬೈತಲೆ ತೆಗೆದು, ಉದ್ದುದ್ದ ಕೇಶರಾಶಿಯನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿ, ಜಡೆ ಹೆಣೆದು, ಲಾಂಗೂಲದಂತೆ ಇಳಿಬಿಟ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಕುಂಕುಮ ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡಾಗ, ಸೌಂದರ್ಯದೇವತೆಯಂತೆ ಅವಳು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮಿಂಚಿನಂತಹ ಕಣ್ಣು

ಗಳು, ಉದ್ದವಾದ ಮೂಗು, ನಗುವಾಗ ಕೆನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಗುಳಿಬಿದ್ದು ಅವಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಶೋಭೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿತ್ತು. ಕುಚಗಲೆರಡೂ ಸರಿಯಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದವೆಂಬಂತೆ ಚಿಕ್ಕವಾಗ ಚೊಕ್ಕವಾಗಿದ್ದವು. ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು ಅವಳ ದೇಹದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಂಗವನ್ನೂ ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ಕೆತ್ತಿದ್ದನೆಂಬಂತೆ ಅವಳು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಳು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಹೂವಿನ ಕೊರತೆಯೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕಾಗದದ ಹೂವನ್ನು ಮುಡಿಯುವ ಅಭ್ಯಾಸ ಅವಳಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಅವಳು ಕಂಡೇ ಅರಿಯಳು. ಶಾಮರಾಯರ ಹಿತ್ತಿಲೇ ಒಂದು ನಂದನವನ. ಆಳುಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಹೊಯ್ಯಿಸಿ, ವಿವಿಧ ಪುಷ್ಪಗಳ ಗಿಡಗಳನ್ನೂ, ಲತೆಗಳನ್ನೂ ಅವರು ಬೆಳೆಸಿದ್ದರು. ಅವರ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಜಾಜಿ, ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಗುಲಾಬಿ, ಸೇವಂತಿಗೆ, ಸುಗಂಧರಾಜ, ಸಂಪಗೆ, ಎಲ್ಲ ಇದ್ದುವು. ಗಾಳಿ ಬೀಸಿದಾಗ ಸುಮಗಳ ಸುವಾಸನೆ ಹರಡಿ, ಊರೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಹಿತ್ತಿಲಿನಲ್ಲಿ ವಾಸ. ಈ ಗಿಡ ಕಿತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ನೆಡುವುದು, ಆ ಗಿಡ ಕಿತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ನೆಡುವುದೇ ಅವಳ ಕಸಬು. ಒಂದು ಕುಕ್ಕೆ ತುಂಬ ಹೂಕಿತ್ತು ಮಾಲೆಕಟ್ಟಿ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಚಿತ್ರಪಟಗಳಿಗೆಲ್ಲ ನೇತು ಹಾಕುವಳು. ಉಳಿದದ್ದನ್ನು ಮಿಕ್ಕವರಿಗೂ, ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತೆಯರಿಗೂ ಹಂಚಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ರಾಮು ಒಂದೊಂದು ವೇಳೆ ಹಾಸ್ಯಮಾಡುವುದೂ ಉಂಟು. ತಾಯಿಯ ಕೂಡ ಅವನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ: “ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಈ ಹೂದೋಟವನ್ನು ಹೇಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಾಳಮ್ಮಾ” ಎಂದು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರೂ ರಾಮುವೂ ನಗಲು, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ತಾನೂ ನಕ್ಕು ಹೋಗೋ ಎನ್ನುವಳು. ಬೆನಾರಸ್ ರೇಶ್ಮಿ ಸೀರೆಯನ್ನು ಉಟ್ಟು, ನೇರಿಕೆ ಬಣ್ಣದ ಕುಪ್ಪಸವನ್ನು ತೊಟ್ಟು, ದೊಡ್ಡ ದಾದ ಕೆಂಪು ಗುಲಾಬಿ ಹೂವೊಂದನ್ನು ಮುಡಿದು ಒಂದು, ಬಳೆಗಳ ಶಬ್ದದೊಂದಿಗೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ, ಇತ್ತಿಂ

ದತ್ತ, ಸುಳಿದಾಡಿದರೆ ಮನೆ ಸ್ವರ್ಗ ಸಮವಾಗಿ ಆನಂದ ದಿಂದುಕ್ಕುತ್ತಿತ್ತು.

೪

ದಫೆದಾರ್ ಗುಂಡೂರಾಯರೆಂದರೆ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಮೈಸೂರೆ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡುಗುತ್ತಿತ್ತಂತೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರು ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಪೋಲೀಸ್ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಅವರು ಬೆತ್ತ ಹಿಡಿದು ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಠಲಾಯಿಸುವಾಗ ಅಳುವ ಮಕ್ಕಳು ಸಹ ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು, ಮೈಸೂರು ಜನ ಆಡುವುದನ್ನು ಈಗಲೂ ಸಹ ನೀವು ಕೇಳಿರಬಹುದು. ಅವರ ಮೂರ್ತಿಸ್ವರೂಪವೂ ಅಂಥದೇ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಎತ್ತರದ ಆಳು. ದಟ್ಟಪುಷ್ಟವಾದ ಕಾಯ. ಗಿರಿಜೆ ಮೀಸೆ. ಅವರಿಗೆ ಕೆಲಸದಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಿರಿವಂತರು, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ವಾಸಮಾಡುವ ಒಂಟಿಕೊಪ್ಪಲಿ ನಲ್ಲೇ ಅವರು ಭಾರಿ ಮನೆಯೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ "ಅನ್ನ ಪೂರ್ಣಾ" ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ತಿವರಾಂ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಏಳು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಮನೆಯೊಂದನ್ನು ತೆಗೆದು ಬಾಡಿಗೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ತಂಡ್ಯದ ಬಳಿ ಏಳು ಎಕರೆ ಗದ್ದೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಸುಖಕ್ಕೇನೂ ಅವರಿಗೆ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಮಗ ರಾಘವೇಂದ್ರನನ್ನು ಪದವೀಧರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಪೋಲೀಸ್ ಇಲಾಖೆಗೇ ಸೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವರ ಹಂಬಲ. ಗುಂಡೂರಾಯರು ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಕನ್ನಡ ಲೋಯರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಪಾಸು ಮಾಡಿದವರು. ಅವರು ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅವರಿಗಿದ್ದ ದಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ, ಖಂಡಿತ ಅವರು ಡಿ.ಎಸ್.ಪಿ. ಆಗಿಯೇ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಮಗ ಪೂರ್ಣ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ, ದಕ್ಷತೆ

ಯಿಂದ ಪೋಲೀಸ್ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಮೆರೆದಾಡಬೇಕು, ಮೈಸೂರು ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಲಾಲ್ ಹೆಸರುಗಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವರ ಆಸೆ. ಆದರೆ ಮಗ ರಾಘು ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ದುಶ್ಚಟಗಳು ಹಂಬಿನಂತೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡುವು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಣ ಕಾಸು ಕದಿಯುವುದು, ಹೋಟಲಿಗೆ ಹಾಕುವುದು, ಅವನ ನಿತ್ಯ ಕಸಬಾಗತ್ತು. ವಿಲ್ಸನ್ ಸಿಗರೇಟಿನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಕಾಸಿಗೆ-ಮೂರರ ಬೀಡಿಯವರೆಗೂ ಸಮಯ ಬಂದ ಹಾಗೆ ಅವನು ಸೇದುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಳ್ಳತನ ಕ್ರಮೇಣ ಬಲಿತು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಮಾರಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಅವರಿಂದ ಇವರಿಂದ ಎರವಲು ಪಡೆದು, ಕಾಲ ಕಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿದನು. ಅನೇಕ ದಿನಗಳು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವುದನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟನು. ಅನಂತರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ತಿಳಿದು ಬಂತು. ಗುಂಡೂರಾಯರು ಗುಡುಗಿದರು ; ಕಿಡಿ ಕಿಡಿಯಾದರು ; ರೇಗಾಡಿದರು. ಒಂದು ದಿನ ಬೆತ್ತ ತೆಗೆದು ಸರಿಯಾಗಿ ಬಾರಿಸಿಯೇ ಬಿಟ್ಟರು. ತಡೆಯಲು ಬಂದ ಶಾರದಮ್ಮನವರಿಗೂ ಒಂದೇಟು ಬಿದ್ದು, ಅವರ ಎಡಗೈಯ ಬಳೆಗಳೆಲ್ಲ ಒಡೆದು ಚೂರು ಚೂರಾದುವು. ಅಂದರೆ ರಾಘು ಬಹಳ ಬಲಿತು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ತಂದೆಗೆ ಅವನು ಬಗ್ಗುವ ಮಗನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ದಿನಂಪ್ರತಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ರಾಧಾಂತ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು : ಮಳೆ, ಗುಡುಗು, ಸಿಡಿಲು ಎಲ್ಲ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುವು ಮನೆಯಲ್ಲಿ. ಕೊನೆ ಕೊನೆಗೆ ರಾಘು ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವನು, ತಿರುಗಿ ಮನೆಗೆ ಅನೇಕ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಬರುತ್ತಲೇಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನನ್ನು ವಾಪಸು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವುದೇ ಭಗೀರಥ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಗುಂಡೂರಾಯರು-ಅವನನ್ನು ಕರೆದು ತರುವುದೇ ಬೇಡ ; ಎಲ್ಲಾದರೂ ಸಾಯಲಿ, ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು: ಆದರೆ ಹೆತ್ತ ಮನ ಕೇಳುತ್ತದೆಯೆ?—ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಪಕ್ಕದ ಮನೆಯವರನ್ನು

ಬೇಡಿ ಕಾಡಿ, ಹುಡುಕಿಸಿ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸಿ, ಗುಂಡೂರಾಯರನ್ನು ಮಾತನಾಡ ಬೇಡಿರೆಂದು, ಕಟ್ಟಾಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಅವರನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ಹುಲಿಯಂತೆ ಅವರು ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾತಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲ, ಬಿಡುವುದಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲ; ಹುಂಗುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾರದಮ್ಮನವರಿ ಪತಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿ ಮಗನನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ, ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಘು, ಎಸ್.ಎಸ್. ಎಲ್.ಸಿ. ಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ವರ್ಷ ಲೋಕರ್ ತಿಂದು ಹಾಗು ಹೀಗು ಕಡೆಗೆ ಪಾಸು ಮಾಡಿದನು. ಯಾರೇನೆಲ್ಲ ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿ ದರೂ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹಠ ಹಿಡಿದುಬಿಟ್ಟನು. ಗುಂಡೂರಾಯರು ಏನೆಲ್ಲ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದರೂ ಅವನು ತನ್ನ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲಿಲ್ಲ. “ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಲೂ ತೋಚದೆ, ಪೋಕರಿ ಹಾಳಾಗಲಿ” ಎಂದು ಬೈದು ಅವರು ಸುಮ್ಮ ನಾದರು. ರಾಘುವಿಗೆ ಪ್ರಾಯ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ದಾಟಿ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಈ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಅವನು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಕರ್ಧ ಸೂಳೆಯರ ಮನೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ಕೆಳಗಿಳಿದಿದ್ದನು.

೫

ಇಂದು ಶಾಮರಾಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗದ್ದಲ. ಜಾನಕಮ್ಮ ನವರು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಓಡಾಡುತ್ತ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಳುಗಳಿಗೂ ಅದು ಇದೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಸಡಗರಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ನೋಡಲು ಹಾಸನ ದಿಂದ ಬಾಲುರಾಯರು ಮತ್ತು ಅವರ ಪತ್ನಿ ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮನವರು ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರ ಮಗ ಶ್ರೀಧರ ಮೈಸೂರಿನ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ

ಓದುತ್ತಿದ್ದನು. ಜೂನಿಯರ್ ಇಂಟರ್‌ನಲ್ಲಿ ಅವನು ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಯಾರ್ಯಾರ ಸಿಸಾಸುರ ಮಾಡಿಸಿ ಶಾಮರಾಯರು ಬಾಲುರಾಯರನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದರು. ಬಾಲುರಾಯರು ಬಂದ ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಶ್ರೀಧರ ಬಂದನು. ಶಾಮರಾಯರು ಅವನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಚಾಮರಾಜನಗರಕ್ಕೆ ಗಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಿ, ದಾರಿ ದಾರಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಯಂಕಾಲ ಐದು ಘಂಟೆಗೆ ಗಾಡಿ ಬಂದಿತು. ಶ್ರೀಧರ ಕೆಳಗಿಳಿದನು. ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ಸ್ವಾಗತವು ಅವನಿಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ಶ್ರೀಧರನು ಸುಲಕ್ಷಣವಾದ ಯುವಕನಾಗಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ, ಸುಸಂಸ್ಕೃತನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ದಾರಿಯ ಪ್ರಯಾಸ ಮಿಗೆಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ರಮಣೀಯವಾದ ನೋಟವನ್ನು ಉದ್ದಕ್ಕೂ ನೋಡುತ್ತ, ಅವನು ಆನಂದ ಪರವಶನಾಗಿದ್ದನು. ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮನವರು ಮಗನೊಂದಿಗೆ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತ, ಮೈಸೂರು ಸಮಾಚಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀಧರನಿಗೆ ತಾಯಿಯೆಂದರೆ ಬಹಳ ಪ್ರೇಮ. ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ತಾಯಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ವಸ್ತು ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲವೆಂದು, ವಿದ್ಯಾವಂತನಾದ ಅವನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದುದು, ಅಷ್ಟೇನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಮಾತಲ್ಲ. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಶ್ರೀಧರನ ರೂಪಗುಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಮನದಣಿದಿದ್ದರು. ರಾತ್ರಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸಾಲಾಗಿ ಕುಳಿತರು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಕೈರುಚಿಯನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತ, ಮಧ್ಯೆ ಮಧ್ಯೆ ದೇಶ ಕಾಲ ವರ್ತಮಾನಗಳನ್ನಾಡುತ್ತ ಅವರು ಊಟ ಸಾಗಿಸಿದ್ದರು. ಹೊತ್ತು ಮೀರಿದುದರಿಂದ ಆ ದಿನ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸಿದರು.

೬

ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬೆಳಗಿದ್ದ ಕೂಡಲೆ ತನ್ನನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನಳಾಗಿದ್ದಳು. ಅಣ್ಣ ರಾಮು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ

ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ತಂದಿದ್ದ ಕಂಚಿ ಸೀರೆ ಉಟ್ಟು, ಹಸುರು ಬಣ್ಣದ ರೇಶ್ಮೆ ಕುಸ್ವಸ ತೊಟ್ಟಿದ್ದಳು. ತಲೆಯನ್ನು ಬಾಚಿ ಹಣೆಗೆ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಕುಂಕುಮ ಇಟ್ಟಿದ್ದಳು: ಮೂರು ಹರಳಿನ ಬೇಸರಿ ಫಣಕ್, ಫಣಕ್ ಎಂದು ಮಿನುಗುತ್ತಿತ್ತು ಅವಳ ನಾಸಿಕದಲ್ಲಿ. ಎರಡೆರಡು ಚಿನ್ನದ ಗೀರು ಬಳೆಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಕೈತುಂಬ ಬಳೆ ತೊಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಹಳ್ಳಿಯ ಹೆಣ್ಣಾದುದರಿಂದ ಅಷ್ಟೊಂದು ದಾಷ್ಟಿಕತನವುಳ್ಳವಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಬಹಳ ಸಂಕೋಚ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವಳಾಗಿದ್ದಳು. ಎಲ್ಲರೂ ಏಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ತಾನೆದ್ದು, ಶಬ್ದಮಾಡದೆ ಬಾಗಿಲು ತೆಗೆದು, ಹಿತ್ತಿಲಿನಲ್ಲಿ ಹೂಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ತಂದಿದ್ದಳು. ಸೇವಂತಿಗೆ, ಸುಗಂಧರಾಜ, ಜಾಜಿ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಬೆರೆಸಿ, ಗುಂಡಾಗಿ ಹೂಕಟ್ಟು ಮುಡಿದಿದ್ದಳು. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದಾದ ಒಂದು ಗುಲಾಬಿ ಹೂವನ್ನು ಸೇರಿಸಿದ್ದಳು. ಹೂ ಕಟ್ಟಲು ದಾರ ಹಿಂದಿನ ದಿನ ತೆಗೆದಿಡಲು ಮರೆತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಇಂದು ಅವಳಿಗೆ ಬಹಳ ಪೇಚಾಟಕ್ಕಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಿತು. ಶ್ರೀಧರ ಮಲಗಿದ್ದ ಕೋಣೆಯಲ್ಲೇ ಚಿಕ್ಕದೊಂದು ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಸಿಕ್ಕಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದಿತು. ಬಾಗಿಲು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದುದರಿಂದ, ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಧೈರ್ಯಮಾಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಹೊಸ್ತಿಲವರೆಗೆ ಬಂದು ನಾಲ್ಕು ತಡವೆ ಬಗ್ಗಿ ಬಗ್ಗಿ ನೋಡಿದಳು. ಎಲ್ಲರೂ ಗಾಢನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ, ಒಂದೊಂದೇ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುತ್ತ, ಸದ್ದುಮಾಡದೆ ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ದಾರದ ಉಂಡೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ, ಅವಳಿಗೆ ಮೈಯೆಲ್ಲ ಬೆನರು ಸುರಿಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ತಾನೊಂದು ದೊಡ್ಡಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಜಯಶೀಲೆಯಾದೆನೆಂದು, ಭಾರಿ ವಿಜಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿದ ವೀರಯೋಧಕಂತೆ ಹಿಗ್ಗುತ್ತ, ಅವಳು ಹೊರಗೆ ಬರುವಾಗ ಕ್ಷಣಾರ್ಥ, ಶ್ರೀಧರನ ಮೇಲೆಯೂ ದೃಷ್ಟಿಚಿಲ್ಲಿದಳು. ಪ್ರಸನ್ನವದನನಾಗಿ ಗಡ್ಡದವರೆಗೂ ಶಾಲನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಅವನು ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಎಲ್ಲರೂ ಎದ್ದ ಕೂಡಲೇ ಸ್ನಾನಪಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿದರು. ಬೆಳಗಿನ ಕಾಫಿಯೂ ಆಯಿತು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಔತಣ. ವರನ ಮನೆಯವರಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ತುಂಬ ತೃಪ್ತಿಯಾಯಿತು. ಆದರೆ ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮನವರಿಗೆ ಇದುವರೆಗೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ನಕ್ಷತ್ರ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಾಲುರಾಯರು ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಗೆ ಇದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಇದರಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಹೆಚ್ಚು ನಂಬಿಕೆಯಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತರೊಬ್ಬರು ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸಿದುದರ ಮೇಲೆ, ಪತ್ನೀ ಪರಿವಾರ ಸಮೇತರಾಗಿ, ಅವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಳ ಸನ್ನಿವೇಶ ಶಾಮರಾಯರ ಮನೆಯವರ ಸಭ್ಯತನ, ಎಲ್ಲವೂ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿತ್ತು. ಶ್ರೀಧರನೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ತೃಪ್ತಿಪಟ್ಟಿದ್ದನು. ಪರಸ್ಪರ ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯ ನಡೆದ ಮೇಲೆ ತಾವು ಊರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪತ್ರ ಬರೆಯುವುದಾಗಿ ಬಾಲುರಾಯರು ತಿಳಿಸಿದರು. ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಲು ಎಲ್ಲರೂ ಸನ್ನದ್ಧರಾದಾಗ, ತಾಯಿ ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಸನ್ನೆ ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅತ್ತೆ ಮಾವಂದಿರಾಗುವವರಿಗೂ, ಶ್ರೀಧರನಿಗೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಳು. ಅನಂತರ ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದರು. ಸಾಗಗೊಳಿಸಲು ಶಾಮರಾಯರೂ, ಜಾನಕಮ್ಮನವರೂ, ಊರಹೊರಗಿನ ದಾರಿಯ ಮಾವಿನ ಮರದವರೆಗೂ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಕಾಡು ದಾರಿಯಾದುದರಿಂದ ಚಾಮರಾಜನಗರದವರೆಗೆ, ಅವರನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಸೇರಿಸಲು, ಆಳಿನ ಕೂಡ ರಾಮುವೂ ಹೊರಟಿದ್ದನು. ಆಳನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೂರಿಸಿ ಅವನೇ ಗಾಡಿಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ, ಗಾಡಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ತಂದೆತಾಯಿಗಳು ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಮೇಲೆ, ಅವಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ನಾಚಿಕೆಯಾಗಿ, ಹಿತ್ತಿಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸಸಿವಾರದ ಮರದ ಬಳಿ ನಿಂತು, ಗಾಡಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವವರೆಗೂ ನೋಡು

ತಿದ್ದಳು. ಉತ್ಸಾಹದ ಅಲೆ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ದಾಡು ತಿತ್ತು. ಹಾಸನಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದಮೇಲೆ, ಬಾಲುರಾಯರಿಗೂ ಅವರ ಸತ್ನಿ ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮನವರಿಗೂ ದೀರ್ಘವಾದ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಯಿತು. ಹೇಗೂ ಶ್ರೀಧರನು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕೈಹಿಡಿಯಲೇಬೇಕೆಂದು ಬಾಲುರಾಯರು ಹಠಮಾಡಿದರು. ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮನವರು ಮೂಲಾ ನಕ್ಷತ್ರದ ಹುಡುಗಿ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಸಾಧಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ತಮಗೆ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಸಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತಾವು ಇಷ್ಟುದೂರಕ್ಕೆ ಎಡೆಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಔತಣಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ನುಡಿದರು. ಮೈಸೂರಿಗೆ, ಮಗ ಶ್ರೀಧರನಿಗೆ—ಆ ಹುಡುಗಿ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಮೂಲಾ ನಕ್ಷತ್ರವಾದುದರಿಂದ, ಮಾವನಿಲ್ಲದ ಮನೆಯಲ್ಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬಾಳಬೇಕಾಗಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ತಮ್ಮ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಕೂಡದೆಂದೂ—ತಾವೇ ಸತ್ರ ಬರೆದರು. ಶ್ರೀಧರ ಬಹಳ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾದನು. ಅವನಿಗೆ ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲ, ಬಿಡುವುದಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲ, ಹಾಗಾಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ತಾಯಿಯ ಮೇಲಿನ ಮಿಗೆಯಾದ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಅವರಿಷ್ಟ ಹೇಗೂ ಹಾಗೆ ತಾನು ನಡೆಯುವುದಾಗಿ, ಸತ್ರ ಬರೆದನು. ಬಾಲುರಾಯರಿಗೆ ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗವೇ ಇಲ್ಲದಾಯಿತು. ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವರು, ತಮ್ಮ ಮನೆಯವರು ಈ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ತಮ್ಮನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕಾಗಿಯೂ ಶಾಮರಾಯರಿಗೆ ಸತ್ರ ಬರೆದರು. ಬಾಲುರಾಯರ ಸತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ಶಾಮರಾಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ನಿರಾಶೆ ಆವರಿಸಿತು. ತಾಂಬೂಲ ಜಗಿಯುತ್ತ ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಕಂಭ ಒರಗಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತು, ಏನನ್ನೋ ಯೋಚಿಸಹತ್ತಿದರು, ಶಾಮರಾಯರು ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡಲಿಲ್ಲ. ರಾಮು ಮಾತ್ರ ಏನೇನೋ ಗೊಣಗುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಅಶ್ರುಬಿಂದುಗಳು ತಟಕ್ಕನೆ ಬಿದ್ದುವು. ಯಾರಾದರೂ ನೋಡಿಯಾರು ಎಂದಂಜುತ್ತ,

ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಿಗೂ ಕಣ್ಣು ತಿರುಗಿಸಿ, ಬೇಗನೇ ಅವಳು ಸೀರೆಯ ಸೆರಗಿನಿಂದ ಕಣ್ಣನ್ನು ಒರೆಸಿಕೊಂಡಳು. ತಾನೇಕೆ ಹೆಣ್ಣಾಗಿ, ಮನೆಗೆ ಭಾರವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದೆನೆಂದು, ತನ್ನನ್ನೇ ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡಳು.

೭

ತಂದೆಯ ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುದಿನ ಇರುವುದು ರಾಘುವಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ಅವನಿಗೇಗ ಹಣದ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದಿತು. ವಯಸ್ಕನಾದಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ತಂದೆಯನ್ನು ಹಣ ಕೇಳುವುದು, ಅವನಿಗೆ ನಾಚಿಕೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಗುಂಡೂರಾಯರು ಜಿವುಣ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಮಗನು ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಆಶಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಅಷ್ಟೆ. ಕೆಟ್ಟ ನಡತೆಯ ಮಗನ ಮೇಲೆ, ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಿಂದೆ ಬೈಗುಳಗಳ ಮಳೆಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಘು ಹಣದ ರುಚಿ ನೋಡಿದವನು. ಅವನಿಗೆ ಹಣ ಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ತನ್ನ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ತಾಯಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಹೇಗಾದರೂ ಮಗನನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯದಾರಿಗೆ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಉದ್ಯೋಗವಾದರೂ ದೊರೆತಲ್ಲಿ, ಸಂಪಾದನೆಯ ಮೇಲೆ ಮನಸ್ಸು ತಿರುಗುವುದಾಗಿ ಅವರು ನಂಬಿದರು. ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೆ ಒತ್ತಾಯ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಅವರೂ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅಲೆದಾಡಿದರು. ಬಿ.ಎ. ಡಿಗ್ರಿ ಪಡೆದವರುಗಳೇ, ನೂರಾರು ಮಂದಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವಾಗ, ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಡೆದಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ನಾಲ್ವತ್ತು ಮಾರ್ಕಗಳಿಸಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದ ನಮ್ಮ ಎಸ್. ಎಸ್. ಎಲ್. ಸಿ. ರಾಘುವಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಉದ್ಯೋಗ ದೊರಕೀತು? ಗುಂಡೂರಾಯರು ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಭಾವ ಸ್ನೇಹಗಳ ಬಲದಿಂದ, ಯಾರಾರನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಹೇಗೆಹೇಗೋ ಮಾಡಿ ಟೈರ್ ಕಂಪೆನಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಕೆಲಸ ದೊರೆಕಿಸಿ

ಕೊಟ್ಟರು: ರಾಘು ಹಿಗ್ಗಿ ಹೀರಿಕಾಯಿಯಾದನು. ಅರವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಸಂಬಳಕೊಡುವುದಾಗಿ ಮಾಲೀಕರು ಒಪ್ಪಿದ್ದರು. ಇನ್ನೇನು? ಅರಸನ ಅಂಕೆಯಿಲ್ಲ; ದೈವದ ಕಾಟವಿಲ್ಲ. ತಾನು ಲೀಲಾಜಾಲವಾಗಿ ಇರಬಹುದೆಂದು ರಾಘು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಅಂದುಕೊಂಡನು. ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನ ಕ್ರಮವಾಗಿಯೇ ಅವನು ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಮೇಲಾಮೇಲೆ ಮನೆ ದೂರವಾಗಿದೆಯೆಂದೂ, ಆದುದರಿಂದ ತಾನು ಹೋಟಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಊಟನಾಡಿದೆಯೆಂದೂ, ಸುಳ್ಳುಹೇಳಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಕ್ರಮೇಣ ಅವನು ಮನೆಗೆ ಬರುವುದೇ ಅಪರೂಪವಾಯಿತು. ಗುಂಡೂರಾಯರು ತಾವೇ ಕಂಪೆನಿಗೆ ಹೋಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಕೆಲಸ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಅವನಲ್ಲುಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವನೆಂದು ತಮಗೆ ತಿಳಿಯದೆಂದೂ, ಮಾಲೀಕರು ತಿಳಿಸಿದರು. ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಗುಂಡೂರಾಯರು ರೇಗಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವಾರಕ್ಕೊಮ್ಮೆಯೋ, ಎರಡಾವತ್ತಿಯೋ ರಾಘು ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಮುಖತೋರಿಸಿದಾಗ ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ, ಅಷ್ಟುದೂರ ಯಾರು ನಡೆಯುವರೆಂದು ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗುವುದಾಗಿಯೂ, ಇಲ್ಲವೇ ತಾನು ಹೋಟಲಿನಲ್ಲೇ ತಂಗುವುದಾಗಿಯೂ, ಏನಾದರೊಂದು ಸುಳ್ಳುಹೇಳಿ, ಚಳ್ಳೆಬೀಜದಂತೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಶಾರದಮ್ಮನವರು ತಮ್ಮ ವಂಶವು ಪವಿತ್ರವಾದುದೆಂದೂ, ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರುಗಳು ಬಸಳ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಬಾಳಿ ಬದುಕಿದವರೆಂದೂ, ಮನೆಗೆ ಕೆಟ್ಟ ಹೆಸರು ತರಬೇಡವೆಂದೂ, ಮಗನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಿ ಬೋಧಿಸಿ, ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

೮

ನೂರಡಿ ರಸ್ತೆಯಿಂದ ಬಲಪಾರ್ಶ್ವ ತಿರುಗಿ, ನಾಲ್ಕನೇ ಗಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೆ, ಅಲ್ಲೆ ಆರನೆ ನಂಬರ್ ಮನೆಯಲ್ಲೆ

ಸರೋಜ ವಾಸಿಸುವುದು. ಸರೋಜ ಯಾರು ಎಂಬುದನ್ನು ವಾಚಕರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವುದು ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಅವಳು ಮಂಡ್ಯದ ಬಳಿ ಹಳ್ಳಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆ ಕುಲಸ್ಥರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಳು. ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊಂಡುದರಿಂದ, ತಂದೆ ರಾಜಣ್ಣನವರ ಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ಬೆಳೆದಳು. ಆಗ ಅವಳು ಒಳ್ಳೆ ಸುಶಿಕ್ಷಿತಳಾಗಿಯೆ ಇದ್ದಳು. ರಾಜಣ್ಣನವರು ತಮ್ಮ ಭಾವ ಮೈದುನನಾದ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನಿಗೇ ಸರೋಜಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹಮಾಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಪಕ್ಕಾಪೋಲಿ. ಒಬ್ಬ ಗಾಣಗಿತ್ತಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವನು ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ವಿವಾಹವಾಗಿ ಆರು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದರೂ, ಪತಿ ತನ್ನನ್ನು ಗಮನಿಸದಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು, ಸರೋಜ ರೋಸಿಹೋದಳು. ರಾಜಣ್ಣನವರೂ, ಮತ್ತಿತರರೂ ಸೇರಿ, ಏನೇನೋ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದರೂ ಸಹ, ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಸತಿಯನ್ನು ಬಾಳಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ತುಂಬು ಯೌವನದಲ್ಲಿದ್ದ ಸರೋಜ ತನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯವು ಹೀಗೆಯೇ ಕುಂದಿ ಹೋಗುತ್ತದಲ್ಲಾ ಎಂದು ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮಕರಂದವಿದ್ದೆ ಡೆ ಜೇನುನೋಣ ಬಾರದಿರುತ್ತದೆಯೇ? ಊರ ಪೋಲಿಗಳು ಮೊದಲು ಸರೋಜಳ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣುಹಾಯಿಸಿದರು. ಸಮಾಜ ಅವಳನ್ನು ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿತು. ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದವರಿಗೆ ಒಲ್ಲೆನೆನ್ನದೆ, ಚಾಪೆಹಾಸುತ್ತ, ಹಲವಾರು ಮಂದಿಯ ತೋಳ್ತೆಕ್ಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸಲು ಆರಂಭಿಸಿದಳು. ರೇವಣ್ಣ ಆ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲ ವ್ಯಾಪಾರಿ. ಅವನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಗುಮಾಸ್ತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ರೇವಣ್ಣನ ವಹಿವಾಟಿಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವನೇ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಜೋಳ ಮತ್ತಿತರ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಗೆ ಕೊಂಡು, ಲಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಸಿ, ಕಲ್ಲಿಕೋಟೆ ಕಡೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಅವನು ಹಣ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಊರಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ದಾವಣಗೆರೆ,

ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಕಲ್ಲಿಕೋಟೆಯೆಂದು ಸುತ್ತುತ್ತಲೇಯಿದ್ದನು. ಆದುದರಿಂದ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನಿಗೇ ವಹಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅವನು ಬರೇ ಗುಮಾಸ್ತನಾಗಿರದೆ, ಮೇನೇಜರ್ ಹಂತದವರಿಗೂ ಇದ್ದು, ರೇವಣ್ಣನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮಣ್ಣನ್ನೆರಚಿ ಅವನಿಗಿಂತ ಇವನೇ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಸೇರಿಸಿ ಸಾಹುಕಾರನಾಗಿದ್ದನು. ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಒಂದು ದಿನ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ರೇವಣ್ಣ ಹಾದು ಹೋಗುವಾಗ ಸರೋಜಳನ್ನು ನೋಡಿದ್ದನು. ತನಗೆ ಪ್ರಣಯ ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾರೆಯೆಂದು ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೇಳುವಂತಿತ್ತು. ವಿಶ್ರಾಂತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈ ಒತ್ತಲು, ರೇವಣ್ಣನಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಸರೋಜಳ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದು ಅವನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನೂ ಕಷ್ಟವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಧಣಿಗೆ ದಾನಮಾಡಿ ಹಣಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ, ಎಂದು ಜನರಾಡುವ ಮಾತು ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನ ಕಿವಿಗೂ ಮುಟ್ಟಿತು. ಆದರೆ ತಪ್ಪು ಯಾರದು? ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೂ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಗಮನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಅವಳೇಕೆ ಈ ಹೀನ ಕಸಬಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಒಂದು ದಿನ ಸಂಜೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ ರೇವಣ್ಣ ಸರೋಜ ಒಟ್ಟಿಗಿರುವ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡನು. ಸರೋಜ ರೇವಣ್ಣನ ತೋಳ್ತೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ, ಸ್ವರ್ಗ ಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಕಿಡಿ ಕಿಡಿಯಾದನು. ಅವನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೇ ರೇವಣ್ಣ ಬೇಗ ಬೇಗನೆ, ಹೊರಗೆ ಓಡಿಹೋದನು. ಕೋಪಗ್ರಸ್ತನಾದ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಮೂಲೆಯೊಂದರಲ್ಲಿದ್ದ ದೊಣ್ಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಪತ್ನಿಗೆ ಹೊಡೆಯಲು ಮೊದಲನೆಯಾದನು. ಅಯ್ಯೋ, ಅಯ್ಯೋ ಎಂದು ಸರೋಜ ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳಲು, ಅಕ್ಕಸಕ್ಕದವರೆಲ್ಲಾ ಓಡಿಬಂದು ಬಿಡಿಸಿದರು. ಅಷ್ಟರೊಳಗಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಪ್ಪಿತ್ತು. ತಲೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ನೀರು ಹಾಕಿ ತಟ್ಟೆ, ಗಾಳಿಬೀಸಿದ ಮೇಲೆ, ಅವಳಿಗೆ ಎಚ್ಚರ

ವಾಯಿತು. ಅವಳಿಗೊದಗಿದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು, ರೇವಣ್ಣ ರೇಗಿ ಹೋದನು. ಮೂಳೆ ಏನಾದರೂ ಮುರಿದಿದೆಯೋ ಏನೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹ ಬಂದು, ರಾಜಣ್ಣನವರು ಮಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರಿನ ದೊಡ್ಡಾಸ್ವತ್ತಿಗೆ ಸಾಗಿಸಿದರು. ರೇವಣ್ಣ ಆಸ್ವತ್ತಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸರೋಜಳನ್ನು ಕಂಡು, ಹೆವರದಿರುವಂತೆ ಅಭಯವಿತ್ತು ಬಂದನು. ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹೋಗಿ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ಖರ್ಚಿಗೆ ಹಣವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು, ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ದಿನೇ ದಿನೇ ಅವಳಿಗೆ ಗುಣವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತು. ರೇವಣ್ಣ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿಯೇ ತಾನೊಂದು ಮನೆ ಮಾಡುವುದಾಗಿಯೂ, ಅವಳು ಇನ್ನು ಊರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಹೇಳಿದನು. ಸರೋಜಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದುದೂ ಅಷ್ಟೆ. ಆಸ್ವತ್ತೆಯಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಮೇಲೆ ರೇವಣ್ಣನು ಹೊಸದಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಬಾಡಿಗೆ ಮನೆಗೇ ನೇರಾಗಿ, ಸರೋಜ ನಡೆದಳು. ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳವರೆಗೂ ಕಳ್ಳವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವಳಿಗೆ, ಈಗ ಆ ಕಾಟ, ತೊಂದರೆಯೆಲ್ಲ ತಪ್ಪಿತು. ಅವಳು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿಯೇ ರಾಜಪ್ಪನ ಸೊಳೆಯಾದಳು. ಕಳ್ಳತನದಿಂದಿದ್ದಾಗ ಕಣ್ಣುಕಾಣದಂತಿದ್ದು, ಬಯಲಿಗೆ ಬಂದನಂತರ, ಆರ್ಭಟಗೊಳ್ಳುವುದು ಸಮಾಜದ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲವೇ? ಬಂಧು ವರ್ಗದವರು ಈಗ ಸರೋಜಳಿಂದ ದೂರವಾದರು. ಆದರೆ ಅವಳು ಅದನ್ನು ಗಣನೆಗೆ ತರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಇನ್ನೇನವಳಿಗೆ ಕುಂದುಕೊರತೆ? ಪಟ್ಟಣ ಬೆಡಗಿಗೆ ತವರಲ್ಲವೆ? ಮೇಲಾಗಿ ರೇವಣ್ಣನಂತ ಧನಿಕ ಅವಳ ಬೆಂಬಲಕ್ಕಿರುವಾಗ ಅವಳಿಗನ್ನೆಂತಹ ಚಿಂತೆ? ಸುಖವಾಗಿಯೇ ಅವಳು ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ರಾಜಪ್ಪ ವಾರಕ್ಕೊಮ್ಮೆಯೂ ಎರಡಾವೃತ್ತಿಯೋ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ತಂಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಬೇಕಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತರವೇತಾದ ಮೇಲೆ ರೇವಣ್ಣನ ಹಂಗು ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಗಳನ್ನೂ ಸಹ

ಅವಳು ಲೆಕ್ಕಿಸಲಿಲ್ಲ. ಮೈಸೂರಿನಂತ ಭಾರಿ ನಗರದಲ್ಲಿ ಅವಳಿ ಗೇನು ಗಿರಾಕಿ ಕಡಿಮೆಯೇ? ವಾರಕ್ಕೆ ಆರು ತಡವೆ ಸಿನಿಮಾ ನೋಡುತ್ತ ಅವಳು ಸುಖಜೀವಿಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಳು.

೯

ಟೈರ್ ಕಂಪೆನಿ ಮಾಲೀಕರಾದ ಧನಪಾಲಶೆಟ್ಟರಿಗೆ, ಸುಗಂಧದ್ರವ್ಯದ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಸೆಯುಂಟಾಯಿತು. “ಮಾರುತಿ” ಊದು ಬತ್ತಿ ಕಂಪೆನಿಯೊಂದನ್ನು ಅವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಊದುಬತ್ತಿ ಕಟ್ಟಲು ಗಂಡಸರಿಗಿಂತ ಹೆಂಗಸರೇ ಬಲು ಚುರುಕು ಕೈ ಯುಳ್ಳವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಅನೇಕಾನೇಕ ಹೆಣ್ಣು ಕಾರ್ಮಿಕರುಗಳಿಗೆ ಈ ಕಂಪೆನಿ ಕೆಲಸಮಾಡಲು ಅವಕಾಶವಿತ್ತಿತು. ಹೀಗೆ ಬಂದವರಲ್ಲಿ ಸರೋಜಳೂ ಒಬ್ಬಳಾದಳು. ಧನಪಾಲಶೆಟ್ಟರು ಊದುಬತ್ತಿ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಏನೋ ಎಂದು ಕಡೆಗಣಿಸಿದ್ದರು. ವ್ಯಾಪಾರ ದಿನೇ ದಿನೇ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಪರಿಮಿತ ವಾದ ಲಾಭವಿವೆಯೆಂಬುದು ಈಗ ಅವರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಎಷ್ಟು ಬಡಿದಾಡಿದರೂ ಅವರಿಗೇಕೂ ಟೈರ್ ಕಂಪೆನಿಯಲ್ಲಿ ಲಾಭಗಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಟೈರ್ ಕಂಪೆನಿಯನ್ನು ಯೋಗ್ಯಬೆಲೆಗೆ ಮಾರಿ, ಮೂಲಧನವೆಲ್ಲವನ್ನು ಊದು ಬತ್ತಿ ಕಂಪೆನಿಗೆ ಹಾಕುವುದಾಗಿ ಅವರು ನಿರ್ಧರಿಸಿ, ಅನಂತರ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿದರು. ಟೈರ್ ಕಂಪೆನಿಯನ್ನು ಕೊಂಡ ಹೊಸ ಮಾಲೀಕ ಬೇಕಾದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಎಂಟಾರು ಆಳುಗಳು ಜಾಸ್ತಿಯಿರುವರೆಂದು, ಅವರು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ನುಡಿದನು. ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಊದುಬತ್ತಿ ಕಂಪೆನಿಗೆ ಧನಪಾಲಶೆಟ್ಟರು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅವರು ಉದಾರಿಗಳು. ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಕಷ್ಟಸುಖಗಳನ್ನರಿತವರು. ಕಾರ್ಮಿಕರುಗಳಿಗೆ ಸೌಲಭ್ಯವೊದಗಬೇಕು,

ಸಂಬಳದಲ್ಲಿ ಬಡ್ಡಿ ಸಿಗಬೇಕು, ದಿನ ಎಂಟು ಘಂಟೆ ಮಾತ್ರ ಕೆಲಸಮಾಡಬೇಕು, ಎಂಬ ಕೂಗು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ, ಧನಪಾಲಶೆಟ್ಟರು ಆ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿದ್ದರು. ಬೆಳಗ್ಗೆ ಎಂಟು ಘಂಟೆಗೆ ಅಂಗಡಿ ಬಾಗಿಲು ತೆಗೆದು ಕೆಲಸಗಾರರುಗಳನ್ನು ಎರಡು ಸರದಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿಸಿ, ರಾತ್ರಿ ಹತ್ತು ಘಂಟೆಗೆ ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದರು. ಧನಪಾಲಶೆಟ್ಟರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಸಮತಾವಾದಿ ಆಗಿದ್ದರಂತೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಹೀಗಿರುವುದು ಎಂದು ಜನ ಆಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೊಸ ಊರು ಬತ್ತಿ ಕಂಪೆನಿಯಲ್ಲಿ ರಾಘುವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ಅವನು ಎಷ್ಟೇ ವೋಲಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಚತುರನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಧನಪಾಲಶೆಟ್ಟರ ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದನು. ಆದುದರಿಂದ ಮತ್ತಿತರ ಕಾರ್ಮಿಕರುಗಳ ಕೈಯಿಂದ, ಕೆಲಸ ತೆಗೆಯುವ ಉಸ್ತುವಾರಿಕೆ ಅವನಿಗೆ ದೊರಕಿತು. ನಾಲ್ಕಾರು ಸಲ ಕೆಲಸದ ನಿಮಿತ್ತ, ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಇತ್ತಿಂದತ್ತ ಸುಳಿದಾಡುವಾಗ, ಮತ್ತಿತರ ಹೆಂಗಸರುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕವಳಾಗಿ, ತುಂಬು ಸುಂದರಿಯಾಗಿದ್ದ ಸರೋಜಳ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿ ಹಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲರೂ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೇ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿದ್ದಾರೆ, ಸರೋಜಳೊಬ್ಬಳು ಮಾತ್ರ ಆಗಾಗ್ಗೆ ರಾಘುವನ್ನು ಕಡೆಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಿ, ಮುಗುಳ್ಳಗೆ ನಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಾಲ್ಕು ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಒಂದಾವರ್ತಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು, ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡುವು. ಇಬ್ಬರೂ ಹದಗೆಟ್ಟವರಾದುದರಿಂದ ಒಟ್ಟು ಸೇರಲು ಹೆಚ್ಚು ದಿನವೇನೂ ಹಿಡಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಈಗ ಸರೋಜಳ ಮನೆಯಲ್ಲೆ ರಾಘು ವಾಸಿಸ ತೊಡಗಿದನು. ಸರೋಜಳನ್ನು ತನ್ನ ನಿರಂತರ ಪತ್ನಿಯನ್ನಾಗಿಯೇ ಅವನು ಎಣಿಸಿಕೊಂಡನು. ಮನೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ಹೋಗುವುದೇ ಇಲ್ಲವಾಯಿತು. ಶಾರದಮ್ಮನವರಿಗೂ ಪತಿ ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೂ ಕ್ರಮೇಣ ಈ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿದು ಮಗ ಹೇಗೆ ಮುಂದುವರಿದು ಬಾಳುತ್ತಾನೋ ಎಂದು ಮರುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಧನಪಾಲ ಶೆಟ್ಟರ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ, ಸರೋಜಳನ್ನು ಕಂಪನಿಯಿಂದಲೇ ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿ ಸುವಂತೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಪತಿಗೆ ಸೂಚನೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೆ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಮಗ ಶೀಲವಂತನಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಮತ್ತಾರು ಏನು ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು? ಅವನೇ ಹದಗೆಟ್ಟಿರುವಾಗ ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ದೂಷಿಸುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೇಲಾಗಿ ಹಲವಾರು ಕಾರ್ಮಿಕರುಗಳು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಾಗ, ಸರೋಜಳನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ತೆಗೆದು ಹಾಕಿ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಇವರಿಗಾವ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ. ಒಂದು ಸಮಯ ಅವಳು ಕಂಪನಿಯಿಂದ ತೆಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟರೂ, ಕಸಬುಗಾತಿಯಾದ ಅವಳಿಗೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೇನು ಕೊರತೆಯೇ? ಮೇಲಾಗಿ ರಾಘು—ಸರೋಜರ ಸಂಬಂಧ ಇದರಿಂದ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದೇ? ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅವರು ಆಲೋಚಿಸಿದ್ದರು. ಇದು ಬಗೆವರಿಯದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿ ಅವರು ದಿಕ್ಕುಗಾಣದಂತಿದ್ದರು. ಎಷ್ಟೇ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿದ್ದರೂ, ಒಬ್ಬರನ್ನು ನೋಡಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ನಗುವುದು, ಕಣ್ಣಿನಿಂದಲೇ ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅಂಗಚೇಷ್ಟೆಮಾಡುವುದು, ಮೊದಲಾದ ವಿವಿಧ ಲೀಲೆಗಳಿಂದ, ಸಂಜ್ಞೆಗಳಿಂದ, ಅವರಿಬ್ಬರ ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗಿಂತ

ಮೊದಲೇ ಧನಪಾಲಶೆಟ್ಟರು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅದೆಲ್ಲಾ ಹುಡುಗತನದಲ್ಲಿ ಸಹಜವೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೇಲಾಗಿ, ರಾಘುವಿನ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಅವರು ಟೈರ್‌ಕಂಪೆನಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗಿನಿಂದಲೂ ಅರಿತಿದ್ದರು. ಕಾಮದಾಹದಲ್ಲಿ ಅವನು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಒಂದು ಕೈ ಮಿಗಿಲಾಗಿದ್ದರೂ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಸರಿಹೋಗುತ್ತದೆ, ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವನು ಎಷ್ಟೇ ಕಾಮಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಧನಪಾಲಶೆಟ್ಟರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯ ಕೆಲಸಗಾರನಾಗಿದ್ದನು. ಕೆಟ್ಟ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವನ ದಕ್ಷತೆ ಮಿಕ್ಕುಳಿದವರಿಗೆ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಶೆಟ್ಟರು ಅವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದರು.

೧೧

ಟೈರ್ ಕಂಪೆನಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ—ಸರೋಜಳ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು—ರಾಘು ವಿಜಯ ಎಂಬ ದಾಸಿಯೊಬ್ಬಳ ಬಳಿ, ತನ್ನ ಕಾಮ ಪಿಪಾಸೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು “ಮಾರುತಿ” ಕಂಪೆನಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮೇಲೂ, ಒಂದೆರಡಾವೃತ್ತಿ ವಿಜಯಳ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಧಾವಿಸಿದ್ದನು. ಸರೋಜ ಸಿಕ್ಕಿದ ಮೇಲೆ ಈಗ ವಿಜಯಳ ಬಳಿ ಹೋಗುವುದನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ವಿಜಯ ಹುಟ್ಟುಬಾಸಿ. ಸರೋಜ ಒಳ್ಳೆ ಕುಲಸ್ಥರ ಮನೆಯ ಹೆಣ್ಣಾಗಿದ್ದು, ಈಗ ದಾಸಿಯಾಗುವವಳು. ಕುರುಡುಗಣ್ಣಿಗಿಂತ ಗುಡ್ಡೆಕಣ್ಣು ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ್ದಲ್ಲವೆ? ಅಲ್ಲದೆ ವಿಜಯಳಿಗೇಗ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷ ದಾಟಿದೆ. ದೊಡ್ಡವಳಾದಂದಿನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಈವರೆಗೆ, ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿಗೆ ಅವಳು ಚಾಪೆ ಹಾಸಿದ್ದಾಳೆ. ಹೇಗಾದರೂ ಈಗವಳು

ಬಾಡಿದ ಪುಷ್ಪ, ಮುಪ್ಪು ಅವಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಆವರಿಸಿ ಕೊಂಡಿತ್ತು. ಒಂದೆರಡು ಬಿಳಿಯ ಕೂದಲುಗಳೂ ಮುಂದುಗಡೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದುವು. ಅವನ್ನು ಅವಳು ತೈಲಹಚ್ಚಿ ಕಪ್ಪಗೆ ಮಾಡಿ ಮುಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಷ್ಟು ರೂಪು ಈಗ ಅವಳಿಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಕುಂದಿತ್ತು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ, ರಾಘು ಬಾರದಿದ್ದುದು ಅವಳಿಗೆ ವಿಸ್ಮಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿತ್ತು. ಅವನು ಹಾಗೆ ಉಳಿಯುವವನಲ್ಲವಲ್ಲಾ ಎಂದು ಆಶೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ವರಮಾನ ರಾಘುವಿನಿಂದ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸುದ್ದಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವವರೂ, ವಿಶೇಷ ವರದಿಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸುವವರೂ, ಅವಳ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ, ಹೇರಳವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಅವರುಗಳ ಬಲದಿಂದ ರಾಘು ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಾರದಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದಳು. ತನಗೆ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದ ವರಮಾನವನ್ನು ಸರೋಜ ಕಸಿದು ಕೊಂಡಳಲ್ಲ ಎಂದು ಅಸೂಯೆಪಟ್ಟಳು. ಇರಲಿ, ತಕ್ಕದ್ದು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಹಲ್ಲು ಕಡಿದಳು. ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ಆಳು ಕಳುಹಿಸಿ ರಾಘುವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡಳು. “ತಾನು ದಾಸಿಯಲ್ಲವೆಂದೂ, ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಗಂಡನ್ನೂ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯು ಸಹ ನೋಡಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ತನಗಾರೀತಿ ಅನ್ಯಾಯಮಾಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದೂ, ಅವನ ಮುಂದೆ ತೋಡಿಕೊಂಡಳು; ನಟನೆಯ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿದಳು. ಒಂದು ಹೆಣ್ಣಿನ ಕೂಡ ಬೆರಿತಾಗ, ಮತ್ತೊಬ್ಬಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಯಾವ ಗಂಡಸು ತಾನೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ! ರಾಘು ಸಹ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯಾದವನೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಜಾಸ್ತಿಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ತಾನು ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾರನ್ನೂ ತಾನು ಪ್ರೀತಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ವಿಜಯಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಿತ್ತು ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಅಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ್ದು ಬಂದನು.

ರಾಘು ವಿಜಯಳಿಗೆ ಅಭಯವಿತ್ತು ಬಂದಮೇಲೆ ತಿರುಗಿ ಅವಳ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಲೇಯಿಲ್ಲ. ವಿಜಯ ಮತ್ತೊಂದು ತಡವೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಅವನು ಆಳು ಬಂದಾಗ ವಿಜಯಳ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಷ್ಟು ಇಷ್ಟು ಕೊಟ್ಟು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ ಬಂದವನು ಮತ್ತೆ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ನಾಟಕ ಹಲವಾರು ದಿನಗಳು ನಡೆಯಿತು. ಏನು ಗಾಳ ಹಾಕಿದರೂ ಈ ಮೀನು ತನಗನ್ನು ದೊರೆಯಲಾರದೆಂದು ವಿಜಯ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಳು. ಸೇಡನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ದಂಡಸೇವೆ ಒಂದೇ ಮದ್ದು ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಒಂದು ದಿನ ತಾನು ಸುಂದರಿಯ ಮನೆ ಯಲ್ಲಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಮಾತುಕತೆಗಳಿರುವುದ ರಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಸಬೇಕೆಂದೂ, ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಸುಂದರಿ ವಿಜಯಳ ಅಕ್ಕನ ಮಗಳು ; ಅವಳೂ ಸಹ ನುರಿತ ಕಸಬುಗಾತಿಯೇ. ರಾಘುವಿಗೆ ಸುಂದರಿಯೆಂದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಾಯಿ ನೀರೇ. ಅವಳು ವಿಜಯಳಿಗಿಂತ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೀರಾ ಚಿಕ್ಕವಳಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಹೆಚ್ಚು ಸೌಂದರ್ಯವುಳ್ಳವಳಾಗಿದ್ದಳು. ವಿಜಯಳ ಮನೆಗೆ ಸುಂದರಿ ಒಂದೆರಡಾವೃತ್ತಿ ಬಂದಿದ್ದಾಗ, ರಾಘು ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿ ಕಣ್ಣು ಕಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿನ ವಾದರು ಅವಳ ಕೂಡ ಸರಸ ಸಲ್ಲಾಪವಾಡಬೇಕೆಂದು, ಅವನು ಆಗ ಆಸೆಪಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಸುಂದರಿ ಅವನಿಗೆ ದೊರಕುವ ಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲೆ ಅತಿ ದೊಡ್ಡದಾದ ಜಾಫರ್ ಬೀಡಿ ಕಂಪೆನಿಯ ಹುಸೇನ್‌ಸಾಬರ ತಮ್ಮ ಮಹಮ್ಮದ್ ಅವಳನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅವನಷ್ಟು ಹಣಸುರಿಯಲು, ಆರೈಕೆಮಾಡಲು, ರಾಘುವಿನಿಂದ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಹಮ್ಮದ್ ಸಿರಿವಂತ. ಹಣಕಾಸಿಗೇನು ಅವನಿಗೆ

ಕೊರತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಘು ಅರುವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಸಂಬಳ ದವನು, ಎಲ್ಲವನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಸರಿಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗಾಗಿ ಅವನು ಸುಂದರಿಯ ಆಸೆಯನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಈಗ ವಿಜಯ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ಸುಂದರಿಯನ್ನು ನೋಡಲು ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಿತಲ್ಲಾ ಎಂದು ಹಿಗ್ಗಿ, ಅವಳ ಮನೆಯ ಕಡೆ ಧಾವಿಸಿದನು. ವಿಜಯ ಮಹಮ್ಮದನನ್ನು ಮೊದಲೇ ಕಂಡು, ರಾಘು ತನಗೆ ಮೋಸಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, ಅವನಿಂದ ಸಹಾಯ ಕೋರಿದ್ದಳು. ಮಹಮದ್ ಅವಳ ಕೋರಿಕೆಗೆ ಒಪ್ಪಿ, ರಾಘುವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ನಾಲ್ಕಾರು ಆಳುಗಳಿಗೆ ಹಣಕೊಟ್ಟು, ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಕುರಿ ಕತ್ತರಿಸುವವನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಕೆ ಹಾಕುತ್ತ ಓಡುವಂತೆ, ರಾಘು ಹಿಗ್ಗುತ್ತ, ಸುಂದರಿಯ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು ; ಮೊದಲೇ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದಂತೆ ಸುಂದರಿ “ ಅಯ್ಯೋ ನನ್ನನ್ನು ಕೆಣಕಲು ಯಾರೊ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ” ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡಳು. ಕೋಣೆಯಲ್ಲೂ ಬಾಗಿಲ ಹಿಂದೆಯೂ ಅಡಗಿದ್ದ ಧಾಂಡಿಗರು ಓಡಿಬಂದು, ರಾಘುವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡರು. ಅವನಿಗೆ ಜಂಘಾಬಲವೆಲ್ಲ ಉಡುಗಿಹೋಯಿತು. ಅನುಭವಸ್ಥನಾದ ತಾನು ಈ ರೀತಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡೆನಲ್ಲಾ ಎಂದು ಮರುಗಿದನು. ಕಾಲ ಮಿಂಚಿಹೋಗಿತ್ತು. ಅವನೇನು ಮಾಡಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ, ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಫಳಾರ್, ಫಳಾರ್ ಎಂದು ಅವನ ಕೆನ್ನಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊಡೆತಗಳು ಬಿದ್ದುವು. “ ಕಳಿಯೊ ಮಗನೇ, ನಿನ್ನ ವಾಚ್ಚೂ, ಉಂಗ್ರಾನೂ ” ಎಂದಾಗ, ರಾಘು ಸದ್ದುಮಾಡದೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ರಿಪ್ಪಾವಾಚನ್ನೂ, ಎರಡು ಉಂಗುರಗಳನ್ನೂ, ಚಿನ್ನದ ಗುಂಡಿಗಳನ್ನೂ, ಕಳೆದುಕೊಟ್ಟನು. ಆ ಧೂರ್ತರು ರಾಘುವಿನ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನೂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿ, ಕಿರಿಚಿಕೊಳ್ಳದಂತೆ ಬಾಯಿಗೆ ಬಟ್ಟೆ ಅಡಿದು, ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿಸಿ ಬಲವಾಗಿ ಹೊಡೆದರು. ರಾಘುವಿನ ಮೈಯೆಲ್ಲ ರಕ್ತ ಸುರಿಯು

ಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಆ ಧಾಂಡಿಗರು ಕಟ್ಟು ಬಿಚ್ಚಿ ನೋಡಿದಾಗ, ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಪ್ಪಿತ್ತು. ಇನ್ನೂ ಹೊಡೆದರೆ, ಅವನುಳಿಯ ಲಾರನೆಂದು ಬಗೆದು, ಅರ್ಧ ರಾತ್ರಿ ಕಳೆದು, ಊರೆಲ್ಲಾ ನಿಶ್ಯಬ್ದ ವಾದ ಮೇಲೆ, ಅವನನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬಂದು “ಮಾರುತಿ” ಊದುಬತ್ತಿ ಕಂಪೆನಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲೆ ಕತ್ತಲಾದ ಒಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕೆಡವಿ ಹೊರಟು ಹೋದರು.

೧೩

ರಾಘು ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಿಳಿದು ನೋವಿನ ಯಾತನೆಯಿಂದ ನರಳು ತಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಮೇಲಕ್ಕೇಳುವುದಕ್ಕಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾತ್ರಿ ಯಲ್ಲಿ ಗಸ್ತು ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದ ಸೀಖ್ ಪಹರೆಯವನು, ನರಳುತ್ತಿದ್ದ ಶಬ್ದಕೇಳಿ ಬಂದು ನೋಡಿದಾಗ, ಗಾಬರಿಗೊಂಡನು. ಅವನು ರಾಘುವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದವನಾಗಿದ್ದನು. ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳಲ್ಲಿ ರಾಘುವಿನಿಂದ “ಇನಾಂ” ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಪ್ರತಿ ಸಂಜೆ ಎಲ್ಲರ ಅಂಗಡಿಗೂ ಹೋಗಿ ಸಲಾಂ ಹೊಡೆಯುವುದು ಅವನ ವಾಡಿಕೆ. ಶೆಟ್ಟರ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಆ ದಿನ ಸಂಜೆಯೂ, ರಾಘುವಿಗೆ ಅವನು ಸಲಾಂ ಹೊಡೆದಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟುದೇಗೆ ಅವನಿಗೆ ಆ ದುರ್ಗತಿ ಹೇಗೆ ಬಂದಿತೆಂದು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದನು. ನಾಲ್ವಾರು ನಿಮಿಷಗಳ ಕಾಲ ಅವನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ರಾಘು ಬಾಯಿಂದಲೂ ರಕ್ತ ಕಾರಿದ್ದನು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಂದ ಉತ್ತರ ಪಡೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಿಂಗ್ ಅಲಾಕ್ಕಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು, ಜಗಲಿಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಸಿದನು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಹಾಯಮಾಡಲು, ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೇನೂ ಬುದ್ಧಿ ಓಡಲಿಲ್ಲ. ಧನಪಾಲಶೆಟ್ಟರ ಮನೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪವಿದ್ದು ಸಿಂಗ್‌ಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಅವನು ಓಡಿ ಹೋಗಿ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶೆಟ್ಟರ ಮನೆ ಬಾಗಿಲು ತಟ್ಟಿ

ಎಬ್ಬಿಸಿ, ರಾಘುವಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ವರದಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. ಗಾಬರಿಗೊಂಡ ಶೆಟ್ಟರು ಓಡಿಬಂದು, ರಾಘುವನ್ನು ನೋಡಿ, ಮತ್ತೆ ಸಿಂಗ್ ಅನ್ನು ಮನೆಗೆ ಓಡಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಎರಡಾಳುಗಳನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸಹಾಯಕರ ಕೂಡ ತಾವೂ ಕೈಕೊಟ್ಟು, ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಅವನನ್ನು ಹೊತ್ತು ತಂದರು. ರಾಘುವಿನ ತಲೆಯೊಡೆದು ರಕ್ತ ಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಬಟ್ಟೆಯೆಲ್ಲ ರಕ್ತಮಯವಾಗಿ ಅವನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಭಯಂಕರನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನು. ಶೆಟ್ಟರು ಡಾಕ್ಟರ ಮನೆಗೆ ಆಳು ಓಡಿಸಿದರು. ಡಾಕ್ಟರ್ ಬಂದು ರಾಘುವಿಗೆ “ಪ್ಲಾಸ್ಟಿ” ಕಟ್ಟಿದರು. ಹೊಡೆತ ಅಪಾಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದೆಯೆಂದೂ, ಮೂಳೆಯೇನಾದರೂ ಒಂದು ಸಮಯ ಮುರಿದಿರಬಹುದೆಂದೂ, ಅದುದರಿಂದ ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೆ ಅವನನ್ನು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಸೇರಿಸುವುದು ಒಳಿತೆಂದೂ, ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು. ರಕ್ತ ಸುರಿಯದಂತೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಶಮನಕ್ಕೆ ದಾರಿಮಾಡಿ, ಅವರು ಬಂದಂತೆಯೇ ಹೊರಟುಹೋದರು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ನಡೆದು ಮುಗಿಯುವ ವೇಳೆಗೆ, ಬೆಳಗಿನ ಜಾವವಾಗಿತ್ತು. ಹಕ್ಕಿಗಳು ಚಿಲಿ ಪಿಲಿಗುಟ್ಟಿತೊಡಗಿದ್ದುವು. ಮಂಜು ಆವರಿಸಿ, ಮೈಸೂರನ್ನು ಕಾಣದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿತ್ತು. ವಿದ್ಯುದ್ವೀಪಗಳು ಆರಲಾರಂಭಿಸಿದುವು. ಉಷಾದೇವಿಯು ಸಡಗರದಿಂದೆದ್ದು, ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಂಡು, ಆಕಾಶದತ್ತ ಹೊರಬಂದಳು.

೧೪

ಧನಪಾಲಶೆಟ್ಟರು ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೆ ಸಮಾಚಾರ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಅವರು ಪತ್ನಿ ಶಾರದಮ್ಮನವರ ಕೂಡ ಓಡಿಬಂದರು. ನಡೆದ ವಿಷಯವೇನೆಂದು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ವ್ಯಯಮಾಡಬಾರದೆಂದು, ಅವನನ್ನು ಒಡನೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಸಾಗಿಸಲಾಯಿತು. ಮೂರುದಿನಗಳು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಅವನು

ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಇನ್ನೂ ಎಂಟು ದಿನಗಳು ಕಳೆದಮೇಲೆ ಅವನ ಪೂರ್ಣಸ್ಥಿತಿ ಗೊತ್ತಾಗುವುದೆಂದು ಡಾಕ್ಟರು ಗದ್ದಲಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಶಾರದಮ್ಮನವರಿಗೆ, ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಸಂಜೆಯವರೆಗೆ, ನಾಲ್ಕಾರು ತಡವೆ ಪತಿ ಪತ್ನಿಯರು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಧಾವಿಸಿ, ಮಗನನ್ನು ನೋಡಿ ತುಂಬ ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇನ್ನೇನನ್ನು ಮಾಡಲೂ ಅವರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ರಾಘು ಈಗ ಡಾಕ್ಟರ ಬಂದಿ ಯಾಗಿದ್ದನು. ಶಿಟ್ಟರು ಸಹ ಒಂದೆರಡಾವೃತ್ತಿ ಬಂದು ಅವ ನನ್ನು ನೋಡಿ, ಹೆದರಬೇಡವೆಂದು ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಸರೋಜ ಸಹ ಒಂದು ತಡವೆ ಬಂದು ದುಃಖಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಹೋಗಿ ದ್ದಳು. ರಾಘು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಮೇಲೆ ಗುಣವಾಗುತ್ತ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಬಲದ ಕಾಲಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ಲಾಸ್ಟರ್ ಕಟ್ಟಿ ಮೇಲೆ ಬಿಳಿಬಟ್ಟೆ ಸುತ್ತಿ ಇನ್ನು ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಬಿಚ್ಚಿಸಿ, ಬೇರೆ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿ, ಡಾಕ್ಟರುಗಳು ಅವನನ್ನು ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಯಿಂದ ಹೊರಗಟ್ಟಿದರು. ರಾಘುವಿಗೆ ಆಸ್ಪತ್ರಿವಾಸ ಸಾಕು ಸಾಕಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಕಿತ್ತಿಳಿ ರಸಕುಡಿದು, ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅವನಿಗೆ ಜೀವನವೇ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಕುಂಟುತ್ತ ಅವನು ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿದನು. ತಾನೇಕೆ ಸಾಯಬಾರದಾಗಿತ್ತು? ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಮೂದಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೇವಲ ಒಬ್ಬ ಹೆಂಗಸಿನಿಂದ ತನಗಂಥ ಅಪಮಾನವಾಯಿತಲ್ಲಾ ಎಂದು ಮರುಗುತ್ತಿದ್ದನು. ತಾಯಿ ಶಾರದಮ್ಮನವರು 'ನಿನಗೇ ಗತಿ ಏಕೆ ಒದಗಿತೆ'ಂದು ಕೇಳಿ ದ್ದಕ್ಕೆ ಅವನು, ಸಂಭವ ನಡೆದ ದಿನ ತಾನು ಎರಡನೇ ಆಟ ನೋಡಲು ಸಿನಿಮಾಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದು ದಾಗಿಯೂ, ಬರುವಾಗ ದಾರಿ ಯಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಗೊಂಡರು, ತನ್ನನ್ನು ಬಹಳ ಸಿರಿವಂತನೆಂದೆ

ಣಿಸಿ ಹೊಡೆದು, ಇದ್ದುದನ್ನೆಲ್ಲ ಕಸಿದುಕೊಂಡುದಾಗಿಯೂ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದನು. ಆದರೆ ಅವನ ಮಾತನ್ನು ಒಂದು ಕುಂಜು ಸಿಳ್ಳೆಯೂ ನಂಬಲಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಸಂಭವಗಳೆಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚು ದಿನ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕ್ರಮೇಣ ಅದು ಬಯಲಿಗೆ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತದೆ. ರಾಘುವಿನ ಸಮಾಚಾರವೂ ಹೀಗೆಯೇ ಆಯಿತು. ಅವನು ಆದಿನ ಹೇಗೆ ಏಟು ತಿಂದ ಎಂಬುದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ತಿಳಿದು ಕೊಂಡರು. ನೀನು ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಬಾರದಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಗುಂಡೂರಾಯರು ಕೂಗಾಡಿದರು. ಶಾರದಮ್ಮನವರ ದೊಂದೇ ಮಾನ. ಪಾಪ ; ಅವರು ಮತ್ತೇನನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿ ದ್ದಿತು. ಇಂಥ ಕಷ್ಟ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯಕ ವಾದದ್ದು ಕಣ್ಣೀರಿ. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಧನಪಾಲಶೆಟ್ಟರು ಗುಂಡೂ ರಾಯರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು, ಎಲ್ಲಾದರೂ ಒಂದು ಹುಡುಗಿ ಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನಿಗೆ ಗಂಟು ಹಾಕಿವಲ್ಲ ಎಲ್ಲವೂ ಸರಿಹೋಗು ತ್ತದೆಂದೂ, ಅದುದರಿಂದ ಇನ್ನು ತಾಮಸಬೇಡವೆಂದೂ, ಹೇಳಿ ದ್ದರು. ಶೆಟ್ಟರ ಮಾತನ್ನು ಗುಂಡೂರಾಯರು ಪತ್ತಿಗೂ ತಿಳಿ ಸಿದರು. ಯಾವ ತಾಯಿಗೆ ತಾನೆ ಮಗನ ವಿವಾಹವೆಂದರೆ ಉತ್ಸಾಹವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಶೆಟ್ಟರ ವಾಕ್ಯನ್ನು ನೂರು ಪಾಲಿಗೆ ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಅನುಮೋದಿಸಿದರು. ಯೋಗ್ಯ ಹುಡುಗಿ ಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ತಂದು ಸೊಸೆಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ರಾಘುವಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ಗುಣವಾಗಲು ಎರಡು ತಿಂಗಳುಗಳು ಹಿಡಿದುವು. ತಾನು ಕಂಪೆನಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಸಹೋ ದ್ಯೋಗಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೇಗೆ ಮುಖ ತೋರಿಸುವುದೆಂದು, ಅವನಿಗೆ ಮೊದಲು ನಾಚಿಕೆಯಾಯಿತು. ಆದರೇ ಶೆಟ್ಟರಿ ಹೇಳಿಕಳು ಹಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ಇನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲುಳಿಯುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹಾಜರಾದನು. ನಾಯಿ ಬಾಲ ನೆಟ್ಟಗಾಗುತ್ತದೆಯೇ ? ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನ ಕ್ರಮವಾಗಿಯೇ ಅವನು ಇದ್ದನು. ಅನಂತರ ಮೆಲ್ಲಗೆ

ಕ್ಷಣಕಾಲ, ಸರೋಜಳ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಣ್ಣನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಕ್ರಮೇಣ ತನ್ನ ಹಳೆಯ ನೋವು, ಯಾತನೆಯೆಲ್ಲ ಹಳಸಿದ ಮೇಲೆ, ಹೊಸ ಧೈರ್ಯ ಬಂದು, ಯಥಾಪ್ರಕಾರ ಸರೋಜಳ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟನು.

೧೫

ಗುಂಡೂರಾಯರು ತಮ್ಮ ತಂಗಿ ಕನಕಮ್ಮನನ್ನು ನಂಜನ ಗೂಡಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹಮಾಡಿದ್ದರು. ಅವರ ಪತಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರು ಸಬ್-ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರಾದುದರಿಂದ ಒಳ್ಳೆ ವರಮಾನವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರದು ದೊಡ್ಡ ಕುಟುಂಬ. ಮನೆ ತುಂಬ ಮಕ್ಕಳು. ನಾಲ್ಕು ಪುತ್ರರನ್ನೂ ಮೂವರು ಪುತ್ರಿಯರನ್ನೂ, ದೇವರು ಅವರಿಗೆ ಕರುಣಿಸಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲದೆ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರ ಮೂವರು ತಮ್ಮಂದಿರೂ, ಅವರ ಪತ್ನಿಯರೂ, ಮನೆಯಲ್ಲೆ ಇದ್ದರು. ಸೋದರರೆಲ್ಲ ಇನ್ನೂ ಭಾಗವಾಗದೆ ಏಕಕುಟುಂಬವಾಗಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಗು ಕಚ್ಚಾಟಗಳಿಗೆ ಎಡೆಕೊಡದೆ, ಸಹನೆಯಿಂದ ನಡೆದುಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರು ತಮ್ಮ ಈರ್ವರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ವಿವಾಹಮಾಡಿದ್ದರು. ಮೂರನೆಯವಳಾದ ಸರಸಳನ್ನು ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ, ರಾಘುವಿಗೆ ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಗುಂಡೂರಾಯರು ಪತ್ತೀಸಮೇತ ಆಗಾಗ್ಗೆ ತಂಗಿಯ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಆಗ ಶಾರದಮ್ಮನು ರಾಘು-ಸರಸಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕೂರಿಸಿ, “ಜೋಡಿ ಎಷ್ಟು ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗಿದೆ ನೋಡಿ ” ಎಂದು ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಕನಕಮ್ಮನೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. “ಅತ್ತೆ ಅತ್ತೆ”

ಯೆಂದು ಪುಟ್ಟ ಸರಸು ಕೂಗಾಡುತ್ತ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಈಗೇನೋ ಅತ್ತೆ ಕಂಡರೆ ಪ್ರೀತಿಯಾಗಿದ್ದೀಯಮ್ಮ, ದೊಡ್ಡವಳಾಗಿ ಮದುವೆಯಾದಮೇಲೆ, ಅತ್ತೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀಯೋ ನೋಡಬೇಕು ಎಂದು ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರು ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿದಾಗ, “ಜೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡ್ಕೊಳ್ತೀನಪ್ಪ” ಎಂದು ಸರಸು ಅಂದಾಗ, ಎಲ್ಲರೂ ನಕ್ಕುನಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಸರಸಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ಮುದ್ದಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಘುವೂ, ಸರಸಳೂ ಕಪಿಲಾನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಮರಳಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಮನೆಕಟ್ಟಿ, ಗಂಡಹೆಂಡಿರ ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದೆಲ್ಲ ಸರಸ ಲಂಗ ಉಡುತ್ತಿದ್ದಾಗಿನ ಮಾತು. ಈಗ ಕಾಲಚಕ್ರವುರುಳಿಹೋಗಿದೆ. ಅನೇಕ ಮಹತ್ತರವಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರಿಗೂ, ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೂ, ಏನೋ ಒಂದು ಅಲ್ಪಸಂಗತಿಗಾಗಿ ಮನಸ್ತಾಪವೇರ್ಪಟ್ಟು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಮಾತುಬಿಟ್ಟು, ಹನ್ನೊಂದು ವರುಷಗಳು ಕಳೆದುಹೋಗಿವೆ. ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಈಗ ಸರಸಳನ್ನೇ ಮನೆಗೆ ತರಬೇಕು. ಎಂದು ಹಠಮಾಡಿದರು. “ಆ ಅಯೋಗ್ಯನ ಬಳಿ ನಾನು ಹೆಣ್ಣು ಕೇಳಲು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮೊದಲು ಗುಂಡೂರಾಯರು ರಂಪುಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಬಿಡುತ್ತಾರೇನು? ಸಂಬಂಧ ಬಿಡಬಾರದೆಂದು ಪತಿಗೆ ಅವರು ಬೋಧಿಸಿದರು. ಗುಂಡೂರಾಯರೂ ಅನಂತರ ತಗ್ಗಿದರು. ಕನಕಮ್ಮ ಒಂದೇ ಒಡಲಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ತಂಗಿಯಲ್ಲವೇ? ತಾವಾಗಿಯೇ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಹೋದಲ್ಲಿ ತಮಗೆತ್ತಣ ಅವಮಾನ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಒಳ್ಳೇ ದಿನವೊಂದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರು ನಂಜನಗೂಡಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದರು. ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರ ಮನೆ ಸೇರುವಾಗ ಸರಸ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಸರಸಳೆಂದು ಈಗ ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೆ

ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವಳಿಗ ಬೆಳೆದು ತುಂಬು ಸುಂದರಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಹೆಂಗಸರೇ ಹಾಗೆ—ಎಂಟು ಒಂಭತ್ತು ವರುಷಗಳು ಕಳೆಯಿತೆಂದರೆ ಹದಿನಾರು ಹದಿನೇಳರವರೆಗೆ, ಅವರು ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಬೆಳೆದು ಯೌವನಸ್ಥರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಗುಂಡೂ ರಾಯರು ನೆಟ್ಟಗೆ ಮನೆಯೊಳಗೇ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಯಾರೋ ಅತಿಥಿಯೆಂದು ಬಗೆದ ಸರಸ, ಯಾರೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಕುತೂಹಲದಿಂದ, ಒಂದೊಂದೇ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ್ತ, ಅವರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದಳು. ಬಹಳ ದಿನಗಳಿಂದಲೂ ಬಾರದಿದ್ದ ಅಣ್ಣ ಈಗ ಲಾದರೂ ಬಂದನಲ್ಲಾ ಎಂದು ಕನಕಮ್ಮ ಹಿಗ್ಗಿಹೋದಳು. “ ಸರಸಾ, ಚಾವೆ ಹಾಕಮ್ಮ ” ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಳು. ತನ್ನನ್ನೇ ಒತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದ ಮಗಳ ತಲೆಯನ್ನು ಸವರುತ್ತ, “ ಇವರು ಯಾರು ಗೊತ್ತೇ ಸರಸೂ, ಮೈಸೂರು ಮಾವ ಕಣೀ ” ಎಂದು ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಳು. ಮನೆಯಲ್ಲಿನ ಸರ್ವರ ಕ್ಷೇಮವನ್ನೂ ವಿಚಾರಿಸಿದಳು. ತಂದಿದ್ದ ಸೇಬು, ಕಿತ್ತಿಳೆ, ಅಂಜೂರದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ, ಹೂವನ್ನೂ ಕೈಚೀಲದಿಂದ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು ಗುಂಡೂರಾಯರು “ ತೆಗೆದಿಡಮ್ಮ ” ಎಂದರು. ಆಫೀಸಿನಿಂದ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರು ಬಂದಾಗ, ಸಂಜೆ ನಾಲ್ಕೂವರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರಿಗ ಮೊದಲಿನ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅರ್ಧತಲೆ ನರೆದಿತ್ತು ; ಇನ್ನೇನು ರಿಟೈರ್ ಕಾಲ. ಗುಂಡೂರಾಯರು ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಬಂದಿರುವುದನ್ನುನೋಡಿ ಅವರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಬಹಳ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದಲೇ “ ಯಾವಾಗ ಬಂದಿರಿ ಭಾವ ” ಎಂದು ಕುಶಲಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದರು. ಅವರನ್ನಿಗ ನೋಡಿದವರಿಗೆ ಮನಸ್ತಾಪವಿದ್ದವರಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಾವ ಭಾವಮೈದಂದಿರಿಬ್ಬರೂ ಕುಳಿತು ಏನೆಲ್ಲ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾತ್ರಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾಗತೊಡಗಿತು. ಊಟದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಮಾತಿನ ನಡುವೆ,

ಗುಂಡೂರಾಯರು ತಾವು ಬಂದಿರುವ ವಿಚಾರವನ್ನು, ಮೈದು ನನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಅದು “ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ಭಾವ, ನಾನು ನರಸೀಪುರಕ್ಕೆ ಮಾತು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನಲ್ಲಾ, ಮಾತಿನಿಂದ ಈಗ ತಪ್ಪಿ ನಡೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯೇ, ಹೇಳಿ ” ಎಂದು ಬಿಟ್ಟರು. ಗುಂಡೂರಾಯರನ್ನು ಕೋಪ ಆವರಿಸಿತು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಲವಂತ ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ, ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಂದಿಸಿ ಕೊಂಡರು. ಆದರೂ ಅದನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಅಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಗಿದ್ದು, ಬೆಳಗಿನ ರೈಲಿಗೆ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದರು. ಅವರನ್ನು ಸಾಗಗೊಳಿ ಸಲು ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರು ಸ್ಟೇಷನ್‌ವರೆಗೂ ಬಂದಿದ್ದು, ವಿವಾ ಹದ ಮಾತನ್ನಿತ್ತದೆ, ನಾಜೂಕಾಗಿ ಅದು ಇದು ಮಾತಾಡಿ ಭಾವನನ್ನು ರೈಲುಹತ್ತಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ರಾಯರು ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ರಾಧಾಂತವೇ ನಡೆಯಿತು. ಕನಕಮ್ಮನವರು ಅಷ್ಟು ನಿಷ್ಕರವಾಗಿ ಮಾತ ನಾಡಬಾರದಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರು. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ರಾಯರು ಸರಸಳನ್ನು ನರಸೀಪುರಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹಮಾಡು ತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲ ಸುಳ್ಳು. ಅವರು ಯಾವ ವರನನ್ನೂ ಇನ್ನೂ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ; ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದರು ಅಷ್ಟೆ. ರಾಘು ವಿನ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕಂಡುಕೇಳಿದವರಿಂದ ಅವರು ತಿಳಿದು ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಬಾಳೆಯ ಕಂಭವನ್ನು ಸರಪಣಿಯಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ದರೆ ಯೋಗ್ಯವಾದೀತೆ? ಅದಕ್ಕೆ ಪಟ್ಟು ನಾರುಬೇಕು ಎಂದು ಪತ್ನಿಯ ಕೂಡ ನುಡಿದರು. ಇತ್ತ ಗುಂಡೂರಾಯರು ಮನೆಗೆ ಬಂದಮೇಲೆ “ ಅಯೋಗ್ಯ ನನ್ನನ್ನು ಅವಮಾನಮಾಡಿದ ” ಎಂದು ರೇಗಾಡಿದರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಮನೆಯವರು ಗಂಡನ್ನು ಹುಡುಕುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ತದ್ನಿ ರುದ್ಧವಾಗಿ ಗುಂಡೂರಾಯರು ಹೆಣ್ಣಿ ಗಾಗಿ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇದಕ್ಕೆ ರಾಘುವಿನ ನಡತೆಯೇ ಕಾರಣ. ಅವನಿಗೆ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕೊಡಲು ಯಾರೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

೧೬

ರಾಘು ಸರೋಜಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕ್ಷಮಾಪಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೊಂಡನು. ಸರೋಜಳ ಬಲವಂತದ ಮೇಲೆ ಅಂದು ನಡೆದದ್ದು ನೈಲವನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ವರದಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. ವಿಜಯಳ ಸ್ನೇಹ ಮೊದಲಿನದ್ದೆಂದೂ, ಈಗಿನದಲ್ಲವೆಂದೂ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಸರೋಜಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವ ಹೆಂಗಸನ್ನು ಸಹ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯೂ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಅವಳ ಕೈಹಿಡಿದು ನುಡಿದನು. ಅವಳು ಒಪ್ಪಿದಲ್ಲಿ ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆಯೇ, ಎಂಥ ಕಷ್ಟಕ್ಕೊಳಗಾದರೂ ಅವಳನ್ನೇ ವಿವಾಹವಾಗುವೆನೆಂದು, ವಾಗ್ದಾನಕೊಟ್ಟನು. ಮಾತಿನ ಲಹರಿಯಲ್ಲಿ ಸರೋಜ ಇದನ್ನು ತೇಲಿಸಿಬಿಟ್ಟಳು. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೇ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು ಒದ್ದಾಡುವುದು, ಹಲವರನ್ನು ಕಂಡ ಹೆಣ್ಣಿನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವೇಯಿಲ್ಲ. ಸರೋಜ ಹೊಸ ಹೊಸದಾಗಿ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸಿ, ಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವವಳು; ಒಬ್ಬನನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದು, ಅವನ ಅಂಕೆಯಲ್ಲೇ ಬಾಳಿ ಬದುಕಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವೇನೂ ಈಗವಳಿಗೆ ಇದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಪತಿಯೇ ದೈವವೆಂದು ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಎಣಿಸಿದ್ದುದೂ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಅದು ಓಬೀರಾಯನ ಕಾಲ. ಈಗ ಆ ತತ್ತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತವೆಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟುಹತ್ತಿ ಹೋಗಿದೆ; ಗಾಳಿಗೆ ತೂರಿ ಹೋಗಿದೆ. ಸರೋಜ ರಾಘುವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಪ್ರೇಮದಿಂದಲ್ಲ; ಕಾಮದಿಂದ. ಆದುದರಿಂದ ಅವಳು ರಾಘುವನ್ನೇ ನಂಬಿ ಕುಳಿತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸ್ನೇಹವನ್ನೂ ಅವಳು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಅವರಲ್ಲಿ ಅದೇ ಟೈರ್ ಕಂಪೆನಿ

ಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಿಟ್ಟು, ಡ್ರೈವರ್ ಗಂಗಾಧರಪ್ಪ, ಇವರುಗಳು ಅತಿ ಮುಖ್ಯರಾದವರು. ಆದರೆ ಇವರಾರೂ ರಾಘು ವಿನಂತೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಆಕೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಘು ತಾನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲ ಸರೋಜಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಅವಳ ಸಂಸಾರವನ್ನೆ ನಡೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಸ್ನಾನ ಪಾನ ಊಟ ಉಪಚಾರವೆಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ಅಲ್ಲೆ. ಆದರೆ ಮತ್ತಿತ ರರು ಹಾಗಲ್ಲ. ರಾಘು ಇಲ್ಲದ ಸಮಯ ನೋಡಿ ಬಂದು, ಐದೋ ಹತ್ತೋ ಕೊಟ್ಟು ವಿಶ್ರಮಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ ಸರೋಜ ಕೇಳಿದಳು “ ನಿಮ್ಮಷ್ಟ ನಿಮಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಹುಡುಕು ತ್ತಾರಂತಲಿ, ಮದುವೆಯಾದ ಮೇಲೆ ನನ್ನನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಡ್ತೀ ರೇನು ” ಎಂದು. ಅದಕ್ಕವನು “ ಎಲ್ಲಾದರೂ ಉಂಟೆ ಚಿನ್ನ ; ಯಾರು ಮದುವೆಮಾಡುವವರು, ಯಾರು ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವವರು ! ಖಂಡಿತ ಹೇಳ್ತೀನೆ ಸರೋಜ, ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಾನು ಬೇರೆ ಯಾರನ್ನೂ ಲಗ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಕಣೇ ” ಎಂದು ಅವಳ ಮುಖಕ್ಕೆ ಮುಖ ಸೇರಿಸಿ, ಅವಳ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ನುಡಿದನು.

೧೭

ಒಂಟಿಕೊಪ್ಪ ಲಿನಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಬಳಗದವರು ಒಂದು “ ಕ್ಲಬ್ ” ಅನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಕೇರಂ, ಇಸ್ಪೀಟು ಆಟ, ಮುಂತಾದುವು ಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ರಿಟೈರ್ ಆದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೇ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆ ಕ್ಲಬ್‌ನಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದುದರಿಂದ ಅವರ ಮಾತುಕತೆಗಳೆಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, “ ನನ್ನ ಮಗ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾನೆ, ನನ್ನ ಮಗ ಹಾಸನ

ದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ, ಗೋಪು ಟ್ರೈನಿಂಗ್ ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಸೇರಿದ, ನನ್ನ ಹಿರೀ ಹುಡುಗ ಇಂಜನಿಯರ್ ಇಲಾಖೆಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡ ” ಇತ್ಯಾದಿ ಯಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದುವು. ನಮ್ಮ ಗುಂಡೂರಾಯರೂ ಆ ಕ್ಲಬ್‌ನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮೆಂಬರಾಗಿದ್ದು, ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಸ್ನೇಹಿತರುಗಳ ಕೂಡ ಬೆರೆತು, ಒಳಗೆ ತಮಗೆ ಎಷ್ಟೇ ನೋವಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡು, ಉತ್ಸಾಹಿಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ನಕ್ಕಾಗ, ಕ್ಲಬ್ಬೇ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಗೈಯುತ್ತಿತ್ತು. ಮಾನ ತಾಳಿದರೆ ಕತ್ತಲು ಆವರಿಸಿದಂತಿತ್ತು. ಒಟ್ಟಾರೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಗುಂಡೂರಾಯ ರಿಂದಲೇ ಆ ಕ್ಲಬ್ಬಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಕಳೆ. ಈಗ್ಗೆ ಎರಡುದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಕೊಡಗಿನ ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಹೊಸದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೆಂಬರಾಗಿ ಬಂದು ಸೇರಿದ್ದನು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಪ್ರಬಲ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಸಬ್-ಇನ್ಸ್ ಪೆಕ್ಟರ್ ಹುದ್ದೆಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾದವನು. ಅವನು ಗುರಿನೋಡಿ ಸುಡುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ನಿಪುಣನಂತೆ. ಅವನು ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ, ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹುಲಿ ಬೇಟೆ ಆಡುವುದನ್ನೇ ಒಂದು ಕಸಬಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನಂತೆ. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಎಂದೊಡನೆ ಆಳು ಕುಳ್ಳವ್ಯಕ್ತಿಯೇನೋ ಎಂದು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಡಿ. ಹೆಸರು ಮಾತ್ರ ಅವನಿಗೆ ಹಾಗೆ. ಅವನು ಭೀಮಕಾಯನಾಗಿದ್ದನು. ಕತ್ತೂ, ಶರೀರವೂ ಎಲ್ಲ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದುವು. ಕಣ್ಣುಗಳಂತೂ ಕಾಣುತ್ತಲೇ ಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಳಗೆ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದುವು. ಅವು ಅಚ್ಚು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣವಾಗಿದ್ದುವು ; ರಕ್ತ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿ ಸೋರುವುದೋ ಎನ್ನುವ ಹಾಗಿದ್ದುವು. ನರೆತ ದಪ್ಪಮೀಸೆ. ಕಾಕಿ ಉಡಿಗೆ. ನಿಕ್ಕಲ್ ಬೆಲ್ಟ್ ಒಂದನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ನಿಕ್ಕರೂ, ಮೇಲಂಗಿಯೂ ಅವನನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅವನು ಒಂದು ತಡವೆ ನಮ್ಮನ್ನು ದುರುಗಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನೋಡಿದರೆ ನಮ್ಮ ಜಂಘಾ ಬಲವೆಲ್ಲ ಉಡುಗಿ ಹೋಗಬೇಕು. ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ

ಹೇಳುತ್ತಾರಲ್ಲ ಭೀಮ, ಘಟೋತ್ಕಚ, ಜರಾಸಂಧ ಎಂದು, ಅವರನ್ನಾರಾದರೂ ಹಿಡಿದು ತಂದು ನಮ್ಮ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೆ, ಇವನ ಒಂದೇ ಎಟಿಗೆ ಅವರುಗಳೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ, ಅಂತರ್ಧಾನ ಹೊಂದುವರೆಂದು ನನ್ನ ನಂಬಿಕೆ. ಈಗವನು ಕೊಡಗನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಗಂಧದಮೈಸೂರನ್ನೇ ತನ್ನ ನಿವಾಸವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಒಂಟಿಕೊಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮನೆಯನ್ನು ಕೊಂಡು, ಈಗ ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳೇ ಕಳೆಯಿತು. ಗುಂಡೂ ರಾಯರು ವಾಸಿಸುವ ಮನೆಯಿಂದ, ನಾಲ್ಕನೇ ಮನೆ ದಾಟಿದರೆ, ಅದೇ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನು ಕೊಂಡು, ರಿಪೇರಿ ಮಾಡಿಸಿರುವ ಹೊಸಮನೆ. ಅದಕ್ಕೆ “ಮಹಾದೇವಿ ಸೌಧ” ಎಂಬವನು ನಾನುಕರಣಮಾಡಿ ದ್ದಾನೆ. ಗೃಹಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಸಹ ಅವನು ಅತಿ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದಲೇ ನಡೆಯಿಸಿದನು. ಗುಂಡೂರಾಯರೂ ಸಹ ಪತ್ನೀ ಸಮೇತ ಆ ದಿನ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿದವರಲ್ಲವೆ? “ನೀವೆಲ್ಲಿದ್ದಿರಿ, ತಾವೆಲ್ಲಿದ್ದಿರಿ” ಎಂದು ಕುಶಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ನಡೆದವೇಶೆ, ತಾಂಬೂಲವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಆ ದಿನ ಅವರು ಹೊರಬಂದರು. ಕ್ಲಬ್‌ನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹ ಇನ್ನೂ ಜಾಸ್ತಿಯಾಗಿಯೇ ಬೆಳೆಯಿತು. ಕ್ರಮೇಣ ಗುಂಡೂರಾಯರನ್ನು ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಗುಂಡೂ ಎಂದೇ ಕರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಈ ಸಖ್ಯದ ಮಾತುಕತೆಗಳ ನಡುವೆ, ಗುಂಡೂ ರಾಯರೂ ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದರೆಂದೂ, ಬೇಟಿಯಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರೂ ಸಹ ನಿವುಣರೆಂದೂ, ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ಇವರಿಬ್ಬರ ಬೇಟಿ ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮದ ಹಾಗೆ. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಮಾಂಸಾಹಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಹಕ್ಕಿಗಿಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದು, ರೆಕ್ಕೆ ಕತ್ತರಿಸಿ, ಕೈಚೀಲ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಬರುವುದು ಅವನ ಆಗಿನ ವಾಡಿಕೆ. ಆದರೆ ಗುಂಡೂರಾಯರು ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು ಬೇಟೆಗೆ ಹೋದಲ್ಲಿ ಹುಲಿ

ಇನ್ನಿತರ ದುಷ್ಟಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹೊಡೆಯುವರೇ ಹೊರತು, ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಆಹಾರಕ್ಕೆಂದು ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು, ಹಕ್ಕಿ, ಜಿಂಕೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಹೊಡೆದವರಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಪರರಾಗಿದ್ದರು. ಪೋಲೀಸ್ ಇಲಾಖೆ ತುಂಬ ಹೊಲಸುಗೆಟ್ಟುದೆಂದು ಜನ ಆಡುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಗುಂಡೂರಾಯರು ಎಂದೂ ಒಂದು ತೊಟ್ಟು ಸಾರಾಯಿ ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿದವರಲ್ಲ. ಒಂದು ಬೀಡಿಯನ್ನೂ ಕಚ್ಚಿರಿಯರು. ಅವರು ಶೀಲತನದಲ್ಲೆ ಕಾಲ ಕಳೆದು ಹುದ್ದೆಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾದರು.

೧೮

ಗುಂಡ್ಲುಪೇಟೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹುಲಿ ಹಾವಳಿ ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕೈದು ಮಂದಿ ಜನರನ್ನೂ ಸಹ ಅದು ಕೊಂದು ತಿಂದಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನಗಳೆಲ್ಲರೂ ಬಹಳ ಭಯಗ್ರಸ್ತರಾದರು. ಸಂಜೆಯಾದರೆ ಸಾಕು. ಯಾರೂ ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈಚೆಗೆ ಕದಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕುರಿಮರಿಗಳ ದನಕರುಗಳ ಚಿಂತೆ ಅವರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿತ್ತು. ಮನುಷ್ಯನ ರಕ್ತ ಉಪ್ಪಂತೆ. ಅದಲ್ಲದೆ ಬಲು ರುಚಿಯಂತೆ. ಒಂದಾವರ್ತಿ ಹುಲಿ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕೊಂದು ತಿಂದರೆ, ಆ ರಕ್ತದ ರುಚಿಗೆ ಬೇರಾವ ಪ್ರಾಣಿಯ ಗೂಡವೆಗೂ ಅದು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲೆಂದೂ, ಮನುಷ್ಯನನ್ನೇ ಅದು ಬಯಸುತ್ತದೆಂದೂ, ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನ ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಈ ಹುಲಿ ಅಟ್ಟಹಾಸಗೈಯುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅದು ಹಳ್ಳಿಯೊಂದರೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ಜನಗಳ ಕೂಗಾಟ ಹೇಳ ತೀರದು; ಎಲ್ಲಾ ಚಲ್ಲಾ ಪಿಲ್ಲಿಯಾದರು. ಕೋಲನ್ನು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಸಿಲು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಮುಮುಕಿಯೊಬ್ಬ

ಳನ್ನು ಅದು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಯಿತು. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಅದನ್ನು ಜೀವಸಹಿತ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದು ದೊಡ್ಡ ತಪ್ಪೆಂದೆ ಬಗೆದು, ನಾಲ್ಕಾರು ಹಳ್ಳಿಯ ಗಂಡಾಳುಗಳು ಅದನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಸನ್ನದ್ಧರಾದರು. ಲೈಸೆನ್ಸ್ ಪಡೆದ ನಾಲ್ಕಾರು ಜನ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ಕಾಡಿಗೆ ನಡೆದರು. ಕಾಡಿನ ಗುಟ್ಟನ್ನರಿತವರು ಹುಲಿ ವಾಸನೆಯನ್ನು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಆಗದಿದ್ದು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಹುಯ್ಯಾಗ, ಮಳೆ ಬೀಳುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಒಂದು ತರಹದ ಕಂಪು ಹೊರಡುತ್ತದಲ್ಲವೇ? ಅಂಥದೇ ಒಂದು ವಿಧದ ವಾಸನೆ ಹುಲಿ ಇದ್ದೆಡೆ ಬೀಸುತ್ತದೆ. ದಟ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಮೊದಲಿನ ಒಳಗಡೆ ಹುಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದೆಯೆಂದು, ನಿಷ್ಕರ್ಷಮಾಡಿದ ನಮ್ಮ ಬೇಟೆಗಾರರು ಥಂ ಥಂ ಎಂದು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದರು. ಶಬ್ದ ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಹುಲಿ ಹೊರಗೆ ಹಾರಿ ಬಂದಿತು. ಅದರ ಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು ಎಲ್ಲರೂ ನಡುಗಿಹೋದರು. ಅದು ಆರಡಿ ಉದ್ದದ ದೊಡ್ಡ ಹುಲಿ. ಬಾಲ ಉದ್ದವಾಗಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಸೋಕುವಂತಿತ್ತು. ದವಡೆಯ ಬಳಿಯ ಆ ಉದ್ದದ ಮೀಸೆ, ಉದ್ದುದ್ದ ಕಪ್ಪುಪಟ್ಟಿ, ಅದರ ಕ್ರೂರದೃಷ್ಟಿ, ಆ ಎಂದು ಬಾಯಿ ತೆರೆದಾಗ ಅಚ್ಚ ರಕ್ತವರ್ಣಕ್ಕಿದ್ದ ಅದರ ನಾಲಗೆ, ಬಾಚಿಯಂತಿದ್ದ ಅದರ ಹಲ್ಲುಗಳು, ಇವನ್ನು ನೋಡಿ ಬಂದೂಕವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಆ ವೀರರ ಕೈಯೆಲ್ಲ ತಟಪಟನೆ ನಡುಗಲಾರಂಭಿಸುವುವು. ಪ್ರಾಣಭಯದಿಂದ ಬದುಕುವೆಯಾ ಬಡಜೀವನೇ ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಓಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ರೌದ್ರಾಕಾರ ತಾಳಿದ ಹುಲಿ ಬಿಡವೆಯೇ ನಾಲ್ಕು ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಜಂಘನೆ ನೆಗೆದು ಅವರನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿತು. ಒಬ್ಬನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೊಬ್ಬನವರು ಹೇಗೆಹೇಗೋ ಮಾಡಿ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಮರ ಹತ್ತಿಕೊಂಡರು. ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬಂದೂಕಗಳೆಲ್ಲ ಜಾರಿ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿತ್ತುವು. ಉಳಿದವರಲ್ಲೊಬ್ಬನಿಗೆ ಮರ

ಹತ್ತಲು ಬಾರದು. ಪಾಪ ; ಅವನೇನು ಮಾಡುವನು ? ಹಿಂದಿರುಗಿ ನೋಡುತ್ತಾನೆ, ಆ ಭಯಂಕರ ಹುಲಿಗೂ ತನಗೂ ನಡುವೆ ನಾಲ್ಕು ಮೊಳಗಳ ಅಂತರವೇ ಇದೆ. ಇನ್ನುಳಿದಿರುವುದು ಒಂದೇ ನೆಗೆತ. ತನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಬಂದ ಅವನನ್ನೇ ಕೊಂದು, ಅವನ ಬಿಸಿ ರಕ್ತವನ್ನು ಕುಡಿಯಲು, ಸೇಡನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಅದು ಶಪಥಮಾಡಿದೆ. ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಲೂ ಓಡಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ವೆಂದರಿತ ಆ ಯುವಕನು ಎದುರು ನಿಂತು ಧೈರ್ಯಮಾಡಿ, ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿಯೇ ಬಿಟ್ಟನು. ಗುರಿ ತಪ್ಪಿಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ಹುಲಿಯ ಮುಂದಿನ ಬಲದ ಕಾಲಿಗೆ ಏಟು ತಗಲಿತು. ಆ ಬಂದೂಕಿನ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ, ಏಟು ಬಿದ್ದುದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೂ, ಹುಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಮರದ ಮೇಲೆ ಹತ್ತಿದ್ದ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಧೈರ್ಯಮಾಡಿ, ಕೆಳಕ್ಕೆ ಧುಮುಕಿ ಬಂದೂಕಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡರು. ಇನ್ನು ಇವರೊಡನೆ ಕಾದಾಡಿದರೆ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಸಂಚು ಎಂದರಿತ ಹುಲಿ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಮೊದರೊಳಗೆ ಹಾರಿತು. ನಾಲ್ಕಾರು ಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಡಂ ಡಂ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅದು ಬಹಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿತು. ಘಾಸಿಹೋದ ಆ ಹುಲಿ ಇನ್ನು ಆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಬಾರದೆಂದು ತಡಬೂರು ಬೆಟ್ಟಹತ್ತಿ, ಪಾಳ್ಯದ ಕಾಡಿಗೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿತು. ಅನಂತರ ಮೃತ್ಯು ನಾಟಕ ಇಲ್ಲೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ನಾಲ್ಕಾರು ಜನರನ್ನು ಅದು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಆಹುತಿಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿತು. ಜನ ಬಹಳ ಬೆದರಿದರು : ಹಾಹಾಕಾರ ಮಾಡಿದರು.

೧೯

ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರು ಒಂದು ಸೊಗಸಾದ ಉಪಮಾನ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ, ನಿಮಗದು ಜ್ಞಾಪಕವಿದೆಯೆ? ಹೆದ್ದು ಸಹ ಸ್ವಾರು ಅಡಿ ಮೇಲೆ ಹಾರಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ತನಗೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ

ಒಂದು ನಾರಿದ ವಸ್ತುವನ್ನೋ, ಕೋಳಿಕುಂಜಗಳನ್ನೋ ಕಂಡಲ್ಲಿ, ಸರನೆ ಕೆಳಕ್ಕಿಳಿದು, ಗಭಕ್ಕನೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹಾರಿಹೋಗುವುದಂತೆ. ಅದು ಎಷ್ಟೇ ಮೇಲೆ ಹಾರಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದರ ದೃಷ್ಟಿ ಗುರಿ ಮಾತ್ರ ತೀಕ್ಷ್ಣ. ಎಷ್ಟೇ ಸಂಡಿತರಾದರೂ, ಓದಿದನರೂ ಸಹ, ಕಾಮಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಕೆಡುತ್ತಾರೆಂದು, ವಿದ್ಯಾವಂತ ಕಾಮಿಗಳಿಗೆ ಅವರು ಸಾದೃಶ್ಯಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹುಲಿಯ ಸಮಾಚಾರ ನಮ್ಮ ಕೊಡಗಿನ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದುದೇನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಕರವಾದ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲ. “ಸಂದರ್ಭ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು ಅಯೋಗ್ಯರು, ಎದುರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ಹುಲಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಯಲು ಧೈರ್ಯಸಾಲದಿರುವವರೆಲ್ಲ ಬೇಟೆಗೆ ಏಕೆ ಹೊರಡುತ್ತಾರೋ? ಇಂಥವರೆಲ್ಲ ಬಂದೂಕವನ್ನು ಹೆಗಲಿಗೇರಿಸಲು, ನಾನೂ ಗಂಡಸೇ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾಚುವುದಿಲ್ಲವೇ?” ಎಂದು ಆ ದಿನ ಕ್ಲಬ್ಬಿನಲ್ಲಿ ಅವನು ಜಂಭ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡನು. “ಗುಂಡೂ, ನೀನೂ ಹೊರಡು. ಬೇಟೆಯಾಡಿ ತುಂಬ ದಿನವಾಯ್ತು. ನಾಳೆಯೇ ನಾವು ಜೀಪ್ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಆ ಹುಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದು ಹಾಕೋಣ” ಎಂದು ಗುಂಡೂರಾಯರ ಬೆನ್ನು ತಟ್ಟಿದರು. ಗುಂಡೂರಾಯರು ಮೈಸೂರು ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ನುಗ್ಗಿದ್ದರು. ಹೆಗ್ಗಡದೇವನ ಕೋಟೆ, ಕಾನಕಾನ ಹಳ್ಳಿ, ಗುಂಡ್ಲುಪೇಟೆ, ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಸೊರಬ, ಸಾಗರ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಾನನ್ನು ಅವರು ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರ ಸರ್ವಿಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪಾಳ್ಯದ ಕಾಡನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅವರು ಪ್ರವೇಶಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು ಅಷ್ಟೆ. ಈವಾಗ ಈ ಸಂದರ್ಭ ವೊದಗಲಾಗಿ ಅದನ್ನೂ ನೋಡಿಯೇ ಬಿಡುವುದು ಎಂದು ತಿರ್ಮಾ ನಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾಗತೊಡಗಿದರು. ಎರಡು ಜೀಪ್ ಸಿದ್ಧವಾದುವು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನದೇ ಒಂದು ಜೀಪ್ ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಬಾಡಿಗೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಅಕ್ಕಿ, ಬೇಳೆ

ಮುಂತಾದ ಆಹಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೈಚೀಲಗಳಿಗೆ ತುಂಬಿ ಸಿದರು. ಬಂದೂಕಗಳಿಗೆ ಗುಂಡು ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ, ಗುಂಡೂರಾಯರು, ಮತ್ತಿಬ್ಬರು ಸ್ನೇಹಿತರುಗಳಾದ ಶಿವು, ನಾಣು, ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಜೀಪ್ ಏರಿದರು. ಮುಂದುಗಡೆ ಕುಳಿತು ಕುಟ್ಟಪ್ಪನೇ ಡ್ರೈವ್ ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಸಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಗುಂಡೂರಾಯರು, ಹಿಂದಿನ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೀರ್ವರು ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನೂ, ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತೊಂದು ಜೀಪಿಗೆ ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಆ ದಿನ ಸಂಜೆ ಐದೂವರೆ ಘಂಟೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಹತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳು ಉಳಿದಿರುವಾಗಲೇ, ಎಲ್ಲರೂ ಪಾಳ್ಯ ಬಂದು ಸೇರಿ ಮೊಕ್ಕಾಂ ಮಾಡಿದರು.

೨೦

ಹುಲಿ ಬೇಟೆ ಆಡಲು ಯಾರೋ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ಬಂದಿದ್ದಾರೆಂದು ಈ ಭೀಮಾಕಾರದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಲು, ಜನಗಳ ಗುಂಪು ಅವರಿಳಿದಿದ್ದ ಮನೆಯ ಬಳಿ ಬಂದು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿತು. ನೋಟ ನೋಡಲು, ಬಾಲಕರ ತಂಡವೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮೆರೆದಿತ್ತು. ಸ್ತ್ರೀಯರು ಗುಜುಗುಜು ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು. ಊರಿಗೆ ಸ್ಥಿತಿವಂತರಾದ ಶಾಮರಾಯರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲೆ ಆಗಂತುಕರೆಲ್ಲ ಊಟ ತೀರಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಹ್ವಾನವಿತ್ತರು. ನಮ್ಮೀ ಗೋಷ್ಠಿ ಶಾಮರಾಯರ ಮನೆ ಸೇರಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಸಾಲಾಗಿ ಕುಳಿತರು. ತಾಯಿ ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಕೂಡ ಬಡಿಸಲು ರಾಮುವೂ ಸಹಾಯಕನಾದ. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅಡಿಗೆ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲ ಸಂದಿನಿಂದಲೇ ಇಣಕೆ ನೋಡಿದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಹೊರಗೆ ಬರಲು ನಾಚಿಕೆ. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಇದುವರೆಗೆ ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲವಾದುದ

ರಿಂದ, ವಿಸ್ಮಯದ ಕೂಡ ಅವಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ನಗುವೂ ಬಂದಿತು. “ ಹಾಗೆಲ್ಲಾ ನಗಬಾರದು ಕಣೀ ” ಎಂದು ತಾಯಿ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅವಳು ನಗುವನ್ನು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ತಡೆದುಕೊಂಡಳು. ಊಟವಾದನಂತರ ಅದೂ ಇದೂ ಮಾತಾಡಿ, ಎಲ್ಲರೂ ಮಲಗಿದರು. ದೂರದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯಾಣದ ಆಲಸ್ಯದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಒಡನೆಯೇ ನಿದ್ರೆಹತ್ತಿತು. ಬೆಳಗಾಯಿತು. ಬಂದ ಅತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಗುಂಡೂರಾಯರೇ ಮೊದಲನೆಯವರು. ಅವರು ಕೆರೆಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದು ಬಂದು ಸ್ನಾನ ಮುಗಿಸಿದರು. ರಾಮು ಮಗುಟ ತಂದುಕೊಟ್ಟನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬೆಳ್ಳಿ ಪಂಚಸಾತ್ರೆಯನ್ನು ಉದ್ಧರಣೆ ನೀರು ತುಂಬಿಸಿ, ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಗೆಂದು ತಂದಿಟ್ಟಳು. ಶಾಮರಾಯರು ಓರೆಗಣ್ಣಿನಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಯಾವುದೋ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ತೃಪ್ತಿ ಅವರಲ್ಲುಂಟಾಯಿತು. ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ ಅರ್ಧ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಮತ್ತುಳಿದವರೆಲ್ಲ ಎಚ್ಚಿತ್ತರು. “ ಗುಂಡೂ, ಜಸಾನೂ ಮುಗಿಸಿಬಿಟ್ಟೀನೋ ” ಎಂದು ಚಿಟಕಿ ಹಾಕುತ್ತ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನು ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದನು. ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿ, ಸ್ನಾನಪಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇಷ್ಟರೊಳಗೆ ಕಾಫಿಯೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದಿತು. ಈರುಳ್ಳಿ ಬದನೇಕಾಯಿ ಹೆಚ್ಚಿ ಹಾಕಿ, ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ತಯಾರು ಮಾಡಿದ್ದ ರವೇ ಉಪ್ಪಿಟ್ಟನ್ನು, ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲರೂ ಗಡದ್ದಾಗಿ ತಿಂವರು. ಶಾಮರಾಯರು ತಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆಲ್ಲ ದಾರಿ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟರು. ಸಂಜೆ ಐದೂವರೆ ಘಂಟೆ ಮೇಲೆ ಹೊರಟಲ್ಲಿ, ಆ ಸಮಯದಲ್ಲೇ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹುಲಿ ಹೊರಗೆ ಬರುವ ಸಂಭವ ಜಾಸ್ತಿಯೆಂದೂ, ತಾವೆಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಅಣಿ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದಾಗಿಯೂ, ಒಪ್ಪಿದರು. ಇಡೀ ಒಂದುದಿನ ಹೇಗೆ ಕಾಲ ತಳ್ಳುವುದೆಂದು ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಚಿಂತೆ ಹತ್ತಿತು. ಇಷ್ಟ ರಲ್ಲಿ ರಾಮು ಕೊಂಗಳ್ಳಿ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನೀವು ನೋಡಿದ್ದೀರಾ?

ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಇಲ್ಲವಲ್ಲಾ, ಯಾವ ದೇವಾಲಯ ಎಂದವರು ಮರು ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಕಿದರು. ಆ ದೇವಾಲಯದ ಬಗ್ಗೆ ರಾಮು ವಿವರಿಸಿದನು. ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆಲ್ಲ ಶ್ರೀ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನೇಶ್ವರನೇ ವರದೇವನೆಂದೂ, ಹೆಂಗಸರು ಅವನ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಅವನಿಂದ ತಿಳಿಯಬಂದಿತು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕುತೂಹಲ ಹೆಚ್ಚಿತು. ದೇವರು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯಲ್ಲವೆ? ತಂದೆಯಲ್ಲವೆ? ಹೀಗಿರುವಾಗ ಗಂಡುಹೆಣ್ಣೆಂಬ ಭೇದ ಭಾವ ಅವನಿಗೇಕೆ? ಹೆಣ್ಣು ಅವನ ಸೇವೆಗೆ ಬರಬಾರದೆಂದರೆ, ಅವನೂ ಪಕ್ಷಪಾತ ಮಾಡಿದ ಹಾಗಾಗಲಿಲ್ಲವೆ? ಯಾರೋ ಮೂಢರು ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಏನೇನೋ ಗುಲ್‌ಮಾಲ್ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂದೆಂದುಕೊಂಡರು. ಹೆಂಗಸರು ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಬಾರದೆಂದು ಅವರಿಲ್ಲಿಯೂ ಕೇಳಿರಲಿಲ್ಲ; ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಅವರುಗಳಿಗೆ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ತೋರಿದುದರಲ್ಲಿ ಸೋಜಿಗವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಸರಿ; ಎಲ್ಲರೂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದೊಳಗಾಗಿ ವೇವರ ಸೇವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಮೇಲೆ ಊಟ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು, ಹುಲಿ ಬೇಟೆಗೆ ಹೊರಡುವುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನವಾಯಿತು. ರಾಮುವೂ ಸಹ ನಮ್ಮ ಗೋಷ್ಠಿಯ ಕೂಡ ಹೊರಟನು. ಸ್ಥಳ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಅವನೇ ನೆರವಾದನು. ಪಾಳ್ಯದಿಂದ ಕೊಂಗಳೆ ದೇವಾಲಯ ಎರಡೂವರೆ ಮೈಲುಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಏನೇನೆಲ್ಲ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಅವರು ದೇವಸ್ಥಾನದ ಬಳಿ ಬಂದು ಸೇರಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದಾಚೆಗೆ ಹೆಂಗಸರು ಬರಕೂಡದೆಂದು ರಾಮು, ಹನುಮಂತರಾಯನ ಗುಡಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ವಿವರಿಸಿದನು. ಗುಡಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮರಕ್ಕೆ ಎರಡು ಘಂಟೆಗಳನ್ನು ನೇತುಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. ರಾಮು ಢಣ್ ಢಣ್ ಎಂದು ಗಂಟೆ ಬಾರಿಸಿದನು. ಅದರ ನಿನಾದ ಕಾಡೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಗೈದಿತು. ದಕ್ಷಿಣ, ಪಶ್ಚಿಮೋ

ತ್ತರ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಒಂದು ಸೇರಿ, ಕೊಂಗದ ಆಕಾರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಕೊಂಗಳ್ಳಿ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೆಸರು ಬಂದಿತೆಂದು ಅವನು ವಿವರಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿಯ ರಮಣೀಯವಾದ ನೋಟವನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಹಿಗ್ಗಿದರು. ದೂರದಲ್ಲಿ ನೀಲಗಿರಿ ಬೆಟ್ಟ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನೀರು ಧುಮುಕುವ, ಹರಿಯುವ, ದೂರದ ದೃಶ್ಯವೊಂದು ಬೆಳ್ಳಗೆ, ಮಿಂಚಿನಂತೆ, ಒಂದು ಗೀರಿನಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ದೇಗುಲದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಲಾಕೌಶಲ್ಯವನ್ನೋ, ತಿಲ್ಲಚತುರತೆಯನ್ನೋ ಕಾಣಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮನೋಹರವಾದ ದೃಶ್ಯಕ್ಕೆ ಎಂಥವನೂ ಮಾರು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಪೂಜೆ ನಡೆಯಿತು ; ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಯಿತು. ಗುಂಡೂರಾಯರು ಹೆಂಗಸರು ಅಲ್ಲಿಗೇಕೆ ಬರಬಾರದೆಂದು ಪೂಜಾರಿಗೂ ಪ್ರಶ್ನೆಹಾಕಿದರು. “ಅದೇನೊ ನಮಗೆ ಅದೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಸ್ವಾಮಿ, ತಲೆತಲಾಂತರದಿಂದ ಹಾಗೆ ನಡೆದು ಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ ”ಯೆಂದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದದ್ದಷ್ಟನ್ನೇ ಅವನು ಹೇಳಿದನು. “ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿ ನೋಡಿದರೇನೇ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು ಗುಂಡೂ ” ಎಂದು ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ನುಡಿದನು. ಮಲೆಯ ಮಹದೇಶ್ವರನೂ ಕೊಂಗಳ್ಳಿ ಶ್ರೀ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನೇಶ್ವರನೂ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರೆಂಬ ವಿಶೇಷ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಪೂಜಾರಿಯಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಯಿತು. ಸ್ಥಳಪುರಾಣಗಳಾವುವೂ ನಮಗಿಲ್ಲಿ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಸುವ ಮಹಾಶಯರುಗಳಾರಾದರೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವುದು ಒಳಿತೆಂದು ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಸರಿ, ಈಗಿಲ್ಲರೂ ಸಾಳ್ಯದತ್ತ ನಡೆದರು. ಊಟವಾಯಿತು. ನಾಲ್ಕಾರು ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಶಾಮರಾಯರ ಆಜ್ಞೆ ಮೇರೆಗೆ ನೂರಾರು ಆಳುಗಳು ಸಂಜೆ ನಾಲ್ಕು ಘಂಟೆಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿದರು. ಹುಲಿ ಎಲ್ಲಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಸತ್ತೆಹಚ್ಚಿ ಎಬ್ಬಿಸುವುದವರ ಕರ್ತವ್ಯ. ಬಂದೂಕಗಳನ್ನು ಹೆಗಲಿಗೇರಿಸಿದ ಈ ನಾಲ್ವರ ಹಿಂದೆ ಜನರ

ಗುಂಪೆಲ್ಲ ನಡೆಯಿತು. ಸಾಳ್ಯದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಮೈಲುಗಳ ದೂರ ಸಾಗಿದನಂತರ, ದಟ್ಟವಾದ ಕಾಡಿನೊಳಗೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ನೆರೆದಿದ್ದ ಜನಸ್ತೋಮವೆಲ್ಲ ಕೂಗು ಹಾಕಿತು. ಬಲವಾಗಿ ತಮಟೆ ಬಡಿಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಹುಲಿ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲೆ ಇದ್ದಿತು. ಅದು ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ರೋಸಿದಂತೆ ಹಾಂ ಎಂದು ಬಾಯಿತೆರೆದು, ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದಿತು. ಹುಲಿಯನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೆ ಜನಗಳೆಲ್ಲ ಹತ್ತಾರು ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ, ದೂರದೂರ ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. ಈ ದಿನ ಹುಲಿಯ ಜಂಭವೇನೂ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಕುಟ್ಟಿಪ್ಪನ ಒಂದೇ ಎಟು ಅದಕ್ಕೆ ಬಲವಾಗಿ ತಾಗಿ ಧಡಾರ್ ಎಂದು ಅದು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿತು.

೨೧

ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಗದ್ದಲವೋ ಗದ್ದಲ ; ಕೋಲಾಹಲವೋ ಕೋಲಾಹಲ. ಸತ್ತ ಹುಲಿಯನ್ನು ನೋಡಲು ಹಳ್ಳಿಯ ಜನಗಳೆಲ್ಲ ಸಾಳ್ಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡರು. ಬಾಲಕರ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನಂತೂ ಹೇಳತೀರದು. ಮಣ್ಣೆರಚುವುದು, ಕೂಗುವುದು, ಕೇಕೆಹಾಕುವುದು ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಂದ, ಅವರಿಗೆ ಅದು ಒಂದು ಆಟದ ವಸ್ತುವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತ್ತು. “ ಬಡ್ಡಿಮಗ್ಗು ಹುಲಿ ನೆಗ್ಗು ಬಿತ್ತಲ್ಲಪ್ಪ, ಸದ್ಯ ಹೊಡದ್ರು ಮಾರಾಯ್ತು ” ಎಂದು ಮುದುಕನೊಬ್ಬನು ನುಡಿದನು. ಹುಲಿಯನ್ನೂ, ಹುಲಿ ಹೊಡೆದವರನ್ನೂ, ಸಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಮೆರೆವಣಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮುಖ್ಯಸ್ಥರೆಲ್ಲ ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡಿದರು. ಕುಟ್ಟಿಪ್ಪನೂ, ಗುಂಡೂರಾಯರೂ, ಇದೊಂದೂ ಬೇಡವೆಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೇನು? ನೂರಾರು ಮಂದಿಯ ಪ್ರೀತಿ, ಗೌರವಗಳ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ನಮ್ಮೀ ನಾಲ್ವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಬಿದಿರುದಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಆಗಲೇ “ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ” ಸಿದ್ಧವಾಗ ತೊಡಗಿತು. ಮಧ್ಯೆ ಮಧ್ಯೆ ಚಿಕ್ಕದಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಹೆಣೆದು, ಅದನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸಿದರು. ಮೇಲೆ ಕಮಾಲ್ ಬಗ್ಗಿಸಿದರು. ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ಕೊರೆದು ಕತ್ತರಿಸಿ, ಚಿತ್ರ ಚಿತ್ರವಾಗಿ ಮಾಡಲು ಅಗ್ರಹಾರದ ಪುಡುಗರೆಲ್ಲ ಮುಂದೆ ನಿಂತರು. ಮಾವಿನಸೊಪ್ಪನ್ನು ಇಕ್ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಕ್ಕಿಸಿ, ಮುಂದಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಹೊಂಬಾಳೆ ಗುಚ್ಚನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿದರು. ಈ ದಿನವೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲ ಎಂದು ಇವೆಲ್ಲರೂ ಗೊಣಗಿದರು. ಆದರೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನಗಳ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ, ಮರ್ಯಾದೆಯೂ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆ ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಾಗ, “ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿಗೆ ಬಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇಬ್ಬರಾಗಬೇಕೇನೋ, ನೀನೂ ಕುಳಿತುಕೋ ” ಎಂದು ಶಾಮರಾಯರಂದಾಗ, ರಾಮುವೂ ಇವರ ಕೂಡಲೇ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಈಗ ನಾಚಿಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಹಾಗೇ, ಮೊದಲು ಮೊದಲು ತುಂಬ ಸಂಕೋಚ, ಆಮೇಲಾಮೇಲೆ ಒಗ್ಗಿದರೆ, ನಿಷ್ಕಪಟಿಯಾಗಿ, ಪುಡುಗತನ ಆಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾಳೆ. ಈಗ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಬಂದು ಎರಡು ದಿನಗಳಾಗಿತ್ತು. ಮೇಲಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಮುದುಕರುಗಳೇ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವಳು ಅಷ್ಟು ಸಂಕೋಚ ಪಡಬೇಕಾದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ದಿನ ಅವಳು ತಾಯಿಯ ಕೂಡ ಬಡಿಸಲು, ತಾನೂ ನಿಂತಳು. ಬೇಡ ಬೇಡವೆಂದರೂ ನಾಲ್ಕು, ನಾಲ್ಕು ಸಂಡಿಗಳನ್ನು ಜಾಸ್ತಿ ಹಾಕಿದಳು. “ ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆ ನೋಡಿ ನಿಮ್ಮ ಮಗಳು ತುಂಬಾ ಜಾಸ್ತಿ ಹಾಕ್ತಿದಾಳೆ ಸ್ವಾಮಿ ” ಎಂದು ನಕ್ಕು ಕುಟ್ಟಿವು ನುಡಿದಾಗ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಸುನಗುತ್ತ ತಟ್ಟಿ ಹಿಡಿದು ಒಳಹೊಕ್ಕಳು. ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೆ ಊಟದ ರುಚಿ ಗೊತ್ತಾಗಲೇಯಿಲ್ಲ. ಅವರು ರಾಘವನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನೂ

ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಚಿತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಊಟವಾದ ನಂತರ ಎಲ್ಲರೂ ಕೈತೊಳೆದರು. ಚಿನ್ನದ ತಗಡಿನಂಥ ಚಿಗುರು ವೀಳ್ಯದಲೆ, ವಾಸನಾ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿದ ಪುಡಿ ಅಡಿಕೆ, ಗುಲಾಬಿ ಬಣ್ಣ ಕಟ್ಟಿದ ಸುಣ್ಣ, ಇವುಗಳನ್ನು ಬೆಳ್ಳಿ ತಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯೇ ರಾಂನಲ್ಲಿ ಮೇಜದ ಮೇಲೆ ತಂದಿಟ್ಟಳು. ಎಲ್ಲರೂ ತಾಂಬೂಲ ಹಾಕಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಗುಂಡೂರಾಯರು ಮಾತ್ರ ತಟ್ಟಿಗಿನ್ನೂ ಕೈಹಾಕದಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡ ಲಕ್ಷ್ಮೀ “ನಿಮಗೆ ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲವೇ ಮಾವ” ಎಂದು ಕೇಳಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಳು. ಕ್ಷಣಕಾಲ ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೆ ಮೈಜುಮ್ಮೆಂದಿತು. “ಇಲ್ಲವಮ್ಮಾ, ನಾನೂ ಹಾಕುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಅಡಿಕೆಪುಡಿ ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿ ಎಲೆಗೆ ಸುಣ್ಣ ಹಚ್ಚಿ ತೊಡಗಿದರು. ಸಂಜೆಯಾಯಿತು. ಈಗ ಮೆರವಣಿಗೆಗೆಲ್ಲ ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಹತ್ತಾರು ವೆಟ್ರೋಮ್ಯಾಕ್ಸ್‌ಗಳ ಪ್ರಕಾಶ ಕಾಂತಿ ಬೀರುತ್ತಿತ್ತು. ಹುಲಿಯನ್ನು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರಿಸಿ ಅದರ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗುಂಡೂರಾಯರು ಮತ್ತು ಶಿವುನನ್ನೂ, ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಮತ್ತು ನಾಣುವನ್ನೂ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಲಾಯಿತು. ಅವರುಗಳಿಗೆ ಉದ್ದುದ್ದ ಹಾರಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಚಪ್ಪಾಳೆ ತಟ್ಟಿದರು. ಸರಿ; ಪಲ್ಲಕ್ಕನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ “ಉಘ್ಯೋ” ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡರು. ದೀಪದ ಪ್ರಭೆಗೆ, ಅಂಟಿಸಿದ್ದ ಚಿಮಿಕಿ ದೂರಕ್ಕೆ ಮಿನುಗುಟ್ಟುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ಚಿಕ್ಕ ಹಳ್ಳಿಯಾದುದರಿಂದ ಬೀದಿ ಬೀದಿ ಸುತ್ತಿಬರಲು ಅಷ್ಟೇನೂ ಹೊತ್ತು ಹಿಡಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅಗ್ರಹಾರ, ಲಿಂಗಾಯತರ ಬೀದಿ, ಕುಂಬಾರರ ಬೀದಿ, ಗಾಣೆಗರ ಬೀದಿ, ಇಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುವುಗಳು. ರಾಮುವಿಗೆ ಕ್ಯಾಮರಾ ಹಿಡಿದು ಫೋಟೊ ತೆಗೆಯಲು ತಿಳಿದಿದ್ದಿತು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ತಂದಿದ್ದ ಕೈಕ್ಯಾಮರಾದಿಂದ ಅವನು ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾಗಿ ಫೋಟೋ ತೆಗೆದನು. ನಾಲ್ವಾರು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲೂ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಜನ ರಂಪ ಮಾಡಿ

ದರು. ಇಷ್ಟು ಮರ್ಯಾದೆ ಮಾಡಿದುದೇ ಸಾಕೆಂದೂ, ಅವಶ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿರುವುದರಿಂದ ತಾವು ಊರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗ ಬೇಕಾಗಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ತಮ್ಮನ್ನು ಮನ್ನಿಸಬೇಕೆಂದೂ, ಇವ ರೆಲ್ಲ ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಶಾಮರಾಯರು ಹೆಚ್ಚು ತೊಂದರೆ ಪಡಿಸ ಬೇಡಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದಮೇಲೆ, ಜನ ಸುಮ್ಮನಾದರು. ರಾತ್ರಿ ಊಟ ತೀರಿಸಿ ಮಲಗಿದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಗಾಯಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಕಾಫಿ ಮುಗಿಸಿ ಹೊರಡಲಣಿಯಾದರು. ಹೊರಡುವಾಗ ಶಾಮ ರಾಯರು ನಮ್ಮಲ್ಲೇನಾದರೂ ದೋಷವಿದ್ದರೆ ಮನ್ನಿಸಿಬಿಡಿ ಯೆಂದರು. “ ನಿಮ್ಮದೇನೂ ಇಲ್ಲ ಸ್ವಾಮಿ. ನಿಮ್ಮ ಮಗಳು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯದೇ ಭಾರಿ ತಪ್ಪು. ಬೇಡ ಬೇಡವೆಂದರೂ ತಿಂಡಿ ಜಾಸ್ತಿ ತಿನ್ನಿಸಿ, ಸಾಕು ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ ” ಎಂದು ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ನಗುತ್ತ ನುಡಿದನು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಹಾಸ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವನು. ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ನಗಿಸುವುದೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ಆನಂದ. ಇವರನ್ನೆಲ್ಲ ಸಾಗಗೊಳಿಸಲು ಹಳ್ಳಿಯ ಜನ ತಂಡ ತಂಡವಾಗಿ ಮೆರೆದಿದ್ದರು. ಊರಿನ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಲ್ಲ ಹೋಗಿದ್ದು ಬರ್ತೀರಾ ಸ್ವಾಮಿ ಎಂದು ಕೈಮುಗಿದ ಮೇಲೆ, ಎಲ್ಲರೂ ಜೀಸ್ ಹತ್ತಿದರು. ಡರ್ ಎಂದು ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತ ಅದು ಮೈಸೂರತ್ತ ಧಾವಿಸಿತು.

೨೨

ಮನೆ ಖಾಲಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಬಿಕೋ ಎನ್ನಿಸ ಹತ್ತಿತು. ಎರಡು ದಿನಗಳಿಂದ ಗದ್ದಲವೋ ಗದ್ದಲ. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಹರಟೆಯೆಂದರೆ ಹರಟೆ. ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನಕ್ಕು ನಲಿಸಿ ಅವನು ರಾಧಾಂತ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎರಡನೇ ಬೀದಿ ಭಾಗೀ ರಥಮ್ಮನವರ ಮನೆಗೆ ನಡೆದಳು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅವಳ ಮಿಕ್ಕೈಲ್ಲ ಸ್ನೇಹಿತೆಯರು ಕೂಡುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಕಮಲ, ವಿಮಲ, ಸರಳ,

ನಿರ್ಮಲ, ಪ್ರಮೀಳ, ಎಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಹರಟೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. “ಸುಗಂಧರಾಜ ಅರಳಿತೇನೇ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ನಿನ್ನೆ ನಿಮ್ಮ ಹಿತ್ತಲಿನಲ್ಲಿ ನಾನು ಬಂದು ನೋಡಿದಾಗ ಅರಳಿಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಪ್ರಮೀಳ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಳು. “ನಾಲ್ಕು ಬಾರಿ ಹಾಕಿದರೂ ಅದೇಕೂ ನಮ್ಮ ಹಿತ್ತಲಿನಲ್ಲಿ ಗುಲಾಬಿ ಚಿಗುರಲೇ ಇಲ್ಲ ಕಣಮ್ಮ, ಈವತ್ತೊಂದು ಕಡ್ಡಿ ಕೊಡೇ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಹಾಕಿ ನೋಡಿಯೇ ಬಿಡ್ತೀನಿ” ಎಂದು ಸರಳ ನುಡಿದಳು. ಯಾವ ಆಟ ಆಡುವುದೇ ಎಂದು ನಿರ್ಮಲ ಕೇಳಿದಾಗ ಪಗಡೆ ಎಂದು ಕಮಲ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟಳು. ಅವಳಿಗೆ ಪಗಡೆ ಆಟದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕನೆ ಜಾಸ್ತಿ. “ಆರು ಜನ ಸೇರಿ ಹೇಗೇ ಪಗಡೇ ಆಡೂದು” ಎಂದು ನಿರ್ಮಲ ಕೇಳಿದಳು. ವಿಮಲಳಿಗೂ, ಸರಳಳಿಗೂ, ನಡೆಸಲು ಬರೋಲ್ಲ ಕಣೇ; ಪ್ರಮೀಳ, ನಿರ್ಮಲ ಅವರಿಗೆ ನಡೆಸಿಕೊಡಲಿ, ನಾವು ಒಂದೊಂದು ಕಡೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳೋಣ ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನುಡಿದಾಗ ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಭಾಗೀರಥಮ್ಮನವರು “ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ನಿಮ್ಮ ಮನೇಲಿ ಮೂರು ದಿನದಿಂದಲೂ ತುಂಬ ಖರ್ಚು ಜಾಸ್ತಿಯಲ್ಲವೇನೇ, ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಬಹಳ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟಿದಾರೆ” ಎಂದರು. “ಅಲ್ಲಕಣೇ ದಡಿಯರ ಹಾಗೆ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ದಪ್ಪ ಉದ್ದು ದ್ದಕ್ಕೆ ಬೆಳೆದಿದ್ದರು ಬಂದವರು” ಎಂದು ನಿರ್ಮಲ ಅಂದಾಗ, “ಆ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ್ನ ನೋಡಿ ನನಗೆ ತುಂಬ ನಗು” ಎಂದು ಸರಳ ನುಡಿದಾಗ, ಎಲ್ಲರೂ ಘೊಳ್ ಎಂದು ನಕ್ಕರು. “ಮೊದಲನೇ ದಿನ ನಾನವರನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ಭಯಪಟ್ಟೆ ಕಮಲ; ಅವರೆಲ್ಲ ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯವರು ಕಣೇ; ಕುಟ್ಟಪ್ಪನಂತೂ ನನ್ನನ್ನು ನಗಿಸಿ ನಗಿಸಿ ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹುಣ್ಣುಮಾಡಿದ” ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನುಡಿದಳು. “ಎಷ್ಟೊತ್ತು ಹರಟೆ; ಚೌರಿ ಹಾಸುಶ್ವೇನೇ” ಎಂದು ವಿಮಲ ನುಡಿದಾಗ ಎಲ್ಲರೂ ಪಗಡೆಯಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಗುಂಡೂರಾಯರು ಮನೆ ಬಂದು ಸೇರಿದಮೇಲೆ ಶಾರದಮ್ಮ ನವರಿಗೆ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದರು. ಹುಡುಗ ಬಹಳ ಚೆಲುವೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆಂದೂ, ಶಾಮರಾಯರ ಸಂಬಂಧ ಅತಿ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ್ದೆಂದೂ, ನುಡಿದರು. ಶಾರದಮ್ಮನವರು “ಅದ ಕ್ಕೇನಂತೆ ಒಂದು ಮಾತು ನೀವಲ್ಲೇ ಕೇಳಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತಲ್ಲಾ” ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರು. ತಮಗೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಸಂಕೋಚವು ಆವರಿಸಿದುದರಿಂದ ಕೇಳಲಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವರು ಸಮಾಧಾನವಿತ್ತರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಏನೋ ಕಾರ್ಯನಿಮಿತ್ತ ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಇವರಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಪತಿಪತ್ನಿಯರ ಸಂಭಾಷಣೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವನು ಕೇಳಿದನು. “ಯಾಕೆ ಗುಂಡೂ, ಅಲ್ಲೇ ಮಾತು ನಿಬಂಧನೆಮಾಡಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತಲ್ಲಾ; ನಿನಗೆ ಸಂಕೋಚವಾದರೆ, ನನ್ನ ಕಿವಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಾಕಬಾರದಾಗಿತ್ತೇ” ಎಂದನು. ಗುಂಡೂ ರಾಯರು ತಮ್ಮ ಮಗನ ನಡತೆಯನ್ನು ಚಾಚೂ ತಪ್ಪದೆ ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ನಿಗೆ ವಿವರಿಸಿದರು. ತಾವೇನೇನೋ ಉಜ್ವಲಭವಿಷ್ಯ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುದಾಗಿಯೂ, ಆಕಾಶ ಕೋಟಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದುದಾಗಿಯೂ, ಆದರೆ ಅವೆಲ್ಲ ಗಾಳಿಗೆ ತೂರಿಹೋಯಿತೆಂದೂ ನುಡಿದರು. ಚಿನ್ನ ದಂಥ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ತಂದು ವಿನಾಹಮಾಡಿದ ಮೇಲೂ, ತಮ್ಮ ಮಗ ಸರಿಯಾದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯದೆ ಹೋದರೆ, ಒಂದು ಹೆಣ್ಣಿನ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ತಾವು ನೋಡಬೇಕಾಗುವುದಲ್ಲಾ, ಎಂದು ಕೊರಗುವುದಾಗಿ ನುಡಿದರು. “ಹಾಳು ಹುಡುಗ ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಹುಟ್ಟಿತೋ, ನನ್ನ ದುರದೃಷ್ಟಿ” ಎಂದು ಮಗನನ್ನು ಬೈದರು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ರಾಘವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ ತಾನೇ. ಒಂದೆರಡಾವ್ನು

ಬಂದಿದ್ದಾಗ ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಹೇಳಿದ್ದರ ಮೇಲೆ, ಅವನ ವಿವರ ವೆಲ್ಲ ಅರ್ಥರ್ಥ ತಿಳಿದಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಸರಿಯಾದ ಪರಿಚಯ ವಿರಲಿಲ್ಲ. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೆ, ಈ ದಿನ ಅಭಯ ವಿತ್ತನು. ತಾನೇ ನೇರ ಮಾರುತಿ ಕಂಪೆನಿಗೆ ಹೋಗಿ ರಾಘುವಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳುವುದಾಗಿಯೂ, ವಿವಾಹವಾದಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ಸರಿಹೋಗುವುದೆಂದೂ, ಇಂಥವರನ್ನೆಷ್ಟೋ ಮಂದಿಯನ್ನು ತಾನು ನೋಡಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ನುಡಿದನು. ಮೊದಲು ಪಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿ ಎಂದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮನೆಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟರೆ ಸಾಕು. ಅವಳ ನಗುಮುಖ ನೋಡಿ ಎಂಥವನೂ ಸರಿಹೋಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಹೊಗಳಿದನು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ವರ್ಣನೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಶಾರದಮ್ಮನವರಿಗೆ, ಸೊಸೆ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ನಿಂತಿರುವಂತೆಯೇ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅತ್ತೆ—ಸೊಸೆ ಕಚ್ಚಾಟ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮಗನಿಗೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು, ಸೊಸೆಯೊಬ್ಬಳು ಮನೆಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಅತಿ ಆಸೆಪಡುವವಳು ಅತ್ತೆಯೇ ; ಪತಿಗಿಂತಲೂ ಅವಳಿಗೆ ಆಪರಮಿತಾನಂದ. ಇಂಥದೇ ಒಂದು ಆನಂದ ಶಾರದಮ್ಮನವರಿಗೂ ಉಂಟಾದುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಲ್ಲವೇ? ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಗುಂಡೂರಾಯರು ಪಾಳ್ಯದ ಶಾಮರಾಯರಿಗೆ ಪತ್ರ ವೊಂದನ್ನು ಬರೆದರು. ತಮ್ಮ ಮಗ ರಾಘುವೇಂದ್ರನಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹಮಾಡಲು ತಮಗೆ ತುಂಬ ಆಸೆಯಿರುವುದೆಂದೂ, ತಾವಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾಗ ಕಾರಣಾಂತರಗಳಿಂದ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಈ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ತಾವು ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನೀಯಬೇಕೆಂದೂ, ತಮ್ಮ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ನೋಡಿ ಜಾತಕಪತ್ರ ಕಳುಹಿಸುವುದಾಗಿಯೂ, ಬರೆದರು. ಕವರ್ನಲ್ಲಿ

೧ ಕೆ ಅಂಟಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು, ಶಾರದಮ್ಮನವರಿಗೂ ಓದಿ

ಹೇಳಿ, ಇನ್ನೇನಾದರೂ ಸಂಗತಿ ಸೇರಿಸಬೇಕೇ? ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಇಷ್ಟೇ ಸಾಕು ಬಿಡಿ, ಎಂದು ಶಾರದಮ್ಮನವರಂದಮೇಲೆ, ಪತ್ರವನ್ನು ಕವರ್‌ನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಅಂಟಿಸಿ, ತಾವೇ ತಪಾಲಾಫೀಸಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗೆ ಹಾಕಿ ಬಂದರು.

೨೪

ಅದು ಮಾಘ-ಫಾಲ್ಗುಣಮಾಸ. ರಾಗಿ ಕೊಯ್ಲಿನ ಒಲ. ಕೆಂಪು ತೆನೆಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು, ಆಕಾಶದತ್ತ ನೋಡುತ್ತ, ಗಾಳಿಗೆ ತೂಗಾಡುತ್ತ, ಒಯ್ಯಾರದಿಂದ ಅವು ಹಿಗ್ಗುತ್ತ ನಿಂತಿವೆ. ಯಾವ ಬೆಳೆಯೂ ಅಷ್ಟೆ. ಅದು ಹಸುರಾಗಿ; ದ್ವಾರಗ ನೋಡಲು ಒಂದು ತರಹ ಲಕ್ಷಣ; ಹಣ್ಣಾದ ಮೇಲೆ ನೋಡುವುದಕ್ಕೇ ಒಂದು ತರಹ ಲಕ್ಷಣ. ಆದರೆ ಜೋಳ ಮತ್ತಿತರ ಧಾನ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ರಾಗಿ ಸಮಾಚಾರ ಬೇರೆ. ಅದು ಹಣ್ಣಾದ ಮೇಲೆಯೇ ನೋಡಲು ಚೆಂದ. ಕೆಂಪು ಹರಳುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿದ ಒಂದು ಗುಚ್ಚದಂತೆ ಅದು ರಮಣೀಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಎಂಥ ಚತುರನಾದ ಚಿನಿವಾರನೂ ಸಹ, ಹೀಗೆ ಹರಳುಗಳನ್ನು ಖಂಡಿತ ಸೇರಿಸಲಾರನು. ಬೆಳೆಸಿನ ಹೊಲಗಳನ್ನು ನೀವು ನೋಡಿದ್ದೀರಾ? ಎಗ್ಜಿ ಬಿಷನ್, ಫಾರ್ಕ್ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ಆನಂದಪಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ. ಅವೆಲ್ಲ ಕೃತಕವಾದವುಗಳು. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸೊಬಗಿನೊಂದಿಗೆ ಅವೆಂದೂ ಸಾಟಿಯಾಗಲಾರವು. ಇಕ್ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರೆಕಾಯಿ ಜೋತು ಮುರಿಯುವ ಹಾಗೆ, ರಾಗಿ ಹೊಲಗಳ ನಡುವೆ ಮೈಗಾವಲಿಗೆ ನಿಂತಿರುವಂತೆ, ಕಾಣುವ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೀವು ನೋಡಿದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಆನಂದಪಡುವಿರಾ! ಸರಿ; ಇನ್ನು ಕುಯಿಲು. ಕುಡುಗೋಲನ್ನು ಕೈನಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಅಳುಗಳೆಲ್ಲ ಹೊಲದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಂದೊಂದು

ವೇಳೆ ಅವರು ಕುಡುಗೋಲನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದರೆ, ರಾಜಕೀಯದ ಅರಿವಿರುವವರಿಗೆ, ಖಂಡಿತ ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಧ್ವಜದ ಜ್ಞಾಪಕ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತದೆ. ಗಂಡುಬೇರೆ, ಹೆಣ್ಣು ಬೇರೆ ಎಂಬ ಭೇದಭಾವ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ನಿಂತು ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ವಿವಿಧ ಮಾತುಗಳಿಂದ, ಹರಟೆಗಳಿಂದ, ಕೆಲಸದ ಭಾರವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ವಿಶೇಷವೇನೆಂದರೆ,

ಪ್ರಣಯಿಗಳಿರಬೇಕು, ಆಗ ನೋಡಬೇಕು: ಗಂಡು ಸಾವದೋ ಮಾತನ್ನೆತ್ತಿ, ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕೆಣಕುತ್ತಲೇ ಯಾವ ಯಾವ ಸುಗೋಲಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಕೊಯ್ಯುವಾಗ ಹೊರಡುವ ಯಿರುತ್ತಾನೆ. ಕು... ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವುದೋ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸರಭರ ಶಬ್ದ, ಆ ಕೂಗು, ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬನು ಎಳೆದುಕೊಂಡುಹೋಗುತ್ತದೆ. "ಯಾಕ್ರಮ್ನೇ, ಬಾಯ್ಗೆ ಬಟ್ಟೆ ಅಡೆದಿದ್ದರೂ, "ಎದ ಹೇಳಮ್ಮೆ" ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. "ಕಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟೆನ್ನೆ ಜವ್ರಾಯ ನಮ್ಮಿಂದು" ಎಂದು ಅವರು ಹತ್ತಾರು ಜನ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ ಹಾಡುವಾಗ, ಯಾವ ಶ್ರುತಿಲಯಕ್ಕೆ ಸೇರದಿದ್ದರೂ, ಆ ನಾದಕ್ಕೆ ನೀವು ಖಂಡಿತ ತಲೆದೂಗುತ್ತೀರಿ. ಕುಯಿಲು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಮೆದೆ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಕಾಲ ಅದು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಗುತ್ತದೆ. ಆಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಕೆಡವುತ್ತಾರೆ. ಕೊಠಾರ ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕೊಠಾರವೆಂದರೆ ನೆಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಹುಲ್ಲನ್ನೆಲ್ಲ ಕೆತ್ತಿ, ಸಗಣೆ ಸಾರಿಸಿ, ಶುದ್ಧಮಾಡಿರುವ ಜಾಗ. ಆಮೇಲೆ ಆ ಗಿಂಟು ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಉದ್ದಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಸರಪಣಿಯಂತೆ ಬಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ "ಹೆಣೆ" ಎಂದು ಹೆಸರು. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಭನಟ್ಟು— ಇದಕ್ಕೆ ಮೇಟಿಕಂಭ ಎಂದು ಹೆಸರು—ಇದಕ್ಕೆ ತಗಲು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಒಬ್ಬ ಆಳು ಇಡೀ ದಿನ ಹೆಣೆಯ ಹಿಂದೆ ಸುತ್ತುತ್ತಲೇ ಯಿರುತ್ತಾನೆ. ಹೆಣ್ಣೆ ಎಂದು ಗದ್ದಲ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮಾರ

ನೆಯ ದಿನ ಹುಲ್ಲನ್ನೆಲ್ಲ ತೆಗೆದು ಕೊಠಾರದ ಸುತ್ತ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಆಮೇಲೆ ಮೇಲಿನ ಹೊಟ್ಟನ್ನೆಲ್ಲ ಬೇರಿಮಾಡಿ, ಗಾಳಿಗೆ ತೂರುವ ಕೆಲಸ. ಗಾಳಿ ಚಲನೆ ಒಂದು ಸಮಯ ಇಲ್ಲವೆಂದುಕೊಳ್ಳಿ. ಕೊಂಗಳಲ್ಲಿ ಗುಂಗುತುಂಬಿಸಿದ ರಾಗಿಯನ್ನು, ಕೈಗಳಮೇಲೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ನಾಲ್ಕಾರು ಆಳುಗಳು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. “ನನ್ನ ಒಡೆಯಾ ಬೀಸಪ್ಪಾ, ಎಳ್ಳೀರು ತಂದು ಕುಡಿಸ್ತೀನ್ನಿ” ಎಂದು. ಗಾಳಿ ಬೀಸಿದರೆ ಸಾಕು “ಬೇಗ ಬೇಗ ತೂರಿರೋ, ಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತದೆ” ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈಗ ರಾಗಿ ಒಕ್ಕಸೆಯೆಲ್ಲ ಮುಗಿಯಿತು. ಇನ್ನುಳಿದಿರುವುದು ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಮನೆಗೆ ಸಾಗಿಸುವುದೊಂದೇ. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು “ಹೆಚ್ಚು” ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹೆಚ್ಚು ಎಂದರೆ ಧಾನ್ಯ ಸಾಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಮಾಡುವ ಒಂದು ಕ್ರಿಯೆ. ರಾಗಿಯನ್ನು ಒಂದು ಗುಡ್ಡಿಯಾಗಿ ಸುರಿದು, ಅದರ ಮೇಲಿನಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೂ, ಸುತ್ತಲೂ ಬೂದಿಯಿಂದ ರಂಗೋಲೆ ಎಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಕೊಠಾರದ ತುಂಬ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ರಾತ್ರಿ ಅಲ್ಲಿ ಊಟ. ಹತ್ತಾರು ಜನ ಬೆಳದಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಊಟಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ವಿಶೇಷ ಭಕ್ಷ್ಯ ಭೋಜ್ಯಗಳನ್ನು ಈದಿನ ತಯಾರುಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಬೆಂಕಿಹಾಕಿ ಕೊಂಡು ಅದರ ಸುತ್ತಲು ಕುಳಿತು, ಏನೇನೆಲ್ಲ ಮಾತನಾಡುತ್ತ, ಬೆಳ ಬೆಳಗೂ ಆ ಧಾನ್ಯದ ರಾಶಿಯನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ರಾಗಿಯನ್ನು ಮನೆಗೆ ಸಾಗಿಸುವ ಕೆಲಸ. ಚೀಲ ಹಿಡಿದು ಅಳೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಂದು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. “ಹೆಚ್ಚಲಿ” ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅನಂತರ ಆರುಕಳೆದು ಏಳನೆಯ ಸಂಖ್ಯೆ ಬಂದಾಗಲೂ ಹೆಚ್ಚಲಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಏಳು ಎಂದರೆ ಧಾನ್ಯ ಎದ್ದು ಹೊರಟುಹೋಗುವುದೆಂದೂ, ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದೆಂದೂ, ಅವರ ನಂಬಿಕೆ. ಆಮೇಲೆ ಕೊನೆಸಂಖ್ಯೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ಬಂದಾಗಲೂ ಹೆಚ್ಚಲಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇಪ್ಪತ್ತು

ಕೊಳಗಕ್ಕೆ ಒಂದು ಖಂಡುಗವಲ್ಲವೇ? ಇನ್ನೂ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ವನ್ನು ಬರೆಯಲು ನಾನು ಮರೆತೆ. ಕೊಠಾರದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ, ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಗಾಳಿಗೆ ತೂರುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ, ಮತ್ತಿತರ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ರೈತ “ಹೆಚ್ಚಲಿ, ಹೆಚ್ಚಲಿ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಲೇಯಿರುತ್ತಾನೆ. ಇದರರ್ಥ ಧಾನ್ಯದೇವತೆ ಸಂತಸಪಟ್ಟು, ಹೆಚ್ಚು ಕೊಡುತ್ತಾಳೆಂದು ಭಾವನೆ. ಅಳಿದಾದ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟಾಯಿತೆಂದು ಅವರಿವರು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟು ಖಂಡುಗ ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಹುಂ, ಏನೋ, ಭೂಮಿತಾಯಿ ಕೊಟ್ಟಷ್ಟು ಎಂದವನು ನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಹೊರಗಣ ಜನ ಎಷ್ಟೇ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇ ಮೋಸ ಗಾರಿಕೆ, ಅಕೃತ್ಯಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಸರ್ಕಾರವೇ ಬದಲಾಗಿ ಉರುಳುತ್ತಿರುಳುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಹಳ್ಳಿಯ ರೈತ ಅದಕ್ಕೆ ಗಮನ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕಷ್ಟಪಟ್ಟರೆ ಭೂಮಿತಾಯಿ ನಮಗೆ ಮೋಸಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವನು ಭೂಮಿಯನ್ನೇ ಅಚಲವಾಗಿ ನಂಬಿ ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ.

೨೫

ಶಾಮರಾಯರಿಗೆ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಕ್ಕೈಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಭೂಮಿ ಜಾಸ್ತಿ ಇದ್ದಿತು. ಅವರಿಗೇಗ ಓಡಾಟದ ಕಾಲ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲು ಪುರಸತ್ತೇ ಇಲ್ಲ. ಭೂಮಿ ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದೆ, ನಾಲ್ಕಾರು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ರಾಮುವಿಗೂ ಈಗ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೆಲಸ. ಆಳುಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಕೆಲಸ ತೆಗೆಯುವುದೇನೂ ಸಾಮಾನ್ಯದ ಮಾತಲ್ಲ. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಅವರುಗಳು ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಲೇಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಕ್ಕಣೆ ನಡೆಯುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೇ ಕಾಫಿ ಊಟ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಉಂಟು. ಊರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ

ಹೊಲಗಳಿಗೆ ಜಾನಕಮ್ಮನವರೂ ಹೋಗುವುದುಂಟು. ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕೆಲಸ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ, ಕೆಲಸ ತೆಗೆಯುವುದಕ್ಕಾದರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹೆಂಗಸರುಗಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವೇ? ದುಡಿದು, ದಣಿಯುವುದೆಂದರೆ ನಮ್ಮವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವೇಯಿಲ್ಲ. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ; ಮಾಡುವುದಕ್ಕಲ್ಲ. ಒಂದೆರಡು ತಾಸುಗಳು ಕಳೆಯಿತೆಂದರೆ, ಅವರು ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಅವರಿಗೆ, ಮನೆ ಬಂದು ಸೇರುವವರಿಗೆ, ಬೆನರು ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ಹೊಲಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಆದರೆ ಅವಳು ಹೋಗುವ ಕಾರ್ಯವೇ ಬೇರೆ. ಸ್ನೇಹಿತಿಯರನ್ನು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಆಟವಾಡುತ್ತ, ಮಾತನಾಡುತ್ತ, ಕೇಕೆಹಾಕುತ್ತ, ಅವರೆಕಾಯಿ ಬಿಡಿಸುವುದು ಅವಳ ಕೆಲಸ. ಹಸಿ ಅವರೆಕಾಯಿನ ಸಾರು ಬಹಳ ರುಚಿಯಲ್ಲವೆ? ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಕಾಲವೂ ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರೆಕಾಯಿನ ಹೊಡೆತವೇ. ಒಂದಕ್ಕೇ, ಎರಡಕ್ಕೇ, ಉಪ್ಪಿಟ್ಟು, ರೊಟ್ಟಿ, ಎಲ್ಲ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಗೂ ಸೇರಿಸಿ, ರುಚಿರುಚಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿ ತಿನ್ನುವುದೇ ಕೆಲಸ. ಹಸಿ ಅವರೆಕಾಯಿಯನ್ನು ಸುಲಿದು, ಬೇಳೆಮಾಡಿ, ಒಣಗಿಸಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಅದು ಇನ್ನೂ ರುಚಿ; ಚಿಂದ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗಂತೂ ಇದೇ ಕೆಲಸ. ನಾಲ್ಕಾರು ಜನ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವರು. “ನಾನು ಮುಂಚೆ ಬೇಳೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಯೋ, ನೀನು ಮುಂಚೆ ಮಾಡುತ್ತೀಯೋ, ನೋಡಬೇಕು ಕಣೇ” ಎಂದು ಪಂದ್ಯ ಕಟ್ಟುವರು. ಸರಿ; ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆನ್ನಿ. ಸರಭರ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವರು. ಒಂದೇ ವಯಸ್ಸಿನ ನಾಲ್ಕಾರು ಹುಡುಗಿಯರು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಕುಳಿತು ಮಾತಿಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತ, ಹರ್ಷವದನರಾಗಿರಲು, ಬೇಳೆ ಮಾಡುವ ರಭಸದಿಂದ, ಕೈ ಬಳೆಗಳೆಲ್ಲ ಅಲುಗಾಡುತ್ತ, ಝಣ್ ಝಣ್ ಎನ್ನುವಾ ದೃಶ್ಯ ನೀವು ನೋಡಬೇಕು. ಎಷ್ಟು ಆನಂದು

ಪಡುವಿರೋ ? ನಿಮಗೆಲ್ಲಿ ಇಂಥ ನೋಟ ಸಿಗುತ್ತದೆ ಬಿಡಿ. ಶಾಮು ರಾಯರು ಭಾರಿಸ್ಥಿತಿನಂತರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅವರಿಗೆ ಹೇರಳ ವಾಗಿ ಅವರೆಕಾಯಿ ಬರುವುದುಂಟು. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಮೂಟೆ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದೂ ಉಂಟು. ಅನೇಕ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಮತ್ತಿತರರಿಗೂ ದಾನಮಾಡುವುದುಂಟು. ದಾನ ಅಗ್ರಹಾರ ನಿವಾಸಿಗಳಿಗೇ ಜಾಸ್ತಿ ದೊರಕುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತಿತರರಿಗೆ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ. ಅಂದು ಶಾಮುರಾಯರೂ, ರಾಮುವೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೊಲಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಜಾನಕಮ್ಮ ನವರು ಕಂಭ ಒರಗಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತು, ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಜಡೆ ಹೆಣೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೊರಗೆ ಸೈಕಲ್ ಬಿಲ್ ಮಾಡಿದ ಶಬ್ದವಾಯಿತು. ಯಾರೆಂದು ನೋಡಬೇಕೆಂದೇಳುವದರೊಳ ಗಾಗಿ, ತಸಾಲು ಸೇವಕನು ಒಳಗೆ ಬಂದು “ ಪತ್ರವೊಂದಿದೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿರಮ್ಮಾ ” ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕೈಗಿತ್ತು ಹೊರಟನು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಮರ್ಯಾದೆಗಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಫಿ ಇರಿಸಲೇ ಎಂದು ದಕ್ಕೆ, ಬೇಡಮ್ಮಾ, ಹೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿ ಅವನು ಹೊರಟುಹೋದನು.

೨೬

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೇ ತರಗತಿಯ ವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಓದಿದ್ದಳು. ಮುದ್ದು ಮುದ್ದಾಗಿ ಅಕ್ಷರ ಬರೆಯಲು ಬಾರದಿದ್ದರೂ, ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಅವಳಿಗಿತ್ತು. ಯಾವ ಪತ್ರ ಬಂದರೂ ಅದನ್ನು ಒಡೆದು ನೋಡುವುದೆಂದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಬಹಳ ಆಸೆ. ಅವಳಿಗೆ ಅದೊಂದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಿತ್ತು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅರ್ಧ ಓದಿದ್ದಳು.

ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿದೆಯೇ ಎಂದು ತಾಯಿ ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ, ಮೈಸೂರಿ ನಿಂದ ಎಂದುತ್ತರಕೊಟ್ಟು ಮೇಲೂ ಓದತೊಡಗಿದಳು. ಜಾನ ಕಮ್ಮನವರಿಗೆ ತುಸು ಯೋಚನೆಯಾಯಿತು. ಅವರ ಬಂಧು ಬಳಗವೆಲ್ಲ ಚಾಮರಾಜನಗರ, ತೆರಕಣಾಂಬಿ, ಗುಂಡ್ಲುಪೇಟೆ, ಈಕಡೆಗೇ ಜಾಸ್ತಿ ಇದ್ದಿತು. ಮೈಸೂರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕ್ಷಣಕಾಲ ಅವರಿಗೆ ಹಳೆಯ ನೆನಪಾಗಿ ಶ್ರೀಧರನ ಜ್ಞಾಪಕ ಬಂದಿತು. “ಯಾರೇ ಕಾಗದ ಬರೆದಿರುವವರು, ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಓದಿಹೇಳೇ” ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುವುದರೊಳಗಾಗಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪೂರಾ ಕಾಗದ ಓದಿ ಮುಗಿಸಿದ್ದಳು. ಇಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದರಲ್ಲ ಅವರು ಬರೆದಿದಾರಮ್ಮ” ಎಂದಳು. ಈಗ ಜಾನಕಮ್ಮನವರಿಗೆ ಹುಲಿ ಬೇಟೆಯವರ ಜ್ಞಾಪಿ ಬಂದು, ತುಸು ನಗುವೂ ಬಂದಿತು. ಮತ್ತೊಂದು ಬಾರಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಓದು ಎಂದರು. ಹೆತ್ತತಾಯಿಯ ಎದುರಿಗಾದರೂ, ಮದುವೆ ವಿಚಾರ ಎಂಯೊಡನೆ ಸಂಕೋಚಪಡುವುದು, ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಲ್ಲವೇ? ಯಾವ ಹೆಣ್ಣು ತಾನೆ ತನ್ನನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದಾಳು? ನಾನು ಬರೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಹಳ್ಳಿಗರ, ಹಳ್ಳಿಯ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು. ಪಟ್ಟಣದ ಮಾತನ್ನು ಬಿಡಿ. ಮಗುವಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ಪ್ರೇಮ ಮೊಳೆತು, ಯಾವನಕ್ಕೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಸಿಡಿದು ಮೆರೆಯುವವರವರು. ಜಾನ ಕಮ್ಮನವರ ಒತ್ತಡದ ಮೇಲೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪತ್ರವನ್ನು ಭಹಳ ಸಂಕೋಚದಿಂದಲೇ ಓದಿ ಮುಗಿಸಿದಳು. ಅವರಿಗೆ ಅವಳಿಗಾಗಲೆ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕಾರು ಬೆವರು ಹನಿಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡುವು.

ಸಂಜೆಯಾಯಿತು. ತಂದೆಯೂ, ಮಗನೂ, ಹೊಲದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿದರು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಪತಿ ಮನೆಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟೊಡನೆಯೇ ಮೈಸೂರಿನ ಪತ್ರದ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು. ಅವರು ಕಾಲಿಗೆ ನೀರು ಹಾಕಿ, ಟವಲ್‌ನಿಂದ ಒರಸಿ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡರು. ಪತ್ರವನ್ನು ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಕನ್ನಡಕ ಹಾಕಿ ಕೊಂಡು ಓದಿದರು. ರಾಮುವೂ ತಂದೆಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡೇ ಕುಳಿತು, ಓದುವುದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಮೂಗಿನ ಮೇಲೆ ಬೆರಳನ್ನಿರಿಸಿ, ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮೌನವಾಗಿ ಬೆಂಚಿನಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಓದಿ ಮುಗಿಸಿದ ನಂತರ ಶಾಮರಾಯರು ಮೆಲ್ಲನೆಯ ನಿಟ್ಟುಸಿರೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು. ಇಂಥ ಆಸೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಪತ್ರಗಳೆಷ್ಟೋ, ಕೊನೆಗೆ ಅವರಿಗೆ ನಿರಾಸೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಹೋಗಿದ್ದವು. ಅವರು ಪತ್ರವನ್ನು ಕಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ, ಅಂಗಿ ತೆಗೆದು ಮೊಳೆಗೆ ತಗಲಿಸಿ, ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಗೆಂದು ಕುಳಿತರು. ಈ ವೇಳೆಗಾಗಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನೀರು ತಂದಿಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಇಷ್ಟುದಿನವೂ ಅವಳು ತಂದೆಯ ಕೂಡ ಆಗಲೀ ಇಲ್ಲವೇ ಅಣ್ಣನ ಬಳಿಯಲ್ಲಾಗಲೀ ಏನೆಲ್ಲ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈದಿನ ಸದ್ದೇ ಇಲ್ಲ; ಬೆಕ್ಕಿನಂತಿದ್ದಳು. ಶಾಮರಾಯರು ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ ಮುಗಿಸುವವರೆಗೆ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಯಬ್ದ. ಅಡಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಊಟಕ್ಕೆ ನಂಚಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆಂದು, ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಸಂಡಿಗೆ ಹುರಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಣ್ಣೆ ವಾಸನೆ ಈಚೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಘಮಾಯಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ರಾಮು ತಾಯಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ, ಒಲೆಯ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ತಾಯಿ-ಮಗನಿಗೇನೂ ಸಂಭಾಷಣೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ಈಚೆಗೆ ಕೇಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಉದ್ದರಣೆ ಸದ್ದಿನಿಂದಲೇ ಸಂಧ್ಯಾ

ವಂದನೆ ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ಜಾನಕಮ್ಮನವರು “ ಬನ್ನಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ” ಎಂದು ಪತಿಯನ್ನು ಕರೆದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎಲೆ ಹಾಕಿ, ನೀರಿನ ಲೋಟಗಳನ್ನಿಟ್ಟು, ಆಗಲೇ ಸಜ್ಜು ಗೊಳಿಸಿದ್ದಳು. ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತುಡಾಯಿತು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರೇ ಊಟದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ಶಾಮರಾಯರು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಿತ್ತರು. ರಾಮು ಒಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಜಾತಕದ ಕೂಡ, ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೆ ಮೊದಲು ಪತ್ರ ಬರೆಯಬೇಕೆಂದೂ, ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ದೊರೆತ ಮೇಲೆ ಹೋಗುವುದು ಒಳಿತೆಂದೂ, ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿಟ್ಟನು. ಈ ಯೋಚನೆ ಶಾಮರಾಯರಿಗೆ ಹಿಡಿಯಿತು. ಮಧ್ಯೆ ಜಾನಕಮ್ಮನವರು “ ನಕ್ಷತ್ರ ತಿಳಿಸುವುದೇ ಬೇಡ ” ಎಂದರು. ಸುಳ್ಳುಹೇಳಿ ನಾನು ಲಗ್ನನಾಡಲಾರೆ. ನನ್ನೀ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅದು ಸಾಧ್ಯವೇ ಯಿಲ್ಲ. ಹುಡುಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರೂ ನಿಂತಿರಲಿ ಎಂದವರು ಗುಡುಗಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ರಾಮುವಿನ ನಿರ್ಣಯವೇ ಬಹುಮತದಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಯಿತು. ಮರುದಿನ ಶಾಮರಾಯರು ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೆ ಪತ್ರವೊಂದನ್ನು ಬರೆದರು. ದೈವಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮೀರಲು ಯಾರಿಂದಲೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲೆಂದೂ, ಈ ಸಂಭಂಧ ಬೆಳೆಯ ಬೇಕೆಂದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ತಡೆಯಲು ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲೆಂದೂ, ತಾವೇ ಜಾತಕ ಪತ್ರ ಕಳುಹಿಸಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ಅಲ್ಲೇ ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಬರೆಯಬೇಕೆಂದೂ, ಅದರಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರು.

೨೮

ತಿಪ್ಪಾಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳೆಂದರೆ ಮೈಸೂರು ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯದವರಿಲ್ಲ. “ ಜ್ಯೋತಿಷ ಸಿದ್ಧಾಂತಕೇಸರಿ ” ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು

ಅವರು ಸಂಸಾದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇಡೀ ದಿನ ಬೆವರು ಸುರಿಸಿ ದುಡಿಯುವ ಕೂಲಿಗಾರನಿಗೆ, ಅವನೆಷ್ಟೆ ಹೊಡೆದಾಡಿದರೂ, ಸಿಗುವ ಕೂಲಿ ಹನ್ನೆರಡಾಣೆಗೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟಿರಲಾರದು. ಶೈಲ್ವೆ ಪ್ಲಾಟ್‌ಫಾರಂ, ಬಸ್‌ಸ್ಟಾಂಡ್, ಮತ್ತಿತರ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ಥಳಗಳ ಬಳಿ ಕೂಲಿಗಳನ್ನು ನೀವು ನೋಡಿದ್ದೀರಲ್ಲವೇ? ನಿಮ್ಮ ವೆಟ್ಟಿಂಗಿಯನ್ನೂ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನೂ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅವನು ಬರುವನು. “ ಸಾಮಿ, ಸಾಮಿ, ಎರಡಾಣೆ, ಎರಡಾಣೆ, ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗ್ಬೇಕು ಹೇಳಿ ” ಎಂದು ಕೂಗುವನು. ಅವನನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಮಾನವ ಸೃದಯವಿರುವವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಚುರುಕ್ ಎಂದೀತು : ಮತ್ತಿತರರಿಗಲ್ಲ. ಇದು ಒಂದು ಕಡಿ ಕಾಣುವ ದೃಶ್ಯ. ಇಷ್ಟತ್ತು ಇಷ್ಟತ್ತೈದು ಕೊಳಗ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಚೀಲವಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ, ಕತ್ತಿಯಂತೆ ಬೆನ್ನಮೇಲಿರಿಸಿ ಸಾಗಿಸುವವನನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೀರಲ್ಲವೇ? ಅವನಿಗೆ ಸಿಗುವ ಕೂಲಿಯೆಷ್ಟು? ಮಿಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಹಗಲಿರುಳು ದುಡಿಯುವವನು, ಸಂಜೆವರೆಗೂ ಲೇಖನಿ ಹಿಡಿದು ಗುಮಾಸ್ತಿಯಾಗಿರುವವನು, ಇವನೆಲ್ಲ ಅತಿ ಮುಖ್ಯರಾದವರುಗಳು. ಇದು ಪಟ್ಟಣದ ಮಾತು. ಹಳ್ಳಿಯ ಕಡಿ ನೋಟ ಸ್ವಲ್ಪ ತಿರುಗಿಸಿ. ಜೋಲು ಬಟ್ಟೆ ಧರಿಸಿ, ಅಸ್ಥಿಪಂಜರದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತ, ಸೊಪ್ಪುಸದೆಗಳನ್ನೆ ತಿಂದು ಕಾಲಕಳೆವವರು, ಸಹಸ್ರಾರು ಮಂದಿ ಇದ್ದಾರೆ. ದುಡಿಮೆ ದುಡಿಯುವವನು ದುಡಿಯುತ್ತಲೇಯಿರುತ್ತಾನೆ. ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾದಿಸುವವನು ಲಕ್ಷಾಧೀಶ್ವರನಾಗಿ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಇವು ಕೆಲವರು, ಅವರವರ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಅವರವರು ಮುಂದು ವರಿಯುತ್ತಾರೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ನನ್ನಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಲಿದೆ. ಬುದ್ಧಿವಂತರಾಗಿರುವವರೆಷ್ಟು ಮಂದಿ ಭಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ, ನಿಮಗದು ತಿಳಿಯದ ವಿಷಯವೇ? ಅದಕ್ಕೆ ಅದೃಷ್ಟ ಎನ್ನುತ್ತೀರೇನೋ? ಹೀಗೆ ನಾನು ಬರೆದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ನೀವು ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಎಂದೀರೇನೋ? ಖಂಡಿತ ನಾನು.

ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್‌ಗಳು ಹೋಗಲಿ ಆ ಮಾತು ಬಿಡಿ. ತಿಸ್ವಾಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಜ್ಯೋತಿಷ ನಿಲಯ ವೊಂದನ್ನು ತೆರೆದಿದ್ದರು. ಅವರ ಆಫೀಸ್ ನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಬಿಡುವೇಯಿಲ್ಲ. “ ಜ್ಯೋತಿಷ ” ಎಂದು ಟೆಲಿಫೋನ್ ಬೇರೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೂ ಸಹ ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದವರಿಗೆ ಮರೆತು ಹೋಗದಂತಿದ್ದಿತು. ಕೆಂಪಗಿನ ದೇಹ, ನುಣ್ಣಗೆ ಬೋಳಿಸಿದ ತಲೆಯ ಹಿಂದುಗಡೆ ಎಂಟಾರು ಕೂದಲುಗಳು, ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ವೈರ ಕಡಕು, ಆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂಚುವ ವಿಭೂತಿ ಪಟ್ಟಿ, ಪಂಚಗಚ್ಚೆ, ಜರತಾರಿ ಅಂಚಿನ ಮೇಲಿನ ಹೊದಿಕೆ, ಕತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೆಳೆ ಚಿನ್ನದ ಸರ, ಬೆರಳಿಗೆ ಹರಳು ಸೇರಿಸಿದ ಹೊಳೆಯುವ ಉಂಗುರವೊಂದು, ಇಷ್ಟು ಸಾಕು. ಅವರು ಪ್ರಬಲ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಜಾಹೀರಾತು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ಎರಡು ಭಾಷೆಯೇ! ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಯ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲೂ ಅವರ ಚಿಕ್ಕದಾದ ಚಿತ್ರ, ವಿಳಾಸವಿರುವ ಜಾಹೀರಾತಿಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲ. ಅವರು ಲಕ್ಷೋಟಿ ಒಡೆಯದೆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಕೊಡಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಜಾತಕ ಗುಣಿಸಿದರೆ ತೀರಿತು. ಬ್ರಹ್ಮಲಿಪಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ; ಇವರು ಅದನ್ನು ಓದಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮನ ಸಹಕಾರ್ಯ ದರ್ಶಿಯೇ ಇವರು ಎಂದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿ. ಒಂದೆರಡು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ವಾರಭವಿಷ್ಯವನ್ನೂ ಸಹ ಅವರು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೇರಳವಾಗಿ ಹಣ ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಾರಿ ಆಸ್ತಿಯನ್ನೂ ಮಾಡಿದ್ದಾರಂತೆ. ಚಿಕ್ಕಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಅವರಿಗೆ ಪತ್ತೀವಿಯೋಗವಾಯಿತಂತೆ. ಇಬ್ಬರು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು ಅವರಿಗೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಂಗಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಎಲ್ಲಿಗೋ ಹೋಗಿದ್ದು ಬರುವುದುಂಟಂತೆ. ಆಗದವರು ಏನಾದರೂ ಆಡುತ್ತಲಿರುತ್ತಾರಲ್ಲವೇ? ದೊಡ್ಡವರ ಮಾತು ನಮಗೇಕೆ ಬಿಡಿ.

ಅಂದು ಗುಂಡೂರಾಯರು ಮನೆಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾಯಿ ಪಲ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ತರಲು ಮಾರ್ಕಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಚಾಮರಾಜನಗರದಿಂದ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬರುವ ರೈಲ್ವೆ, ಸರಿಯಾಗಿ ಎಂಟು ಮುಕ್ಕಾಲು ಘಂಟೆಗೆ ಒಂದು ಸೇರಿತು. ನಂಜನಗೂಡಿ ನಿಂದ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿ ಬಂದಿದ್ದ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರು, ನೈಲಿ ನಿಂದಿಳಿದು, ಗುಂಡೂರಾಯರ ಮನೆಯತ್ತ ನಡೆದರು. ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಅವರನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. ಈರ್ವರೂ ಮೊದಲು ಕುಶಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗುಂಡೂರಾಯರೂ ಮಾರ್ಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಕೈಚೀಲ ಹೊತ್ತುಬಂದರು. ಒಳಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಿದ್ದರೂ ಹೊರಗೆ ತೋರ್ಪಡಿಸದೆ, ಆದರದಿಂದಲೇ ಮೈದುನನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. ಸರಸಳಿಗೆ ಈ ತಿಂಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ, ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೇತೇದಿ ಲಗ್ನ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಮಾಡಿದೆಯೆಂದೂ, ವರ ಯಳಂದೂರಿನವನೆಂದೂ, ಅವರದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮನೆತನವೆಂದೂ, ತಾವು ಹೊಸದಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಬೀಗರನ್ನು ಕುರಿತು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿದಾಗ ಬರಲಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ, ಈಗ ತಾವೇ ಕರೆಯಲು ಬಂದಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ಖಂಡಿತ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಬಂದು, ನಡೆಯಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದೂ ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಡಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಊಟವೂ ಆಯಿತು. ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರು ರಾಘುವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಕಂಪೆನಿ ದೂರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅನನು ಹೋಟೆಲ್‌ನಲ್ಲಿಯೇ ಊಟ ಮುಗಿಸುವುದಾಗಿಯೂ, ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಶಾರದಮ್ಮನವರು ನುಡಿದರು. ತಾಂಬೂಲ ಜಗಿಯುತ್ತ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರು, ತಮಗೆ ಅಗತ್ಯ ಕೆಲಸವಿರುವುದರಿಂದ ತಾವು

ಮೂರು ಘಂಟೆ ರೈಲಿಗೇ, ಊರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು. “ ಯಾವಾಗಲೂ ಕೆಲಸಾನೇ, ಇಂದು ಇದ್ದು ಹೋದವಾಗದೇ ಎಂದು ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರು. ಆಗುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರು ನುಡಿದು, ರಾಘುವನ್ನು ತಾವು ಕಂಪನಿಯಲ್ಲೇ ಕಂಡು ಅವನಿಗೂ ತಿಳಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ತಾವು ರೈಲ್ವೇ ಸ್ಟೇಷನಿಗೆ ಹೋಗುವುದಾಗಿ, ರಾಘುವಿನ ವಿಳಾಸವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ತಡವೆ ರಾಘುವಿನೊಂದಿಗೆ ನೀವು ಖಂಡಿತ ಬರಬೇಕು. ತಪ್ಪಿದಲ್ಲಿ, ನೋಡಿ, ಜನ್ಮ ಜನ್ಮಕ್ಕೂ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಮುಖಸಂದರ್ಶನ ಮಾಡಲಾರೆ ಎಂದು, ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ತಡವೆ ಹೇಳಿ, ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರು ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಸಾಗಗೊಳಿಸಲು ಪತಿಪತ್ನಿಯರೀರ್ಪರೂ ಎದ್ದು, ಈಚೆ ರಸ್ತೆಯವರೆಗೂ ಬಂದಿದ್ದು, ಅನಂತರ ಅವರು ಹೋದಮೇಲೆ ಮನೆಹೊಕ್ಕರು. “ ಲಗ್ನವಂತೆ ಲಗ್ನ, ಅಯೋಗ್ಯ, ಕರಿಯಲು ಬೇರೆ ಬಂದಿದಾನೆ ” ಎಂದು ಗುಂಡೂರಾಯರು ಗೊಣಗಿದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಮೌನತಾಳಿದ್ದು “ ಹಾಗೆಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವುದಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆಯೇ ಹೇಳಿ, ಏನೋ, ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ; ನಮಗೆ ಹುಡುಗಿ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಹೋಗಿದಾರೆ; ಹೋಗದಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಿಲ್ಲ ” ಅಂದರು. ಕ್ಷಣ ಕಾಲ ಗುಂಡೂರಾಯರು ಮೌನವಾಗಿದ್ದರು. ಯಾರೊಂದಿಗೆ ಹಠವೆಂದು ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಅವರಿಗೇ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಕಿತು. ಮೇಲಾಗಿ ರಾಘು ಹದವಿಲ್ಲದುದರಿಂದಲೇ, ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರು ಹುಡುಗಿ ಕೊಡಲು ಇಷ್ಟಪಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು, ಅವರಿಗೆ ಖಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ತಂಗಿಯ ಬಳಿ ಅವರಿಗೆಂಥ ದ್ವೇಷ; ಅವರು ಮಾತನಾಡದಿದ್ದು ದನ್ನು ಕಂಡು, ಶಾರದಮ್ಮನವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅವರು ಅನುಮೋದಿಸಿದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು. ದಂಪತಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ನಂಜನಗೂಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುವುದಾಗಿ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ

ಬಿಟ್ಟರು. ವಿವಾಹ ತೇದಿ ಸಮೀಪಿಸಲು, ವಧೂವರರಿಗೆ ಉಡುಗೊರೆ ಕೊಡಲೆಂದು, ಬೆಳ್ಳಿ ಪಂಚಪಾತ್ರೆ, ಜರತಾರಿವಸ್ತ್ರ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ರಾಘುವನ್ನೂ ಖಂಡಿತ ಕರೆದುಕೊಂಡೇ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಒತ್ತಾಯ ಪಡಿಸಿದುದರಿಂದ, ಒಂದು ದಿನ ಗುಂಡೂರಾಯರು “ ಮಾರುತಿ ” ಕಂಪೆನಿಗೆ ಹೋದರು. ರಾಘು ಈಗ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವೆಯಿಲ್ಲವೆಂದನು. ಜಾಸ್ತಿ ನಿರ್ಬಂಧಪಡಿಸವೆ, ಗುಂಡೂರಾಯರು ಹಿಂದಿರುಗಿದರು. ಮಗನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡಲು ಶಾರದಮ್ಮನವರಿಗೆ ಮನಸೇ ಇಲ್ಲ, ಆದರೇನು ಮಾಡುವುದು? ಅವನು ಬಂದರೆ ತಾನೆ. ವಿವಾಹ ತೇದಿ ಬಂದೇ ಬಂದಿತು. ಪತಿಪತ್ನಿಯ ರೀರ್ವರೂ ರಾಘು ಬಂದರೆ ಕೊಡಿರೆಂದು, ಕುಟ್ಟಿಪ್ಪನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬೀಗದ ಗೊಂಚಲನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ನಂಜನಗೂಡಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದರು.

೩೦

ಅಂದು ಭಾನುವಾರ; ರಜೆಯ ದಿನ. ಕಾರ್ಮಿಕರೂ, ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರೂ, ಮತ್ತಿತರರೂ, ಇಡೀ ಆರುದಿನ ದುಡಿದು, ಅಂದು ಹಾಯಾಗಿ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ವಿಶ್ರಮಿಸಿ, ದೇಹದ ಆಲಸ್ಯವನ್ನು ತುಸು ತಗ್ಗಿಸುವ ದಿನ. ಈ ದಿನ ಚಿತ್ರಮಂದಿರಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಗುಜು ಗುಜು ಗುಂಪೆ. ನಗರದ ಭಾರಿ ಥಿಯೇಟರಾದ “ಜ್ಯೋತಿ” ಯಲ್ಲಂತೂ ಬಹಳ ಗದ್ದಲ. ಅರುವತ್ತು ಲಕ್ಷರೂಪಾಯಿ ಖರ್ಚುಮಾಡಿ ತೆಗೆದ ಕನ್ನಡ “ನವೀನ” ಅಂದೇ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಲಿದೆ. ಮೈಸೂರಿನ ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆಲ್ಲ ನವೀನದ ಜಾಹೀರಾತೇ: ವಿವಿಧ ಭಂಗಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾರೆಯರ ಚಿತ್ರಗಳು ಎಂಥ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಲುಗಿಸು

ವಂತೆ, ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಅಂಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದುವು. ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಂತೂ ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇ ಇಲ್ಲ. ತ್ರಿವರ್ಣಿ ರಂಜಿತವಾಗಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ಅಚ್ಚಾಗಿದ್ದವು. ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರಮುಖ ಪತ್ರಿಕೆಯಾದ “ ಸಿಡಿಲ ”ಂತೂ ವಿಶೇಷ ಅನುಬಂಧವೊಂದನ್ನೇ ಸೇರಿಸಿದ್ದಿತು. ನವೀನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ನಟನಟಿಯರ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪರಿಚಯವನ್ನೂ ಅವರ ಕಲಾಸೇವೆಯನ್ನೂ ಅದು ಬಹಳ ಹೊಗಳಿ ಬರೆದಿತ್ತು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಪತ್ನಿ ಗಿರಿಜಮ್ಮ ತಾನು ಸಿನಿಮಾ ನೋಡಿ ಬಹಳ ದಿನವಾದುದರಿಂದ, ಈ ದಿನ ಹೋಗಿದ್ದು ಬರಬೇಕೆಂದು ಪತಿಯ ಕೂಡ ನುಡಿದಳು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನಿಗೆ ಪತ್ನಿಯೆಂದರೆ ಬಹಳ ಪ್ರೇಮ. ಅವಳು ಗಯ್ಯಾಳಿಯಲ್ಲ. ಸಿನಿಮಾ ಹುಚ್ಚು ಅವಳಿಗಿಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಎಂದಾದರೂ ಒಂದು ದಿನ ಪತಿಯ ಕೂಡ ಹೋಗುವಳು. ಮನೋರಂಜನೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆದೀತೇ? ಅಲ್ಲವೆ ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಬಡವನೇನೂ ಅಲ್ಲ, ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆಂದರೆ ತಿರುಳುಳ್ಳವನೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವನು ದುರದೃಷ್ಟಿಶಾಲಿ. ಅವನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪುತ್ರರತ್ನವನ್ನು ದೇವರು ಅವನಿಗೆ ಕರುಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ತಮ್ಮ ಶಾಂತಪ್ಪ ಶಿವಮೊಗ್ಗಿಯ ಮಂಡಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ, ಗುಮಾಸ್ತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳೂ, ಮೂವರು ಪುತ್ರಿಯರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಶಾಂತಪ್ಪನ ತೃತೀಯ ಹುಡುಗ ಗುರುಸಾದಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ದತ್ತು ಮಗನನ್ನಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದು ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದನು. ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರೊಳಗೆ ಮಾತುಕತೆಗಳೂ ನಡೆದು, ನಿರ್ಧಾರವಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನೂ ಅವನನ್ನು ದತ್ತು ಮಗನನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ ಅಷ್ಟೆ. ಈವಾಗ ಗುರುಸಾದಸ್ವಾಮಿಗೆ ವಯಸ್ಸು ಹನ್ನೆರಡು. ಆತ ಶಿವಮೊಗ್ಗಿಯ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಖರ್ಚಿಗೆ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನೇ ಮಾಸಮಾಸವೂ ತಪ್ಪದೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಪತಿಪತ್ನಿಯರೀರ್ವರೂ ‘ ನವೀನ ’ ವನ್ನು

ನೋಡಲು, “ ಜ್ಯೋತಿ ”ಗೆ ತೆರಳಿದರು. ಅವರು ದುಂದು ಗಾರಿಕೆಯಿಂದ, ಯಾ ವಾ ಗ ಲೂ ಖರ್ಚುಮಾಡುವವರಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹನ್ನೆರಡಾಣೆ ಟಿಕೆಟ್ ತೆಗೆಯುವುದೇ ಅವರ ವಾಡಿಕೆ. ಆದರೆ ಈದಿನ ಜನಜಂಗುಳಿ ಜಾಸ್ತಿಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಹನ್ನೆರಡಾಣೆ ಟಿಕೆಟ್ ಅವರಿಗೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ಅವರಂಥ ಸ್ಥೂಲ ಶರೀರದವರಿಗೆ ಗಲಾಟೆಯಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ತೆಗೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಂದು ಅವರು ಒಂದೂವರೆ ರೂಸಾಯಿ ಕೊಟ್ಟು ಸೆಕಂಡ್ ಕ್ಲಾಸ್ ಟಿಕೆಟ್ ತೆಗೆದು ಒಳಹೊಕ್ಕರು. ಪತ್ನಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ತಾವೂ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಫ್ಯಾನ್ ಗಿರನೆ ಮೇಲೆ ಬೀಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆಟ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಲು ಇನ್ನು ಇಪ್ಪತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳೇ ಉಳಿದಿವೆ. ಇಷ್ಟರೊಳಗಾಗಿ ಒಳಗೆ ಗದ್ದಲವೋ ಗದ್ದಲ. ಕೆಲವರು “ ನವೀನ ”ದ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು “ ಜ್ಯೋತಿ ” ಟಾಕೀಸಿನ ಅಂದ ಚಿಂದವನ್ನು ಕುರಿತು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬನು “ ಜ್ಯೋತಿಯವನು ಬ್ರಾಂದಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಸಂಪಾದಿಸಿಬಿಟ್ಟ ಕಣಯ್ಯ, ಆ ಜಣ ಇದು ” ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಮನೆಮಾತು, ಕಾಡಮಾತು ಎಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಲಿದೆ. ಸೋಡಾ, ಕಡಲೆ ಬೀಜ ಮಾರುವ ಹುಡುಗರಂತೂ, ಕಿವಿ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗುವ ಹಾಗೆ ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಗಲಾಟೆಯೂ ಗಲಾಟೆ. ಇದರ ಮಧ್ಯೆ ಪುಸ್ತಕಮಾರುವ ಹುಡುಗರ ತಂಟೆ ಬೇರೆ. “ ನವೀನ ”, ನವೀನ ” ‘ ನವೀನದ ಹಾಡಿನ ಪುಸ್ತಕ ’ ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದೇ ಕೈನಲ್ಲಿ ಹತ್ತಾರು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಒಂದರ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಸೇರಿಸಿ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಮುಖದ ಎದುರಿಗೂ ಹಿಡಿದು ತೋರಿಸಿ ತೋರಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಕೈಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಬ್ದ ಹಾಡಿನ ಹೊಡೆತ. ಕನ್ನಡವಾದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆನ್ನಿ. ನಮ್ಮ ಜನಗಳೂ ಹಾಗೆಯೇ: ಕನ್ನಡ

ಹಾಡು ಅವರ ಕಿವಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಇಂಪಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಚಿತ್ರ ಮಂದಿರದ ಮಾಲೀಕರುಗಳಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅವರುಗಳು ಬರೇ ಹಿಂದಿರಿಕಾರ್ಡುಗಳನ್ನೇ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ನಮ ಗಂತೂ ಅವು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಅರ್ಥವಾಗದೆ ನಡಾ ಮುಡಾ ಎಂದು ಕಿರಿಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿರುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಲೆ ಕಡಲೆಕಾಯಿ ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿ ಜಗಿಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಕಡಕ್, ಕಡಕ್, ಶಬ್ದ ಕೇಳುತ್ತಲಿದೆ. ನಾಲ್ಕಾರು ಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಡಬ್ ಡಬ್ ಎಂದು ಒಡೆಯುವ ಸೋಡಾ, ಕ್ರಷ್ ಶಬ್ದವೂ ಇದರ ಕೂಡ ಸೇರಿಕೊಂಡು, ಹೆಚ್ಚು ಧ್ವನಿಗೂಡಿಸಿದೆ. ಸರಿ; ಆಟ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ವಿದ್ಯು ದ್ವಿಪಗಳೆಲ್ಲ ಈಗ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಆರತೊಡಗಿದುವು. ಈಗ ಸದ್ದೇ ಇಲ್ಲ. ಜನ ಮಾನವಾಗಿ ಪರದೆಯ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿ ಹಾಯಿಸಿದರು. ನೊದಲೆಲ್ಲ ಜಾಹೀರಾತಿನ ಹೊಡೆತ. ಬೀಡಿ, ನಸ್ಯದ ಜಾಹೀರಾತೇ ಅರ್ಧಕ್ಕರ್ಧ ಜಾಸ್ತಿ ಎನ್ನಿ. ಕಥಾ ನಾಯಕಿ ಮೋಹನ ತನ್ನ ಇನಿಯನನ್ನು ಕಾಣದೆ, ಪರಿತಪಿಸುವುದೇ ನೊದಲನೆಯ ದೃಶ್ಯ. ಜನವೆಲ್ಲ ಬಾಯಿಬಾಯಿ ಬಿಟ್ಟು, ಆಟ ನೋಡುವುದರಲ್ಲೇ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಹೊತ್ತು ಎಷ್ಟಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನೇ ಗಮನಿಸಲಿಲ್ಲ. “ನವೀನ” ಕಥಾರಚನೆ ಯಲ್ಲೂ, ಪಾತ್ರಾಭಿನಯದಲ್ಲೂ, ಸೊಗಸಾಗಿ ತೆಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಇಂಟರ್‌ವಲ್ ಬೆಲ್ ಶಬ್ದ ಆಡೊಡನೆ, ಜನಕ್ಕೆ ಆಗ ಅರ್ಧ ಆಟ ಮುಗಿಯಿತೆಂದು, ಗೋಚರವಾಯಿತು. ಈಗ ದೀಪಗಳೆಲ್ಲ ಮತ್ತೆ ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟುವು. ಮತ್ತೆ ಅದೇ ಕೂಗು, ಗಲಾಟೆ. ಜನ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ನಡೆಯ ಹತ್ತಿದರು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಯಾವಾ ಗಲೂ ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡುವ ಆಸಾಮಿಯಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈಗ ಪತ್ನಿ ಸೋಡಾ ಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ, ಹಿಂದುಗಡೆ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದ ಹುಡುಗನನ್ನು ಕರೆಯಲು ಹಿಂದಿರುಗಿದನು. ಕ್ಷಣಕಾಲ ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಸ್ತಂಭಿತನಾದನು. ರಾಘು-ಸರೋಜ ಹಿಂದುಗಡೆ ಆಸನದಲ್ಲಿ

ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನನ್ನು ಕಂಡು ರಾಘು, ಅವನನ್ನು ಕಾಣದವನಂತೆ, ಬೇರೊಂದೆಡೆ ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಂಡನು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಪತ್ನಿಗೆ ಪಿಸುಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದನು, ಆಕೆಯೂ ಹಿಂದಿರುಗಿ ನೋಡಿದಳು. ಆಟ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವವರೆಗೆ, ಗಿರಿಜಮ್ಮ ನಾಲ್ಕಾರು ತಡವೆ, ಹಿಂದಿನ ಆಸನದ ಕಡೆಗೆ, ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಕಣ್ಣುಹಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಟವೂ ಮುಗಿಯಿತು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಪತ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಮನೆ ಬಂದು ಸೇರಿದನು.

೩೧

ರಾಘು ನೆನಸಿದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು. ತಂದೆಯ ಸ್ನೇಹಿತ ರೊಬ್ಬರು ತನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದರಲ್ಲಾ ಎಂದು ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಲ್ಪ ಚುರುಕು ಎಂದಿತು. ಯಾರ ಹಂಗಿನಿಂದ, ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ದಿಂದ ನನಗೇನು? ನೋಡಿದರೆ ನೋಡಲಿ, ಎಂದು ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಿದನು. ಆದರೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಳುಕೇ. ಮಾರನೆಯ ದಿನ ರಾಘು ಕಂಪೆನಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಯಾರೋ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿದು, ಹೊರಬಂದನು. ನೋಡಿದಾಗ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬೇರಾರು ಅಲ್ಲದೆ, ಕುಟ್ಟಪ್ಪನೇ ಆಗಿದ್ದನು. ಈ ಪೀಡೆ ನನಗೆಲ್ಲಿಂದ ಬಂದು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿತು ಎಂದು, ಅವನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಗೊಣಗಿಕೊಂಡನು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ, ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಕೆಲವು ಮಾತುಕತೆಗಳಿರುವುದರಿಂದ, ಕೆಲಸದ ಬಿಡುವು ದೊರೆತೊಡನೆ, ಮನೆಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ರಾಘು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಧನಪಾಲಕೆಟ್ಟರು ಏತಕ್ಕೋ ಬಾಗಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಬಗ್ಗಿ ನೋಡಿದರು. ರಾಘುವೂ, ಕುಟ್ಟಪ್ಪನೂ, ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಒಳಗೇ ಮಾತಾಡಬಹುದಲ್ಲ, ಹೊರಗೇಕೆ ನಿಂತಿದ್ದೀರಾ

ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು. ಅಂಥ ಮಾತುಕತೆಗಳೇನಿಲ್ಲವೆಂದು ನುಡಿದು, ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಹಾಕಿದನು. ಬನ್ನಿ ಎಂದು ಶೆಟ್ಟರು ಸ್ವಾಗತಿಸಿ, ಆಸನವಿತ್ತರು. ಪರಸ್ಪರ ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಡೆದುವು. ರಾಘುವಿನ ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧವಾದ ಮಾತುಕತೆಗಳನ್ನಾಡಲು ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಬಂದಿರುವನೆಂದು ಶೆಟ್ಟರು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು. ಹುಡುಗ ನಿಬಂಧನೆಯಾಗಿದೆಯೇ ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಪಾಳ್ಯದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ವಿವರಿಸಿ, ನಿನ್ನೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಜಾತಕದ ಸಹಿತ ಒಂದು ಪತ್ರ ಬಂದಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ಗುಂಡೂರಾಯರು ಪತ್ತೀಸಮೇತ ನಂಜನಗೂಡಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ, ತಮ್ಮ ಕೈನಲ್ಲೇ ಆ ಪತ್ರ ಇರುವುದಾಗಿಯೂ ತಿಳಿಸಿದರು. ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಆಗ ಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವೆಂದು ಶೆಟ್ಟರು ಅನುಮೋದಿಸಿದರು. ತಾವು ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬಹುದೆಂದೂ, ರಾಘುವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೇ ಕಳುಹಿಸುವುದಾಗಿಯೂ, ಭರವಸೆಯಿತ್ತರು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಇದರ ಮೇರೆಗೆ ಶೆಟ್ಟರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ರಾಘುವಿನ ಕೂಡ ಮತ್ತೊಂದು ತಡವೆ ಹೇಳಿ, ಹೊರಬಂದನು. ಹೋಗುವಾಗ ಅವನು, ಅಲ್ಲಿ ಊದು ಬತ್ತಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ ಸರೋಜಳ ಮೇಲೆಯೂ, ಸ್ವಲ್ಪ ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸಿ ನಡೆದನು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಮಾತಾದರೆ ರಾಘು ಎಂದಿಗೋ ಮೀರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಧಣಿಯೇ ತನ್ನನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಪಡಿಸಿದುದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಅವನು ಮನೆಗೆ ಬರಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಒಂದು ಘಂಟೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅವನು ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಮನೆಗೆ ಬಂದನು. ಮೊದಲು ಗಿರಿಜಮ್ಮ ಮಂಗಳಾರತಿ ಎತ್ತಿದರು. “ ಶಾರದಮ್ಮನವರಂಥ ತಾಯಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಪುಣ್ಯ ಮಾಡಿರಬೇಕು. ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳನ್ನು ಗೋಳುಹುಯಿದು ಕೊಂಡರೆ, ಖಂಡಿತ ನೀನು ಮುಂದುವರಿಯಲಾರೆ ರಾಘು ” ಎಂದು ಪುಷ್ಪಾರ್ಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ರಾಘು ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ

ಆಡುವ ಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. “ ಸಾಕು ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿ; ಹುಡುಗ ತನದಲ್ಲಿ ಅದೆಲ್ಲ ಸಹಜ. ನಾನೂ ಚಿಕ್ಕತನದಲ್ಲಿ ಇದರ ಅಪ್ಪನ ಹಾಗೆ ಇದೆ ” ಎಂದು, ತನ್ನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಪ್ರೋಸ್ಟ್ರಾಕಂಭ ಹತ್ತಿ ಮನೆಗೆ ಧುಮುಕಿದುದನ್ನೂ, ಏಟುತಂದುದನ್ನೂ, ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದನು. “ ಸಾಕು ಸುಮ್ಮನಿರಿ ; ಕೇಳಿ, ಯಾರಾದರೂ ನಾಚಿಕೊಂಡಾರು ” ಎಂದು ಪತ್ನಿ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ, ಅವನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ವಿರಾಮ ಹಾಕಿದನು. ರಾಘು ತಲೆ ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಏನೊಂದೂ ಮಾತಾಡದೆ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಈಗ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನು ಪಾಳ್ಯದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೆಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ವಿವರಿಸಿದನು. ಹುಡುಗಿ, ನಿಂಬೆ ಹಣ್ಣಿನ ಹಾಗೆ ಇದೆಯೆಂದೂ, ಇನ್ನು ಸಭ್ಯತನದಿಂದ ಸಂಸಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಬೋಧಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ಕಳುಹಿದನು.

೨೨

ಎರಡು ದಿನಗಳು ಕಳೆದನಂತರ, ಗುಂಡೂರಾಯರು ಪತ್ನೀ ಸಮೇತ, ನಂಜನಗೂಡಿನಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿದರು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಬಂದೊಡನೆಯೇ “ ಸಿಹಿ ಪದಾರ್ಥ ಏನಾದರೂ ಕೊಡುತ್ತೀರಾ? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಹಾಸ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ವಿವಾಹದ ತಿಂಡಿಗಳನ್ನೇನಾದರೂ ಕೇಳುವನೆಂದು ಬಗೆದು, ಶಾರದಮ್ಮನವರು “ ನಿಮಗಿಲ್ಲದ ತಿಂಡಿಯೇ ಎಂದು ನಗುತ್ತ ಪೊಟ್ಟಳ ಬಿಚ್ಚಲು ಶುರುಮಾಡಿದರು. “ ಹಾ, ಹಾ, ಅದಲ್ಲ, ಅದಲ್ಲ, ಅದು ಬೇಡಿ ; ವಿಶೇಷ ಸುದ್ದಿಯೊಂದಿದೆ; ಅದಕ್ಕೆ ಸೈಪಲ್ ಸಿಹಿಬೇಕು ” ಎನ್ನುತ್ತ ಕುಟ್ಟಪ್ಪ, ಗುಂಡೂರಾಯರ ಕೈಗೆ ಪಾಳ್ಯದ ಪತ್ರವನ್ನಿತ್ತನು. ಗುಂಡೂರಾಯರು ಅಧ್ಯಂತವಾಗಿ ಓದಿ ಪತ್ನಿಗೂ ವಿಷಯ ತಿಳಿಸಿದರು. ಸ್ನೇಹಿತರು

ಗಳು ಮಾತುಕತೆಗೆ ತೊಡಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಚಕ್ಕುಲಿಯನ್ನು ತಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ, ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟರು. “ ಹಾಗೂ ಕೊಟ್ಟೀಬಿಟ್ಟಿರಲ್ಲಾ ” ಎಂದವನನ್ನಲು “ ತೊಗೊಳ್ಳಿ ” ಎಂದು ಗುಂಡೂರಾಯರು ನುಡಿದು, ತಾವೇ ಮೊದಲು ತಟ್ಟಿಗೆ ಕೈಹಾಕಿದರು. ಕಟುಂ, ಕಟುಂ ಶಬ್ದದೊಂದಿಗೆ, ಸ್ನೇಹಿತರು ಗಳಿರ್ದರೂ ಏನೇನೋ ಹರಟೆ ಹೊಡೆದನಂತರ, ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ಈಗ ಪತಿಪತ್ನಿಯರಲ್ಲಿ ವಿವಾದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮೂಲಾ ನಕ್ಷತ್ರವಲ್ಲ ಏನು ಮಾಡುವುದೆಂದು, ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥಕ ಚಿಹ್ನೆ ಹಾಕಿದರು “ ಮೂಲಾನಕ್ಷತ್ರ, ಮೂಲಾನಕ್ಷತ್ರ, ಎಂಥ ಮೂಲನಕ್ಷತ್ರವೇ.” ಎಂದು ಗುಂಡೂರಾಯರು ಗುಡುಗಿದರು. “ ಹಾಗೆಂದರಾಯಿತೇ ” ಎಂದು ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರು. ನಿನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಯಾರೆ ಹೆಣ್ಣು ಕೊಡುವವರು, ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭ ಬಿಡಬಾರದು ಎಂದು ಪಾಳ್ಯಡ ಶಾನುರಾಯರ ಮನೆಯವರನ್ನು ಕುರಿತು, ಅವರು ವರ್ಣಿಸಿದರು. “ ಚಿನ್ನದ ಸೂಜಿ ಅಂತ ಕಣ್ಣು ಚುಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆಯೇ ಹೇಳಿ ” ಎಂದು ಪತ್ನಿ ಮರುಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಕಿದರು. ಇದಾದನಂತರ ಪತಿ ಪತ್ನಿಯರೀರ್ವರಿಗೂ ಮುಕ್ಕಾಲು ಘಂಟಿಕಾಲ, ದೊಡ್ಡಕಾಳಗವೇ ನಡೆಯಿತು. ಆಗ್ನೇಯಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ವರುಣಾಸ್ತ್ರದಿಂದಲೂ ಇಂದ್ರಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದಿಂದಲೂ, ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನಂತರ ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಉಭಯಪಕ್ಷದವರೂ ಅಣಿಯಾಗಿ, ಶಾಂತಿಯುತವಾದ ಮಾತುಕತೆಗಳನ್ನಾಡಲು, ಮುಂದೆ ಬಂದರು. ಈಗ ಒಪ್ಪಂದ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು, ಅದರ ಸಾರಾಂಶ ಕರಾರು ಇಷ್ಟೇ:— ಮೊದಲನೆಯದು :— ಜಾತಕ ಪತ್ರವನ್ನು ತಿಪ್ಪಾಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿ, ಈ ವಿವಾಹ ನಡೆಸಬಹುದೇ ಎಂದು ಅವರ ಅನುಮತಿ ಕೋರುವುದು. ಎರಡನೆಯದು :—

ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸಮ್ಮತ ಸೂಚಿಸಿದಲ್ಲಿ, ಧನಪಾಲಶೆಟ್ಟರ ಮನೆಗೇ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ರಾಘುವನ್ನು ಸಮ್ಮತಿ ಗೊಳಿಸುವುದು. ಮೂರನೆಯದು :—ಎಲ್ಲ ಸರಿಬಂದಲ್ಲಿ ಪಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು, ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳಿಗೆ ದಾರಿಮಾಡಿ, ಜಾಂ ಜಾಂ ಯೆಂದು ವಿವಾಹವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವುದು.

೩೩

ಮರುದಿನ ಜ್ಯೋತಿಷ ನಿಲಯಕ್ಕೆ ಪತಿಪತ್ನಿಯರು ತೆರಳಿದರು. ರಾಘುವಿನ ಜಾತಕವನ್ನೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಜಾತಕವನ್ನೂ, ತಿಪ್ಪಾಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಅವರು ಮೇಲೆ ನೋಡಿದರು ; ಕೆಳಗೆ ನೋಡಿದರು ; ಏನೇನೋ ಗುಣಿಸಿದರು ; ಹಾಯ್ ಎಂದು ಆಕಳಿಸಿ, ಸರ್ರೆಂದು ಮೂಗಿಗೆ ನಸ್ಯ ಏರಿಸಿದರು ; ಕೊನೆಗೆ ಆಗಬಹುದು, ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ ಎಂದರು. ಮಧ್ಯೆ ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಬಾಯಿಹಾಕಿ, “ ಮೂಲಾನಕ್ಷತ್ರದ ಹುಡುಗಿ, ತಮ್ಮನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೊಂತಲೇ ಬಂದದ್ದು ” ಅಂದರು. “ ಅದಕ್ಕೇನಂತಮ್ಮಾ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ನುಡಿದರು. “ ಏನೂ ಸಂದೇಹ ಇಲ್ಲವಲ್ಲಾ ” ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ “ ಒಂದೂ ಇಲ್ಲ, ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದು ” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಕನ್ನಡಕದ ಒಳಗಣ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ, ಶಾರದಮ್ಮನವರನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೇಳಿದರು. ಪತಿಪತ್ನಿಯರು ಅವರಿಂದ ಮತ್ತೂ ಭರವಸೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ವಿವಾಹ ಸುಮುಹೂರ್ತ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲು ತಾವು ಇಲ್ಲಿಗೇ ಬರುವುದಾಗಿಯೂ, ಶಾಂತಿ ತಾವೇ ಮಾಡಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದೂ ನುಡಿದು, ಅವರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನಿತ್ತು ಹೊರಬಂದರು. ಮನೆಗೆ ಬಂದಮೇಲೆ ತಿಪ್ಪಾಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿಮರ್ಶೆ ನಡೆಯಿತು. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಒಪ್ಪಿದಲ್ಲಿ,

ಶಾಂತಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಲ್ಲಿ, ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಹಾಗೆ ಎಂದು ಗುಂಡೂರಾಯರು ನುಡಿದರು. ಶಾರದಮ್ಮನವರಿಗೆ ಈಗ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ತಿಪ್ಪಾಶಾಸ್ತ್ರಗಳವರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ನಂಬಿಕೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ರಾಘುವನ್ನು ಕಂಡು ಒಡಂಬಡಿಸುವುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನವಾಯಿತು. ಗುಂಡೂರಾಯರು ಕುಟ್ಟಪ್ಪನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು, ಧನಪಾಲಶೆಟ್ಟರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು.

೩೪

ಟೈರ್ ಕಂಪೆನಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವೆಂಕಣ್ಣ ರಾಘುವಿಗೆ ಆಪ್ತಮಿತ್ರ. ಅವನಿಗೆ ಬೊಂಬಾಯಿನಲ್ಲಿ ಮಿಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ರಾಘುವಿಗೂ, ವೆಂಕಣ್ಣನಿಗೂ, ಆಗಾಗ್ಗೆ ಸತ್ರವ್ಯವಹಾರಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಲೇಯಿವೆ. ತನ್ನ ಮನೆಯವರು ತನಗೆ ಹೇಗೂ ನಿರ್ಬಂಧಮಾಡಿ ವಿವಾಹಮಾಡುವರೆಂದು ರಾಘುವಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಅವನು ಈಗ ಹೊಸದೊಂದು ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದನು. ವೆಂಕಣ್ಣನಿಗೆ ಸತ್ರ ಬರೆದು, ಸರೋಜಳನ್ನು ಬೊಂಬಾಯಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಹೋಗುವುದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನನ್ನು ಸಿನಿಮಾ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಮರುದಿನವೇ, ಆ ಯೋಚನೆ ಅವನಿಗುದಿಸಿ, ಅಂತೆಯೇ ಅವನು ವೆಂಕಣ್ಣನಿಗೆ ಸತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದನು. ಈಗವನಿಂದ ಉತ್ತರ ದೊರಕಿದ್ದಿತು. ಬಂದಲ್ಲಿ ತಾನು ಖಂಡಿತ ಕೆಲಸ ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡುವುದಾಗಿ, ಅವನು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಿತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಘು ತಾನು ಬೊಂಬಾಯಿನಲ್ಲಿರುವ ಹಾಗೆಯೇ ಆಕಾಶಕೋಟಿ ತಟ್ಟಿದನು. ಪೀಡೆಯೆಲ್ಲ ಮೈಸೂರೊಂದಿಗೆ ತೊಲಗಲಿ ಎಂದು ಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ಮಾನವನೆಣಿಸುವುದೇ ಬೇರೆ ; ಅದು

ನಡೆಯುವುದೇ ಬೇರೆ. ರಾಘುವಿನ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಆಯಿತು. ಬೊಂಬಾಯಿಯಂಥ ದೊಡ್ಡಪಟ್ಟಣವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ಸರೋಜಳಿಗೆ ಬಹಳವಾಗಿದ್ದರೂ, ಈಗವಳು ಹೊರಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದುಬಿಟ್ಟಳು. ಮೈಸೂರಿಗೆ ಅವಳಿಗ ಕಾಲಿಟ್ಟು ಬಹಳ ದಿನಗಳು ಕಳೆದುಹೋಗಿದ್ದುವು. ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ ಈಗ ಅವಳ ಪಾದಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವರಮಾನ ಅಪಾರವಾಗಿದೆ. ಮನೆಗೆಲಸ ನಡೆಯಲು ಹೇಗೂ ಒಬ್ಬ ಗಂಡಸು ಅತ್ಯಗತ್ಯವಲ್ಲವೇ? ಆ ನಿಮಿತ್ತ ರಾಘು. ನಿಜವಾದ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ತಾವಿಲ್ಲದರೆ ತೊಂದರೆಯೆಂದು ಬಗೆದು, ದೂರ ದೇಶಗಳಿಗೆ ತೆರಳಿ, ತನ್ನ ಪ್ರಿಯನೊಬ್ಬನನ್ನೇ ಹೊಂದಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯುಳ್ಳ ಹೆಣ್ಣಲ್ಲ ಅವಳು. ಹತ್ತಾರು ಮಂದಿಯ ಕೈರುಚಿ ನೋಡಿದವಳವಳು. ಇಂದು ತನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವವನು, ನಾಳೆ ತನಗಿಂತಲೂ ಜಿಲ್ಲುವೆಯಾದ ಮತ್ತೊಬ್ಬಳನ್ನು ಕಂಡರೆ, ಖಂಡಿತ ಅವಳ ಬಲೆಗೇ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ಕಾಮುಕರು ಗಳನ್ನು ನಂಬಿ ಹೇಗೆ ಪರ ಊರಿಗೆ ಹೊರಡುವುದು. ಅನುಭವ ಸ್ಥಳದ ಅವಳಿಗೆ ಯಾರೂ ಇಂಥ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡಬೇಕಾದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳೇ ಅಪಾರ ಪಾಂಡಿತ್ಯವುಳ್ಳವಳಾಗಿರುವಾಗ, ಯಾರು ಏನು ಹೇಳಿಕೊಡಬೇಕಾದ್ದಿದೆ! ಅವಳಿಗೆ ಇಂಥ ವಿಷಯವೆಲ್ಲ ತಿಳಿಯದೆ? ರಾಘುವಿನ ಕೋರಿಕೆಗೆ ಅವಳು ಒಡಂಬಟ್ಟಾಳೇ? ಅವನು ಏನೇನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದರೂ, ಆಸೆಯ ವಾರ್ತೆ ತೋರಿಸಿದರೂ, ಅವಳು ಒಪ್ಪದೆ “ನಿಮಗೆ ಧೈರ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ, ನೀವು ವಿನಾಹವಾಗುವುದಿಲ್ಲೆಂದು ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿ” ಎಂದಳು. ಆ ಧೈರ್ಯ ರಾಘುವಿಗೆಲ್ಲದ ಬರಬೇಕು ?

೩೫

ರಾಘು ಬೊಂಬಾಯಿಗೆ ಕಾಗದ ಬರೆದುದು, ಸರೋಜಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿದುದು, ವೆಂಕಣ್ಣನಿಂದ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ದೊರಕಿದುದು, ಮುಂತಾದವುಗಳೆಲ್ಲ ಯಾರೋ ಸಿ.ಐ.ಡಿ. ಗಳಿಂದ ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಅವರು ಜಿಚ್ಚಿದರು ; ಕುಟ್ಟಪ್ಪನಿಗೆ ವರದಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು. ಹಾಗೇನಾದರೂ ಬೊಂಬಾಯಿಗೆ ಹೋಗುವ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ, ಅವನೆಲ್ಲಿದ್ದ ರೂ ಕಂಡು ಹಿಡಿದು, ಅವನ ಕಾಲು ಮುರಿಯುವುದಾಗಿ, ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಕೂಗಾಡಿದನು. ಸಂಜೆ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನೂ, ಗುಂಡೂರಾಯರೂ, “ಮಾರುತಿ” ಕಂಪೆನಿಗೆ ಹೋದರು. ಧನಪಾಲಶೆಟ್ಟರು ಈವರನ್ನೂ ಆದರದಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ರಾತ್ರಿ ಕಂಪೆನಿ ಮುಚ್ಚಿದ ಮೇಲೆ ಶೆಟ್ಟರ ಕೂಡ ಎಲ್ಲರೂ ಅವರ ಮನೆಗೆ ತೆರಳಿದರು. ಶೆಟ್ಟರ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ರಾಘುವೂ ಹಿಂದೆ ಹಿಂದೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಇವರುಗಳ ಕೈದಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಮನೆಗೆ ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ ಮಾತುಕತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದುವು. “ಇದೇನು ವಿಚಿತ್ರ ; ಹೀಗೆಲ್ಲಾ ಮಾತನಾಡುತ್ತೀರಿ, ಯಾರು ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೆಂದರು. ಅವರಿವರ ಇಲ್ಲದಸಲ್ಲದ ಮಾತನ್ನೇಕೆ ಕೇಳಿ, ರಾಘುವನ್ನು ಅವಮಾನ ಮಾಡುತ್ತೀರಾ ?” ಎಂದರು. ಮೇಲೂ ಮುಂದುವರೆದು, “ಅವನೇನು ದಡ್ಡನೇ, ಏನೋ ಹುಡುಗುತನ. ಇದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕಾರು ಮಂದಿ ಸೇರಿ ನ್ಯಾಯ ಮಾಡಬೇಕೇ ? ಪೋಲೀಸಿನವರು ಅಂದರೆ ಸರಿಯಾಗಿದ್ದೀರಿ, ಒರಟುತನವೇ ಹೊರತು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಯವೇ ಇಲ್ಲ” ಎಂದು ನಗುತ್ತ ನುಡಿದರು. ರಾಘುವಿಗೆ ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲ ; ಬಿಡುವುದಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಅವನು ಕಂಪೆನಿಯಿಂದ

ಬರುವಾಗ, ಈವಾಗ ವಿನಾಹ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳುವೆ ನೆಂದು ಹೊರಟಿದ್ದನು. ಶೆಟ್ಟರಲ್ಲ, ಯಾರ ಮಾತನ್ನೂ ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೇ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನೂ, ಗುಂಡೂರಾಯರೂ ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಮಾತಾಡಿದರೆ, ಶೆಟ್ಟರು ತಾವೇ ರಾಘುವಿನ ವಕಾಲತ್ತು ವಹಿಸಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಘು ಮುಚ್ಚಿದ ಬಾಯನ್ನು ತೆರೆಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ವಕೀಲರೇ ವಾದಮಾಡುವಾಗ ವಾದಿಗೇನು ಕೆಲಸ. ಅವನೇನೂ ಅನ್ನಬೇಕೆಂದು ಎರಡಾವೃತ್ತಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಅವನ ಮಾತು ಬಾಯಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಹೊರಡಲೇ ಇಲ್ಲ. ಇವರುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಶೆಟ್ಟರ ಪತ್ನಿಯೂ, ಅವರ ತಾಯಿಯೂ, “ ಅವನಿಗೇನು ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲವೇ ? ಇಂಥಾವರುಗಳೇ ಮುಂದೆ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆಯಿಸುವುದು ” ಎಂದರು. ಅನಂತರ ಬೇರೆಬೇರೆ ಮಾತು ಕತೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೋಟೆಲ್‌ನಿಂದ ಮಾಣಿ ಕಾಫಿ ತಂದು ಹಿಡಿದು ನಿಂತಿದ್ದನು. “ ಇದ್ಯಾಕೋ ನಿಂತಿದ್ದೀ, ಕೊಡೋ ” ಎಂದು ಶೆಟ್ಟರಂದ ಮೇಲೆ, ಅವನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದೊಂದು ಕಪ್ ಬಿಸಿಬಿಸಿ ಕಾಫಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಅನಂತರ ಶೆಟ್ಟರು ಗುಂಡೂರಾಯರನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ “ ಪಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ಕುಟುಂಬ ಸಹಿತ ಹೋಗಿದ್ದು ನಿಷ್ಕರ್ಷಮಾಡಿ ಬನ್ನಿ ; ರಾಘುವನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ; ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ನೋಡಲಿ. ವಿನಾಹವನ್ನು ತ್ವರಿತವಾಗಿ ನಡೆಯಿಸಿ, ಸಾವಧಾನ ಮಾಡಬೇಡಿ ” ಎಂದರು. ಸರಿ; ಎಲ್ಲ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು ದಾಯಿತು. ನನುಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನೂ, ಗುಂಡೂರಾಯರೂ, ಹೊರಬಂದರು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನು ಕೂಗಿದ ಮೇಲೆ ಬೇರೆ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ರಾಘುವೂ ತನ್ನ “ ಅನ್ನಪೂರ್ಣ ” ದತ್ತ ಈರ್ವರನ್ನೂ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ನಡೆದನು.

ಗುಂಡೂರಾಯರು ಈದಿನ ಶಾಮರಾಯರಿಗೆ ಪತ್ರವೊಂದನ್ನು ಬರೆದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಜಾತಕ ಕೂಡಿ ಬರುವುದೆಂದೂ, ಹುಡುಗಿ ಮೂಲಾನಕ್ಷತ್ರದ್ದೆಂಬ ಭೀತಿ ಮನೆಯವರಿಗಿದ್ದುದಾಗಿಯೂ, ಆದರೆ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಮೇರೆ ಶಾಂತಿ ಮಾಡಿಸಿದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸರಿಹೋಗುವುದೆಂದೂ, ಆದುದರಿಂದ ಈ ಪತ್ರ ಕಂಡೊಡನೆಯೇ ಬಂದು ಮತ್ತಿತರ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂದೂ, ಬರೆದರು. ಶಾಮರಾಯರಿಗೆ ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪತ್ರ ಕೈಸೇರಿತು. ಈಗಲಾದರೂ ದೇವರು ಕಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟನಲ್ಲಾ ಎಂದವರು ಸಂತಸಗೊಂಡರು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ಮುಖದಲ್ಲೂ ಉತ್ಸಾಹದ ಅಲೆ ಏಳತೊಡಗಿತು. ಶಾಮರಾಯರೂ, ಜಾನಕಮ್ಮನವರೂ, ಸಂಭಾಷಣೆಗೆ ತೊಡಗಿದರು. ಮೈಸೂರಿಗೆ ತಂದೆಯ ಕೂಡ ಮಗನೂ ಹೋಗುವುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಮಾಡಲಾಯಿತು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಪತಿಯ ಕೂಡ “ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಮಾತನ್ನೊಂದೂ ಕೊಡಬೇಡಿ. ನರ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಬಂದು ನೋಡಲಿ. ಅನಂತರದ ಮಾತುಕತೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಇಲ್ಲೇ ಆಡೋಣ. ಔತಣಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನವಿತ್ತು ಬನ್ನಿ ” ಎಂದರು. ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾಗತೊಡಗಿತು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಉಣ್ಣಲೆಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಹುಳಿ ಅನ್ನವನ್ನೂ, ಸ್ವಲ್ಪ ಮೊಸರನ್ನವನ್ನೂ, ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಬುತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿದರು. ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕಿಂತ, ನಡೆದುಹೋಗುವುದೇ ಉತ್ತಮವೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಆನೆಗಳ ಉಪದ್ರವ ಜಾಸ್ತಿಯಿದ್ದುದರಿಂದ, ಮಲ್ಲನಗುಳಿವರೆಗೆ ನಾಲಾಳು ಆಳುಗಳನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನವಾಯಿತು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಆಳುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಸಾಮಕ್ಕೆ ಅನ್ನ ಬುತ್ತಿಕಟ್ಟಿ

ಕೊಟ್ಟರು. ಬೆಳಗಿನ ಎಂಟು ಘಂಟೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಹೊರಟರು. ಮುಂದೆ ಶಾಮರಾಯರು, ಅವರ ಹಿಂದೆ ರಾಮು, ರಾಮುವಿನ ಹಿಂದೆ ಹೆಗಲಮೇಲೆ ದೊಣ್ಣೆಯಿರಿಸಿದ ನಾಲ್ಕುಗಳು ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಆರು ಮಂದಿಯೂ ನಡೆದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಚಪ್ಪಲಿ ಶಬ್ದ ಭಡಕ್, ಭಡಕ್ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತು. ವ್ಯವಸಾಯದ ಮಾತು, ಹುಲ್ಲು ಹಸುಕು ಹಾಕಿದ ವಿಧಾನ, ಮುಂಗಾರು ಮಳೆಗೆ, ಜೋಳದ ಬೆಳೆಗೆ, ಯಾವ ಯಾವ ಹೊಲಗಳನ್ನು ಕೃಷಿಮಾಡಬೇಕು, ಎಂಬ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಅವರು ನಡೆದರು. ಮಲ್ಲನಗುಳಿ ದಾಟಿದ ಮೇಲೆ, “ ಹೋಗಿದ್ದು ಬಂದರ್ಯಾ ನಮ್ಮ ಒಡೆಯಾ ” ಎಂದು ಆಳುಗಳು ಕೈಮುಗಿದು, ಹಿಂದಿರುಗಿದರು. ತಂದೆಯೂ, ಮಗನೂ, ಸೊತ್ತನಪುರದ ಹಳ್ಳವನ್ನು ಸೇರುವಾಗ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಒಂದು ಘಂಟೆಯಾಗಿತ್ತು. ತಂದಿದ್ದ ಬುತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರೂ ತಿಂದರು. ಊರ ಹೊರಗಿನ ಜಗಲಿಯ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೆಂದು ತುಸು ಕುಳಿತರು. ಬಿಸಿಲು ತೀವ್ರವಾಗಿದ್ದರೂ, ಬೇವಿನ ಮರದ ಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ತಣ್ಣಗಿದ್ದಂತಿದ್ದು, ದೇಹಕ್ಕೆ ತುಸು ಆಲಸ್ಯ ಕಡಿಮೆಯಾದಂತಿತ್ತು. “ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಜ್ಜೆಗೆ ಕುಡಿದಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು ” ಎಂದು ಶಾಮರಾಯರು ನುಡಿದರು. ರಾಮು “ ಊರೊಳಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೇ ಬರೋಣ ಬನ್ನಿ.” ಎಂದು ವೀರಯ್ಯನ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ತಂದೆಯ ಸಹಿತ ಬಂದನು. ವೀರಯ್ಯ ಶಾಮರಾಯರಿಗೆ ಪರಿಚಿತ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಆಗಾಗ್ಗೆ ಚಾಮರಾಜನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಶಾಮರಾಯರು ವೀರಯ್ಯನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗುವುದುಂಟು. ಕೊಂಗಳೆ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ವೀರಯ್ಯ ಶಾಮರಾಯರನ್ನೂ ಕಂಡು ಭೇಟಿಯಾಗುವುದುಂಟು. ತನ್ನ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೇ ಬಂದ ಶಾಮರಾಯರನ್ನು ಕಂಡ ವೀರಯ್ಯ “ ಬಂದ್ರಾ ”

ಎಂದು ಕೈ ಮುಗಿದು, “ಮಾದೇವಿ, ಮಂದಲೈ ತೆಕ್ಕೊಂಡು ಬಮ್ಮೇ” ಎಂದು ಮಗಳನ್ನು ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದನು. ತಂದೆಯೂ, ಮಗನೂ, ಈಗ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. “ಚಿಕ್ಕಯ್ಯವು ಬಂದವೈ ಪಯಣ ಎಲ್ಲಿವರೊ” ಎಂದು ವೀರಯ್ಯ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದುದಕ್ಕೆ, ಶಾಮರಾಯರು “ಮೈಸೂರುವರೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದು ಬರ್ರೇವೆ. ದಾಹ ಜಾಸ್ತಿಯಾಗತ್ತು; ಸ್ವಲ್ಪ ಮಜ್ಜೆಗೆ ಕುಡಿದು ಹೋಗೋಣವೆಂದು ಬಂದೆ” ಎಂದರು. “ಅದಕ್ಕೇನಂತೆ ಸ್ವಾಮಿ. ಈರುಳ್ಳಿ ಹಾಕೋದಾ,” ಎಂದು ವೀರಯ್ಯ ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ, ಆಗಲಿ ಎಂದು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ರಾಮು ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಲು, ಎರಡೂವರೆ ಗೇಣುದ್ದದ ಪಃತ್ರೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಮಜ್ಜೆಗೆ ಹಾಕಿ, ನಿಂಬೆ ಹಣ್ಣಿನ ರಸವನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂಡಿ, ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣದಾಗಿ ಈರುಳ್ಳಿ ಹೆಚ್ಚಿ ಹಾಕಿ, ಎರಡು ಲೋಟದ ಸಹಿತ ವೀರಯ್ಯ ಅವರ ಮುಂದೆ ತಂದಿಟ್ಟನು. ತಂದೆಯೂ, ಮಗನೂ, ಎರಡೆರಡು ಲೋಟಾ ಮಜ್ಜೆಗೆ ಕುಡಿದು ಆಯಾಸ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸಟ್ಟಣಿಗರಿಗೆ, ಸೋಡಾ, ಕ್ರಷ್, ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ, ಹಳ್ಳಿಗರಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಪಾನೀಯ ಮಜ್ಜೆಗೆ. ಹೋಟಲುಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾದಾಮ್ ಖೀರು, ಅಂಥಾಖೀರು ಇಂಥಾಖೀರು ಎಂದು ಕುಡಿಯುತ್ತೀರಿ. ಆದರೆ ಈರುಳ್ಳಿ ನಿಂಬೆಹಣ್ಣಿನ ರಸ ಬೆರೆಸಿದ ಮಜ್ಜೆಗೆ ಕುಡಿದು ನೋಡಿ, ಆಯಾಸ ಹೇಗೆ ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತದೆಂದು. ಷೋಕು ಧಂಬಗಳಿಂದ ನೀವು ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತೀರಿ. ಆದರೆ ಹಳ್ಳಿಗರ ದೇಹಬಲ ಖಂಡಿತ ನಿಮಗಿಲ್ಲ. ಬರೇ ಬಟ್ಟೆ ಜಬ ದೃಷ್ಟು ನಿಮ್ಮದು. ಆರೋಗ್ಯದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಉದ್ದುದ್ದ ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ, ಲೇಖನ ಬರೆಯುತ್ತೀರಿ. ಆದರೆ ಆರೋಗ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಗಂಧವನ್ನೇ ಅರಿಯದ ಹಳ್ಳಿಗರು ಎಷ್ಟೊಂದು ಧಡೂತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇರಲಿ,-ವಿಶ್ರಮಿಸಿದನಂತರ ತಂದೆಯೂ, ಮಗನೂ, ವೀರಯ್ಯನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಹೊರಟರು. ಅವರು ಚಾಮರಾಜ

ನಗರ ಸೇರುವಾಗ ಸಂಜೆ ನಾಲ್ಕುವರೆ ಘಂಟೆಯಾಗಿತ್ತು. ಮೈಸೂರಿಗೆ ಆರು ಘಂಟೆಗೆ ರೈಲು ಹೊರಡುವುದರಿಂದ, ಇನ್ನೂ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿದೆವೆಂದು, ಸಕ್ಕದ ಕಾಫಿ ಹೋಟಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಿಂಡಿತಿಂದು, ಐದೂ ಕಾಲು ಘಂಟೆಗೆಲ್ಲ ಅವರು ಸ್ಟೇಷನ್ ಸೇರಿದರು.

೩೨

ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಇಂದು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದಲೇ ಇದ್ದಳು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಕಂಭ ಒರಗಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತು, ದೇವರ ಮುಂದಿನ ದೀಪಗಳಿಗೆ ಹಾಕಲೆಂದು, ಹತ್ತಿಯಿಂದ ಬತ್ತಿ ಹೊಸೆಯುತ್ತಾ, ಕುಳಿತಿದ್ದರು. “ ನೀನೂ ಬಾರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಬೇಗ ಮುಗಿಸೋಣ ” ಎಂದವರು ಕೂಗಿದೊಡನೆ, ಜಿಂಕೆಯಂತೆ ಹಾರುತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ತಾಯಿಯ ಬಳಿ ಬಂದು ಕುಳಿತಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಊರ ಬಸಪ್ಪ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. “ ಬಾ, ಬಸಪ್ಪ ” ಎಂದು ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಅವನನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಬಸಪ್ಪ ಊರ ಗೌಡ ; ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿಗೆ ಬೇಕಾದವನು ; ಶಾಮರಾಯರಿಗೆ ಅಂತರಂಗ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ. “ ಕುಳಿತುಕೋ ” ಎಂದಂದಮೇಲೆ ಅವನು ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. “ ಒಡೇರು ಎಲ್ಲವ್ಯಾ ಕಾಣ್ ” ಎಂದವನಂದಾಗ ಜಾನಕಮ್ಮನವರು “ ಅವರಿಲ್ಲ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ ” ಅಂದರು. “ ರಾಮಪ್ಪನು ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದುದಕ್ಕೆ, “ ಅಪ್ಪ, ಮಗ ಇಬ್ಬರೂ ಹೋಗಿದಾರೆ ” ಎಂದರವರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಅದೂ ಇದೂ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಬಸಪ್ಪ “ ಅದ್ಯಾನವ್ವ ಈಗ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಕೆಲ್ಲ ” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ವರನೊಬ್ಬನನ್ನು ಗಳಿಸಲು ಮೈಸೂರಿಗೆ ತೆರಳಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ ಸಂಗತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದರು.

ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಮುಗಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಬಸಪ್ಪ “ಹಾಗ್ಯಾ-ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮವ್ರ ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಆಚೆಗೆ ತಳ್ಳಿಕೊಂಡಂತೆ, ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡ್ತಿದ್ದೀರಿ ಅನ್ನಿ” ಎಂದಾಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೂ ಸಹ ನಗುಬಾರದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಗುವಿನ ಲಹರಿ ಹಾಯ್ದಮೇಲೆ ಜಾನಕಮ್ಮನವರು “ಏನು ವಿಷಯ ಬಸಪ್ಪ, ಎಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಅವಕೃಪನು “ಊರವರನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ನ್ಯಾಯಕೇಳಬೇಕಾಗಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ಮಲ್ಲೇಶ್ವರನ ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ತಕರಾರು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದಾಗಿಯೂ,” ತಿಳಿಸಿದನು. ನ್ಯಾಯವೆಂದರೆ ಗ್ರಾಮದ ಎಲ್ಲ ರೈತರುಗಳೊಂದಿಗೆ, ಊರಗೌಡ, ಪಟೇಲ, ಶಾನುಭೋಗ, ಎಲ್ಲಸೇರಿ, ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ, ತಪ್ಪಿದ್ದವರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿ ಬಂದೋಬಸ್ತು ಮಾಡುವುದು. ಇದು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿ. ಲಕ್ಷ್ಮಿ “ಅದಕ್ಕೇ ನಂತೆ ಬಸಪ್ಪ, ನಾನೇ ನ್ಯಾಯ ತೀರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅಪ್ಪನಿಗಿಂತ ನಾನೇ ನ್ಯಾಯ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲೆ” ಎಂದಳು. “ಆಗಲಿ ತಾಯಿ. ಸಂಜೆ ಎಲ್ಲಾನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಬುಡ್ಡೀನಿ” ಎಂದವನು ನಕ್ಕು ನುಡಿದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೊಲಕ್ಕೆ ಗರಿಕೆ ಶೋಧಿಸಲು ಹೋಗಿದ್ದ ನಾಲ್ವಾರು ಆಳುಗಳು ಗುದ್ದಲಿಗಳನ್ನು ತಂದು ಪಡಸಾಲೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ದೂರ ನಿಂತರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಹರಿಜನರು. ದೂರ ನಿಲ್ಲಬೇಕಲ್ಲವೆ? ನಮ್ಮನ್ನು ಕಂಡರೆ ಸಾಕು ಒಂದು ಮಾರು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಮೈಲಿಗೆಯಾಗುತ್ತದೆಂದು ಬಗೆದು, ಅವರಷ್ಟು ದೂರ ಹೋಗುತ್ತಾರೆಂದು ನೀವು ನೆನಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೀರೇನೋ? ನಾನು ಹಾಗೆ ನೆನಸಿಲ್ಲ. ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಭೇದಭಾವವೆಣಿಸುವ ನಮ್ಮಂಥ ಮೂರ್ಖರ ಸಹವಾಸದಿಂದ, ತಮಗೂ ಸಂಕುಚಿತ ಬುದ್ಧಿ ಬರಬಾರದೆಂದೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ಕಂಡರೆ ಅವರುಗಳು ದೂರ ದೂರ ಹೋಗುತ್ತಾರೆಂದು ನನ್ನ ಭಾವನೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಎಲೆ ಅಡಿಕೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟಳು.

“ ನಾಳೆಗೂ ಬನ್ನಿರಪ್ಪಾ, ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಡಿ ” ಎಂದು ಕೂತಲ್ಲಿಂದಲೇ ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದರು. “ ಆಗಲಿ ತಾಯಿ ಬರ್ತೀವಿ ” ಎಂದೆಂದು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಹೊರಟರು. “ ನಾ ಕೇಳಿದ್ರೆ ಯಲಡ್ಡೆ ಕೊಡ್ಬೇಡ್ವಾ, ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ. ಆದ್ಯಾಕ ಜಿಪ್ಪಾಟ ಇಷ್ಟು ಕಲ್ತುಬುಟ್ಟಿ. ಗಂಡ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗದ್ದೋಗ್ತಾ, ಸ್ವಲ್ಪ ಧಾರಾಳ್ವಾಗೇ ಹೋಗಿ ” ಎಂದು ಬಸಪ್ಪ ನುಡಿದಾಗ, ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಮುಗುಳ್ಳಗೆ ನಕ್ಕರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ನಗುತ್ತ “ ಬಸಪ್ಪ, ನಿನಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಕೇಳು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಸುಮ್ಮನೆ ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಬೇಡ ” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಸುಣ್ಣದ ಸಹಿತ ಎಲೆ ಅಡಿಕೆ ತಂದು ಮುಂದಿಟ್ಟಳು. ಬಸಪ್ಪ ಅವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಹೊರಟು ಹೋದನು.

೩೮

ರಾಮುವೂ, ಶಾಮರಾಯರೂ, ಅಂದು ಗುಂಡೂರಾಯರ ಮನೆಸೇರುವಾಗ ರಾತ್ರಿ ಒಂಭತ್ತು ಘಂಟೆಯಾಗಿತ್ತು. ಬಂದವರನ್ನು ಪತಿಸತ್ತಿಯರು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೆ ಎದ್ದು ಗುಂಡೂರಾಯರು ಧನಪಾಲಶೆಟ್ಟರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ, ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, ರಾಘುವನ್ನು ಈದಿನ ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡೆಂದು ಹೇಳಿ ಬಂದರು. ಗುಂಡೂರಾಯರಂತೂ ಮಗನನ್ನು ಕಂಡು ನೋಡಿ ಮಾತಾಡಿಸುಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಂಜೆ ಕೆಲಸ ಮುಗಿದಮೇಲೆ, ಅವನು ಸರೋಜಕೊಂದಿಗೆ, ಅವಳ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದೆಲ್ಲವೂ ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದಿತು. ಅವಳ ಮನೆಗೆ ಇವರು ಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಕರೆದಾರೇ? ಅದಕ್ಕೇ ಅವರು ಶೆಟ್ಟರನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದರು. ರಾಘು ಶೆಟ್ಟರ ಮಾತನ್ನು ಮೀರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಧನಿಯನ್ನು

ಅವನು ಬಹಳ ನಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಈಗ ಘಂಟೆ ಎಂಟು ಹೊಡೆ ಯಿತು. ಕಾಫಿ ತಿಂಡಿಗಳೆಲ್ಲ ಆಗಲೇ ಮುಗಿದಿದ್ದುವು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನೂ ಗುಂಡೂರಾಯರ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿದನು. ಹರಟೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಹಳೆಯ ಸ್ನೇಹಿತರಲ್ಲವೇ ? ರಾಘುವಿಗೆ ನೀವು ಹೇಳಿಕಳಿಸಲೇ ಇಲ್ಲವೇ ? ಎಂದು ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ರಾಯರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. ಈಗ ಬರುತ್ತಾನೆ ಎಂದವರು ಉತ್ತರವಿತ್ತರು. “ ಏನು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿದ್ದಾನೋ ? ” ಎಂದು ಶಾಮರಾಯರು ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಕಿದರು. “ ಮಾರುತಿ ಊಮಬತ್ತಿ ಕಂಪೆನಿಯಲ್ಲಿ ಮೇನೇಜರಾಗಿದ್ದಾನೆ ” ಎಂದು ಶಾರವಮ್ಮನವರು ನುಡಿದರು. ಹೇಗೂ ಮಗನನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಮಾತಾಡುವುದೆಂದರೆ ತಾಯಿಗೆ ಆನಂದವಲ್ಲವೇ ? ಸರಿಯಾಗಿ ಒಂಭತ್ತು ಘಂಟೆಗೆ ರಾಘು ಬಂದನು. “ ಏನಯ್ಯಾ ನೀನೇ ಅತಿಥಿಯಂತೆ, ನಿನ್ನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು, ಬಹಳ ಸಾಹಸಪಡಬೇಕಾಗಿವೆಯಲ್ಲಾ ” ಎಂದು ಕುಟ್ಟಪ್ಪನಂದಾಗ, ರಾಘು ಸ್ವಲ್ಪ ನಕ್ಕು ಒಳಗೆ ಬಂದು ಕುಳಿತನು. ಹಿರಿಯರುಗಳೆಲ್ಲ ಮೂಗಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಚಿಟಕಿ ನಸ್ಯೆ ಏರಿಸಿ, ವಿನಾಹದ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವ ಕುಳಿತಿದ್ದವರು ಇಬ್ಬರೇ. ರಾಘು ಮತ್ತು ರಾಮು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ವಾಮವರಿಂದ, ಅಡಿಗೆಯೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಗುಂಡೂರಾಯರ ಬಲವಂತದ ಮೇಲೆ, ಕುಟ್ಟಪ್ಪನೂ ಈದಿನ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತನು. ಬಿಸಿಲು ತಂಪಿದಮೇಲೆ, ಎರಡು ಘಂಟೆ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ, ಎಲ್ಲರೂ ಊರುಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಬರುವುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನವಾಯಿತು. ರಾಮು ತಾನು ಚಾಮುಂಡಿ ಬೆಟ್ಟ ನೋಡದಿದ್ದುದರಿಂದ, ಮೊದಲು ಅಲ್ಲಿಗೇ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದನು. ಅವನ ಕೋರಿಕೆಯಂತೆ ಮೊದಲೇ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹತ್ತಲಾಯಿತು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನು ದೇಹವನ್ನು ಜಗ್ಗಿಸಿ ಜಗ್ಗಿಸಿ ಹತ್ತುತ್ತಿದ್ದನು. ದೇವಿಯ ಸಂದ

ಶರ್ಫನ ಪಡೆದಮೇಲೆ, ಎಲ್ಲರೂ ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದರು. ಬೆಟ್ಟದ ತುದಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಮೈಸೂರಿನ ಅಂದವನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮು ಹರ್ಷಿತನಾದನು. ಶಾಮರಾಯರು ಎಷ್ಟೋ ತಡವೆ ದೇವಿಯ ದರ್ಶನ ಪಡೆದು ಹೋಗಿದ್ದರು. ರಾಮು ಇದೇ ಪ್ರಸಥಮ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟುದು. ಅನಂತರ ಅಲ್ಲಿಂದೆಲ್ಲರೂ, ಮೃಗಾಲಯಕ್ಕೆ ನಡೆದರು. ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಬಂಧಿತವಾಗಿ ಮಾನವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಿದ್ದುವು. ರಾಮುವಿಗೆ ಇದೇನೂ ಅಷ್ಟು ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ನೀರುಂಟು, ನೀರಾನೆ, ಮುಂತಾದ ತಾನು ನೋಡದಿದ್ದ ಕೆಲವು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಹಕ್ಕಿ, ಕಪಿ, ಆನೆ, ಹುಲಿ ಮುಂತಾದುವೆಲ್ಲ ಅವನ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿವೆ? ಮುಂದೆ ಕನ್ನಂಬಾಡಿಕಟ್ಟಿ ನೋಡುವುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನವಾಯಿತು. ರಾಮು ಮಿಗೆಯಾದ ಸಂತಸಪಟ್ಟುದು ಇಲ್ಲೇ. ವಿವಿಧ ವರ್ಣಗಳ, ಮನೋರಂಜಕವಾದ, ಆ ನೀರ ಬುಗ್ಗೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಹಿಗ್ಗಿದನು. ಬೃಂದಾವನವೆಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಹೆಸರಿಟ್ಟಿರುವುದು ಸರಿಯಾಗಿದೆಯೆಂದುಕೊಂಡನು. ಇವರೆಲ್ಲ ಮನೆ ಸೇರುವಾಗ ರಾತ್ರಿ ಏಳೂವರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಕುಟ್ಟಿಪ್ಪ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವಾಗಲೇ, ಕಂಪೆನಿ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಎಂಟು ಘಂಟೆಗೆ ತೆರೆಯುವುದರಿಂದ, ಆ ದಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದು, ಬೆಳಗ್ಗೆ ಕಾಫಿ ಮುಗಿಸಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ರಾಘುವಿಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಬಂದವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲವೆಂದು ನುಡಿದಿದ್ದನು. ಅವನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರುವ ಸಾಹಸವನ್ನು, ಮಾಡಲು ರಾಘುವಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸರೋಜ ಏನಂದುಕೊಂಡಾಳೋ ಎಂದು ಮನಸ್ಸು ಮಾತ್ರ ಹೊಯ್ದಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ರಾತ್ರಿ ಊಟವೆಲ್ಲ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರು ಮಲಗಿದರು. ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಹನ್ನೆರಡು ಘಂಟೆ ರೈಲಿಗೆ ಊರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುವುದಾಗಿ ಶಾಮರಾಯರು ನುಡಿದಿದ್ದರು.

ಗುಂಡೂರಾಯರೂ ಶಾರದಮ್ಮನವರೂ, ಮಗನ ಕೂಡ ತಿಂಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಮಾತುಕತೆಗಳ ನ್ನಾಡಿಕೊಂಡರು. ಬೆಳಗ್ಗೆ ಕುಟ್ಟಪ್ಪ, ಶಾಮರಾಯರನ್ನೂ, ರಾಮುವನ್ನೂ, ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಕಾಫಿ ತಿಂಡಿಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕೊಡಲಾಯಿತು. “ ಹೊಟ್ಟೆ ಹಿಡಿಯದಲ್ಲಾ ” ಎಂದು ಶಾಮರಾಯರೆಂದಾಗ, “ ಹಿಡಿಸ ಬೇಕು ” ಎಂದು ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ನಕ್ಕು ನುಡಿದನು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಒಂದು ಕೈಚೀಲದಲ್ಲಿ ಕಿತ್ತಿಕೆ, ಸೇಬು, ಚಕ್ಕೋತ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ತುಂಬಿಸಿ “ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೇ ಕೊಡು ರಾಮು ” ಎಂದು ಅವನ ಕೈಗಿತ್ತನು. “ ಇದೆಲ್ಲಾ ಏನು ? ” ಎಂದು ಶಾಮರಾಯರು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದುದಕ್ಕೆ “ ಹಣ್ಣು ನಾನು ಕೊಟ್ಟೆಂತ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೇ ಹೇಳಿ ” ಎಂದನಂದನು. ಶಾಮರಾಯರು ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಪತ್ನಿ ಗಿರಿಜಮ್ಮನನ್ನು “ ನೀವು ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಬರದೆ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟೀರಿ ಜೋಕೆ ” ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸಿದಾಗ, “ ನೀವು ಕರೆಯದಿದ್ದ ರೂ ಖಂಡಿತ ನಾವು ಬರುತ್ತೇವೆ ಸ್ವಾಮಿ ” ಎಂದು ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ನುಡಿದನು. ರೈಲಿಗೆ ಹೊತ್ತಾಗುವುದೆಂದು ಗುಂಡೂರಾಯರ ಮನೆಗೆ ಮೂವರೂ ಬೇಗ ಬಂದರು. ಆಗಲೇ ಅಲ್ಲಿ ಅಡಿಗೆಯೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಈವರೆಗೆ ಎರಡು ತಡವೆ ಕಾಫಿ ತಿಂಡಿ ತಿಂದು, ಹನ್ನೊಂದು ಘಂಟೆಗೆ ಊಟ ಸೇರುತ್ತದೆಯೇ ? ಏನೋ, ಅಷ್ಟು ಇಷ್ಟು ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿದರು. ಸ್ಟೇಷನ್ನಿಗೆ ಹೊರಟುದಾಯಿತು. ರಾಮು ತಂಗಿಗಂದು ಟೀಪ್, ಹೇರಾಯಿಲ್, ಮತ್ತಿತರ ಚಿಲ್ಲರೆ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಹಿಂದಿನ ದಿನ ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ತೆಗೆಯಲು ಅವನು ಮರೆತಿದ್ದನು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನೂ, ಗುಂಡೂರಾಯರೂ, ಶಾಮರಾಯರೊಂದಿಗೆ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿಗೂ ಸಹ ಬಂದರು. ರಾಘು ಬೆಳಗ್ಗೆಯೇ ಕಾಫಿ ಕುಡಿದು, ಕಂಪೆನಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋಗಿದ್ದನು. ಅತಿಥಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ರೈಲು ಏರಿದನಂತರ, ರಾಯರೂ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನೂ ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದರು.

೩೯

ತಂದೆಯೂ ಮಗನೂ ಊರಿಗೆ ಬಂದು ಮನೆ ಸೇರುವಾಗ ರಾತ್ರಿ ಒಂಭತ್ತು ಘಂಟೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನಾದಿನ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಜಾನಕಮ್ಮನವರು, ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಹಸುಗಳನ್ನು ಕರೆದು, ಆಳುಗಳಿಂದ ಕರುಗಳನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕೂಡಿಸಿದ್ದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಸ್ನೇಹಿತೆಯರೆಲ್ಲ ಏಳು ಘಂಟೆಯವರೆಗೂ ಅಲ್ಲೇ ಇದ್ದು, ಹರಟೆಹೊಡೆದು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಆಗ ತಾಯಿಯೂ ಮಗಳೂ ಊಟ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ದೀಪವನ್ನು ಸಣ್ಣದು ಮಾಡಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ದೊಡ್ಡವಳಾಗಿದ್ದರೂ ತಾಯಿಯನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಮಲಗುವುವೇ ಅವಳಿಗೆ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. “ನಿನ್ನ ಭಾಗ್ಯ ಕಣ್ಮ್ಮು, ಹೋದ ಕಾರ್ಯ ಜಯವಾಗಲಿ” ಎಂದು ಮಗಳ ತಲೆಯನ್ನು ಸವರುತ್ತ ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ನುಡಿದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದ ಏನೊಂದು ಮಾತನಾಡಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ವಿಷಯಗಳಾದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಏನೇನಿಲ್ಲ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ “ಮದುವೆ” ಸಮಾಚಾರವೆಂದೊಡನೆ, ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ತೆಪ್ಪಿರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರಿಗೆ ತುಸು ನಿಂದೆ ಬಂದಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗಿನ್ನೂ ನಿಂದೆ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಅಗಲವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚುತ್ತಲೂ, ಬಿಡುತ್ತಲೂ, ಅವಳು ಮಿಟಿಮಿಟಿಯೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೊರಗೆ ಬಾಗಿಲು ತಟ್ಟಿದ ಶಬ್ದಕೇಳಿಸಿತು. “ಅಮ್ಮ, ಅಪ್ಪ ಬಂದಾಯ್ತು” ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತ ದೀಪವನ್ನು ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡಿ, ಸಡಗರದಿಂದ ಎದ್ದು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರೆದಳು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರೂ ಈಗ ಎದ್ದು ಹೊರಬಂದರು. “ಈ ಆನೆ ಗಲಾಟೆಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತೀರಲ್ಲಾ, ಚಾಮರಾಜನಗರದಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ್ದು, ನಾಳೆ ಬಂದಿದ್ದರೆ ಏನಾಗುತ್ತಿತ್ತು” ಎಂದು ಜಾನಕಮ್ಮನವರು

ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರು. “ ಬೆಳಕೂರಿನ ಆಳುಗಳು ಸಂಗಡಕ್ಕೆ ದೊರೆತು ದರಿಂದ ಬರಲಾಯಿತೆ” ದು ರಾಮು ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟನು. ಕಾಲಿಗೆ ನೀರು ಕೊಟ್ಟುದಾಯಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಗಂಟು ಪೊಟ್ಟಳಗಳನ್ನು ಒಳಗೆ ಬಿಂಚಿನ ಮೇಲೆ ತಂದಿಟ್ಟಳು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆಂದು ನಗರದ ಹೋಟೆಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪಿಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದುದಾ ಗಿಯೂ, ಆದರೆ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಅನ್ನ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಫಿ ಕಾಯಿಸಿದರೆ ಸಾಕೆಂದೂ ರಾಮರಾಯರು ಪತ್ನಿಯ ಕೂಡ ನುಡಿದರು. ಆಗಲೇ ಬಹಳ ಯೋಚಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಹಾಲಿಗೆಲ್ಲ ಹೆಪ್ಪು ಹಾಕಿದ್ದರು. “ ತಾಳಮ್ಮನೋಡಿ ಬರ್ತೀನಿ ” ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಲ್ಯಾಂಟ್‌ನ ತೆಗೆದು ಹೊರಬಾಗ, “ ಈಗಿಲ್ಲೆ ಸಿಗುವುದು ” ಎಂದು ತಾಯಿ ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ತಾಯಿಯ ಮಾತನ್ನು ಕಿವಿಗೇ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳದೆ ಭರಭರ ನಡೆದಳು. ಪುಣ್ಯಕ್ಕೇನೋ ಸರಸಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಪ್ಪು ಹಾಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಏನೋ ಕಾರ್ಯ ನಿಮಿತ್ತ ಅವರ ಮನೆಯವರು ಇನ್ನೂ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದುದರಿಂದ ಬಹುಶಃ ಮರೆತಿರಬೇಕು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಒಂದು ಪಾವು ಹಾಲನ್ನು ಸಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಳು. “ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ನೋಡಿದೆಯಮ್ಮಾ ” ಎಂದು ರಾಮು ಅಂದಾಗ, ಎಲ್ಲರೂ ನಗು ನಗುತ್ತ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ನಡೆದರು. ಉಪ್ಪಿಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಪೊಟ್ಟಳವನ್ನು ಜಾನಕಮ್ಮನವರೇ ಬಿಚ್ಚಿ, ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮ ಭಾಗಮಾಡಿದರು. “ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೊಡಮ್ಮ ” ಎಂದು ರಾಮು ಅಂದಾಗ, ನನಗೆ ಬೇಡವೆಂದಳು. “ ಹೋಟೆಲು ಉಪ್ಪಿಟ್ಟು ಕಣೀ, ಬಹಳ ರುಚಿ ” ಎಂದು ಅವನು ಆಸೆ ತೋರಿಸಿ ದುದಕ್ಕೆ, “ ನೀನೇ ತಿನ್ನು ” ಎಂದವಳು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಳು. ಫಲಾಹಾರ ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಜಾನಕಮ್ಮನವರು “ ಹಣ್ಣೋ ಕಾಯೋ ” ಎಂದು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ “ ಹಣ್ಣು ” ಎಂದು ರಾಮು

ಉತ್ತರವಿತ್ತನು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರಿಗೆ ಬಹಳ ಹರ್ಷವಾಯಿ ತೆಂಬುದನ್ನು, ಅವರ ಮುಖವೇ ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿತ್ತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಒಂದು ತಡವೆ ತಂದೆಯ ಮುಖವನ್ನೂ ಮತ್ತೊಂದು ತಡವೆ ಅಣ್ಣನ ಮುಖವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಶಾಮ ರಾಯರು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ, ಪತ್ನಿಗೆ ಚಾಚೂ ತಪ್ಪದೆ ಹೇಳಿದರು. “ಹಾಗಾದರೆ ನಿಬಂಧನೆಯಾದ ಹಾಗೆ ಅನ್ನಿ” ಎಂದು ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ನುಡಿಯಲು, ಶಾಮ ರಾಯರು ಹುಂ ಗುಟ್ಟಿದರು. ಇಷ್ಟರೊಳಗೆ ಕಾಫಿಯನ್ನೂ ಕುಡಿದುದಾಯಿತ.. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎದ್ದು ಬಂದು ಇಬ್ಬರ ಹಾಸಿಗೆ ಯನ್ನೂ ಹಾಸಿದಳು. ಪ್ರಯಾಣದ ದಣಿವಿನಿಂದ ಮಲಗಿದ ಒಡನೆಯೇ ನಿದ್ರೆಹತ್ತಿ, ತಂದೆಯೂ ಮಗನೂ ಗೊರಕೆ ಹೊಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದ ಮೊವಲನೇ ಕೋಳಿ ಕೂಗಿತು. ಕತ್ತಲು ನಿಬಿಡವಾಗಿಲ್ಲದಿತ್ತು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ತಾರೆಗಳು ಮಿಸುಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಗು, ಗೂ, ಗುಗೂಯೆಂದು ಗೂಗೆಗಳು ಕೂಗಿಕೊಂಡುವು. ಯಾವುದೋ ಒಂದೆರಡು ಪಕ್ಷಿ ಗಳು ಚೀಂಯ್, ಚೀಂಯ್, ಎಂದು ಹಾರಾಡತೊಡಗಿದುವು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಎದ್ದು ನೀರು ಮನೆ ಒಲೆಹಚ್ಚಿ, ಬಾಗಿಲ ಅಂಗಳಕ್ಕೆಲ್ಲ ನೀರು ತಳಿಯಲಾರಂಭಿಸಿ ದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಆ ಕತ್ತಲೂ ಇಲ್ಲ; ಆಕಾಶದಲ್ಲಿನ ನಕ್ಷತ್ರಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ಎದ್ದಳು. “ಇಷ್ಟು ಭಳ ಯಲ್ಲೇಕಮ್ಮಾ ಎದ್ದೆ. ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಮಲಗಿರಬಾರದಾ ಗಿತ್ತೆ” ಎಂದು ತಾಯಿ ಅನ್ನುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ, ಅವಳು ರಂಗೋಲೆ ಬಟ್ಟೆಲು ಹಿಡಿದು ಹೊರಬಂದಳು. ಚುಕ್ಕೆ ಚುಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಚಿತ್ರ ಗಾತಿಯಂತೆ, ಏನೇನಿಲ್ಲ ಹಾವಿನಹಾಗೆ, ಹೂವಿನ ಹಾಗೆ ಅವಳು ರಂಗೋಲೆ ಇಟ್ಟಳು. ಮೂಡಣ ಬಾನಿನ ಬೆಟ್ಟದ ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿ

ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಸೂರ್ಯ ದೇವನು ಆಗತಾನೇ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಬರಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಶಾಮರಾಯರು ಆಗಿದ್ದು ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿದ್ದು ಬಂದು, ಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸೂರ್ಯೋದಯ ವಾಗಿ ಅರ್ಧತಾಸು ಕಳೆದರೂ, ಭಳಿ ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹಸುರು ಹುಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಇಬ್ಬನಿ ಉದುರಿತ್ತು. ಸೂರ್ಯ ರಶ್ಮಿ ಮಣಿ ಮಣಿಯಾದ ಆ ಹನಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, ನೀಲಿಕೆಂಪು ಬೆರಸಿದ ಒಂದು ಮಿಶ್ರವರ್ಣವಾಗಿ, ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ರಮಣೀಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಕೃತಿ ಮಾತೆಯ ಸೊಬಗೇ ಸೊಬಗು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಕಪ್ಪು ಮುಗಿಲುಗಳು ತೇಲುತ್ತಿದ್ದುವು. ಕೆಲಮಂದಿ ಮುದುಕುರುಗಳು ಬಿಸಿಲು ಕಾಯುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ತಲೆಗೆ ವಸ್ತ್ರ ಬಿಗಿದು, ಆಗಲೇ ರೈತ ಹೊಹೊ ಎಂದು ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತ ಹೊಲ ಉಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಣಗ ವಾಗಿ ಪದ ಎಳೆದಾಗ ಉದಯರಾಗ ಹಾಡಿದಂತೆ, ನಮಗೆ ಭಾಸ ಮಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾಗೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಮನೆಯಿಂದ ಮನೆಗೆ, ಮರದಿಂದ ಮರಕ್ಕೆ ಹಾರಾಡುತ್ತ ಕಾಕಾಯೆಂದು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದುವು. ಕೋಳಿಗಳು ಕೊಕ್ಕೋ ಕೊಕ್ಕೋಯೆಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡುವು. ಊರ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಕಸಗುಡಿಸಿ, ಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ತಿಪ್ಪೆಗೆ ತಂದು ಸುರಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆರೆಯಿಂದ ನೀರು ಹೊತ್ತು ತರಲು ಹತ್ತಾರು ಮಂದಿ ಹೆಂಗಸರು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ, ಅವರ ಮಾತುಕತೆ, ಕೈಬಾಯಿ ಕುಣಿಸುವುದು, ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಲು ಬಹಳ ಆನಂದವಾಗಿದ್ದಿತು. ಶಾಮರಾಯರು ಆಗಲೇ ಸ್ನಾನ ಮುಗಿಸಿ, ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಗೆಂದು ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ರಾಮು ಇನ್ನೂ ಎದ್ದೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. “ ಸೋಮಾರಿ ಅಣ್ಣ ಎಳು ” ಎಂದು ಅವನ ಹೊದಿಕೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತು, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅವನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿದಳು. “ ಸೋಮಾರಿ ಅಲ್ಲ, ಎರಡು ಮೈಲಿ ನಡೆದು ನೋಡು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತೆ. ಹಾಹಾ ಇನ್ನೂ ಭಳಿ ಜಾಸ್ತಿ ಕಣೇ ” ಎಂದು ಅವನು

ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದನು. “ನಿನಗೆ ಮಾತ್ರ ಭಳಿ, ಅಪ್ಪನ್ನ ನೋಡು ; ಮುದುಕರು, ಆಗಲೇ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಗೆಂದು ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ, ಋಷಿಹಾಗೆ” ಎಂದವಳಂದಳು. “ಮುದಿ ಶರೀರ ಕಣೇ, ಚರ್ಮವೆಲ್ಲ ಬಲಿತುಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಭಳಿ ಈಗವರಿಗೆ ತಗಲುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ರಾಮು ನಗುತ್ತ ಹೊರನಡೆದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೂ ನಗು ಬಂದು ಅಣ್ಣನ ನಗುವಿನ ಕೂಡ ಸೇರಿ ಕೊಂಡಳು. ಬೆಳಗಿನ ಕಾಫಿಯೂ ಆಯಿತು. ರಾಮು ಮೈಸೂರಿ ನಿಂದ ತಂದಿದ್ದ ಸಾಮಾನುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಕೈಚೀಲ ದಿಂದ ಹೊರತೆಗೆದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಆನಂದ. ಮದುವೆಯಾಗುವ ವಯಸ್ಸಾಗಿದ್ದರೂ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗನ ಮಗು. ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕುಟ್ಟಿಪ್ಪ ಕೊಟ್ಟನು ಎಂದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಂದು ತಡವೆ ಅವನನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಅವಳಿಗನ್ನಿ ಸಿತು. ಎಂಥ ಒಳ್ಳೆಯವನೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೆಂದು ಕೊಂಡಳು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಸೇಬಿನ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿ ಪತಿಯ ಮುಂದೆಯೂ, ಮಗನ ಮುಂದೆಯೂ, ಹತ್ತಾರು ಹೋಳುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟರು. ಒಂದೆರಡು ಹೋಳುಗಳನ್ನು ತಾವೂ ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡರು. ಮಿಕ್ಕಿದ್ದೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ. ಅವಳು ಉಳಿದದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಬುಟ್ಟಿಗೆ ಹಾಕಿ, ಮೊಳೆಗೆ ತಗಲುಹಾಕಿದಳು ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತೆ ಯರಿಗೆಲ್ಲ ಕೊಟ್ಟರೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಬರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಗುಣಾಕಾರ ಹಾಕಿದಳು. ಅವಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಹಾಗೆಯೇ. ತಾನೊಬ್ಬಳೇ ತಿಂದು ತೇಗುವವಳಲ್ಲ. ನಾಲ್ಕಾರು ಜನಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ನಕ್ಕುನಲಿದು, ಸಂತಸಪಡುವವಳವಳು.

೪೦

ವಿಶೇಷ ಸುದ್ದಿಗಾರರಿಂದ ಸರೋಜಳಿಗೆ ಸಮಾಚಾರ ಹೋಯಿತು. ಪಾಳ್ಯದಿಂದ ಶಾಮರಾಯರು ಬಂದುದು, ರಾಘು ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿದುದು, ಎಲ್ಲ ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ರಾಘು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟೊಡನೆಯೇ “ ಏನಿ, ಆಹ್ವಾನ ಪತ್ರಿಕೆ ನನಗೂ ಕಳುಹಿಸುತ್ತೀರಲ್ಲಾ? ನಿಮ್ಮ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನೂ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಮರೆಯಬೇಡಿ ” ಎಂದಳು. ರಾಘು ಕ್ಷಣ ಕಾಲ ಸ್ತಂಭಿತನಾದನು. ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ಸುದ್ದಿ ಇವಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ದೊರಕಿತೆಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟನು. ತಾನು ಖಂಡಿತ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಶೆಟ್ಟರ ನಿರ್ಬಂಧದ ಮೇಲೆ ಒಪ್ಪಬೇಕಾಯಿತೆಂದೂ ಅವಳೊಂದಿಗೆ ನುಡಿದನು. ಬೇರೆ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹೀಗಾಯಿತೆಂದೂ, ತಪ್ಪು ಅವಳದೇ ಎಂದೂ, ಈಗಲೂ ಅವಳು ಒಪ್ಪಿದಲ್ಲಿ ತಾನು ತಂದೆತಾಯಿಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಜೊಂಬಾಯಿಗೆ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧವಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ಅವಳ ಮೇಲೆಯೇ ಭಾರ ಹಾಕಿದನು. ಸರೋಜ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಕ್ಕಳು. ಆ ನಗುವಿನ ಭಾವನೆ ನಡೆದಷ್ಟು ದಿನ ನಡೆಯಲಿ ತನಗೇನು ನಷ್ಟವಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ ಎಂದರ್ಥ. ರಾಘು ಅವಳಿಗೆ ಅಭಯವಿತ್ತನು : ತಾನು ಒಂದು ಸಮಯ ವಿವಾಹವಾದರೂ ಅವಳನ್ನು ಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ತಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಪ್ರೇಮ ಅನಂತವಾದುದೆಂದೂ, ಇನ್ನೂ ಏನೇನೋ ಹೇಳಿ ಅವಳಿಗೆ ವಾಗ್ದಾನ ಕೊಟ್ಟನು. ಪ್ರೇಮ ಎಂಬ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು, ಆ ಎರಡಕ್ಷರವನ್ನು ಸಹ ಉಚ್ಚರಿಸಲು, ರಾಘುವಿಗೆ ಯಾವ ಹಕ್ಕು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರೇಮದ ಗಂಧವನ್ನೆ ಕಂಡರಿಯದವನವನು. ಸಿನಿಮಾ ನೋಡಿ ಹಾಗೆ ಹೇಳುವುದನ್ನು ಅವನು ಕಲಿತಿದ್ದನು. ಸರೋಜ ವ್ಯವಹಾರಗಾತಿ. ರಾಘುವಿನಂಥ ಅನೇಕ ಮಂದಿ ಗಂಡಸರನ್ನು ತೂಕಹಾಕಿದ್ದಳು. ರಾಘು

ವಿನ ಗೊಡ್ಡವಾಗ್ಗಾಸಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಅವಳು ಬೆಲೆ ಕೊಟ್ಟಾಳೇ? ಮೂಗುದಾರ ಹಿಡಿದು ಎಳೆಯುವವರೆಗೂ ಎಳೆದು ನೋಡುವವಳವಳು. ಎಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ, “ಹೋಗಿದ್ದು ಬಾ ಚೆನ್ನ ಬೇಗ” ಎಂದು ಮೈ ಸವರಿ ಕಳುಹುವವಳವಳು. ಚತುರೆಯಾದ ಅವಳು ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಸರಿ, ವಿರೋಧಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಅವರು ಬಾಳುವ ಬಗೆ ತಾನೆ ಹೇಗೆ? ರಾಘುವಿಗೆ ಮೂಗುದಾರ ಹಾಕಿ ಇಷ್ಟು ದಿನವೂ ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಳು. ಈಗ ಸಡಿಲವಾಯಿತೆಂದು ಕಂಡೊಡನೆ, ಇನ್ನು ಬಿಗಿಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಳು. ಅದಕ್ಕೇ ಅವಳು ಒಳಗಿದ್ದುದನ್ನು ಒಳಗೇ ಇರಿಸಿ, ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ “ಗಿಲ್ಬು” ಹಾಕಿದಂತೆ, “ವಿನಾವಾದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿತ ಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲ ತಾನೇ” ಎಂದಳು. ರಾಘು ಅವಳ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು “ಹಾಗುಂಟೆ ಚೆನ್ನ, ನೀನೇ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣ; ನೀನು ಏನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತೆ ಹತ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅವಳ ತುಟಿಗೆ ತುಟಿಸೇರಿಸಿ ಮತ್ತು ಕೊಟ್ಟೆನು; ಬಿಗಿದಪ್ಪಿ ಚುಂಬಿಸಿದನು.

೪೧

ಸಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಡಬೆಂದು ಗುಂಡೂರಾಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗ ತೊಡಗಿತು. ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಯಾವುದೋ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಸಡಗರದಿಂದ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಗುಂಡೂರಾಯರು ಜವಳಿ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪತ್ನಿಗೆ ಹೊಸ ರೇಶ್ಮಿ ಸೀರೆ, ಕುಪ್ಪಸ, ಎಲ್ಲ ತಂದರು. ಮಗ ರಾಘುವಿಗೆ ನೇರಿಳೆಬಣ್ಣದ ಹೊಸ ಕೋಟನ್ನು ಹೊಲಿಸಿದರು. ತಮಗೆ ಒಪ್ಪುವಂಥ ಹೊಸಬಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಡರು. ಬರೀ

ಕೈಯಲ್ಲಿ ವಧುವಿನ ಮನೆಯವರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲು, ಗುಂಡೂ ರಾಯರು ಇಷ್ಟಪಡಲಿಲ್ಲ. ಉಡುಪಿ ಸುಂದರಭವನದ ಸುಂದರ ಭಟ್ಟರಿಗೆ, ನೂರು ಲಾಡಿಗೆ ಆಗಲೇ ಆರ್ಡರ್ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲಗಳನ್ನು ಕುಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಸಿದರು. ಎರಡು ಮೂರು ಮಾರು ಹೂವನ್ನು ಬಾಳೆಎಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿ, ಒಣಗದೇ ಯಿರುವಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ನೀರನ್ನು ಚೆಮುಕಿಸಿ, ಹಣ್ಣಿನ ಮೇಲ್ಗಡೆ ಸ್ಥಳಮಾಡಿಟ್ಟರು. ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟೆಬರೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದುದಾಯಿತು. ಹಾಸಿಗೆಯ ಕೂಡ ಎರಡು ಕಾಶ್ಮೀರ ಶಾಲುಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಸುತ್ತಿ ನೂಲು ಬಿಗಿದರು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ನನ್ನೂ ಅವರು ಪಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ಕರೆದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಆತ 'ಈಗ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ'ವೆಂದನು. ಧನಪಾಲಶೆಟ್ಟರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರನ್ನು ಕಂಡು ತಾವು ಹೊರಟಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು. "ಕಾರ್ಯ ಬೇಗ ಮುಗಿಸಿಬಿಡಿ, ನನಗೂ ಬಹಳ ಸಂತೋಷ" ಎಂದವರಂದರು. "ಹಣಕಾಸಿನ ಅಗತ್ಯವೇನಾದರೂ ಇದ್ದಲ್ಲಿ, ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಬಹುದು" ಎಂದನ್ನಲು ಅವರ ಬಾಯಿ ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಅವನ್ನವರು ತಡೆದುಕೊಂಡರು. ಗುಂಡೂರಾಯರು ರಾಘುವನ್ನು ಕಂಪನಿಗೆ ಸೇರಿಸಿದಾಗ, ಅವರು ಒಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದು ಶೆಟ್ಟರು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಈಗವರು ಗುಂಡೂ ರಾಯರು ತಿರುಳುಳ್ಳವನೆಂದೂ, ರಾಘು ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿರುವುದೇನೂ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಮಗ ನೊಂದಿಗೆ ಪತಿಪತ್ನಿಯರು ಬೆಳಗಿನ ಏಳು ಘಂಟೆಗೆ ರೈಲೇರಿ, ಚಾಮರಾಜನಗರದಲ್ಲಿ ಬಂದಿಳಿದಾಗ, ಘಂಟೆ ಒಂಭತ್ತಾವರೆ ಆಗಿತ್ತು. ಪಾಳ್ಯದಿಂದ ಗಾಡಿ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಊರಗೌಡ ಬಸಪ್ಪನ ಮಗ ಶಿವಯ್ಯನೇ ಬಂದಿದ್ದನು. ಅವನು ಗಾಡಿ ಹೊಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣ. ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಡಿ ಬಿಡುವುದೇನೂ ಅತಿಶಯದ ಮಾತಲ್ಲ. ಆದರೆ ರಸ್ತೆಯಿಲ್ಲದ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ

ಹಳ್ಳತಿಟ್ಟು, ಕೊರಕಲು, ತುಂಬಿರುವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಡಿಬಿಡಲು ಬಹಳ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯೇ ಬೇಕು. ಶಿವಯ್ಯನ ಕೂಡ ಶಾಮ ರಾಯರು, ಮೂರಾಳುಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರು. ಗುಂಡೂ ರಾಯರು ಪತ್ನಿ ಮತ್ತು ಮಗನ ಸಹಿತ ಚಾಮರಾಜನಗರದಲ್ಲಿ ಊಟ ತೀರಿಸಿ, ಶಿವಯ್ಯನಿಗೂ, ಆಳುಗಳಿಗೂ, ತಿಂಡಿಕೊಡಿಸಿದರು ; ಕಾಫಿ ಕುಡಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಎಲ್ಲರೂ ಗಾಡಿ ಏರಿದರು. ಏಯ್, ಏಯ್, ಎನುತ್ತ ಶಿವಯ್ಯ ಗಾಡಿ ಬಿಡತೊಡಗಿದನು. ಗಾಡಿಯ ಹಿಂದೆ ಮೂರಾಳುಗಳು ನಡೆದು ಬರುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಇತರ ಜಾತಿಯವರುಗಳಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಹೇಗೋ ಒಂದಿಷ್ಟು ಸ್ಥಳಮಾಡಿ, ಅವರುಗಳೂ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಈ ಮೂವರೂ ಹರಿಜನರು. ಹರಿಜನರನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡಾನೇ ? ಮೈಲಿಗೆ ತಗಲ್ಲಿ, ವಾಸ, ಅವನಾಮೇಲೆ ಎಂಥ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತೋ ; ನಮ್ಮ ಗೋಷ್ಠಿ ಪಾಳ್ಯ ಬಂದು ಸೇರುವಾಗ, ಕತ್ತಲು ಆಗತಾನೆ ಮಸಕು ಮಸಕಾಗಿ ಕವಿಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತ್ತು.

೪೨

ಇಂದು ಶಾಮರಾಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹವೋ ಉತ್ಸಾಹ. ಜಾನಕಮ್ಮನವರೂ, ಶಾರದಮ್ಮನವರೂ, ಬಹಳ ದಿನಗಳಿಂದ ಪರಿಚಯವಿದ್ದವರಂತೆ, ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ತಾಯಿಗೆ ಸಹಾಯಕಳಾಗಿ, ಅತ್ತಿತ್ತ ಓಡಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾಳೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ರೂಪುಲಾವಣ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಬಹಳ ಹಿಗ್ಗಿದರು. ಸರಸಳಿಗಿಂತ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಚೆಲುವೆ ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೆಂದುಕೊಂಡರು. ಮೂಲಾನಕ್ಷತ್ರ ಈಗ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬರಲೇಯಿಲ್ಲ. ಮೈಸೂರಿನವರು, ಹುಲಿ

ಬೇಟೆ ಆಡಿದವರು ಬಂದಿದ್ದಾರೆಂದು ಊರ ಪ್ರಮುಖರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕಾರು ಮಂದಿ ಅವರನ್ನು ನೋಡಲು ಶಾಮರಾಯರ ಮನೆಗೆ ಬಂದರು. “ ಬಂದ್ರ್ಯಾ ಸ್ವಾಮಿ ” ಎಂದು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ವಿಶೇಷ ಮಾತುಕತೆಗಳನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವರು ಆಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಗುಂಡೂರಾಯರು “ ನೋಡಿ, ನಿಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದಡವೆ ಬರುವ ಸುಯೋಗ ನಮಗೆ ದೊರಕಿತು ” ಎಂದಾಗ, ಜನ “ ಕೊಂಗಳ್ಳಿ ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಒಂದು ಸರ್ತಿ ಕರಸ್ಕೊಂಡ್ರೆ, ಮತ್ತೊಂದ್ಸರ್ತಿ ಕರಸ್ಕೊಳ್ಳೆ ಬುಟ್ಟುಟ್ಟುನಾ ಸ್ವಾಮಿ ” ಎಂದರು. ಆ ಬಳಿಕ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಎದ್ದು ಹೊರಟುಹೋದರು. ಹಿರಿಯರುಗಳು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ರಾಘುವಿಗೆ ಅದರಲ್ಲೇನೂ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಹಕ್ಕು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ತಾನೊಬ್ಬ ಗೌರವಸ್ಥನ ಹಾಗೆ ಡಂಭದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡನು. ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿರಲು ಅವನಿಗೆ ಬೇಜಾರಾಗುತ್ತ. ಮನೆಯಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಅವನು ಎದ್ದು ಬಂದಾಗ ಹಿತ್ತಿಲಿನಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಕಂಡನು. ಪತಿರಾಯ ನಾಗುವವನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಎದುರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದುದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಬಹಳ ನಾಚಿಕೆಯಾಗಿ ತಲೆತಗ್ಗಿ ಸಿಕ್ಕೊಂಡಳು. ಸಾಣೆಗೆ ಹಿಡಿದ ವಜ್ರದ ಖನಿಯೊ ಎಂಬಂತೆ ಅವಳಿದ್ದಳು. ಈ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಥಾರೂಪು ಹೇಗೆ ಬಂದಿತೆಂದು ಅವನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೆ ಅಂದು ಕೊಂಡನು. ಇದುವರೆಗೆ ಅವನು ಹಳ್ಳಿಯನ್ನೇ ನೋಡಿದವನಲ್ಲ. ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲೇ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು, ಅವನು ದೊಡ್ಡವನಾದನು. ಸರೋಜಳ ಚಿತ್ರ ಆಗಲೂ ಅವನ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೂ, ಸರೋಜಳಿಗೂ, ಎಲ್ಲಿಗೆಲ್ಲೆ? ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕಾಲಿನ ಒಂದು ಕಿರು ಬೆರಳಿಗೂ ಸರೋಜ ಸಮನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ರಾಘು ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ನಡೆದು ಊರಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಅಶ್ವತ್ಥವೃಕ್ಷದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಹಳ್ಳಿಯಾದರೂ ಊರನ್ನು

ನೋಡಲು ಬಹಳ ಜಿನ್ನಾಗಿದೆಯೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೆಂದು ಕೊಂಡನು. ಜಗಲಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ನಾಲ್ವಾರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಎದ್ದು ಬಂದು “ ಬನ್ನಿ ಸ್ವಾಮಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿ ” ಎಂದರು. ರಾಘುವಿಗೆ ಬಹಳ ಪೇಚಾಟಕ್ಕಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು. ಹುಲಿಬೇಟೆ ಆಡಿದವರ ಮಗನಿಗೆ ಊರ ಸ್ಥಿತಿವಂತರು ಹೆಣ್ಣು ಕೊಡುತ್ತಾರೆಂಬ ವದಂತಿ ಊರಲ್ಲಾ ಹಬ್ಬಿತ್ತು. ರಾಘು ಜಗಲಿಯ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಬಾಲಕರ ತಂಡವೊಂದು ಅವನನ್ನೇ ದೃಷ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದಿತು. ಬಹುಶಃ ಅವನು ಸುರುಳು ಸುರುಳಿಯಾಗಿ ಬಾಚಿದ್ದ ಕ್ರಾಸ್‌ತಲೆ, ಅವನ ಕೊಸಗಿನದೇಹ, ಅಗಲವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳು, ಅವರಿಗೆ ನೋಡಲು ಬಹಳ ಹಿಡಿಸಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಕೆರೆಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ನೀರು ಹೊತ್ತು ತರುತ್ತಿದ್ದ ಹೆಂಗಸರೇನಕರು ರಾಘುವಿನ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿ ಹಾಯಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲೇ ಕೆಲವರು “ ನಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಗಂಡ ಕಣಮ್ಮೇ ಇವು ” ಎಂದು ಗುಜುಗುಜು ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡುದು ರಾಘುವಿನ ಕಿವಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಿದ್ದಿತು. ಜಗಲಿಯ ಕೆಳಗಡೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಜನ ಏನೇನಿಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. “ ಈ ನಮ್ಮಿಮೆ ಕುಂಪ್ಲಿಯಿಂದ ರಾಜನಿಗೆ ಸೇರಿತಂತಲ್ಲ ನಿಜ್ಜ ಬುದ್ಧಿ ” ಎಂದೊಬ್ಬನು ಕೇಳಿದನು. “ ಮೈಸೂರು ಭಾರಿ ಪಟ್ಟ ಅಲ್ವ ಬುದ್ಧಿ ”, “ ಅಯ್ಯೋ, ನೋಡ್ಬೇಕು ಕಣಾ, ಸಟಗಾದ್ರೂ ದೇಶ ಸುತ್ತದ್ರಾಲೆ ಅದ್ಯಾತಕ್ಕ ಬಡ್ಡಿಮಗ್ಗು ಜೀವ ಇರದು ” ಎಂದು ಅವರಲ್ಲೇ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆದರವನು ಏನೇನೋ ಹೇಳಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಹುಲಿಬೇಟೆ ಆಡಲು ಬರುತ್ತದೆಯೇ ಎಂದು ಅವರು ಕೇಳದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಅದು ತಾನೆ. ಸಮಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವೇಷ ಕಟ್ಟಲು ಅವನಿಗೇನು ತಿಳಿಯದೇ ? ರಾಘು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆಂದೇ ನುಡಿದು ಬಿಟ್ಟನು. ಜನ

“ ಸಾಬಾಸ್ ” ಎಂದರು. “ ಮತ್ತಿನ್ಯಾನುಕೋ ಹುಲೈ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ನಾಯದ್ದಾ ” ಎಂದು ಅವರಲ್ಲಿ ನಗುನಗುತ್ತ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಮುವೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ಅವನು ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಮನೆಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞೆ ಮೇರೆಗೆ, ಯಾವುದೋ ಕೆಲಸದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ, ಸಕ್ಕದ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದು, ಈಗತಾನೆ ಅವನು ಬಂದನು. “ ಊರನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡಿದಿರಾ ” ಎಂದು ರಾಮು ನಗುತ್ತ ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ, ರಾಘು ಮುಗಿಲ್ಲದೆಯೇ ತಪೆಯಲ್ಲಾ ಡಿಸಿದನು. “ ಊರನ್ನೇನಬುದ್ದಿ ನೋಡಾಮ, ಅವ್ರವ್ರೂ ಅವ್ರವ್ರೇ ಚೆಂದ ; ನಮ್ಮೂರು ನಮ್ಮೇ ಚೆಂದ ” ಎಂದು ಮುದುಕನೊಬ್ಬನು ನುಡಿದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಕುಳಿತಿದ್ದ ನಂತರ ರಾಘು ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು, ಮರ್ಯಾದೆಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಜನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತೇನೆ ಎಂದನು. ರಾಘುವಿನ ಹಿಂದೆ ರಾಮುವೂ ಹೊರಟನು. ಒಂದೊಂದೇ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುತ್ತ ಅವರುಗಳು ನಡೆದು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಊರಕೆರೆಯ ಕಡೆಗೆ ರಾಘುವಿನ ದೃಷ್ಟಿ ಹಾರಿತು. ಕೆರೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರಬಹುದಲ್ಲವೇ ? ಎಂದವನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ, ರಾಮು ಆಗಲೆಂದು ನುಡಿದು, ರಾಘುವಿನ ಸಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಫಟಿಕದಂಥ ತಿಳಿನೀರು, ಗಾಳಿ ಬೀಸಿದಾಗ ಅಲೆ ಎದ್ದು ದಡಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಳಿಸುವಾಗಿನ ಶಬ್ದ ಆನಂದದಾಯಕವಾಗಿತ್ತು ; ಕೋಡಿ ಬಿದ್ದು ನೀರು ಗುಳುಗುಳು ಎಂದು ಶಬ್ದಗೈಯುತ್ತ ಹೊರಗೆ ಹರಿಯೋಡುವ ದೃಶ್ಯ ನೋಡಲು ನೇತ್ರಾನಂದಕರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಕೆರೆಗೆ ಸಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅಶ್ವತ್ಥಮರ. ಅದಕ್ಕೆ ಜಗಲಿಕಟ್ಟಿ ಗಾರೆ ಹಾಕಿದ್ದರು. ಒಂದು ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ ನಾಗಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿದ್ದರು ; ವೃಂದಾವನವೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದರು. ಕೆರೆಯ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಏರಿಯ ಕೆಳಗೆ, ನಾಲ್ಕಾರು ಹುಣಿಸೆಮರ, ಎರಡು ನೇರಿಳೆ, ಒಂದು ಮತ್ತಿಮರ

ಇದ್ದವು. ಕೊಂಬೆಯಿಂದ ಕೊಂಬೆಗೆ ಕೀಚ್ ಶಬ್ದ ಮಾಡುತ್ತ, ಕಪಿಗಳು ನೆಗೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ರಾಘು ಈ ದೃಶ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದು, ಕೋಡಿಯ ನೀರಿಗೆ ಕಾಲುಕೊಟ್ಟು, ರಾಮುವಿನೊಂದಿಗೆ ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವಾಗ ಕೆರೆಗೆ ನೀರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಅಗ್ರಹಾರದ ಮೂವರು ಹೆಣ್ಣು ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ಓರೆಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಿಕೊಂಡೇ ಅವನು ಮನೆಗೆ ನಡೆದನು.

೪೩

ಜೈತ್ರಮಾಸದಲ್ಲಿ ವಿವಾಹ ನಡೆಸುವುದೆಂದು, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿದರು. ತಿಪ್ಪಾಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಲಗ್ನ ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಬೀಗರಿಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ಲಗ್ನ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಚ್ಚು ಮಾಡಿಸುವುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನವಾಯಿತು. ಮತ್ತೊಂದು ತಡವೆ ಶಾಮರಾಯರು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧಾರಮಾಡಿದರು. ಇನ್ನು ವರದಕ್ಷಿಣೆ, ನಗನಟ್ಟು ಮತ್ತಿತರ ಪ್ರಮುಖವಾದ ವಿಷಯಗಳು : ಹೆಂಗಸರು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಗುಂಡೂರಾಯರು ಒಂದು ಆಟಂ ಬಾಂಬ್ ಹಾಕಿದರು. ವರ ದಕ್ಷಿಣೆ ಬೇಡಿ, ಬೇರೆ ಮಾತುಕತೆಗಳನ್ನಾಡಿ ಎಂದವರಂದರು. ಪತಿಯ ಮೇಲೆ ಶಾರದಮ್ಮನವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೋಪವೇ. ಅವರು ಅದನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಮೇಲೆ ನಗುನಗುತ್ತಲೇ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಾಗಲೀ, ಮೈಸೂರು ಬಿಟ್ಟಮೇಲಾಗಲೀ, ಇಲ್ಲವೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಾಗಲೀ, ಇವರಲ್ಲೂ ವರದಕ್ಷಿಣೆಯ ಯೋಚನೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಘುವಿಗೆ ಹುಡುಗಿಯನ್ನೇ ಕೊಡಲು ಎಲ್ಲರೂ ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಇನ್ನು ದಕ್ಷಿಣೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿತು. ಈಗ ಆ ಪ್ರಸ್ತಾಪವೇಳು

ತ್ತಲೇ ಗುಂಡೂರಾಯರು ಅದನ್ನು ಮುರಿದು ಹಾಕಿದರು. ಅವರೇನೂ ಅತಿ ಆಸೆಪಡುವವರಲ್ಲ. ದೇವರು ನಮಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದೇ ಸಾಕು ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಳಿಯನಿಗೆ ಒಂದು ಜೊತೆ ರಂಗೂನ್‌ಕಲ್ಲಿನ ಕಡುಕು, ಧೋತ್ರ, ರಿಸ್ಪ್‌ವಾಚ್, ತೆಗೆದುಕೊಡುವುದಾಗಿ ಶಾಮರಾಯರು ಒಪ್ಪಿದರು. ಕೋಟು, ಸೂಟು, ಬಾಕಿಯೆಲ್ಲ ಚಿಲ್ಲರೆ ಅನ್ನಿ. ಎಲ್ಲರೂ ನಕ್ಕು ನಲಿದು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಶಾರದಮ್ಮನವರು “ ಮಗಳಿಗೆ ಹಾಡು ಸಹ ಕಲಿಸಿದ್ದೀರಾ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. “ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಏನು ಮಾಡುವುದು ನೋಡಿ, ಇಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಳ ಸನ್ನಿವೇಶ ಹೀಗಿದೆ : ನಾನು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಚಿಕ್ಕವಳಾಗಿದ್ದಾಗಿನಿಂದಲೂ ಸಂಗೀತ ಹೇಳಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟೆ. ಆದರದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲೇಯಿಲ್ಲ. ” “ ಆದರೆ ಕಂಠ ಎಷ್ಟು ಮಧುರವಾಗಿದೆ ಅಂತೀರಿ ! ಸಂಗೀತ ಶಿಕ್ಷೆ ನಡೆದದ್ದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ಹಾಡುತ್ತಾಳೆ ” ಎಂದು ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಮಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಿದರು. “ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಬಾರಮ್ಮ. ಒಂದು ಹಾಡಂತೆ ಹಾಡು ” ಎಂದು ಕೂಗಿದರು. ನಡುಮನೆಯ ಕಿಟಕಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ, ಇವರಾಡುವ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಕೇಳುತ್ತಲೇ ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳಲ್ಲಿ, ಗೌರಿಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ, ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ, ಸಾಳ್ಯಕ್ಕೆ, ಅಗ್ರಹಾರಕ್ಕೆ, ಅವಳೇ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಮುಂದು ಹಾಡುವುದರಲ್ಲಿ. ತನ್ನ ಬಂಧುಗಳು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟ, ಅವರಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಂಡ, ಅಣ್ಣನಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ, ಹಾಡನ್ನೆಲ್ಲ ಆಗವಳು ಸೇರಿಸಿ ಜನಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಆ ಸಂದರ್ಭ-ಸನ್ನಿವೇಶವೇ ಬೇರೆ. ಆಟವಾಡಿ, ನಕ್ಕುನಲಿದು, ಮನೆಯವರೊಂದಿಗೆ ಮನೆಯವಳಾಗಿ, ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ದಿನಗಳದು. ಈಗ ತಾಯಿಯ ಕರೆ ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ನಾಚಿಕೆ, ಸಂಕೋಚದೊಂದಿಗೆ, ಅವಳಿಗೆ ಗಂಟಲು ಸಹ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. “ ಬಾ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ” ಎಂದು ಮತ್ತೊಂದು

ತಡವೆ ತಾಯಿ ಕೂಗಿದ ಮೇಲೆ, ಇನ್ನು ನಿಂತಿರುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ಅವಳು ಹೊರಬಂದಳು. ಹೆಜ್ಜೆ ಮೇಲೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಿ ಅವಳು ಮೆಲ್ಲಗೆ ನಡೆದು ಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಹೊಸ ನೇರಿಳೆ ಬಣ್ಣದ ರೇಶ್ಮೆ ಸೀರೆ ಜರಜರ ಎಂದು ಶಬ್ದಗೈಯುತ್ತಿತ್ತು. ತುಸು ಹಸುರು ಮಿಶ್ರವಾದ ನೀಲಿಬಣ್ಣದ ಕುಪ್ಪಸ, ಶಾಮರಾಯರು ಕೊಯಮುತ್ತೂರಿಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಆಫೀಸಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಹೊಲಿಸಿ ತಂದಿದ್ದರು. ಸಟ್ಟಣದ ಫ್ಯಾಷನಂತೆ, ಎರಡೂ ತೋಳುಗಳ ಮೇಲೆ ಆ ದರ್ಜಿ ಎರಡು ಹೂಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟಂತೆ, ಮೊಗ್ಗು ಇರಿಸಿ ಹೊಲಿದಿದ್ದುದು, ಅವಳಿಗೆ ಚಿನ್ನಾಗಿಯೇ ಒಪ್ಪುತ್ತಿತ್ತು. ಸೇವಂತಿಗೆ ಹೂವನ್ನು ಅವಳು ಮುಡಿದಿದ್ದುದರಿಂದ, ಸುವಾಸನೆ ಮನೆಯೆಲ್ಲ ಹರಡಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು. ಅವಳ ಹಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕುಂಕುಮ ನಕ್ಷತ್ರವಂತೆ ಮಿಂಚುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಕತ್ತಿಗೆ ಎರಡೆಳೆ ಚಿನ್ನದ ಸರ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಕಿವಿಗಳ ಓಲೆ, ಮೂಗಿಗಿಟ್ಟಿದ್ದ ಬೇಸರಿ, ಫಳಕ್, ಫಳಕ್, ಎಂದು ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ಸಂಕೋಚದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ತಾಯಿಯ ಬಳಿ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಾಗ, ಕೈ ಬಳೆಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದಕ್ಕೆ ಘರ್ಷಣೆ ಮಾಡಿ, ಝಣಕ್, ಝಣಕ್ ಎಂದುವು. ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಗಂಟಲು ಪೂರಾ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ತಾಯಿ ಮತ್ತೆ ಹಾಡಮ್ಮ ಎಂದು ತಲೆ ಸನರಿ ನುಡಿಯಲು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಈಗ ತುಸು ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಿದಳು. ತಿಳಿಯದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತಪ್ಪು ತಪ್ಪು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತ ತಮಿಳು, ತೆಲುಗು ಹಿಂದಿ ಎಂದು ಹೋಗದೆ, ಕನ್ನಡವಲ್ಲ ಅವಳು ಎರಡು ಹಾಡು ಹಾಡಿದಳು. ಅದು ಯಾವುದು ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೀರಿ? ಪುರಂದರರ “ಯಾರೆ ರಂಗನ”, “ಪಿಳ್ಳೆಂಗೋವಿಯ ಚಿಲ್ವಕೃಷ್ಣನ” — ಸೊಗಸಾದ ಈ ಎರಡು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹಾಡುವಾಗ ಬಹಳ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಹೋಗಹೋಗುತ್ತ ಸೊಗಸಾಗಿಯೇ ಹಾಡಿ

ಮುಗಿಸಿದಳು. ಬಗ್ಗಿದ ತಲೆಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿದೆಯೇ ಅವಳು ಹಾಡಿ ಮುಗಿಸಿದಳು. ಬಹುಶಃ ಪುರಂದರರ ಆತ್ಮ ಅವಳನ್ನು ಹರಸಿದ್ದಿರಬೇಕು ಅಲ್ಲವೆ? “ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಾಳೆ ” ಎಂದು ಶಾರದಮ್ಮನವರಂದಾಗ ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಮುಗುಳ್ಳಗೆ ಮಾತ್ರ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಹಾಡಿ ಮುಗಿಸುವವರೆಗೆ, ಗಂಡಸರೆಲ್ಲ ಮೆತ್ತೆ ಒರಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ರಾಘು ಮಾತ್ರ ಆಫೀಸ್ ರೂಂನಲ್ಲಿ ಕಾರಂತರ “ ಹೆತ್ತಳಾ ತಾಯಿ ” ಓದುತ್ತಿದ್ದನು. ಸುಶ್ರಾವ್ಯವಾದ ಗಾನದ ನಡುವೆ, ಓದು ಮುಂದೆ ಸಾಗದೆ ಅವನು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿರಿಸಿದ್ದನು. ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಲು ವರನ ಮನೆಯವರೆಲ್ಲ ಈಗ ಸಿದ್ಧರಾದರು. ವಿಶೇಷ ಔತಣ, ಉಪಚಾರಗಳೆಲ್ಲ ನಡೆಯಿತೆಂದು, ನಾನೇನೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬರೆಯಬೇಕಾದಿಲ್ಲ. ಐನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹೊಸದಾಗಿ ತೆಗೆದಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಬಿಳಿ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಏರಿ ಕುಳಿತು ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದರು.

ಛಲ

ಕರೆದು ಹೆಣ್ಣುಕೊಟ್ಟರೆ ಮೊಲೋಗರ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿ ತೆಂದು ಒಂದು ಗಾವೆ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವೆ? ರಾಘುವಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೀಗೆಯೇ ಆಯಿತು. ಗುಂಡೂರಾಯರು ನೆನಸಿದಂತೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಈಗೇನೂ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಹೂವಾಡಿಗನ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರೆಬಾರದೆ, ಮೀನಿನ ಬುಟ್ಟಿಯ ಸುವಾಸನೆಯನ್ನು ಸೇವಿಸಿದ ಮೇಲೆಯೇ ನಿದ್ರೆ ಬಂದವರ ಕಥೆಯನ್ನು ನೀವು ಕೇಳಿದ್ದೀರಲ್ಲವೆ? ರಾಘುವಿನ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯೂ ಹಾಗೇ ಆಗಿತ್ತು. ವಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದು ಬಂದುದರಿಂದ ಬದಲಾವಣೆಯೇನೂ ಆಗ

ಲಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚೆಲುವಾದ ಮುಖ ಕಂಡರೆ ಸಾಕು, ಮಗ ಒಳ್ಳೆಯ ಹಾದಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆಂದು, ಗುಂಡೂರಾಯರು ನಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದಿನ ಪಾಳ್ಯದಿಂದ ಬಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿಳಿದು ಕಂಪೆನಿಗೆ ಹೋದನನು ಯಥಾಪ್ರಕಾರ ಅವನು ಮನೆಗೆ ಬರಲೇಯಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಸಮಯ ವಿವಾಹವಾದಮೇಲೂ ಇವನು ಹೀಗೇ ಇದ್ದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಏನು ಗತಿ? ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚಿತ್ರ ಗುಂಡೂರಾಯರ ಕಣ್ಣಿಂದ ನಿಂತು, ಕ್ಷಣಕಾಲ ಅವರ ಹೃದಯ ಧಬಧಬ ಎನ್ನತೊಡಗಿತು. ದೇವರೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವನ ಮೇಲೆ ಭಾರಹಾಕಿದರು. ಸರೋಜಳ ಮನೆಗೆ ರಾಘು ಕಾಲಿಟ್ಟು ಐದು ದಿನಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಐದು ದಿನಗಳೂ ಐದು ಸಂವತ್ಸರದಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಕಳೆದು ಹೋಗಿದ್ದವು. ರಾಘು ಮನೆಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟೊಡನೆ ಸರೋಜಳ ಮೊದಲನೆ ಪ್ರಶ್ನೆ “ ಹುಡುಗಿ ಜಿನ್ನಾಗಿದೆಯೇನಿಲ್ಲ ” ಎಂದು. ನಿನಗಿಂತಲೂ ಚೆಲುವೆ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ತಾನೆ ಹುಟ್ಟಬೇಕು ಚಿನ್ನ ” ಎಂದು ನಗುತ್ತ ರಾಘು ಅವಳ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು.

೪೫

ಮಿಗೆಯಾದ ಪ್ರೀತಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯಗಳಿಂದ ಲಾಲಿಸಿ ಪಾಲಿಸಿದ ತಮ್ಮ ಏಕಮಾತ್ರ ಪುತ್ರಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲಸ್ಥರಾದ ಶಾಮರಾಯರು ಆಸಕ್ತಿವಹಿಸಿದುದು ಅಷ್ಟೇನೂ ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲ. ಮನೆಯನ್ನು ಶುದ್ಧಪಡಿಸುವ ಕೆಲಸ ಮೊದಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಹೊಸದಾಗಿ ಹಂಚನ್ನು ಕೈಯಾಡಿಸಿದರು. ಮೇಲಿದ್ದ ಧೂಳು ದುಂಬಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪೊರಕೆಯಿಂದ ಬಡಿದು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿದರು. ರಾಮು ಕೈಯಿನಲ್ಲಿ ಹಂಬು ಹಿಡಿದು ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಳುಗಳಿಂದ ಕೆಲಸ ತೆಗೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಸಮರ್ಥರಲ್ಲ.

ನಗುನಗುತ್ತ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಇವನೂ ಒಬ್ಬನಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಡಿಗೆಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಒಂದು ಸಾಲನ್ನೇ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು. ಉದ್ದುದ್ದ ಕೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಗಳುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ, ತೆಂಗಿನ ಗರಿಗಳನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೊದಿಸಿದರು. ಆರು ಒಲೆಗಳಿಗೆ ಇಡಲೆಂದು ಹದಿನೆಂಟು ಗುಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಅಂದರೆ ಪಾತ್ರೆ ಇರಿಸಲು ಚೌಕವಾಗಿ ತಯಾರು ಮಾಡಿದ ಮಣ್ಣಿನ ಗಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ತಯಾರು ಮಾಡಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ನೀರಾಗಿ ಕಲಸಿ ಸಗಣೆ ಸಾರಿಸಿ, ಒಣಗಲೆಂದು ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟರು. ನಾಲ್ಕಾರು ಹೆಂಗಸರುಗಳು ಗೋಡೆಗೆ ಸುಣ್ಣ ಹಚ್ಚಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ತಾಯಿಯ ಕೂಡ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಕೋಣೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಈಚೆಗೆ ಹೊತ್ತು ತರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇವರುಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಅಗ್ರಹಾರದ ಕೆಲವು ಹುಡುಗಿಯರೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಾಮಾನುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೆಳಗಿಳಿಸಲಾಯಿತು. “ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬೇರೆ ಸೀರೆ ಉಟ್ಟುಕೊಳ್ಳೇ ಧೂಳು ತುಂಬುತ್ತೆ ” ಎಂದು ತಾಯಿಯಂದಮೇಲೆ ಅವಳು ಒಂದು ಹಳೆಯ ಸೀರೆಯನ್ನುಟ್ಟು ಬಂದಳು. ಸುಣ್ಣ ಹಚ್ಚಿ ಮುಗಿದ ನಂತರ “ ಕಾರಳಿ ” ಎಳೆದುದಾಯಿತು. ಹಜಾರದ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ವೃಂದಾವನ ಬರೆಯಲು ರಾಮು ಕುಳಿತನು. ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ತಡವೆ ಉಜ್ಜಿ ಉಜ್ಜಿ ಬರೆದರೂ ಅವನಿಂದ ಸಾಫ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು “ ನಿನಗೆ ಬರೋಲ್ಲ ರಾಮು. ಸುಮ್ಮನೆ ಗೋಡೆನೆಲ್ಲಾ ಹಾಳ್ಮಾಡ್ತೀಯೆ ” ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸುಣ್ಣ ಬಳಿಸಿದರು. ಅದು ಒಣಗಿದ ಮೇಲೆ ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ, ವಿಮಲ ಸುಬ್ಬುವನ್ನು ಕರೆತಂದಳು. ಅವನು ಸೊಗಸಾಗಿ ವೃಂದಾವನವನ್ನು ಬರೆದನು. ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯರನ್ನು ಆಕಡೆ ಈಕಡೆ ಇರಿಸಿ, ಮಧ್ಯೆ ಗುಲಾಬಿ ಗಿಡವೊಂದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದನು. ನಾಲ್ಕಾರು ವರ್ಣಗಳನ್ನು ಆಚಿ ಈಚಿ ಎಳೆದು, ಅದನ್ನು

ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ರಾಮಣ್ಣನವರ ಮನೆಯನ್ನೇ ಬಿಡದಿಗೇ ಬಿಡುವುದೆಂದು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಮಾಡಿದರು. ಅದು ಹನ್ನೆರಡು ಕಂಭದ ತೊಟ್ಟುಮನೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಸುಣ್ಣಗಿಣ್ಣು ಹಚ್ಚಿಸಿ ರಿಪೇರು ಮಾಡಿದರು. ಹತ್ತಾರು ಗಾಡಿ ಸೌದೆಯನ್ನು ಕಾಡಿ ನಿಂದ ಕಡಿಸಿ ತರಲಾಗಿತ್ತು. ಇಪ್ಪತ್ತಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ಜನ ಅದನ್ನು ಸೀಳಿ ರಾಶಿ ರಾಶಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಗು ನಗುತ್ತ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಎಲೆ ಅಡಕೆಯನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬನು “ಲಕ್ಷ್ಮಿವ್ವ ಮದ್ದೆ ತಿಂಡಿ ಜಾಸ್ತಿಯಾಗಿರಿದ್ದು ನಂಗಿ ಕೊಡಿ” ಎಂದನು. ಮತ್ತೊಬ್ಬನು “ಇನ್ಯಾನಮ್ಮ ನಮ್ಮೆಲ್ಲ ಬುಟ್ಟು ಹೊಂಟೇ ಹೋಯ್ತಿದ್ದರಿ” ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬನು “ಹೋಗ್ಲಿಬುಡಾ, ನಾವು ಮೈಸೂರ್ಗೆ ಹೋಗಿ ಪೋಜು ಗೀಜು ನೋಡ್ಕೊಂಡು ಮಾರ್ನವಿ ಹಚ್ಚಿ ಇದ್ದು ಬರೈಶ್ಯದು. ಮತ್ತು ನಮ್ಮೊಳ್ಳಿ ಸರಾಗ್ವಾಯ್ತು” ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯುತರಕೊಟ್ಟನು. ಇವರ ಮಾತು ಕತೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳುತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಗುನಗುತ್ತಲೇ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ವಿವಾಹದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆಗಲೇ ತರಲಾಗಿತ್ತು. ಹತ್ತಾರು ಹೆಂಗಸರುಗಳು ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಅಕ್ಕಿ ಒನೆಯುವುದು, ಕೇರುವುದು, ಕಲ್ಲು ತೆಗೆಯುವುದು, ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ನಾಲಕಾರು ಮಂದಿ ಬೀಸುವುದು, ಕುಟ್ಟುವುದು, ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಇದನ್ನು ಮನೆಯನ್ನದೆ “ಮಿಲ್” ಎಂದೇ ಕರೆಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಪೊಟ್ಟಳಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಚ್ಚಿ ಡಬ್ಬಗಳಿಗೆ ಹಾಕಿ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನಿಡುವ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಚಿತ್ರಾನ್ನಕ್ಕೆ ಬೆರೆಸಲು ಕಡಲೇಬೀಜ ಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಕಡಲೆಕಾಯಿ ಎಡಿಯಲು ಅಗ್ರಹಾರದ ಹುಡುಗಿಯರೆಲ್ಲ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಆಗಾಗ್ಗೆ ಅವರ ಬಾಯಿಂದ ಕಚಕ್, ಕಚಕ್ ಶಬ್ದ ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂಗಳಕ್ಕೆಲ್ಲ ಪಂಚೆ ಹಾಸಿ ಸಂಡಿಗೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಹಪ್ಪಳದ ಹಿಟ್ಟನ್ನು

ತಯಾರು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಮನೆಗೂ ಹಸ್ಪಳ ಒತ್ತಲಿಕ್ಕೆಂದು ಹಿಟ್ಟಿನ ಉಂಡೆಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಮಾಡಿ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ, ಮಣೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತು ಹಸ್ಪಳ ಒತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಶಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಅವಕ್ಕೆ ನೂಲುಸುತ್ತಿ, ಮೊಡ್ಡಜಾಯಿಕಾಯಿ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿಡುವುದು ರಾಮುವಿನ ಕೆಲಸ. ಮೈಸೂರು ಸದಾನಂದ ಭವನದ ಮಾಲೀಕ ಉಡುಪಿ ಕೇಶವಭಟ್ಟ ಶಾಮರಾಯರಿಗೆ ಚಿರ ಪರಿಚಿತನಾಗಿದ್ದನು. ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಸೊಗಸಾಗಿ ತಯಾರುಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಪುಣ ರಾದ ನಾಲ್ವರನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಅವನು ಒಪ್ಪಿದ್ದನು. ಮುಂಗಡವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಪಣವನ್ನೂ ಶಾಮರಾಯರು ಕೊಟ್ಟು ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವನು ಬರುವವರೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ಜಾನಕಮ್ಮನವರೇ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಊರ ಕಲ್ಲಮ್ಮನನ್ನೂ ಪಾತುನನ್ನೂ ಅವರು ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ರಾತ್ರಿ ಬೆಳಬೆಳಗೂ ನಿದ್ದೆಗೆಟ್ಟು ಏನೇನೋ ತಿಂಡಿಗಳನ್ನವರು ಸುಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಊರೆಲ್ಲಾ ತಿಂಡಿವಾಸನೆ ಬೀಸಿ ಘಂ ಎನ್ನುತ್ತಿತ್ತು. ಊರೆಲ್ಲಾ ಮೌನವಾಗಿ ನಿದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದರೆ ಶಾಮರಾಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬಾಣಲೆ ಕುಟ್ಟಿದ, ಚೊಂಯ್ ಎನ್ನುವ, ಕೆಮ್ಮುವ, ಮಾತನ್ನಾಡುವ ಶಬ್ದ ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತು. ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆಯ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಭಾಗ ವಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಬೇಗನೆ ಮಲಗಿ ನಿದ್ದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು.

೪೬

ಪಾಳ್ಯದಲ್ಲಿ ಏವಾಹಕ್ಕೆಂದು ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಶಾಮರಾಯರು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದರು. ಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿ ಗುಂಡೂರಾಯರ ಸಮೇತ

ತಿಪ್ಪಾಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ವಿವಾಹ ತೇದಿ ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿಸಿ ಕೊಂಡರು. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಿ, ಅವರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಂಭಾವನೆ ಕೊಟ್ಟು, ಶಾಂತಿ ಮಾಡಿಸುವ ವಿಧಾನವನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು. ವಿವಾಹ ನಡೆಯಿಸುವ ಪುರೋಹಿತರೇ ಶಾಂತಿ ನಡೆಸಲೆಂದು ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟರು. ಅನಂತರ ಇಬ್ಬರೂ ಶಾರದಾ ಮುಕ್ತಾಂಜನೆಯನ್ನು ನಡೆದರು. ಸಾವಿರದೈನೂರು ಪ್ರತಿ ವಿವಾಹ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಅಚ್ಚುಮಾಡಿಸಿ ಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಮುಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಎರಡು ದಿನಗಳು ಹಿಡಿದುವು. ಇನ್ನುಳಿದಿರುವುದು ಜವಳಿ ತೆಗೆ ಯುವುದೊಂದೇ. ಈಗವರು ಪಾಳ್ಯದ ದಾರಿದಾರಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾವೊಬ್ಬರೇ ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು, ಪಾಳ್ಯದಿಂದ ಬರುವಾಗ ನಂಜುಂಡರಾಯರನ್ನೂ, ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರನನ್ನೂ ಬರ ಹೇಳಿ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅನಂತರ ಅವರುಗಳು ಬಂದುದಾಯಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ “ ಕಮಲಾ ಸ್ವೋರಿಗೆ ” ಸಂಜೆ ಆರು ಘಂಟೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸೇರಿದರು. ಆ ದೊಡ್ಡದಾದ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ವಿದ್ಯುದ್ದೀಪಗಳನ್ನು ಪಾಕಲಾಗಿದ್ದಿತು. ನಾಲ್ಕು ಗೋಡೆಗಳ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಅಂದವಾಗಿ ಜೋಡಿಸಿದ್ದ ಗಾಜಿನ ಬೀರುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧವಿಧವಾದ ಬಟ್ಟೆಗಳು ಅಡಕವಾಗಿದ್ದುವು. ದೀಪದ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಮಿರಮಿರನೆ ಮಿಂಚುತ್ತಿದ್ದುವು. ಚತುರರಾದ ಕೆಲಸಗಾರರುಗಳು, ಬಂದವತನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತ ನಗುನಗುತ್ತಲೇ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಬಟ್ಟೆ ಹರಿಯುತ್ತ ಪ್ಯಾಕ್ ಮಾಡುತ್ತ ಚಳುವಟಿಕೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾಲೀಕ ಸೇಠ್ ಮೆತ್ತಸೆಯ ದಿಂಬನ್ನು ಒರಗಿ ಕೊಂಡು ಕುಳಿತು ಇತರರೊಂದಿಗೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಹಣ ಎಣಿಸುವುದು, ಚಿಲ್ಲರೆ ಕೊಡುವುದು, ಮುಂತಾದುವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದನು. ಅದು ಬೇಡ, ಇದು ಬೇಡವೆಂದು ಒಬ್ಬರಿ

ಗೊಬ್ಬರು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತ ಒಂದೂಕಾಲು ಘಂಟೆ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಶಾಮರಾಯರ ವ್ಯಾಪಾರ ಮುಗಿಯಿತು. ವರನ ಮನೆಯವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಿಗಳಿಗೆ, ಸ್ನೇಹಿತರುಗಳಿಗೆ, ಅವರವರ ಅಂತಸ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕೊಡಲು, ಊರಿನಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿಹಾಕಿ ಬಂದಿದ್ದುದರ ಮೇಲೆಯೇ ಈಗ ಜಾಸ್ತಿ ತೆಗೆದುಡಾಯಿತು. ಅಗ್ರಹಾರದ ಸುಮಂಗಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಿಗೆ “ಸೌಲಕ್ಯ” ಗಾಗಿ ಕೊಡಲು ಇವು ತ್ವೈದು ರೇಶ್ಮಿ ಕಣಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆಯಲಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲು ಮರೆತಿದ್ದರು. ನಂಜುಂಡರಾಯರು ಈಗ ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾಪಿಸಿದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ನಾಲ್ವರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಿನಾಹ ಮಾಡಿದ್ದುದರಿಂದ ಅನುಭವ ಅವರಿಗೆ ಜಾಸ್ತಿ ಇದ್ದಿತು. ಅಂಗಡಿಯವನು ಗಂಟುಪೊಟ್ಟಳಗಳನ್ನು ರಖಂವಾರಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟನಂತರ ಮಾಲೀಕ ಸೇಲ್ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಶಾಮರಾಯರ ಕೈಗಿತ್ತನು. ಶಾಮರಾಯರು :ಕಿಸೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ನೋಟಿನ ಕಂತೆಯನ್ನು ಹೊರತೆಗೆದು ಒಂಭತ್ತುಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಅವನ ಕೈಗೆ ನೀಡಿ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದರು. “ತಾವು ಇಲ್ಲಿಗೇ ಬರುತ್ತಲಿರಬೇಕು. ಬೆಲೆಯೆಲ್ಲ ಅಸಲಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದೇನೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸೇಲ್ ನಗುತ್ತ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿದನು. ಅಷ್ಟು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಇವರಿಗೆಲ್ಲ ಬೆವರು ಹರಿದಿತ್ತು. ಕಾಫಿ ಕುಡಿದರೇನೆ ಆಯಾಸ ತೀರುವುದೆಂದು ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರ ಎಂದಮೇಲೆ, ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿವ್ದ ವಿಜಯಾ ಕೆಫೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ನುಗ್ಗಿದರು. ಒಂದೊಂದು ಸಿಹಿ, ಖಾರ, ಕಾಫಿ ಆರ್ಡರ್ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಆ ಘಣ್ಣದಾದ ಪ್ಲೇಟ್‌ನಲ್ಲಿ ರಸದೊಂದಿಗೆ ತಂದಿರಿಸಿದ್ದ ಗಲಾಬ್ ಜಾಮ್ ಅನ್ನು ಚಮಚದಿಂದ ಚುಚ್ಚಿ ಚುಚ್ಚಿ ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ, ನಮ್ಮಿ ಮೂವರೂ ರಾತ್ರಿ ಹನ್ನೊಂದು ಘಂಟೆ ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದರು. ಶಾಮರಾಯರು ತಮ್ಮ ಆಸ್ತರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಮುಂದುಗಡೆ ವರಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ಕುಳಿರಿಸಿ,

ತಾವು ಗುಂಡೂರಾಯರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದು ಬರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು. ಹಾಗೇ ಆಗಲೆಂದು ಇವರುಗಳು ಗಂಟುಮೂಟೆಯನ್ನು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ರೇಡಿಯೊ ಹಾಡಿಗೆ ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಗುಂಡೂರಾಯರ ಮನೆಯಿಂದ ಶಾಮರಾಯರು ಹಿಂದಿರುಗಿದಾಗ ಘಂಟೆ ಒಂಭತ್ತು ಕಳೆದಿತ್ತು. ಬಂದೊಡನೆಯೇ ಇವರೀರ್ವರನ್ನೂ ಊಟ ತೀರಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಟಲಿನ ಒಳಗಡೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಬಾಡಿಗೆ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಏರಿಸಿ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ರೈಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನ್ ಬಂದು ಸೇರಿದಾಗ ಮೈಸೂರಿನ ದೊಡ್ಡಗಡಿಯಾರ ಥಾಣ್ ಥಾಣ್ ಎಂದು ಹತ್ತು ಘಂಟೆ ಹೊಡೆಯಿತು.

೪೨

ಇತ್ತ ಗುಂಡೂರಾಯರ ಮನೆಯಲ್ಲೂ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾಗ ತೊಡಗಿತು. ಶಾರದಮ್ಮನವರಿಗೆ ಮೇಲೆ ಮೀರಿದ ಆನಂದ. ಬಹುಕಾಲ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಒಬ್ಬನೇ ಮಗನಿಗೆ ಈಗ ತಾನೆ ಅವರು ಮಂಗಳಕಾರ್ಯ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಗುಂಡೂರಾಯರು ಶಾರದಾ ಮುದ್ರಣಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಚ್ಚಾಗಿದ್ದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು, ಅರ್ಧ ತಾವಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ಮಿಕ್ಕರ್ಧ ಬುಕ್‌ಪೋಸ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಪಾಕೈಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಬಹು ಬೆಲೆ ಕೊಟ್ಟೇ ಅವರೂ ಜವಳಿ ತೆಗೆದರು. ವರಸ ಮನೆಯವರೂ ಒಂದು ದಿನ ಔತಣ ನೀಡಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಪಾಕೈ ಕಾಡುಸಿಘ್ನೆಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ಸಾಗಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಮೈಸೂರಿನಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಾಗಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾದುದರಿಂದ, ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಸಾಮಾನುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಚಾಮರಾಜನಗರದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದು ತಿರ್ಮಾನಿಸ

ಲಾಯಿತು. ಜೈತ್ರ ಬಹುಳ ಹದಿನಾರರಲ್ಲಿ ರಾಘು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕೈಹಿಡಿಯಬೇಕಾಗಿದ್ದ ದಿನವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆ ತೇದಿಯೂ ಸಮೀ ಪಿಸುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಗುಂಡೂರಾಯರೊಮ್ಮೆ ನಂಜನಗೂಡಿಗೂ ಹೋಗಿದ್ದು, ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದರು. ಒಟ್ಟು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಲಾಗಿ ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ಪಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವವರು ಐವತ್ತು ಮಂದಿಗೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಬಂಧುವರ್ಗದವರಲ್ಲದೆ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಮನೆಯವರು, ಶೆಟ್ಟರು, ಈ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದ್ದರು. ಗುಂಡೂರಾಯರು ತಮ್ಮ ಸೋದರಳಿಯ ಕೇಶವನನ್ನು ನಂಜನಗೂಡಿ ನಿಂದ, ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳು ಇರುವಾಗಲೇ, ಕರಮಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವನು ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗನಾಗಿ ಓಡಾಡುತ್ತಲಿದ್ದುದರಿಂದ, ಶಾರದಮ್ಮನವರಿಗೂ ಬಹಳ ಬೇಕಾದವನಾಗಿದ್ದನು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಬಿಡುವುದು, ಯೋಚನೆ ಹೇಳುವುದರಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅತ್ತೆ ಮಾವಂದಿರಿಗೆ ಅವನು ನೆರವಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೇಶವ “ಮಾರುತಿ” ಕಂಪೆನಿಗೂ ಒಂದು ದಿನ ಭಾವ ರಾಘುವನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅವನನ್ನು ರಾಘು ಸರಿಯಾಗಿ ಆದರಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. “ಬಂದೆಯಾ” ಎಂದಿಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಕೇಳಿದನು. ಕೇಶವ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗನಾಗಿದ್ದರೂ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ತನ್ನ ತಂದೆತಾಯಿಗಳು ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನೂ, ರಾಘುವಿನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೂ, ಆಗಾಗ್ಗೆ ಎತ್ತುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಆದುದರಿಂದ ಸರೋಜ ಎಂಬುವಳೊಬ್ಬಳು ಈ ಕಂಪೆನಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ಅವನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅವಳೆಂಥ ರೂಪವತಿಯೋ ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲ ಅವನಿಗೆ ಮಿಗಿಯಾಗಿತ್ತು. ಸಾಯಂಕಾಲ ಕಂಪೆನಿ ಮುಚ್ಚುವವರೆಗೂ ಅವನು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಲಿದ್ದು, ಈಗ ರಾಘುವನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ನಡೆದನು.

ಈಗವನು ಸರೋಜಳ ಮನೆಯನ್ನು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚಿಕೊಂಡುದಲ್ಲದೆ, ಅವಳನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ತಾನೊಂದು ಹೊಸ ಸಾಹಸದಲ್ಲಿ ಜಯಗಳಿಸಿದನೆಂದು ಅತ್ತೆಯ ಕೂಡ ಹೇಳಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಅವನು ಓಡಿದನು.

೪೮

ರಾಯಲ್ ಹಾಲ್ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲೇ ಅತಿ ದೊಡ್ಡದಾದ ಬ್ರಾಂದಿ ಅಂಗಡಿ. ಅವರವರ ಅಂತಸ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪಾನಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದುವು. ದುರ್ಜನರ ಕೂಡ ಒಡನಾಡೆ..... ಸರ್ವಜ್ಞನ ಪದವನ್ನು ನೀವು ಕೇಳಿಲ್ಲವೇ? ರಾಘುವಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೀಗೆಯೇ ಆಯಿತು. ಸಹವಾಸದ ದೋಷದಿಂದ, ಅವನ ಮಿತ್ರರುಗಳು ಅವನಿಗೇಗ ಕುಡಿಯುವುದನ್ನು ಕಲಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ರಾಘುವಿನ ಸಂಬಳ ಈಗ ಖರ್ಚಿಗೆ ಸಾಕಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸರೋಜಳ ಸಂಸಾರವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿಕೊಂಡು, ಇತ್ತ ಬ್ರಾಂದಿ ಅಂಗಡಿಯೂ ಸುರಿಯಲು, ಬರೇ ಅರವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳು ಹೇಗೆ ನಾಕಾ ದೀತು? ಈಗವನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಕಳ್ಳವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಧನಪಾಲಶೆಟ್ಟರ ಪುತ್ರರುಗಳು ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿಯೂ, ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿಯೂ, ವ್ಯಾಸಂಗಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶೆಟ್ಟರು ಎಲ್ಲಾ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಪೆನಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ರಾಘುವನ್ನು ಬಹಳ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕನೆಂದು ಬಗೆದು, ಅವನಿಗೆ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ವಹಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಈಗವನು ತನ್ನ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡನು. ಹತ್ತು ದಿನ ಕದ್ದವನು ಒಂದು ದಿನ ಸಿಗಲಾರನೇ? ಈ ಸಂಗತಿ ಶೆಟ್ಟರ ಕಿವಿಗೂ ಬಿದ್ದಿತು. ಅವರು ಇದನ್ನು ಗಣನೆಗೆ ತರಲೇಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದೇ ಕಂಪೆನಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಿಟ್ಟು,

ರಾಘುವಿಗೆ ಪ್ರಬಲ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಸರೋಜಳ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಗಿರಾಕಿ ಅವನು. ಒಬ್ಬ ಹೆಂಗಸನ್ನೇ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಇಬ್ಬರು ಗಂಡಸರೊಳಗೆ, ಹಗೆ ಬೆಳೆಯುವುದು, ಅಷ್ಟೇನೂ ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲ. ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ರಾಘುವನ್ನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಎಳೆಯಬೇಕೆಂಬುದು ಅವನ ಹಠ. ರಾಘು ಬ್ರಾಹ್ಮಿ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕಾರು ಮಿತ್ರರುಗಳೊಂದಿಗೆ ಮಧುಪಾನ ಮಾಡುವುದು, ಸರೋಜಳಿಗೆ ವಿಧವಿಧವಾದ ಉಡಿಗೆ ತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಡುವುದು, ಇಷ್ಟಕ್ಕೆಲ್ಲ ಇವನ ಸಂಬಳ ಸಾಲೆಂದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದಿತು. ರಾಘು ಶ್ರೀಮಂತರ ಪುತ್ರನೇನೋ ಹೌದು! ಆದರೆ ಮನೆಯಿಂದವನಿಗೆ ಒಂದು ಬಿಡಿಕಾಸೂ ದೊರಕುವ ಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಿಟ್ಟು ಏನೇನಲ್ಲ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೆ ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದನು. ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ರಾಘುವನ್ನು ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಸರೋಜ ರಾಘುವಿನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತಾಳೆಂದೇ ಅವನಿಗೇ ದ್ವೇಷ! ಕಿಟ್ಟರಲ್ಲಿ ತಾನೇ ನೇರ ನಿಂತು ಮಾತನಾಡುವ ಧೈರ್ಯ ಕಿಟ್ಟುವಿಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಂಪನಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕೆಲಸಗಾರರ ಗುಣವನ್ನೂ ನಡತೆಯನ್ನೂ ಕಿಟ್ಟರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತವರಾಗಿದ್ದರು. ಕಿಟ್ಟು ಮೊವಲನೇ ನಂಬರ್ ಪೋಲಿಯೆಂದು ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಅವರನ್ನು ತಿನ್ನುದುದುಂಟು. ರಾಘು ಹದಗೆಟ್ಟಿದ್ದರೂ ದೊಡ್ಡವರ ಮನೆಯ ಹುಡುಗ, ಎಷ್ಟೆಂದರೂ ಅವನಲ್ಲಿ ಘನತೆ ಗಾಂಭೀರ್ಯವಿದೆ ಎಂದು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಕಿಟ್ಟು ಈಗ ಕಿಟ್ಟರ ಹಿರಿಯಮಗ ಕೋದಂಡನಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಸೇರಿಸಿ, ರಾಘುವಿನ ಮೇಲೆ ಚಾಡಿ ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಕೋದಂಡನಿಗೆ ಇಂಟರ್‌ನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ತಂದೆಯಂತೆಯೇ ಅವನೂ ದಯಾಳುವಾದರೂ ಬಹಳ ಮುಂಗೋಪಿ. ಮನೆಯಲ್ಲೊಂದು ದಿನ ಏನೋ ಮಾತು ಬೆಳೆದು, ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಗಾಜಿನ

ಗ್ಲಾಸನ್ನೇ ಕೋಪದ ರಭಸದಲ್ಲಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಕುಕ್ಕಿ, ಕೈಯೆಲ್ಲ ಚುಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಗುಣ ಹೊಂದಿದ ವನವನು. ಅವನಿಗೆ ಕೋಪ ಬಂದರೆ ತೀರಿತು, ಸುಂಟರ ಗಾಳಿ ಹಾಗೆ. ಕಿಟ್ಟುವಿನ ಚಾಡಿಗೇ ಈಗವನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಿವಿ ಗೊಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಒಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಸಂದೇಹಪಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದೂ ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಉಂಡ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಮ್ರೋಹ ಬಗೆಯುವುದಾದರೆ ಅಂಥವನನ್ನು ಹೊರಗಟ್ಟಿ ಲಾಗುವುದೆಂದೂ, ರಾಘು ನಿಷ್ಕಪಟಿಯೆಂದು ಕಂಡುಬಂದಲ್ಲಿ, ಕಿಟ್ಟಿನನ್ನೇ ಕಂಪೆನಿ ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿಸುತ್ತೇನೆಂದೂ, ಕಿಟ್ಟುವಿಗೆ ಅವನು ನುಡಿದಿದ್ದನು. ಕಿಟ್ಟು ಇವಕ್ಕೆ ಮಣಿಯುವವನೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಕಂಪೆನಿಗೆ ರಾಘು ಮೋಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ತಾನೇ ಬಯಲಿಗೆಳೆದು ರುಜುವಾತುಪಡಿಸುವುದಾಗಿ ಕೋದಂಡನಿಗೆ ವಾಗ್ದಾನವಿತ್ತನು. ಈ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಎಂಪೋ ಒಂದು ದಿನ ಕಂಪೆನಿಗೆ ಕಾಲಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಕೋದಂಡ, ತನಗೆ ಬಿಡುವು ಮೊಗ ತಾಗಲೆಲ್ಲ ಕಂಪೆನಿಯೆಲ್ಲೆ ಸುತ್ತಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

೪೯

ಜೈತ್ರಮಾಸ ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ತೇದಿ ಬಂದಿತು. ಪಾಳ್ಯದಿಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಗಾಡಿಗಳು ಚಾಮರಾಜನಗರದತ್ತ ಹೊರಟುವು. ವರನನ್ನು ಕರೆಯಲು ಅಗ್ರಹಾರದ ನಾಣುವನ್ನು ರಾಮರಾಯರು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರು. ರಾಮು ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಈಗ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯ ವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ, ಅವನು ಗಾಡಿಗಳ ಕೂಡ ಹೊರಡಲು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಪಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವ ಗುಂಡೂರಾಯರ ಸೇನೆ ಸ್ಪೇಷನ್ ಬಂದು ಸೇರಿತು. ಧನಪಾಲಶೆಟ್ಟಿರು ತಮ್ಮಿಂದ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲೆಂದು ತಮ್ಮ ಕಿರೀಹುಡುಗ ಸದಾನಂದನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ

ಮತ್ತು ಅವನ ಪತ್ನಿ ಗಿರಿಜಮ್ಮ, ಈ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿದ್ದಾರೆಂದು ಬರೆಯಬೇಕಾದುದೇ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ರೈಲು ಹತ್ತಿ ನಂಜನ ಗೂಡಿಗೆ ಬಂದಾಗ, ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರ ಮನೆಯವರೂ ಇವರ ಕೂಡ ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಆ ದಿನದ ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಗುಂಡೂರಾಯರ ಬಳಗವವರೇ ತುಂಬಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಚಾಮರಾಜನಗರದಲ್ಲಿ ಬಂದಿಳಿದರು. ಈಗ ಗುಂಡೂರಾಯರು ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರನ್ನು ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಅಂಗಡಿ ಬೀದಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸಾಮಾನುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತೆಗೆದರು. ಪೆಟ್ಟಿಗೆ, ಹಾಸಿಗೆ, ಧಾನ್ಯದ ಚೀಲಗಳೇ ಮೂರು ಗಾಡಿ ಭರ್ತಿಯಾದುವು. ಮಿಕ್ಕುಳಿದ ಹನ್ನೊಂದು ಗಾಡಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನ ಜಾಸ್ತಿಯಾಗಿ ವ್ವರೂ ಹಾಗಾಗೇ ಸರಿಮಾಡಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಗಾಡಿಗಳು ಹೊರಟುವು. ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಆ ಎತ್ತುಗಳು ತಾವು ಹೊತ್ತಿರುವ ಭಾರವನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿಸದೆ, ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಂತೆ ಗಾಡಿಯನ್ನು ಜಗ್ಗಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅವುಗಳ ಕೊರಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಘಂಟೆಸರೆ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲಾಡುತ್ತ ಯುಣ ಯುಣ, ಎಂದು ಶಬ್ದ ಗೈಯುತ್ತಿತ್ತು. ರಸ್ತೆ ಸರಿಯಿಲ್ಲದವರಿಂದ ಮೇಡು, ಹಳ್ಳಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಓರ ವಾಗುವುದೂ ಉಂಟು. ಒಳಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದವರೆಲ್ಲ ಅಂಥ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಭಯಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಗಾಡಿ ಬಿಡುವುದರಲ್ಲಿ ಚತುರವಾದ ಹಳ್ಳಿಗರು ಇಂಥ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಹಗ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಸ್ತಿಮಿತಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಸಡಿಲ ಬಿಡುತ್ತ ಅಸಾಯವಿಲ್ಲದಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಎತ್ತ ನೋಡಿದರೂ ಹೆಚ್ಚು ಹಸುರಾಗಿ ಬರೇ ಮರಗಳೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತ, ಯೋಂಕಾರ ಶಬ್ದ ಗೈಯುತ್ತಿರುವ ಈ ದಟ್ಟವಾದ ಕಾಡನ್ನು ನೋಡಿ, ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅನೇಕರಿಗೆ ವಿಸ್ಮಯದೊಂದಿಗೆ ಭಯವೂ ಆವರಿಸಿತ್ತು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹುಲಿ ಆನೆ ಬಂದರೆ ಏನಮ್ಮಗತಿ ಎಂದೆಂದುಕೊಂಡರು. ಅಂಥದಕ್ಕೆಲ್ಲ ನಾನಿದ್ದೇನೆ, ಎಂದು

ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟನು. ನೀವ್ಯಾನ್ಬುದ್ಧಿ ಇಷ್ಟಬಯ್ಯ
 ಟ್ಟರಿ, ನಾವೊಬ್ಬಬ್ರೇ ಇಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಿವಿ-ಎಂದು ಗಾಡಿ ಹೊಡೆ
 ಯುವ ಮರಯ್ಯ ಮೀಸೆ ತಿರುಗಿಸಿದನು. ಗಾಡಿ ಚಕ್ರಗಳು
 ಕೊರಕಲು ಗುಳಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಮತ್ತೆ ಮೇಲೆ ಉರುಳುವಾಗ ಒಂದು
 ಕುಲುಕು ಕುಲುಕಿ, ಒಳಗಿದ್ದವರೆಲ್ಲ ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಡ್ರಿಲ್
 ಮಾಡಿದ ಹಾಗೆ ಆಗುವುದೂ ಉಂಟು. ಇಂಥದೇ ಒಂದು
 ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸೊಗಸುಗಾತಿಯೊಬ್ಬಳ ತಲೆ ಗಾಡಿಗೆ ಬಡಿದು,
 ಅವಳಿಗೆ ಬಹಳ ಯಾತನೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ಅವಳಿಗ
 ತನ್ನ ಆತ್ರವನ್ನು ಮುಚ್ಚಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲೇಯಿಲ್ಲ. “ಹಾಳು
 ಮದುವೆಗೆ ಏಕೆ ಬಂದೆನೋ” ಎಂದೇ ಬಿಟ್ಟಳು. ಅವಳ ಪತಿ
 ರಾಯ ತನ್ನ ಎರಡೂ ಕೈಗಳಿಂದ ಅವಳ ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿ”
 ಸುಮ್ಮನಿರೇ, ಹಾಗೆಲ್ಲ ಅನ್ನಬೇಡ ಕಣೇ; ನಮಗೊಂದು ದಿನ
 ಇಲ್ಲಿ ಬರಲು ಕಷ್ಟ. ನಿರಂತರವೂ ಇಲ್ಲೇ ವಾಸಿಸುವವರಿಗೆ
 ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟವಿದೆ ನೋಡು, ಎಲ್ಲವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು”
 ಎಂದು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿದನು. ನಾವೇನು ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ
 ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇವೆಯೋ, ಇಲ್ಲವೆ ಪಂಚವಟಿಗೋ, ಎಂದು ಒಬ್ಬ
 ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ, ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬನು ಎರಡೂ ಇಲ್ಲ ಮಿಥಿಲಾಪುರಿಗೆ
 ಎಂದುತ್ತರವಿತ್ತನು. ಚರಖಾದಲ್ಲಿ ನೀವೆಂದಾದರೂ ನೂತಿ
 ದ್ದೀರಾ? ಅದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ತಾಳ್ಮೆ ಸಹನೆ ಬೇಕು. ಸ್ವಲ್ಪ ದುಡು
 ಕಿದಿರೂ ನೂಲು ಕಿತ್ತು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬೇಜಾರಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾನವ
 ನಿಗರಬೇಕಾದ ಪ್ರಧಾನ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ತಾಳ್ಮೆಯೇ ಅತಿ ಮುಖ್ಯ
 ವಾದುದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ ಏನೋ ಬಾವುಜಿ ಭಾರತೀ
 ಯರಿಗೆ ಚರಖಾ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಮೂಲಕವಾದರೂ ತುಸು
 ತಾಳ್ಮೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಲೆಂಬುದು ಅದರ ಅರ್ಥವಾಗಿರಬೇಕು.
 ಪಟ್ಟಣಿಗರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಜನಕ್ಕೆ ತಾಳ್ಮೆ ಕಡಿಮೆಯೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿ
 ಪ್ರಾಯ. ಅವರ ಜೀವನ ಕ್ರಮವೇ ಹಾಗೆ, ರಭಸ ಜಾಸ್ತಿ.

ಒಂದು ಬೀದಿಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಬೀದಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ, ಒಂದಾಣಿಕೊಟ್ಟು ಬಸ್‌ನಲ್ಲೇರಿ ಭರೈಂದು ಹೋಗಿಳಿಯುವುದು, ಸೈಕಲ್ ತುಳಿದು ನಿಮಿಷಗಳ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲೇ ಮಾರ್ಕಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕಾಯಿಸಲ್ಯ ತರುವುದು, ಆಫೀಸಿಗೆ ಹೋಗುವುದು ಬರುವುದು, ಸಿನಿಮಾ ನೋಡುವುದು, ಎಲ್ಲ ಜರೂರು ಜರೂರೇ. ಕೊನೆಗೆ ಮಾತಾಡುವುದು ಸಹ ಷಾರ್ಟ್‌ಹ್ಯಾಂಡ್ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲೇ. ಮಾಡುವುದನ್ನೆಲ್ಲ ಭರಭರನೆ ಮುಗಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಕಾಲ ಇದು. ಇಪ್ಪತ್ತು ಮೈಲುಗಳಿಗೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ಗಾಡಿಯಲ್ಲೇ ಕಳೆಯಬೇಕೆಂದರೆ ಅದು ಒಗ್ಗಿದವರಿಗೇ ಸಾಧ್ಯ, ಮತ್ತಿತರರಿಗೆ ಬೇಜಾರು. ಆದರೆ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಬೇರೆ. ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ ಹಚ್ಚುವಸುರಾಗಿ, ಎತ್ತುಗಳ ಕೊರಳಿನ ಘಂಟೆಗಳ ನಿನಾದ ದೊಡನೆ, ಆಳುಗಳ ಕೂಗಿನ ಶಬ್ದದೊಂದಿಗೆ, ನೀವೆಂದಾದರೂ ಒಂದು ದಿನ ಪಯಣ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ನಿಮಗೆ ಸಲಹೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. “ಬೇಗ ಮನ್ನೆ ಸೇರೋ, ನಮ್ಮಪ್ಪಾ” ಎಂದು ಗಾಡಿ ಬಿಡುವವನು ಎತ್ತಿನ ಬಾಲ ನುಲಿದಾಗ, ಆಗಲೆಂಬಂತೆ ಅದು ತುಸುದೂರ ಭಾರವನ್ನು ಮರೆತು ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತ ಓಡುವಾ ದೃಶ್ಯ ಗಾಡಿಬಿಡುವವನು ರಾಗವಾಗಿ ಪದ ಎಳೆಯುವುದು, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹಾಡಿನ ಪ್ರತಿ ಧ್ವನಿ, ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿಂದ ನೀರು ಧುಮುಕಿ ಶಬ್ದ ಗೈಯುವುದು, ಸ್ಫಟಿಕದಂತಹ ಆ ತಿಳಿ ನೀರು, ಹಕ್ಕಿ ಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲ ಚೀಂ ಚೀಂಗುಟ್ಟುತ್ತ ಹಾರಾಡುವಾ ದೃಶ್ಯ, ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿರುವ ಬಿದಿರು ಮೆಳೆಗಳು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಗಳು, ಝರಿಗಳು, -ಇಂಥವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನೀವು ಪ್ರಯಾಣ ಗೈದು ನೋಡಿ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಆನಂದ, ನೆಮ್ಮದಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಸರ್ಗದ ಈ ರಮಣೀಯವಾದ ನೋಟಕ್ಕೆ ಖಂಡಿತ ನೀವು ತೆಲೆದೊಗುತ್ತೀರಿ. ಸುಮ್ಮನೆ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸೀನರೀಸ್, ಸೀನರೀಸ್, ಎಂದು ಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳು

ತ್ತೀರಲ್ಲಾ, ಯಾವ ಸಿನಿಮಾದಲ್ಲಿ ನಿಮಗಿಂಥ ಸೀನರೀಸ್ ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ? ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆಹ್ಲಾದವನ್ನೂ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಬ್ಬವನ್ನೂ, ಇಂಥ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಖಂಡಿತ ನೀವು ಪಡೆಯುವಿರಿ. ಕಾಡು ಸೀಮೆಯವನು ಏನೇನೋ ಗೀಚುತ್ತಾನೆ ಎಂದೀರೇನೋ? ನಿಮ್ಮ ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ನನಗೇನೂ ನಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಗುಂಡೂ ರಾಯರ ಪಡೆ ಈಗ ಪಾಳ್ಯದ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿತು.

೫೦

ವರನ ಮನೆಯವರೆಲ್ಲ ಈಗ ಪಾಳ್ಯದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಚಾವಡಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಡಿಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಹಾಕಿಸಿದರು. ಇನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಇಲ್ಲಿಂದ ಇವರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು. ಇನ್ನೇನು ಸೂರ್ಯಾಸ್ತವಾಗುವ ಸಮಯ. ಕಾ, ಕಾ ಎಂದು ಕಾಗೆಗಳು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಗೂಡನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲು ಹಾರಿಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಕುರಿಯ ಮಂದೆಗಳನ್ನೂ ದನಕರುಗಳನ್ನೂ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ರೈತರು ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹುಲ್ಲಿನ ಹೊರೆಗಳನ್ನು ತಲೆಯಮೇಲೆ ಹೊತ್ತು ಹೆಂಗಸರು ಗ್ರಾಮಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೊಸಬರು ಊರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆಂದೋ ಏನೋ ಒಂದು ನಾಯಿ ಬೌ ಬೌ ಎಂದು ಬೊಗಳುತ್ತಿತ್ತು. ಚಳಿಗಾಲವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡದ ಸೀಮೆಯಾದುದರಿಂದ ತಣ್ಣನೆಯ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿ, ಎದೆಯನ್ನು ಡವಡವ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಶಾಮರಾಯರು ಗಾಡಿಗಳ ಬಳಿ ಬಂದು, ಎಲ್ಲರ ಕುಶಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಇನ್ನು ತುಸು ಸಮಯದೊಳಗಾಗಿಯೇ ಸ್ವಾಗತಿಸುವ ಸಮಾರಂಭವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಿಹೋದರು.

ಮೈಸೂರಿನಿಂದಲೇ ತಯಾರು ಮಾಡಿ ತಂದಿದ್ದ ಚಿರೋಟಿಗಳನ್ನೂ ಹುರಿಗಳನ್ನೂ ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹಂಚಿದರು. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇವನ್ನು ಬಾಯಾಡಿಸುವುದರಿಂದ ಬಹಳ ಪ್ರಯೋಜನವಿದ್ದಿತು. ಈಗ ವರನ ಮನೆಯವರೆಲ್ಲ ತಮ್ಮನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸನ್ನದ್ಧರಾದರು. ಮುಖತೊಳೆದು, ಧೂಳಾ ಗಿದ್ದ ಬಟ್ಟೆಗಳನೆಲ್ಲ ಕಳಚಿ, ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಹೊಸ ಉಡುಪನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕನ್ನಡಿಯನ್ನು ಕಿಟಕಿಯಲ್ಲಿ ಒರಗಿಸಿ ಗಂಡ ಸರು ತಮ್ಮ ಕ್ರಾಪ್ ಅನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿದ್ದಿಕೊಂಡರು. ಬಟ್ಟೆ ಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ " ಸೆಂಟ್ " ಒರಸಿದರು. ಗಾಳಿ ಬೇಕಿಲ್ಲ ದಿದ್ದರೂ ಪೋಕಿಗಾಗಿ ಕರವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬೀಸುತ್ತ ಸುತ್ತಲೂ ನಿಂತಿರುವ ಬಿಟ್ಟು ಗುಡ್ಡಗಳನ್ನು ನೋಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಹೆಂಗ ಸರ ಅಲಂಕಾರವಂತೂ ಮುಗಿಯಲೇ ಮುಗಿಯದು. ಸಣ್ಣ ದಾಗಿ ಬೈತಲೆ ತೆಗೆದು ಜಡೆ ಹೆಣೆದು, ಲಾಂಗೂಲದಂತೆ ಇಳಿ ಬಿಟ್ಟು ' ಮೈಸೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆ ' ಮುಡಿದುಕೊಂಡರು. ಮುಖಕ್ಕೆ ಸ್ನೋ ವೌಡರೆಲ್ಲ ಬಳಿದುಕೊಂಡರು. ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಕಂಡೂ ಕಾಣದ ಹಾಗೆ ಒಂದು ಬೊಟ್ಟು ಕುಂಕುಮ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಜಡೆಯ ತುದಿಗೆ ಕೆಲವರು ಟೀಪ್ ಕಟ್ಟಿದರು. ಮತ್ತೆಕೆಲವರು ಅರ್ಧ ಜಡೆ ಹೆಣೆದು ಮಿಕ್ಕರ್ಧ ಹಾಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಸೆರಗನ್ನು ಮೇಲೆ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡರು. ಅದು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸಿನಿಮಾ ಫ್ಯಾಷನ್‌ನಂತೆ: ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ಅವರ ತಾಯಿ ಅಕ್ಕಂದಿರು ಗಳು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಲಂಗ ಉಡಿಸಿ, ಜಂಪರ್ ತೊಡಿಸಿ, ವಿಧವಿಧದ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಘುವಿಗೂ ವಿಶೇಷ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಸೂಟು ಕೋಟನ್ನು ಧರಿಸಿ ಬೂಟನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿದನು. ಅವನು ಮೈಸೂರು ಸೀಮೆಯವನಾದರೂ ರುಮಾಲು ಸುತ್ತುವುದನ್ನು ಕಲಿತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ರಾಯರು ಸೊಗಸಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ರುಮಾಲು ಸುತ್ತಿದರು. ಗಂಡಸ

ರೆಲ್ಲ ಉದ್ಯೋಗದ ಸಮಾಚಾರ, ಅವರವರ ವರಮಾನ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಾತುಕತೆಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಹೆಂಗಸರು ಸೀರೆ, ಕಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡ ಅಂಗಡಿ, ಅವುಗಳ ಬಾರ್ಡರ್, ಕಲರ್, ಬೇಸರಿ, ಓಲೆ, ಮುಂತಾದ ಮಾತುಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು. ಈಗ ಮಸಕು ಮಸಕಾಗಿ ಕತ್ತಲು ಕವಿಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಶಾಮರಾಯರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಮುಂದಿನ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಚಪ್ಪರದಿಂದ ಹತ್ತಾರು ಪೆಟ್ರೋಮ್ಯಾಕ್ಸ್ ಲೈಟುಗಳ ಸಹಿತ ಹೊರಬಂದು, ಬ್ಯಾಂಡ್ ಸಹಿತ ವರನ ಮನೆಯವರನ್ನು ಇದಿ ಗೊಂಡರು. ಅನಂತರ ಎಲ್ಲರೂ ಬಿಡದಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಮನೆಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದರು. ಉಡುಪಿ ಭಟ್ಟರುಗಳು ತಯಾರಿಸಿದ್ದ ಅಡಿಗೆ ರುಚಿಯನ್ನು ಸೇವಿಸಿದನಂತರ ಎಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿಂದಲ್ಲೇ ಆ ದಿನ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರೆಹೋದರು.

೫೧

ಇಂದು ಧಾರಯೆರೆಯುವ ದಿನ. ಅಂದರೆ ಹಿಂದೂಸಮಾಜದಲ್ಲಿ, ಮಾನವ ಜೀವಿತದಲ್ಲಿ, ಗಂಡುಹೆಣ್ಣಿಗೆ ನಿಕಟ ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರದಮೂಲಕ ಹೇಣಿದು, ಅವರು ಜೀವ ಪರ್ಯಂತವೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಅಗಲದಂತೆ ದೈವವನ್ನೇ ಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನಾಗಿ ಇರಿಸಿ, ಸಂಸಾರ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿ ಬಾಳಿ ಬದುಕುತ್ತೇವೆಂದು ದಂಪತಿಯರಿಂದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ದಿನ. ಒಂಭತ್ತೂವರೆ ಘಂಟೆಯಿಂದ ಹನ್ನೊಂದು ಘಂಟೆಯವರೆಗೆ ಮುಹೂರ್ತಕಾಲವು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ರಾಘು ತನ್ನ ಬಾಳಗಳತಿಯನ್ನಾಗಿ, ಸಂಗಾತಿಯನ್ನಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಕೈಹಿಡಿಯಲು ಇನ್ನು ಮೂರು ಘಂಟೆಗಳ ಅವಕಾಶವೇ ಇದೆ. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮತ್ತಿತರ ಶಾಸ್ತ್ರೀಕ್ತ

ವಿಧಿಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಬೆಳಗಿನಿಂದಲೂ ನಾಗಸ್ವರ ಕಚೇರಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಥಂಥಂ ಡೋಲು ಶಬ್ದದೊಡನೆ ಅವರು ನುಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಅದರ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮತ್ತಿತರ ಸದ್ದೆಲ್ಲ ಅಡಗಿ, ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಮಾತುಕತೆಗಳೇ ಕೇಳುತ್ತಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಯಾವದೋ ಸಿನಿನಾ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಅವರು ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಾಲಕರ ತಂಡವು ಅವರನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದಿತ್ತು. ಒಳಗೆ ಪುರೋಹಿತರ ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣೆ—ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಅವರು ತಪ್ಪುತಪ್ಪಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ರಾಗವಾಗಿ ಎಳೆಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಕೇಳಲು ನಮ್ಮ ಕಿವಿಗೆ ಅದು ಇಂಪಾಗಿತ್ತು. ಎತ್ತ ನೋಡಿದರೂ ಹೆಂಗಸರ ಓಡಾಟವೇ ಜಾಸ್ತಿ. ಹೊಸ ಸೀರೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ ಜರಜರ ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತ ಅವರುಗಳು ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಇತ್ತಿಂದತ್ತ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಗುವಿನ ಲಹರಿ, ಬಳೆಗಳ ನಿನಾದ, ಫಳಕ್ ಫಳಕ್ ಶಬ್ದ, ಬಾಲಕರ ಕೂಗಾಟ, ದೊಡ್ಡವರ ಹರಟೆ, ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಹಳ ಆಹ್ಲಾದವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತ್ತು. ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಬಾಳೆಯ ಕಂದುಗಳನ್ನೂ, ಮಾವಿನ ತೋರಣವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿದ್ದರು. ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಆ ಚಪ್ಪರವನ್ನು ಕೆಂಗಿನ ಗರಿಗಳಿಂದ ಹೆಣೆದು ಹೊದಿಸಿ, ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಿಗೂ ಮೇಲ್ಬಾಗಕ್ಕೆ ವರ್ಣದ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ಅಂಟಿಸಿ ಸೊಗಸುಮಾಡಿದ್ದರು. ನೆಲಕ್ಕೆ ಮರಳನ್ನು ಸುರಿಸಲಾಗದ್ದಿತು. ಅಡಿಗೆ ತಯಾರು ಮಾಡುವ ಉಡುಪಿ ಭಟ್ಟರುಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲೆ ಕಣ್ಣಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿಯೂ ಒಂದೆರಡು ಮಂದಿ ಇದ್ದರು. ನೀರು ಹೊತ್ತುತರುವುದು, ಸೌದೆ ತೆಗೆದುಕೊಡುವುದು, ಅವರ ಕೆಲಸ. ಏನೇನೋ ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅದರ ಪರಿಮಳವು ಊರೆಲ್ಲಾ ಹರಡಿ ಘಂ ಎನ್ನುತ್ತಿತ್ತು. ನಾಲ್ಕಾರು ನಾಯಿಗಳು ದೂರನಿಂತು ನಾಲಗೆಯನ್ನು ಇಳಿಬಿಟ್ಟು ನಿಂತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಕಣ್ಣು

ಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ತಮಗೇನಾದರೂ ಸಿಗುತ್ತದೆಯೇ ಎಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಕೇಳುವಂತಿತ್ತು. ಊರಜನ ಶಾಮರಾಯರ ಮನೆಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ವರಾಂಡಾದಲ್ಲಿ, ದಿಣ್ಣೆಯ ಮೇಲೆ, ಚಪ್ಪರದ ಮರಳಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸರು ಮತ್ತು ಬಾಲಕರ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ಜಾಸ್ತಿ ಇದ್ದಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕೂಡ ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವಳ ಸ್ನೇಹಿತೆಯರೂ ದೂರ ದೂರ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಶೂದ್ರರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಒಳಗೆ ಬಂದು ಎಲ್ಲರ ಸರಿಸಮಾನವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟುದಿನ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಮ್ಮ ಕೂಡ ಒಡನಾಡಿಯಂತಿದ್ದು, ಈಗ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಾಳಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಚಿಂತೆ ಅವರಿಗೆ. ಘಂಟೆ ಒಂಭತ್ತಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ರಾಘುವಿನ ಕೈಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವುದೋಂದೇ ಬಾಕಿ. ಪುರೋಹಿತರು ಮಂತ್ರ ಹೇಳಿ ಹೋಮಕುಂಡಕ್ಕೆ ಆಜ್ಞೆ ಸುರಿದಾಗ, ಅದು ಭುಗ್ಗಿಂದು ಉರಿದು, ಜೊತೆಗೆ ಒಂದು ತರಹದ ಸುವಾಸನೆಯನ್ನು ಸೂಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಜೋರಾಗಿ ಮಂತ್ರ ಓದಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಮಂಗಳವಾದ್ಯಗಳು ಭೋರ್ಗರೆಯು ತಿರಲು, ಸುವಾಸಿನಿಯರು ಲಾಜಾಕ್ಷತೆ ಚೆಲ್ಲುತಿರಲು, ಮಧುರವಾಣಿಯರು ಆರತಿ ಎತ್ತಿ ಹಾಡು ಹಾಡುತಿರಲು, ರಾಘು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಬಾಳಗೆಳತಿಯನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅನೇಕ ವಿಧಿಗಳ ನಡುವೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದ ಹಾಡನ್ನೂ ಹಾಡಿಸಲಾಯಿತು. ಅವಳು ಮಿಗೆಯಾದ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಗ್ಗಿಸಿದ ತಲೆಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಲೇಯಿಲ್ಲ. ಹೇಗೋ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಮತ್ತಿತರರ ನಿರ್ಬಂಧದಿಂದ ಒಂದೆರಡು ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡಿದಳು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಸಾಕುಸಾಕಾಯಿತು. ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳೆಲ್ಲ ಮುಗಿದನಂತರ ಊಟಕ್ಕೆ ಎಲೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದರು. ಬಿಡದಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಮನೆಯಲ್ಲೇ

ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಎಲೆ ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಶಾಮರಾಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರೂ ಹೆಂಗಸರೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಸ್ಥಳ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬಡಿಸಲು ಉಡುಪಿ ಭಟ್ಟರುಗಳ ಕೂಡ ರಾಮುವೂ, ಅಗ್ರಹಾರದ ಕೆಲವು ಹುಡುಗರುಗಳೂ, ನಿಂತರು. ಬಂಧುವರ್ಗದ ಕೆಲವು ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನ ಹುಡುಗಿಯರೂ ಬಡಿಸಲು ನಿಂತರು. ಅವರ ದೆಲ್ಲ ಚಿಲ್ಲರೆ ಕೆಲಸ ಅನ್ನಿ; ಹಾಗೆಂದರೆ ಕೋಸುಂಬರಿ ಗೀಸುಂಬರಿ, ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿ, ಸಂಡಿಗೆ, ತುಪ್ಪ, ಇತ್ಯಾದಿ ಬಡಿಸುವುದು. ಒಬ್ಬರ ಹಿಂದೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಸಾಲಸಾಲಾಗಿ, ಬಗ್ಗುತ್ತ ನಿಮಿರುತ್ತ ಸರಸರನೆ ಇರುವೆಗಳಂತೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾ ದೃಶ್ಯ ನೋಡಲು ಸೊಗಸಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಶಾಮರಾಯರು ಆಪೋಶನ ಹಾಕಿ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮಂತ್ರ ನಿಂತಮೇಲೆ, “ ಸರ್ವರೂ ಭೋಜನ ತೀರಿಸಬಹುದು ” ಎಂದಮೇಲೆ, ಸರಕ್ಕನೆ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ತೀರ್ಥವನ್ನು ಕುಡಿದು, ಎಲ್ಲರೂ ಎಲೆಗೆ ಕೈಹಾಕಿದರು. ನಾಲ್ಕಾರು ಕಡೆಗಳಿಂದ ಹವ್ಯಳ ಮುರಿಯುವ ಶಬ್ದ, ನರಕ್, ನರಕ್ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತು. ಮಧ್ಯೆ ಮಧ್ಯೆ ಚಿಕ್ಕ ಬಾಲಕರು, ಬೆಳ್ಳಿಯ ತಂಬಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ತುಂಬಿಸಿ, ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ, ಇತ್ತಿಂದಿತ್ತ “ ಗಂಗೋದಕ, ಗಂಗೋದಕ ” ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. “ ಅವಸರಪಡಬೇಡಿ, ನಿಧಾನವಾಗಿ ಭೋಜನ ತೀರಿಸಬಹುದು ” ಎಂದು ಒಂದೆರಡು ತಡವೆ ಪಂಜಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ, ಶಾಮರಾಯರು ನುಡಿದರು. ಪಲ್ಯ, ಹುಳಿ, ಸಾರಿಗೆ ಅನ್ನ, ಚಿತ್ರಾನ್ನ, ಲಾಡು, ಇನ್ನೂ ಏನೇನೋ ಕ್ರಮದಂತೆ ಎಲೆಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನೂ ರಾಘುವನ್ನೂ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದ್ದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಎದುರುಗಡೆ ನೇರಾಗಿ ನಂಜುಂಡರಾಯರು ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಪಾಯಸದ ಸರದಿ ಬಂದಾಗ ರಾಮುವೇ ಸೌಟು ಹಿಡಿದು ಹೊರಬಂದನು. ನಂಜುಂಡರಾಯರು “ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಜಾಸ್ತಿಹಾಕು, ” ಎಂದಾಗ ಕೀಟಲೆ

ಗೆಂದು ರಾಮು ನಾಲ್ಕು ಸೌಟು ಪಾಯಸವನ್ನು ಜಾಸ್ತಿಹಾಕಿ ಹೊರಟೇ ಹೋದನು. ಯಾರು ಬೇಡವೆನ್ನುತ್ತಾರೋ ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಒಂದೆರಡು ಸೌಟು ಪಾಯಸವನ್ನಾದರೂ ಜಾಸ್ತಿಹಾಕದೆ ಅವನು ಬಿಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಗೀಗ ಬಹಳ ಪೇಚಾಟಕ್ಕೆಟ್ಟು ಕೊಂಡಿತು. ಅವಳಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಿಹಿ ಪದಾರ್ಥ ಸೇರದು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ವಿಶೇಷ ದಿನಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ಅವಳು ಪಾಯಸವನ್ನು ಕುದಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಒತ್ತರಿಸಿ ಬಿಸಾಡೋಣ ವೆಂದರೆ, ಆ ದ್ರವವಸ್ತುವನ್ನು ತಳ್ಳುವುದು ತಾನೆ ಹೇಗೆ? ಒತ್ತರಿಸಿದರೆ ಅದು ಈಜೆಗೆಲ್ಲಾ ಹರಿದು ಬರಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ನೋಡುವವರಿಗೆ ಅಸಹ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಲಕ್ಷ್ಮೀಗೆ ಕೋಪ ಉಕ್ಕಿ ಬಂದಿತು. ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿದೂ ರಾಮು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದನಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಆಗ್ರಹ ಅವಳಿಗೆ. ಆದರೆ ಈಗ ಅವನನ್ನು ಅವಳೇನೂ ಮಾಡುವಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಲಾಡು ಒಡೆದು ಅದರ ಕೂಡ ಸೇರಿಸಿ, ಹೇಗೋ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಮುಗಿಸಿದಳು. ಈಗ “ಚೂರ್ಣಕೆ” ಹೇಳಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೇ ಮೊದಲು ರಾಮಾಯಣದ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿದರು. ಅನಂತರ ನಾಲ್ಕಾರು ಕಡೆಗಳಿಂದ ರಾಗಮಾಲಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಸಂಗೀತ ಶಿಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಗಡದ್ದಾಗಿ ತಿಂದುದರಿಂದಲೋ ಎನೋ ಯಾರೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಎತ್ತರಿಸಿ ಹಾಡಲೇ ಇಲ್ಲ. ಸೊಟ್ಟಿ ಪಟ್ಟಿಯಾಗಿ, ದನಿಯನ್ನು ಕೆಳಕೆಳಗಿಳಿಸಿ ಮುಗಿಸಿದರು. ಊರವರು ಬಯಲಾಟ ಆಡಿದಾಗ, ಶಕುನಿ ವೇಷ ಧರಿಸಿದ್ದ ಅಗ್ರಹಾರದ ಸುಬ್ಬು ಒಂದು ಕಂದ ಹಾಡಿದ. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರೂ ನಕ್ಕರು. ಊಟ ಮುಗಿಯಿತು, ಕೈ ತೊಳೆದುದಾಯಿತು. ಈಗಿಲ್ಲ ತಾಂಬೂಲ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಜಾಯಿಕಾಯಿ, ಜಾಯಿಪತ್ರಿ, ಲವಂಗ, ಬಿಳೀ ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ, ಬಣ್ಣ ಕಟ್ಟಿದ ತೆಂಗಿನ ತುರಿ ಇವು

ಗಳನ್ನು ಬಿರಿಸಿದ ಅಡಿಕೆ, ಅಮಚವಾಡಿ ಚಿಗುರು ವೀಳ್ಯದೆಲೆ, ನೈಸ್ ಸುಣ್ಣ-ತಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟರು. ಅಲ್ಲಿಂದಲೆ ಒಳಗೆ ಹೊರಗೆ ವೃಂದಾವನದ ಕಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಳ ಇದ್ದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅವರುಗಳು ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಮಿಕ್ಕುಳಿದ ಮತ್ತಿ ತರಬಲ್ಲ ಎರಡನೇ ಸಂಜ್ಜಿ ಕುಳಿತು ಊಟ ಮುಗಿಸಿದರು; ಆಳು ಕಾಳುಗಳಿಗೂ ಬಡಿಸಿದರು. ಅವರನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ತಿರು ಗಾಡದ ಜಾಗಕ್ಕೆ ದೂರ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಅನ್ನ ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಊರವರಿಗೆಲ್ಲ ಊಟ ಹಾಕಲು ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಗೌಡರ ಬಸವನಿಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಅವನು ಬೇರೊಂದೆಡೆ ಅಡಿಗೆ ತಯಾರು ಮಾಡಿಸಿದ್ದನು. ಹತ್ತಿರದ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಅತಿಥಿಗಳು, ಆಪ್ತರು ಊಟ ಮುಗಿಸಿದನಂತರ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳಿರುವವರು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತ ಅದು ಇದು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಲಾರವವರು, ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದವರು ಒಂದು ಗುಂಪು ಸೇರಿ, ಇಸ್ಪೀಟು ಆಡಲು ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಮತ್ತೊಂದು ಗುಂಪು ಗ್ರಾಮಾಫೋನ್ ಹಾಕಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಇದರ ಸುತ್ತ ಬಾಲಕರ ತಂಡವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತುಂಬಿದ್ದಿತು. ಹೆಂಗಸರು ಏನೇನೆಲ್ಲ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಮಾತೇನಾತು, ಓಡಾಟವೋ ಓಡಾಟ. ನಗುವಿನ ಲಹರಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲುತ್ತು ಹಾವ ಭಾವಮೊಂದಿಗೆ ಕೈ ಕುಣಿಸುತ್ತ ನಡುವನ್ನು ಬಳುಕಿಸುತ್ತ ನಡೆಯುವಾಗ ಅವರು ನರ್ತಕಿಯರಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಕ್ಕಿ ಯಂತೆ ಅವರುಗಳು ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಇತ್ತಿಂದತ್ತ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ನೋಡಲು ಅದೆಂಥ ಸೊಗಸು; ಆನಂದ. ಗಂಡಿಗಿಂತ ಹೆಣ್ಣು ನಕ್ಕಾಗ ಅವಳ ಮುಖ ನೋಡಲು ಬಲು ಚೆಂದ ಕಾಣುತ್ತ ದಲ್ಲವೇ ?

೫೨

ಸಂಜೆಯಾಯಿತು. ಹತ್ತಾರು ಪೆಟ್ರೋಮ್ಯಾಕ್ಸ್‌ಗಳ ಪ್ರಕಾಶದ ಪ್ರಭೆ ಮನೆಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆವರಿಸಿತು. ರಾಮು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿ “ ಪಂಪು ” ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಈಗ ವಧುವನ್ನೂ, ವರನನ್ನೂ ಹಸೆಯಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದ್ದರು. ಒಂದು ಕಡೆ ಹೆಂಗಸರ ಗುಂಪು ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಗಂಡಸರ ಗುಂಪು ಕುಳಿತಿದ್ದಿತು. ರಾಘವನ್ನು ಈಗ ನೋಡಿದರೆ ಕುಡುಕನಂತೆಯೋ ಕಾಮುಕನಂತೆಯೋ ಕಾಣುತ್ತಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಅವನು ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಅವನು ಹಾಗೂ ಜಾಸ್ತಿ ಹೆಂಗಸರ ಕಡೆಗೇ ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ನಸ್ಯದ ಕಲರ್ ಕೋಟು ಅವನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒಪ್ಪಿತ್ತು. ಅರವಿಂದಾ ಮಿಲ್ಲಿನ ಪಂಜಿಯುಟ್ಟು ಪಂಚಗಜ್ಜೆ ಹಾಕಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಜರಿಗೆ ರೇಶ್ಮಿ ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ರುಮಾಲು ಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೈ ಬೆರಳುಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಎರಡು ಉಂಗುರಗಳೂ ಹತ್ತಿಉರಿಯುವಂತೆ ಜಗಜಗಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಸೊಗಸಾದ ರಿಪ್‌ವಾಚೊಂದನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೂ ವಿಶೇಷ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ನೀಲಿ ಬಣ್ಣದ ರೇಶ್ಮಿ ಸೀರಿಯನ್ನವಳುಟ್ಟು ಪಾಚಿ ಕಲರ್ ಕುಪ್ಪಸವನ್ನು ತೊಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ಬೈತರೆ ತೆಗೆದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಾಚಿ ಹೆರಳು ಹಾಕಿದ್ದರು. ಸಂಪಿಗೆಯೊಂದಿಗೆ ಸುಗಂಧರಾಜ ಪುಷ್ಪವನ್ನೂ ಬೆರಸಿ ಮುಡಿಸಿದ್ದರು. ಜಡೆಯ ತುದಿಗೆ ಕಪ್ಪು ನೂಲಿನಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ಗುಚ್ಚವೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಹಳದಿ ಮಣಿಗಳನ್ನು ಹೊಲೆದು, ಅದು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಅಂದವಾಗಿತ್ತು. ಬೆವರು ಒರಸಿಕೊಳ್ಳಲೆಂದು ಅವಳ ಕೈಗೆ ಕರವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಮುಡಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವಳು ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಹಣೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದ ಕುಂಕುಮ ಗೆವರಿಗೆ

ಒದ್ದೆಯಾದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಕತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ಚಿನ್ನದ ಸರ ದೀಪದ ಪ್ರಭೆಗೆ ಒಂದೊಂದುತಡವೆ ಮಿನುಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬಿಳಿ ಮಣಿಹಾರ ಅವಳ ಕೊರಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಶೋಭೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿತ್ತು. ಕೈತುಂಬ ಅವಳು ಬಳಿ ತೊಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಇಷ್ಟು ದಿನದ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೂ ಈ ದಿನದ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇನೆಂದರೆ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಪತಿರಾಯನು ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಮಾಂಗಲ್ಯವೊಂದು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ. ಎಲ್ಲ ಆಭರಣಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅದು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದಲ್ಲವೇ? ಚಿಕ್ಕದಾದ ಆ ಮಾಂಗಲ್ಯ, ಸೆರಗು ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡಿದ್ದುದರಿಂದ, ನಮಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಅರಿಶಿನ ಕಲಸಿದ ನೂಲು ಮಾತ್ರ ನಮಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಗ ಅವಳ ಬೈತಲೆ, ನಾವು ಸತ್ಯಮಂಗಲಕ್ಕೆ ಘಟಿರೋಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುವಾಗ, ಬಿಟ್ಟದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ರಸ್ತೆಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದೆರಡು ತಡವೆ ತಲೆಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಲು ಅವಳು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ, ಕೊನೆಗೂ ಅವಳಿಂದ ಅಮ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಬಿಳಿ, ಕೆಂಪು ಅಡ್ಡಗೆರೆ ಬಂದ ದೊಡ್ಡ ಜಮಖಾನವನ್ನು ಹಸೆಯ ಮಣೆಯಮೇಲೆ ಹಾಕಿ, ಮೇಲೆ ಬಿಳಿ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹಾಕಿ, ದಂಪತಿಗಳನ್ನು ಕುಳಿರಿಸಿದ್ದರು. ಎರಡೂ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ದದ ದೀಪದ ಕಂಭಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿದ್ದರು. ಎಂಟು ಘಂಟೆಗೆ ವಧೂವರರಿಗೆ ಓದಿಸುವ ಸಂಭ್ರಮ. ಊರಗಣ್ಯಾಕ್ತಿಗಳೂ, ಆಪ್ತರೂ ಮನೆತುಂಬ ನೆರೆದಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಚಾವೆ ಹಾಸಲಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲವು ಕಡೆ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಜಮಖಾನವನ್ನೂ ಹಾಸಿದ್ದರು. ಹೆಂಗಸರ ಗುಂಪಿನಿಂದ ಹಾಡಿನ ಪೋಟಾಪೋಟಿ ಈಗ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಒಬ್ಬಳು ಹಾಡಿ ಮುಗಿಸಿದರೆ ತೀರಿತು, ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ತಾವು ಹಾಡುವುದೇ ಚಿಂದವೆಂದು ಅವರವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾವನೆ. ತಮಿಳು, ತೆಲುಗು,

ಹಿಂದಿ, ಮರಾಠಿ, ಗುಜರಾಠಿ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಯ ಹಾಡುಗಳೂ ಆ ಗುಂಪಿನಿಂದ ಹೊರಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಕನ್ನಡ ಮಾತ್ರ ಕಡಮೆ. ಮೈಸೂರಿನ ಹುಡುಗಿಯರು ಬರೇ ಸಿನಿಮಾ ಹಾಡುಗಳನ್ನೇ ಉಢಾಯಿಸತಿದ್ದರು. “ ಕಾದಲ್ ದಾಹತ್ತಿಲ್ ನಾನ್ ವೆಂದು ತವಿಕ್ಕುರೇನೇ ” ಎಂದು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಭಾಷೆ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರಂದ, ಅದೇನೋ ಒಂದು ಕೀರ್ತನೆಯಿರಬಹುದೆಂದು ಮುಕ್ಕಾಲುಜನದ ನಂಬಿಕೆ. ಮೈಸೂರಿನ ರಂಗೂಬಾಯಿ ಹಾರ್ಯೋನಿಯಂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೊಂಯ್, ಕೊಂಯ್, ಎನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಸುತರಾಂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಬರೀ ತೆಲುಗು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನೇ ತಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. “ ನಿಜಭಕ್ತಮುಲನು ತೆಲಸಿನ ವಾರಿಕಿ ” ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ, “ ನಿಜಭಕ್ತಮುಲನು ದೆಲಿಸಿನ ವಾರಿಗಿ ” ಎಂದು ತ್ಯಾಗ ಗುರುವಿನ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಕೊಲೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಬಾಯಿ ಬಾಯಿ ನೋಡುತ್ತ, ಕೈಕೈ ನೋಡುತ್ತ, ಮತ್ತಿತರರೆಲ್ಲ ತೆಪ್ಪಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. “ ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನದಲ್ಲಿ ನೋಡಿ, ನಮ್ಮ ರಂಗು ಆಕಾಶವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಎಮ್. ಎಸ್. ಸುಬ್ಬುಲಕ್ಷ್ಮಿ ಕಂಠಾನೂ, ನಮ್ಮ ರಂಗೂ ಕಂಠಾನೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಮೈಸೂರು ಜನವೆಲ್ಲ ಹೊಗಳಿದೆ ” ಎಂದು ಅವಳ ತಾಯಿ ಜಂಭಕೊಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಪಾಳ್ಯದ ಅಗ್ರಹಾರದ ಹುಡುಗಿಯರೆಲ್ಲ ಮೊದಲು ಮೊದಲು ಸ್ವಲ್ಪಬಾಯಿ ಬಿಚ್ಚಿದ್ದರು. ಈಗ ಪಿಟಕ್, ಫಟಕ್ ಎನ್ನಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತಾವ ಭಾಷೆಯೂ ತಿಳಿಯದು. “ ಸುರನಾರೀಮಣಿ ಬಾ ಬಾರೆ ” ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ನಗುವರಲ್ಲವೆ? ಹಳ್ಳಿಗಮಾರ್ ಎನ್ನುತ್ತಾರಲ್ಲವೆ? ಅದಕ್ಕೇ ಅವರು ಮೌನಸಾಧಿಸಿದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಹಾಡುತ್ತಿರುವರಾರೆಂದು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಮ್ಮ ಕಡೆಯವರಾರೂ ಹಾಡುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ

ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನ. ಮೈಸೂರು ಹುಡುಗಿಯರ ಹಾಡಿನ ಹೊಡೆತ ಹಾಗಾಡಿ ಹೀಗಾಡಿ, ಒಂದು ಸ್ತಿಮಿತಕ್ಕೆ ನಿಂತಿತು. ಇನ್ನು ಉಡುಗೊರೆ ಹೊಡೆತ. ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಈಗ ಎದ್ದು ನಿಂತರು. ಅವರು ನೋಡಲು ಸುಂದರನಾಗಿದ್ದರು. ಪಂಚಿಕಚ್ಚಿಹಾಕಿ ಮೇಲೆ ವಸ್ತ್ರ ಹೊದಿದ್ದರು. ಕುಂಬಳಕಾಯಿನ ಹಾಗೆ ಗುಂಡು ಗುಂಡಾಗಿದ್ದರು. ಕಿವಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಡುಕು ಮಿನುಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬಲೆ ಹಾಗಿದ್ದ ರೇಕ್ಷಿತವಸ್ತ್ರವ ಒಳಗಡೆ ಅವರ ಕೆಂಪಗಿನ ಶರೀರವೂ, ಬೆಳ್ಳಗಿನ ಜನಿವಾರವೂ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಮೂಗು ಉದ್ದವಾಗಿ ಕಣ್ಣುಗಳು ಮಾತ್ರ ಸ್ವಲ್ಪ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದ್ದವು. ಮಂಗಳದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬೆಳ್ಳಿತಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಸಿ, ದೊಡ್ಡದಾದ ಬೆಳ್ಳಿತಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿ, ಅವರ ಮುಂದೆ ಇಡಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಅವರು ಅಕ್ಷತೆಯ "ಗಿಣ್ಣು" ವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಸ್ವಲ್ಪ ಅಕ್ಷತೆ ಕಾಳನ್ನು ವಧೂವರರ ಮೇಲೆ ಚೆಲ್ಲಿದರು. ಅನಂತರ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. "ಶ್ರೀಮಾ...ರವರು ವಧೂವರರಿಗೆ ನೀಡಿದ ಗಟ್ಟಿಗಟ್ಟಿವರಹ" ಎಂದು ಉಡುಗೊರೆಗಳು ಕುವಿಯ ಲಾರಂಭಿಸುವವು. ಅವೊಂದು ರಾಶಿಯೇ ಆಯಿತು. ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಒಂದೊಂದಾಗಿ, ನೀಡಿದವರ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು, ವಧುವಿಗೂ ವರನಿಗೂ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಸಂಕೋಚದಿಂದಲೇ ಎರಡೂ ಕೈಗಳಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ರಾಘು ತನ್ನ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಉಡುಗೊರೆ ಜಾಸ್ತಿಯೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಆದರೆ ರಾಘುವಿಗೇನೂ ಕಡಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬೆಳ್ಳಿಪಾತ್ರೆಗಳು, ಹಣಕಾಸು, ಸೀರೆ, ಕಣ ಮುಂತಾದವುಗಳೆಲ್ಲ ಅವರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದ್ದವು. ಕುಟ್ಟಿಪ್ಪ ತುಳಸಿಪೂಜೆಗೆಂದು ವಧುವಿಗೆ ಒಂದು ಬೆಳ್ಳಿ ಪಂಚಾರತಿಯನ್ನು ಓದಿಸಿದ. ಗ್ರಾಮದ ರೈತರೆಲ್ಲರೂ ಅವರವರ ಅಂತಸ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಂಭಾವನೆ ನೀಡಿದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ತಮ್ಮ ಊರಿನವಳು

ಎಂಬ ಅಭಿಮಾನ ಜಾಸ್ತಿಯಿದ್ದರೂ, ಹುಲಿ ಬೇಟೆಯಿಂದ ರಾಘಾವಿಗೂ ಅವರುಗಳು ಬೇಕಾದವರಾಗಿ ಹೋದರು. ರಾತ್ರಿ ಹತ್ತು ಘಂಟೆಯವರೆಗೆ ಈ ಸಮಾರಂಭವೆಲ್ಲ ಮುಗಿಯಿತು. ಬಂದವ ರೆಲ್ಲ ತಾಂಬೂಲ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನಂತರ ಹೊರ ನಡೆದರು. ಅನಂತರ ಎಲ್ಲರೂ ಊಟಮುಗಿಸಿ ಆ ದಿನದ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳು ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ಹರ್ಷಿತರಾಗಿ, ನಿಶ್ಚಿಂತತೆಯಿಂದ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರೆ ಹೋದರು.

ಜಿಷ್ಣು

ಇಂದು ನಾಗಬಲಿ. ಮನೆಯೆಲ್ಲ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಬಣ್ಣ ಕಲಸಿದ ಅಕ್ಕಿಕಾಳುಗಳಿಂದ ಸಾಲು ಎಳೆದಿದ್ದರು. ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಬೀಗರ ಔತಣ. ಅಂದರೆ ಗುಂಡೂರಾಯರ ಮನೆಯವ ರದ್ದು. ಅವರೂ ಸೊಗಸಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ಭಾಗವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಕೊಂಡರು. ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಮುಖವಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಮರೆತೆ. ಅದೇ ದಂಪತಿಗಳ ಮೆರವಣಿಗೆ. ಪಟ್ಟಣ ಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಇದನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಾಡಿಗೆಗೆ ಕಾರ್ ಸಿಗುತ್ತದೆ; ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಮಾತು ಹಾಗಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಇಂಥ ಅನುಕೂಲತೆ ಗಳು ಕಡಿಮೆ. ಆದುದರಿಂದ ಗಾಡಿ, ಅಥವಾ ಕಾಲ್ನಡಿಗೆಯಲ್ಲೇ ಅವರುಗಳು ಮೆರವಣಿಗೆ ಮುಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಪಾಳ್ಯ ಚಿಕ್ಕ ಹಳ್ಳಿಯಾದುದರಿಂದ ಕಾಲ್ನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೀದಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮುಗಿಸಿದರು. “ನಾವು ಸ್ವಲ್ಪ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮೈಸೂರಿನಿಂದಲೇ ‘ ಸಾರೋಟಾ ’ ಕರಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು” ಎಂದು ಕುಟ್ಟಪ್ಪನಂದನು. “ಬಿಡಿ, ಏನಾಯಿತು ? ಕಾಡು ಸೀಮೆ, ಇಲ್ಲಿಗೆಲ್ಲಾ ತರುವುದೆಂದರೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಿದೆ” ಎಂದು ಶಾಮ

ರಾಯರು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಿತ್ತರು. ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಶಾಂತಿಪ್ರಸ್ಥ. ದಂಪತಿಗಳು ಒಂದುಗೂಡುವ ಪ್ರಥಮ ದಿನವಿದೇ ಆದುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವ ಹೆಚ್ಚು. ಈ ರಾತ್ರಿ ಕೋಣೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಪಾಲಕ್ಕಾಡು ದೊಡ್ಡ ಮಂಚವೊಂದನ್ನು ಒಳಗೆ ಹಾಕಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಮೆತ್ತನೆಯ ಹಾಸಿಗೆ; ಎತ್ತರದ ಎರಡು ದಿಂಬುಗಳನ್ನು ಒರಗಿಸಿ ಇರಿಸಿದ್ದರು. ಊದುಬತ್ತಿಯ ಸುವಾಸನೆ ಕೋಣೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಆವರಿಸಿತ್ತು. ವಿಧವಿಧ ಚಿತ್ರಪಟಗಳನ್ನು ಗೋಡೆಗೆ ತಗಲು ಹಾಕಿದ್ದರು. ದಂಪತಿಗಳು ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವ ಮುನ್ನ, ಅವರು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ವಿಧಾನವನ್ನು ಸಮೀಪದ ಕೆಲವು ಬಂಧುಗಳು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಸಮಯವೂ ಬಂದಿತು. ರಾಘು ಮುನ್ನವೇ ಒಳಕ್ಕೆ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟನು. ಅನಂತರ ತುಸು ಸಮಯ ಕಳೆದನಂತರ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ಈಗ ಹೊರಗೆ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಂತೆ 'ಹಾಲು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿ' ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಹೊರಗೆಡಹುವುದಕ್ಕೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಬಹಳ ನಾಚಿಕೆಯಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಪತಿಯ ಕೂಡ ಮೊದಲನೇ ತಡವೆ ಮಾತನಾಡುವುದೆಂದರೆ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಬಲು ಸಂಕೋಚ; ಆಮೇಲಾಮೇಲೆ ಧಾರಾಳ. ತಾನು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ನಡೆಯುವಂತೆ ಆಮೇಲೆ ಪತಿಯನ್ನು ಕುಣಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ವಿವಾಹವೆಲ್ಲ ಈಗ ಮುಗಿಯಿತು. ಬಂದಿದ್ದ ಅಭ್ಯಾಗತರುಗಳೆಲ್ಲ ಈಗ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಗುಂಡೂರಾಯರ ಮನೆಯವರೂ ಈಗ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧರಾದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದಲೇ ಇದ್ದಳು. ಗಾಡಿಗಳೆಲ್ಲ ಸಜ್ಜಾಗಿ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿ ಬಂದು ನಿಂತಿದ್ದವು. ಆಳುಗಳು ಗಾಡಿಗೆ ಹುಲ್ಲುಹಾಕಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಚಾಪೆಹಾಸಿ, ಚಕ್ರದ ಒಳಭಾಗಕ್ಕೆಲ್ಲ ಹೆರೆ ಎಣ್ಣೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಎತ್ತುಗಳನ್ನು

ನೋಗದ ಬಳಿ ತಂದು ಕಟ್ಟಲಾಯಿತು. ಘಂಟೆಗಳ ಶಬ್ದ ದೊಂದಿಗೆ ಮೆಲುಕು ಹಾಕುತ್ತ ಅವು ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಈಗ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು ಒಂದು ಗಾಡಿಯೊಳಗೆ ಆಳುಗಳು ಇರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಿಂದು ಗಡೆ ಬಿದ್ದುಹೋಗದಂತೆ ಹಗ್ಗ ಬಿಗಿದಿದ್ದರು. ರಾಹುಕಾಲ ವೆಲ್ಲವೂ ಈಗ ಕಳೆಯಿತು. ಇನ್ನೇನು, ಎಲ್ಲರೂ ಗಾಡಿ ಏರುವ ಸಮಯ. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಮಗಳನ್ನು ಆಲಂಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳಹತ್ತಿದರು. ಅವರಿಗೇಗ ದುಃಖ ತಡೆಯಲಾಗ ಲಿಲ್ಲ. ಒಂಭತ್ತು ತಿಂಗಳು ಹೊತ್ತು ಹೆತ್ತು, ಲಾಲಿಸಿ ಪಾಲಿಸಿ, ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಬೆಳೆಸಿ, ಯಾವುದೋ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದ ಊರಿಗೆ, ನೂತನ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಮಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಬೇಕು. ತಾಯಿಯಾದವಳಿಗೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಸಂದರ್ಭ ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. “ಅತ್ತೆ ಮಾನಂದಿರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ನೋಯಿಸ ಬೇಡಮ್ಮ. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಬಿರುಕು ಏಳದಂತೆ ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ನೋಡಿಕೊ ” ಎಂದಿಷ್ಟೆ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಅವರು ಸೀರೆಯ ಸೆರಗಿನಿಂದ ಒರಸಿಕೊಂಡರು. ಶಾಮರಾಯರು ಅಳಿಯನ ಬಳಿ ಕುಳಿತು “ ಚಿಕ್ಕದುಡುಗಿ ; ತಿಳಿಯದೇನಾದರೂ ತಪ್ಪುಮಾಡಬಹುದು. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ ” ಎಂದು ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಿದರು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರೂ ಕಾರದಮ್ಮನವರೂ, ಒಳಗೆ ಕುಳಿತು ಏನೇನೋ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಊರಜನಗಳ ಹೆಂಗಸರ ಗುಂಪು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆರೆದಿತ್ತು. ಇನ್ನು ತುಸು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿ ರಾಣಿ ಹಾರಿ ಹೋಗಲಿದೆಯಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಚಿಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಲಕಿತ್ತು. ಹೆಂಗಸರ ಮಾತುಕತೆಗಳು ಎಲ್ಲಿಂದೆಲ್ಲಿಗೂ ಎಷ್ಟು

ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೂ ಮುಗಿಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಹನುಮಂತನ ಬಾಲದ ಹಾಗೆ ಅದು ಬೆಳೆದುಕೊಂಡೇಯಿರುತ್ತದೆ. ಶಾಮ ರಾಯರೇ ಈಗ ಪ್ರಯಾಣ ಹೊರಡಲು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ತ್ವರಿತಗೊಳಿಸಿದರು. “ ಕಾಡುದಾರಿ. ಬೇಗ ನಗರ ಸೇರಬೇಕು. ಏಳಿ, ಏಳಿ ” ಎಂದು ಅವರು ಎಬ್ಬಿಸಿದರು. ಈಗ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಗಾಡಿಯ ಬಳಿ ಬರಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ತಂಗಿಯ ಕೂಡ ರಾಮು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದು ಬರುವುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನವಾಗಿತ್ತು. ರಾಘು ಗಾಡಿ ಹತ್ತಿದನು. ಮಗಳಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳುತ್ತ ಪತಿಪತ್ನಿಯರು ಅವಳನ್ನು ಗಾಡಿಗೆ ಹತ್ತಿಸಿದರು. ಭಾವ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಗಾಡಿಯನ್ನು ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ ರಾಮುವೇ ಕುಳಿತನು. ದೊಡ್ಡ ಗುಂಪೊಂದು ಅವರನ್ನು ಸಾಗಗೊಳಿಸಲು ಊರಿಂದ ಮುಕ್ಕಾಲು ಮೈಲುವರೆಗೂ ಹೋಗಿದ್ದಿತು. ಆಟವಾಡಿದ ಮನೆ, ನೆಚ್ಚಿನ ತಾಯ್ತಂದೆಯರು, ಅಗ್ರಹಾರದ ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತೆಯರು, ಊರಸ್ತ್ರೀಯರು, ಆ ಕೆರೆ, ವೃಂದಾವನ, ಊರ ಮುಂದಿನ ಮಾವಿನಮರ, ಎಲ್ಲ ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿವು. ಅವಳಿಗೆ ಕ್ಷಣಕಾಲ ಮನಸ್ಸು ಧಿಕ್ಕ ಎಂದರೂ, ಕೈಹಿಡಿದ ಪತಿ ಪಕ್ಕದಲ್ಲೆ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ, ಒಡನೆಯೇ ಆನಂದವೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ಮೆಲ್ಲಗೆ ಅವಳು ಓರೆಗಣ್ಣಿನಿಂದ ಪತಿಯ ಮುಖವನ್ನು ಈಕ್ಷಿಸಿದಳು. ರಾಘು ತನ್ನ ಮುದ್ದು ಮಡದಿಯೊಂದಿಗೆ ನಗುತ್ತ ಏನೇನೋ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವಕ್ಕೆಲ್ಲ ಉತ್ತರಕೊಡಲು ಅನೇಕವೇಳೆ ಅವಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಸಮಯಗಳಲ್ಲವಳು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಕ್ಕೆ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯೊಂದನ್ನು ಬೀರಿ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

೫೪

ಪಂಜರದಲ್ಲಿದ್ದ ಗಿಳಿ ಈಗ ಇಲ್ಲ. ಬರೇ ಗೂಡು ಮಾತ್ರ ನೇತುಹಾಕಿದೆ. ಜಾನಕಮ್ಮನವರಿಗೆ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಎತ್ತ ಕಾಲಿಟ್ಟರೂ, ಏನೋ ಒಂದು ವಿಧದ ಬೇಜಾರು-ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎಂದು ಅವರ ಬಾಯಿ ದಿನಕ್ಕೆ ನೂರು ತಡವೆಯಾದರೂ ಅನ್ನುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಈಗ ಮನೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಹೆಣ್ಣು ಜೀವ ಎಂಥ ಕಠಿಣ! ಅವಳು ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕು ಎಂದು ದೇವರಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅವಳ ಗೆಲತಿಯರು ಧುಮುಧುಮುಯೆಂದು ಮನೆ ತುಂಬ ಓಡಾಡುತ್ತ ರಗಳೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಈ ಮುದುಕಮ್ಮನ ಕೂಡ ಅವರಿಗೇನು ಕೆಲಸ. ಬಂದರೂ ಒಂದೆರಡು ವಾರ್ತೆಯಾಡಿ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಹೊತ್ತು ಕಳೆಯುವುದೇ ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗಾಗ್ಗೆ ಅವರಲ್ಲಿಗೆ ಪಾತು ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ನೆಚ್ಚಿನ ಸ್ನೇಹಿತಿ ಅವಳೇ! ಅವಳೊಂದಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಘಂಟೆ ಘಂಟೆ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಪತಿಯ ಮನೆಗೆ ತೆರಳಿ ಎರಡು ದಿನಗಳು ಸಂದುವು. ಹೋಗಿದ್ದ ಗಾಡಿಗಳೆಲ್ಲ ಈಗ ಊರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದವು. ರಾಮು ಮಾತ್ರ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಗುಂಡೂರಾಯರ ಬಲವಂತದ ಮೇಲೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕೋರಿಕೆಯ ಮೇರೆಗೆ, ಇನ್ನೂ ಎಂಟು ದಿನಗಳು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಬರುವುದಾಗಿ ಗಾಡಿಯವರ ಕೂಡ ಅವನು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೂ ಬೇಗನೆ ಊರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುವ ಹಂಬಲ. ತನ್ನ ಮನೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ರಾಮು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದವನಾಗಿದ್ದನು. ವಯಸ್ಸಾದ ತಂದೆ. ಅದಲ್ಲದೆ ಈಗ ಜಮಾಬಂದಿಯ ಕಾಲ. ತಾಲ್ಲೂಕು ಹೆಡ್ ಕ್ವಾರ್ಟರಾದ ಗೋಪಿಚೆಟ್ಟಿಪಾಳ್ಯದ ತಿಟ್ಟು

ಹತ್ತಬೇಕು. ತಂಗಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿ, ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ವಾಗ್ದಾನಕೊಟ್ಟು, ಅವನೀಗ ಊರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಮಗನಿಗೆ ವಕೀಲರಂತೆ ಏನೇನಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಕಿದರು. ಕೆಲವಕ್ಕೆಲ್ಲ ಉತ್ತರಕೊಡಲು ರಾಮುವಿನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗವನು ಹುಂಗೆಟ್ಟುತ್ತ ಮಾನ ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

೫೫

ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೀಗ ಅಪರಿಮಿತಾನಂದ ; ಅವಳು ಹಿಗ್ಗಿ ಹೋದಳು. ಸುಖಕ್ಕೇನೂ ಅವಳಿಗೆ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ. ಭಾರಿ ಮನೆ. ನೆಲಕ್ಕೆ ಹಾಸಿದ್ದ ಕರಿಯ ಕಡಸಾ ಕಲ್ಲುಗಳು ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಮನೆಯ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ದಿನಗಳು ಹಿಡಿಯಿತು. ಅವಳು ಮಹಡಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಬೀದಿಯ ಸೊಬಗನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸಾಳ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಂಥದೊಂದು ಬೀದಿ ತಾನೆ ಎಲ್ಲಿದ್ದಿತು? ಲಕ್ಷ್ಮಿ ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಬೀಸುವುದು, ಕುಟ್ಟುವುದು, ಸ್ನೇಹಿತಿಯರ ಕೂಡ ಕೆರೆಗೆ ಹೋಗಿ ನೀರು ಹೊತ್ತುತರುವುದು, ಮುಂತಾದುವನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಇಂಥದಕ್ಕೇನೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಪೈಪ್ ತಿರುಗಿಸಿದರೆ ಸಾಕು ಸೊರೈಂದು ನೀರು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಧುಮುಕುತ್ತದೆ. ಚಿಲುಮಿ ಒರಸಿ ಎಣ್ಣೆಹಾಕಿ ದೀಪ ಹಚ್ಚಬೇಕಾಗಲ್ಲ. ಸ್ವಿಚ್ ತಟ್ಟಿದರೆ ಸಾಕು ; ಭಗ್ಗೆಂದು ಹತ್ತಿ ಉರಿಯುತ್ತದೆ ದೀಪ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಮಹಡಿಯ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕೆಳಗಡೆ ಅತ್ತೆಮಾವಂದಿರು ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮಲಗುವ ಕೋಣೆಯ ಸೊಬಗೇ ಸೊಬಗು. ಥಳಥಳನೆ ಮಿನುಗುವ ಕೆಂಪುವರ್ಣದ ಮಂಚ, ಮೇಲೆ ಸೊಳ್ಳೆ ಸರದೆ.

ವಿಶಾಲವಾದ ಎರಡು ಕಿಟಕಿಗಳಿಂದ, ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಗಾಳಿ ಬೆಳಕುಗಳು. ಕಿಟಕಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲೊಂದು ಮೇಜ, ಅದರ ಬಳಿ ಕುರ್ಚಿ. ಮೇಜಿನಮೇಲೆ ಟಿಕ್ ಟಿಕ್ ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತಲಿರುವ ಅಲಾರಂ ಗಡಿಯಾರ. ಒರಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಈಸಿ ಚೇರ್ ಒಂದು. ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿಧವಿಧದ ಚಿಕ್ಕ ಸೈಜಿನ ಚಿತ್ರಪಟಗಳು; ರಾಘುವಿನ ದೊಡ್ಡದಾದ ಫೋಟೋವೊಂದು. ಬಾಗಿಲ ಹಿಂದೆ, ಬಟ್ಟೆಬರೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಡಲೆಂದು ಚಿಕ್ಕದೊಂದು ಬೀರು. ಇನ್ನು ಕೆಳಗೋ! ಮಧ್ಯೆ ದೊಡ್ಡದಾದ ಹಾಲ್. ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಕೊಠಡಿಗಳು. ಉತ್ತರದ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕೊಠಡಿಗಳು. ಉತ್ತರದ ಸಾಲಿನ ಒಂದು ಕೊಠಡಿ ಗುಂಡೂ ರಾಯರ ಆಫೀಸ್ ರೂಮು. ಮತ್ತೊಂದು ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತಾರು ಭತ್ತದ ಮೂಟೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದ್ದರು. ಪೂರ್ವ ಸಾಲಿನ ಚಿಕ್ಕ ಕೋಣೆಯೇ ಸ್ನಾನದ ರೂಮು. ಮೂಲೆ ಕೊಠಡಿ ಅಡಿಗೆ ಮನೆ. ಅದು ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದು ದರಿಂದ ಎರಡು ಭಾಗ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಒಂದು ಭಾಗ ದೇವರ ಮನೆ. ಅದು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಸುಂದರ ವಾಗಿದ್ದಿತು. ವಿಗ್ರಹಗಳ ಕೂಡ ನಾಲ್ಕಾರು ದೇವರ ಸಣ್ಣ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ತಗಲು ಹಾಕಿದ್ದರು. ಮತ್ತೊಂದು ಉಗ್ರಾಣದ ಕೊಠಡಿ. ಎರಡು ಗೋಡೆ ಬೀರುಗಳು ಅದರಲ್ಲಿದ್ದುವು. ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಗೋಡೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದಂತೆ ಮೊಡ್ಡದೊಂದು ಪೆಟ್ಟಿಗೆ, ಪೂರ್ವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೇಜ, ಅದರ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸ್ವೂಲು, ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಈಸಿ ಚೇರ್ ಹಾಕಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಮೇಜದ ಮೇಲೆ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೆ ಮಣ್ಣಿನ ಪಾನೆಯಲ್ಲಿ ಹೂತಿದ್ದ ಕಾಗದದ ಹೂವೊಂದು. ಗೋಡೆಗೆ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಗಡಿಯಾರ ತಗಲು ಹಾಕಿದ್ದರು. ಘಂಟೆಗೆ, ಅರ್ಧಘಂಟೆಗೆ ಅದು ಥಾಣ್, ಥಾಣ್ ಶಬ್ದ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಚಿತ್ರಪಟಗಳು ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅದರಲ್ಲೂ ಎಷ್ಟೊಂದು ವಿಧ. ಗುಂಡೂ

ರಾಯರು ಮತ್ತು ಶಾರದಮ್ಮನವರ ದೊಡ್ಡ ತೈಲಚಿತ್ರಗಳು ಎದುರುಗಡೆ ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನೂ, ರಾಮುವೂ ಕೈ ಕ್ಯಾಮರಾದಿಂದ ರಾಘುವಿನ ವಿವಾಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಫೋಟೋಗಳಿಗೂ ಆಗಲೇ ಫ್ರೇಂ ಹಾಕಿಸಿ ತಗಲು ಹಾಕಿದ್ದರು. ಉತ್ತರ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಡೆ ಚಿಕ್ಕದಾದೊಂದು ಜಗಲಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ತುಳಸಿಗಿಡ ನೆಟ್ಟ ವೃಂದಾವನ, ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರಾಂಡಾ. ಬಂದ ಅತಿಥಿಗಳು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲೂ ಸಹ ಎರಡು ಹುಲ್ಲೆಯ ಕೊಂಬಿನೊಂದಿಗೆ ನಾಲ್ಕಾರು ಚಿತ್ರಪಟಗಳು, ಒಂದೆರಡು ಕುರ್ಚಿ, ಮೇಜವನ್ನು ಹಾಕಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಒಗೆಯ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ; ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಸ ತೆಗೆಯ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಒಂದೂವರಾಣೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ತೀರಿತು. ಎಷ್ಟು ಸೊಗಸಾಗಿ, ಫಲಫಲನೆ ಮಿಂಚುವ ಹಾಗೆ, ಆ ಲಾಂಡ್ರಿಯವನು “ಇಸ್ತ್ರಿ” ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಕೆಲಸಕ್ಕೆಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವಳು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಮನೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಶುಸ್ಥವಾಗಿ ಗುಡಿಸಿ, ಚಿಲ್ಲರೆ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕಂಪೌಂಡು ಬಳಸಿ ಚಿಕ್ಕದಾದ ಒಂದು ಹಿತ್ತಿಲೂ ಇತ್ತು.

ಅತ್ತಿಮಾವಂದಿರು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಕಂಡರೆ ಬಹಳ ಸ್ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಿದ್ದರು. ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೆ ಸೊಸೆಯೆಂದರೆ ಬಹಳ ಪ್ರೇಮ. ಅವರಿಗಿನ್ನಾವ ಸುಖವಿದ್ದಿತು? ಮಗನೊಂದಿಗೆ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಮಾತನಾಡಿದ ದಿನವು ಅವರಿಗೇ ಜ್ಞಾಪಕವಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಈಗ ರಾಘುವಿನ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಕೋಪವಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಸದಾ ಕಾಲವೂ ನಗುನಗುತ್ತ “ಮಾವ ಮಾವ” ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಅವರು ಆನಂದಭರಿತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಸೊಸೆಗೆ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ಚಿಂತೆಯಿರಕೂಡದೆಂದು ಅವರ ಹಂಬಲ.

ಮೈಸೂರಿನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೈ ಅವರು ಮಾಡಿ ಕೊಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕನ್ನಂಬಾಡಿ ಕಟ್ಟಿ, ಮೃಗಾಲಯ, ಚಾಮುಂಡಿಬೆಟ್ಟ, ಚರ್ಚ್, ಇನ್ನೂ ಮುಖ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ, ಒಂದೊಂದು ದಿನ ಅವಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಿವರಾಂಪೇಟೆಯ ತಮ್ಮ ಇನ್ನೊಂದು ಮನೆಯನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ತೋರಿಸಿ, ಅದರಿಂದ ನೂರೈವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಬಾಡಿಗೆ ಬರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು. ರಜೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಿನಿಮಾ ನೋಡಲು ಹೋಗುವುದೂ ಉಂಟು. ಸಿನಿಮಾ ನೋಡದಿದ್ದ ಅತ್ತಿಯನ್ನು ತಗಾದೆ ಮಾಡಿ, ಅವಳು ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದೂ ಉಂಟು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೈ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಊರಿಂದ ಪತ್ರಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಎಷ್ಟೇ ಅನುಕೂಲತೆಯಿಂದಿದ್ದರೂ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ನೆನಪು ಬಂದಾಗ, ಕ್ಷಣಕಾಲ ಅವಳಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಕಟ್ಟಿದಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಈಗ ಸಂಸಾರ ವೆಂಬ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ, ಸುಖವೆಂಬ ನೌಕೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷದ ಬೆಳದಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

೫೬

ರತಿದೇವಿಯಂಥ ಪತ್ನಿ ತನಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ರಾಘು ಸರೋಜಳ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. “ ಏನಿಲ್ಲ, ಕೊನೆಗೂ ನನ್ನನ್ನು ಮರೆಯದೆ ಇದ್ದೀರಲ್ಲಾ, ಅಷ್ಟೆ ಸಾಕು. ಲಗ್ನವೆಲ್ಲ ಬಹಳ ಜಬರ್ದಸ್ತಾಗಿ ನಡೆಯಿತಂತ ಕಾಣುತ್ತೆ ” ಎಂದವಳು ನಗುತ್ತ ಅವನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ರಾಘು ಈಗ ಸರೋಜಳ ಮನೆಯನ್ನು ನಿರಂತರ ವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲಸದ ಬಿಡುವು ದೊರೆತಾಗ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅನೇಕ ರಾತ್ರಿ ಅವನು ತನ್ನ ಮನ

ಸ್ವಾಕ್ಷಿಯನ್ನೂ ಮೀರಿ, ಸರೋಜಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಂಗುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಉಂಟು. ಆಗ ಅವನ ಎದೆ ಡಬಡಬ ಎಂದು ಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿತ್ತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಪೂರಾ ಮೋಸ ಮಾಡುವ ಸಾಹಸ ಅವನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ನಿಷ್ಕಳಂಕವಾದ ಮುಖ, ನಿರ್ಮಲವಾದ ಹೃದಯ, ಅವನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದಿತ್ತು. ಹೀಗೆಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸರೋಜಳನ್ನು ಒಡನೆಯೇ ತೊರೆಯುವ ಧೈರ್ಯವನ್ನೂ, ಅವನು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ದಿನಗಳ ಸಂಬಂಧ ಅದು. ರಾತ್ರಿ ರಾಘು ಮನೆಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಗುಂಡೂರಾಯರ ಮುಖ ಸಿಡಿದು ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೋರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಒಳಗೊಳಗೇ ಗುಡುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ಮಗನನ್ನು “ ಹಾಳುಮು-ಶನಿಮು-” ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು, ಬೈಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಸೊಸೆ ಮನೆಗೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಅನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೇನು ತಿಳಿಯದೆ? ಹಾಗೂ ರಾಘು ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಸೊಸೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ, ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉಭಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು, ಜೋಕೆ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನೇಕ ರಾತ್ರಿ ಪತಿ ಮಲಗಲು ಬಾರದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಏನೋ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳು ಜಾಸ್ತಿಯಿರಬಹುದೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಪತಿಯಿಲ್ಲದ ರಾತ್ರಿ ಅವಳಿಗೆ ನೀರಸವಾಗಿಯೇ ಕಳೆದುಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬಹಳಹೊತ್ತಿನವರೆಗೂ ಆ ಕೋಮಲೆಗೆ ನಿದ್ರೆ ಬಾರದೆ, ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಳಾಡುತ್ತ, ಅನಂತರ ಪತಿಯ ದಿಂಬನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು, ನಿದ್ರೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅನೇಕ ರಾತ್ರಿ ಬಹು ವೇಳೆ ಕಳೆದು ರಾಘು ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಉಂಟು. ಪತಿಯ ಬರುವಿಕೆಗಾಗಿ ಇದಿರುನೋಡುತ್ತ, ಈದಿನ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ದೃಢ ಮಾಡಿ, ನಿರಾಸೆಯಿಂದ ಮಲಗಿ, ತುಸು ನಿದ್ರೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ರಾಘು ಬಂದು ಕದತಟ್ಟುವುದೂ ಉಂಟು. ಆಗವಳಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ಅನಂದ ಹೇಳತೀರದು. ಸಡಗರದಿಂದಿದ್ದು

ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲು ತೆಗೆಯುವಳು. ಉತ್ಸಾಹದ ಅಲೆ ಅವಳ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ದಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ಯಾಪ! ಎಷ್ಟೊಂದು ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯವಿದ್ದಿತೋ! ಇಂಥ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಬರುತ್ತಾರೆಂದು ಪತಿಗಾಗಿ ಮರುಕಪಡುವಳು. ಆದರೆ ಕ್ಷಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವಳು- ಇವರು ಇಷ್ಟು ಶ್ರೀಮಂತಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದರೂ, ಏತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಇಷ್ಟು ಕಷ್ಟಪಡಬೇಕು? ಎಂದೆಂದುಕೊಳ್ಳುವಳು. ನಗುನಗುತ್ತಲೇ ಅವಳು ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ಪತಿಯನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಮಾತನಾಡಿ ಸಿದಾಗ, ರಾಘು ಏನೋ ಒಂದು ಬಗೆಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತ ಹಾಸಿಗೆ ಯಲ್ಲಿ ಒರಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಾಗಿಲು ಹಚ್ಚಿ ಅಗಳಿ ಹಾಕಿದ ಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪತಿಯ ಕೂಡ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿದಾಗ, ಎಂಥದೋ ಒಂದು ವಿಧದ ವಾಸನೆ ಅವನ ಶರೀರದಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅದೇನೆಂದು ಅದರ ರಹಸ್ಯವನ್ನು, ಬಹಳದಿನಗಳವರೆಗೆ ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳಲು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಉನ್ಮತ್ತನಂತೆ ಅವನು ಅವಳನ್ನು ಆಲಂಗಿಸಿ ಚುಂಬಿಸಿದಾಗ, ಆ ವಾಸನೆಯನ್ನು ಅವಳು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು.

೫೨

ಈಗ ಬೇಸಿಗೆ ರಜ. ವರ್ಷಪೂರಾ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದು, ಈಗತಾನೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಹೊರ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಫಲಿತಾಂಶ ತಿಳಿಯಲು ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳು ಬೇಕು. ಅನೇಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ನಗರಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಶಿವಮೊಗ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ತಮ್ಮನ ಮಗ. ಗುರುಪಾದಸ್ವಾಮಿಗೂ ಈಗ ರಜೆ ದೊರಕಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈಗವನನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರ ಪುತ್ರನನ್ನಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಒಂದೆ

ರಡು ತಡವೆ ತಿವಮೊಗ್ಗಿಗೂ ಹೋಗಿ ಬಂದನು. ಕಾರ್ಯ ಕಲಾಸಗಳೆಲ್ಲ ತ್ವರಿತವಾಗಿ ನಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದುವು. ಪಾಳ್ಯ ಕ್ಷೀಗ ಅವನು ಅವಶ್ಯ ಬರಬೇಕೆಂದು ಎರಡು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆ ದನು. ಶಾಮರಾಯರ ಮನೆಯವರು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೊರಡಲನು ವಾದರು. ಅವರಿಗೆ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗಂತೂ ಈಗ ಬಹಳ ಆನಂದ. ಊರಿಂದ ತನ್ನ ತಾಯ್ತಂದೆಯರು ಬರುತ್ತಾರೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ, ಯಾವ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ತಾನೆ ಸಂತಸವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ! ಬೀಗರನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಲು ಸ್ವತಃ ಗುಂಡೂರಾಯರೇ ಸ್ವೇಷನಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಊರಿನಲ್ಲಿದ್ದುದಕ್ಕಿಂತ ಈಗ ಅಂಗಾಂಗ ಗಳೆಲ್ಲ ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಲಿತು, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಸೌಂದರ್ಯ ದೇವತೆ ಯಂತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಹಿಗ್ಗಿಹೋದರು. ರಾಮು ವರಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಆಯಾಸ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳು ತಿದ್ದನು. ಮಿಕ್ಕೈಲ್ಲರೂ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯು ತಿದ್ದರು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಈಗಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. “ ಬಂದಿರುವುದು ಈಗ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ, ಏಳಿ, ಏಳಿ, ಹೊತ್ತಾಯಿತು ” ಎಂದು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಅವನು ಎಬ್ಬಿಸಿದನು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಕಚ್ಚೆ ಹಾಕಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮುವಿಗೆ ನಗು ಬಂದಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಈಗ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಮನೆಗೆ ನಡೆದರು. ಅಲ್ಲೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯದೇ ಓಡಾಟ ಜಾಸ್ತಿ. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು “ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗಳ ಹಾಗೆ ನಾನು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ ” ಎಂದು. ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಈಗ ಗುರುಪಾದಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಸ್ವೀಕಾರ ಪುತ್ರನನ್ನಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದನು. ಊಟ ಉಪಚಾರ ಗಳೆಲ್ಲ ಮುಗಿದುವು. ಶಾಮರಾಯರ ಮನೆಯವರು ಈಗ ಎಂಟು ದಿನ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ತಂಗಿದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ತಾಯಿಯನ್ನು ಒಂದೊಂದು ದಿನ ಒಂದೊಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ

ತೋರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಳು. ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆಲ್ಲರೂ ಒಂದು ದಿನ ಸಿನಿಮಾ ನೋಡಲು ಹೋಗಿದ್ದರು. ರಾಘು ತನ್ನ ಅತ್ತೆ-ಮಾವಂದಿರುಗಳು ಊರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುವವರೆಗೆ, ಬೇಗನೇ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದನು. ಶಾಮರಾಯರು ಈಗ ಪಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಇನ್ನೂ ನಾಲ್ಕು ದಿನ ಅವರು ಇದ್ದು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಆಸೆ. ಯಾವ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ತಾನೆ ತನ್ನ ತಾಯಿ ತಂದೆಯರೂ, ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಅಣ್ಣನೂ, ತನ್ನನ್ನು ಅಗಲುವರೆಂದ ಮೇಲೆ, ಯಾವುದೋ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ವ್ಯಸನ ಆವರಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ-ಆದರೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ದಿನ ಇಲ್ಲಿರುವುದು? ಮೇಲಾಗಿ ಮನೆಯನ್ನು ಆಳುಕಾಳಿನ ವಶ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಶಾಮರಾಯರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗಿದೆಯೋ? ಒಡನೆ ಹೊರಡಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲ ಅವರಿಗೂ ಇರುತ್ತದಲ್ಲವೇ? ಆದುದರಿಂದ ಅವರುಗಳು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮಾವನ ಕೂಡ, ಪತಿಯ ಕೂಡ, ಸ್ಟೇಷನ್ ವರೆಗೂ ಬಂದಿದ್ದು ಅಗಲಲಾರದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ತನ್ನ ತಾಯ್ತಂದೆಯರನ್ನೂ, ಅಣ್ಣನನ್ನೂ, ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟು ಮನೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದಳು.

ಬಿಲ

ಕೋದಂಡ ಹೊಂಚು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದು ದೇನೂ ಅಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ರಾಘು ಕಂಪೆನಿಗೆ ಮೋಸಮಾಡುವುದು ದಿಟವೆಂದು ಅವನಿಗೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಲೆಕ್ಕ ಪತ್ರಗಳಿಗೂ, ಹಣಕಾಸಿಗೂ, ಸಂಬಂಧವೇ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತಂದೆಯ ಕೂಡ ಈಗವನು ರಾಘುವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿದನು. ಮೊದಲು ಶೆಟ್ಟರು ಸ್ವಲ್ಪ ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದರು; ಆಮೇಲೆ ಸರಿ ಎಂದರು. ಈ ಸಂಧಾನಗಳೆಲ್ಲ ಹೇಗೋ ರಾಘುವಿಗೂ

ತಿಳಿಯಿತು. ಅವರಾಗ ಹೋಗಿಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತ, ತಾನಾ
 ಗಿಯೇ ಹೊರ ಬರುವುದು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದೆಣಿಸಿ, ತಾನು
 ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ರಾಜಿನಾಮೆಯಿತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ, ತನ್ನ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ
 ಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಬಂದನು. ಮಗ ಶೆಟ್ಟರನ್ನು
 ಬಿಟ್ಟು ಬಂದುದು ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಸಮಾಧಾನವೇ ;
 ಸಂಪಾದನೆಗಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವರಂಥ ಉದಾರಿಗಳ ಸಂಗ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟ
 ದ್ದೆಂದು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಈಗ ರಾಘು ತಾನೇ ಹೊಸ
 ಊದುಬತ್ತಿ ಕಂಪೆನಿಯೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು.
 ಆರೇಳು ವರ್ಷಗಳ ಅನುಭವ ಅವನಿಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಕೆಲಸದ
 ಮರ್ಮವನ್ನೆಲ್ಲ ಅವನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಮೊದಲು ಈ
 ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಅವನು ತಾಯಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ತಂದೆಯ
 ಕಿವಿಗೂ ಸುದ್ದಿ ಮುಟ್ಟಿತು. ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಥಮನಸ್ಸಾದರೂ,
 ಕೊನೆಗೆ ಒಪ್ಪಿದರು. ಮನೆ ಬಾಡಿಗೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗಿರ
 ಲಿಲ್ಲ. ಶಿವರಾಂಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಇವರದೇ ಸ್ವಂತ ಮನೆ ಇದ್ದಿತು.
 ರಾಘು ತುಂಬ ಹರ್ಷಿತನಾದನು. ತಾನು ಹೊಸದಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸ
 ಲಿರುವ ಕಂಪೆನಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಿತ್ರರುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಎಡೆ
 ಕೊಟ್ಟನು. ಸರೋಜಳ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವಳಿಗೂ ಈ
 ಸಂತೋಷ ಸಮಾಚಾರ ತಿಳಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಅವಳನ್ನು ತನ್ನ
 ಕಂಪೆನಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ
 ಅದರಿಂದ ಎಷ್ಟೊಂದು ಅನಾನುಕೂಲತೆಗಳಾಗುತ್ತವೆಂದು ಅವನು
 ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ತಂದೆಯ ಪೂರ್ಣ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಆಹುತಿಯಾಗಲು
 ಅವನು ಇಷ್ಟಪಡಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನು ಸರೋಜಳಿಗೆ
 ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಿದನು. ಅವಳನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನಿಸಿ
 ಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿ ಅವನು ಅವಳಿಗೆ ವಾಗ್ದಾನ ಕೊಟ್ಟನು ಮೂಲ
 ಧನ ಮೂರು ಸಹಸ್ರ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಹಾಕುವುದೆಂದು
 ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಗುಂಡೂರಾಯರ ಬಳಿ ಎರಡು

ಸಹಸ್ರ ರೂಪಾಯಿಗಳೇ ಇದ್ದಿತು. ಉಳಿಕೆಗಾಗಿ ಭತ್ತ ಮಾರಿ, ಅದು ಮಾರಿ ಇದು ಮಾರಿ, ಹೇಗೆಗೋ ಸರಿಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಬಾಡಿಗೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಮನೆಯನ್ನು ಖಾಲಿಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಅವರು ನೋಟೀಸು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಈಗ ಮನೆ ಖಾಲಿಯಾಯಿತು. “ಸುಗಂಧ ಪರಿಮಳ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಕಂಪೆನಿ. ತಯಾರಿಕೆ:—ಜಿ. ರಾಘವೇಂದ್ರ” ಎಂದವನು ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಬೋರ್ಡನ್ನು ಹಾಕಿಸಿದನು. ಗುಂಡೂ ರಾಯರೂ ಈಗ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ತಮಗೆ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ಕಂಪೆನಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಸುತ್ತಾಡಿ ಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಘು ಪಾಳ್ಯಕ್ಕೆ, ಮಾನನಮನೆಗೆ, ತಾನು ಹೊಸದಾಗಿ ಊದುಬತ್ತಿ ಕಂಪೆನಿಯೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಪತ್ರ ಬರೆದನು. “ಸುಗಮವಾಗಿ ನಡೆಯಲೆಂದು ನಾವು ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತೇವೆ” ಎಂದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಬಂದಿತು. ಹೀಗೆ ರಾಘುವಿನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಈಗ ಎರಡನೇ ಘಟ್ಟ ಪ್ರಾರಂಭ ವಾಯಿತು.

೨೯

ರಾಯಲ್ ಹಾಲಿಗೆ ಈಗ ರಾಘು ಪದೇಪದೇ ಹೋಗು ತಿದ್ದನು. ಮೊದಲಿನಂತೆ ಈಗೇನೂ ಅವನಿಗೆ ಹಣಕಾಸಿಗೆ ಅಡ ಚಣೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಕಂಪೆನಿಯೊಂದರ ಮಾಲೀಕನಾಗಿದ್ದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಸರಿಮಿತವಾದ ಲಾಭವು ಅವನಿಗೆ ದೊರಕುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಮಿತ್ರರುಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನಿಗೆ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ ಪಾನಕಗಳನ್ನೆ ಕುಡಿಯಲಾರಂಭಿಸಿದನು— ಇಂಥ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ, ಹಣಕಾಸು ಇದ್ದು ಧಾರಾಳ ಮಾಡುವವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ, ಸ್ನೇಹಿತರು ಕೂಡುವುದು ಬಹಳ ಜಾಸ್ತಿ.

ರಾಘುವಿಗೆ ಬಳಗವೂ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಸುರಾಪಾನ ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ಅಧಿಕ ಕಾಮೋದ್ರೇಕ ಉಂಟಾಗುವುದು ಸಹಜ. ಅವನ ಅನೇಕ ಮಿತ್ರರು ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಕೊಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ದಾಸಿಯರ ಮನೆಗೆ ಅವನನ್ನು ಎಳೆದೊಯ್ಯುವುದೂ ಉಂಟು. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಅವನು ಸರೋಜಳ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವುದೂ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಸುರಾಪಾನ ಮಾಡಿದವನು ಮತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ಕಾಮ ಕೇಳಿಕೆಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಮಡದಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದಾಸಿಯರನ್ನೇ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ತೃಪ್ತಿ ಪಡಿಸುವಷ್ಟು ಮಡದಿಯಿಂದ ಆಗಲಾರದು. ಇದು ಲೋಕ ಸ್ಥಿತಿ. ತಾನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೂ ಮತ್ತು ನಿಂತಮೇಲೆ, ಒಂದು ಸ್ತಿಮಿತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ, ರಾಘು ಎಚ್ಚತ್ತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚಿತ್ರ ಅವನ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ಕಟ್ಟಿನಿಂತಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈವರೆಗೆ ಅವನು ಎಷ್ಟೋ ಹೆಂಗಸರ ಸಂಪರ್ಕ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲಾರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂತೆ ಕಳೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿ, ನಿರ್ಮಲ ಚಿತ್ತರಾಗಿ ಇದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಪವಿತ್ರವಾದ ಹೃದಯ, ಅವನ ಎದೆ ಡಬಗುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಿತು. ತನ್ನ ಗುಟ್ಟನ್ನು ಯಾವ ವಿಧದಿಂದಲೂ ಪತ್ನಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಕೂಡವೆಂದೂ ಹಾಗೇನಾದರೂ ಅವಳು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಲ್ಲಿ, ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ನೀರಾಗಿ ಹರಿಯುವುದೆಂದೂ, ಅವನು ಬಹಳ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದಲೇ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಯಾವುದೇ ದುಶ್ಚಟಗಳು ಮಾನವನಿಗೆ ತಗಲಿದಲ್ಲಿ, ಅವನನ್ನು ಅವು ಬೇಗನೆ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇರೂರಿ ದೊಡ್ಡ ಮರವಾದರಂತೂ ತೀರಿತು. ಕಷ್ಟವೆಂಬ ಕೊಡಲಿ ತಾಗಿ ಅದರ ಬುಡಮಟ್ಟ ಕತ್ತರಿಸಿದರೇನೇ ಅದು ಸರಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ರಾಘು ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿ; ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣ. ಆದರೆ ವ್ಯಭಿಚಾರ, ಮಥುಪಾನ ಮುಂತಾದ ಹೆಂಬಲಗಳೆಲ್ಲ ಅವನ ಸುತ್ತಲೂ ಹಬ್ಬಿ, ಅವನನ್ನು ಕಾಣದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದುವು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮನೆಗೆ

ಸಹಸ್ರ ರೂಪಾಯಿಗಳೇ ಇದ್ದಿತು. ಉಳಿಕೆಗಾಗಿ ಭತ್ತ ಮಾರಿ, ಅದು ಮಾರಿ ಇದು ಮಾರಿ, ಹೇಗೆಗೋ ಸರಿಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಬಾಡಿಗೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಮನೆಯನ್ನು ಖಾಲಿಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಅವರು ನೋಟೀಸು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಈಗ ಮನೆ ಖಾಲಿಯಾಯಿತು. “ಸುಗಂಧ ಪರಿಮಳ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಕಂಪೆನಿ. ತಯಾರಿಕೆ:—ಜಿ. ರಾಘವೇಂದ್ರ” ಎಂದವನು ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಬೋರ್ಡನ್ನು ಹಾಕಿಸಿದನು. ಗುಂಡೂ ರಾಯರೂ ಈಗ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ತಮಗೆ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ಕಂಪೆನಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಸುತ್ತಾಡಿ ಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಘು ಪಾಳ್ಯಕ್ಕೆ, ಮಾವನಮನೆಗೆ, ತಾನು ಹೊಸದಾಗಿ ಊದುಬತ್ತಿ ಕಂಪೆನಿಯೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಪತ್ರ ಬರೆದನು. “ಸುಗಮವಾಗಿ ನಡೆಯಲೆಂದು ನಾವು ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತೇವೆ” ಎಂದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಬಂದಿತು. ಹೀಗೆ ರಾಘುವಿನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಈಗ ಎರಡನೇ ಘಟ್ಟ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.

೨೨೯

ರಾಯಲ್ ಹಾಲಿಗೆ ಈಗ ರಾಘು ಪದೇಪದೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಮೊದಲಿನಂತೆ ಈಗೇನೂ ಅವನಿಗೆ ಹಣಕಾಸಿಗೆ ಅಡಚಣೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಕಂಪೆನಿಯೊಂದರ ಮಾಲೀಕನಾಗಿದ್ದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಲಾಭವು ಅವನಿಗೆ ದೊರಕುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಮಿತ್ರರುಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನಿಗೆ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ ಪಾನಕಗಳನ್ನೆ ಕುಡಿಯಲಾರಂಭಿಸಿದನು—ಇಂಥ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ, ಹಣಕಾಸು ಇದ್ದು ಧಾರಾಳ ಮಾಡುವವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ, ಸ್ನೇಹಿತರು ಕೂಡುವುದು ಬಹಳ ಜಾಸ್ತಿ.

ರಾಘುವಿಗೆ ಬಳಗವೂ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಸುರಾಪಾನ ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ಅಧಿಕ ಕಾಮೋದ್ರೇಕ ಉಂಟಾಗುವುದು ಸಹಜ. ಅವನ ಅನೇಕ ಮಿತ್ರರು ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಕೊಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ದಾಸಿಯರ ಮನೆಗೆ ಅವನನ್ನು ಎಳೆದೊಯ್ಯುವುದೂ ಉಂಟು. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಅವನು ಸರೋಜಳ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವುದೂ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಸುರಾಪಾನ ಮಾಡಿದವನು ಮತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ಕಾಮ ಕೇಳಿಕೆಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಮಡದಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದಾಸಿಯರನ್ನೇ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ತೃಪ್ತಿ ಪಡಿಸುವಷ್ಟು ಮಡದಿಯಿಂದ ಆಗಲಾರದು. ಇದು ಲೋಕ ಸ್ಥಿತಿ. ತಾನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೂ ಮತ್ತು ನಿಂತಮೇಲೆ, ಒಂದು ಸ್ತಿಮಿತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ, ರಾಘು ಎಚ್ಚತ್ತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚಿತ್ರ ಅವನ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ಕಟ್ಟಿನಿಂತಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈವರೆಗೆ ಅವನು ಎಷ್ಟೋ ಹೆಂಗಸರ ಸಂಪರ್ಕ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲಾರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂತೆ ಕಳೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿ, ನಿರ್ಮಲ ಚಿತ್ತರಾಗಿ ಇದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಪವಿತ್ರವಾದ ಹೃದಯ, ಅವನ ಎದೆ ಡಬಗುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಿತು. ತನ್ನ ಗುಟ್ಟನ್ನು ಯಾವ ವಿಧದಿಂದಲೂ ಪತ್ನಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಕೂಡವೆಂದೂ ಹಾಗೇನಾದರೂ ಅವಳು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಲ್ಲಿ, ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ನೀರಾಗಿ ಹರಿಯುವುದೆಂದೂ, ಅವನು ಬಹಳ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದಲೇ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಯಾವುದೇ ದುಶ್ಚಟಗಳು ಮಾನವನಿಗೆ ತಗಲಿದಲ್ಲಿ, ಅವನನ್ನು ಅವು ಬೇಗನೆ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇರೂರಿ ದೊಡ್ಡ ಮರವಾದರಂತೂ ತೀರಿತು. ಕಷ್ಟವೆಂಬ ಕೊಡಲಿ ತಾಗಿ ಆದರ ಬುಡಮಟ್ಟ ಕತ್ತರಿಸಿದರೇನೇ ಅದು ಸರಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ರಾಘು ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿ; ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣ. ಆದರೆ ವ್ಯಭಿಚಾರ, ಮಥುಪಾನ ಮುಂತಾದ ಹೆಂಬಲಗಳೆಲ್ಲ ಅವನ ಸುತ್ತಲೂ ಹಬ್ಬಿ, ಅವನನ್ನು ಕಾಣದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದುವು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮನೆಗೆ

ಕಾಲಿಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಅವನು ಸರೋಜಳ ಮನೆಗೆ ಹೋಗ ದಿದ್ದರೂ, ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಈಗ ಮೊದಲಿ ಗಿಂತ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಜಾಸ್ತಿಯಾಯಿತು. ಅದೇನೆಂದರೆ ಅವನು ಶೆಟ್ಟರ ಕಂಪೆನಿ ಬಿಟ್ಟಮೇಲೆ, ಸರೋಜಳ ಮೈಮೇಲೆ, ಮೊದಲಿ ಗಿಂತ ಈಗ ಆಭರಣಗಳು ಜಾಸ್ತಿಯಾದುವು. ಬಹು ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ಸೀರೆಗಳನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ಉಡಲಾರಂಭಿಸಿದಳು.

೬೦

ಹಲವು ತಿಂಗಳುಗಳು ಕಾಲವೆನ್ನುವ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಓಡೋಡು ತಿದ್ದುವು. ಸುಗಂಧ ಕಂಪೆನಿಗೆ ಗುರುವಾರ ರಜೆ ಬಿಡಲಾಗಿತ್ತು- ಒಂದು ಗುರುವಾರ. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪತಿಯ ಕೂಡ ಸಿನಿಮಾ ನೋಡಲು ಅಪೇಕ್ಷೆಪಟ್ಟಳು. ರಾಘು ತನ್ನ ಮಡದಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಮೊದಲನೇ ಆಟಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅತ್ತೆಯನ್ನೂ ಕೂಡ ಬರಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಬಂಧ ಮಾಡಿದಳು. ಆದರೆ ಶಾರದಮ್ಮ ನವರು ಕೊನೆಗೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಬಿಟ್ಟರು. ಗುಂಡೂ ರಾಯರು “ ನೀವೀದಿನ ಹೋಗಿದ್ದು ಬನ್ನಿರಮ್ಮಾ. ಮತ್ತೊಂದು ದಿನ ನಾವು ನೋಡುತ್ತೇವೆ ” ಎಂದು ಸೊಸೆಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿ ದರು. ತುಂಬು ಯೌವನದಲ್ಲಿರುವ ದಂಪತಿಗಳ ಕೂಡ, ಮುದುಕರುಗಳಾದ ತಾವು ಹೊರಟರೆ, ಅವರ ಸರಸ ಸಂಭಾಷಣೆ ಗಳಿಗೂ, ಮತ್ತಿತರ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೂ, ಅಡ್ಡಿಯಾಗುತ್ತದೆಂದು ಅನುಭವಸ್ಥರಾದ ಅವರಿಗೇನು ತಿಳಿಯದೆ? ಮಡದಿಯನ್ನು ಪಕ್ಕ ದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಘು ಆಟ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಸಮಯ ದಲ್ಲಿ ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳು ನಾಲ್ಕಾರು ಕಡೆಗಳಿಗೂ ಹಾಯು ತಿದ್ದುವು. ಅವನು ದೃಢ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಚಂಚಲ ಸ್ವಭಾವದವ ನಾಗಿದ್ದನು. ಆ ದಿನದ ಕಥೆ ಹೀಗಿತ್ತು: ಕಥಾನಾಯಕನು ಒಬ್ಬ

ಕುಡುಕ, ಮನಸೋಯಿಚ್ಚೆ ಕುಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಬೂದು ಬಣ್ಣದ ಆ ನೀರನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆ ಬಗ್ಗಿಸಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಅವನು ತೂರಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಮಡದಿ ಸಾಧ್ವಿ. ಪತಿಯ ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಅವನಿಗೇನೋ ವ್ಯಾಧಿ ಎಂದವಳು ಹಲುಬುತ್ತಾಳೆ, ಬೆಚ್ಚುತ್ತಾಳೆ. ಕ್ರಮೇಣ ರಹಸ್ಯ ಬಯಲಾಗುತ್ತವೆ. ಕಥಾಸೂತ್ರ ಹೀಗೆ ಸಾಗುತ್ತಲಿದೆ. ಈ ದೃಶ್ಯ ನೋಡಿದಾಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೇ ಏನೋ ಒಂದು ವಿಧದ ಭೀತಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಹಾಗಾದರೆ ತನ್ನ ಪತಿ.... ? ತಾನು ಚಿಕ್ಕವಳಾಗಿ ಊರಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನಡೆದೊಂದು ಸಂಭವ ಈಗವಳ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಶಾಮರಾಯರ ಮನೆಯ ಹೊಲೆಯರ ಆಳೊಬ್ಬನು, ಅಳತೆಗೆ ಮೀರಿ ಕುಡಿದು, ಏನೇನೋ ಕೂಗಿಕೊಂಡು ಘಾಸಿಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳೆಲ್ಲ ಕೆಂಪಾಗಿದ್ದವು. ಹುಚ್ಚನಂತೆ ಅವನು ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಯಾವ ಶ್ಯಾನು ಭೋಗೋ, ನಸ್ತೇಳವಾ' ಎಂದು ಕೂಗಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೇ ಅವನನ್ನು ಕಂಡರೆ ಪ್ರೀತಿ. ಮನೆಗೆ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಆಳು ಅವನೇ ಆಗಿದ್ದನು. ಅವನು ಈಗೇಕೆ ಹೀಗೆ ಆಡುತ್ತಾನೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪಕ್ಕದವರಲ್ಲೊಬ್ಬನನ್ನು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ "ಅವ ಹೆಂಡ ಕುಡಿದನ್ನೆ ತಾಯಿ" ಎಂದವನು ಉತ್ತರವಿತ್ತನು. ಹೆಂಡ ಎಂದರೇನೆಂಬುದು ಪಾಪ ಅವಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು? "ಹಾಗೆಂದರೇನೊ ಎಂದು ತಿರುಗಿ ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ" ಅದು ಈಚಲ ಮರದ ರಸವೆಂದೂ, ಮಾದಕ ವಸ್ತುವೆಂದೂ, ಅದನ್ನು ಕುಡಿದಾಗ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಪ್ಪುವುದೆಂದೂ ಅಭ್ಯಾಸವಾದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಬಿಡಲು ಸಾಧ್ಯವೇಯಿಲ್ಲೆಂದೂ, ತಿಳಿಯ ಬಂದಿತು. ಮೇಲೂ ಅವನು ಹೇಳಿದನು :— "ತಾಯಿ, ಬೇಕಾದ್ರೆ ನಾಳೆ ಅವನ್ನೆ ಕೇಳೋಡಿ. ಅದ್ಯಾಕೊ ನೆನ್ನೆ ಹಾಗ್ಗಾಡ್ಡೆ ಅಂತ. ಅವನೇ ಹೇಳ್ತವ್ವೆ" ಎಂದನು. ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅವನನ್ನು ಕಂಡು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಹೆದರಿದಳು.

ಆದರೂ ಧೈರ್ಯಮಾಡಿ “ನಿನ್ನೆ ಏಕೆ ರಂಗ ಹಾಗೆ ಕೂಗಾಡು ತಿದ್ದೆ” ಎಂದು ಕೇಳಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಳು. ಅವನಾಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೈ ಮುಖ ತೋರಿಸಿ ಮಾತನಾಡಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ತಲೆ ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡೇ “ನಿನ್ನೆ ನಾನು ದೊಡ್ಡಯ್ಯನು ಬಯ್ಯುತ್ತಾ ತಾಯಿ” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. “ಹೌದು ಕಣೋ” ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಗು ನಗುತ್ತಲೇ ಉತ್ತರವಿತ್ತಳು. ಅವನು ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಂಡೇ ಮೌನವಾಗಿ ಕುಳಿತನು. ತನ್ನ ಒಡತಿಯ ಬಳಿ ಮಾತನಾಡಲು ಸಹ ಈಗ ನಾಚಿಕೆ. ಹಾಗೂ ಬಿಡದೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ “ಅದೇಕೊ ನಿನ್ನೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದೆ” ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ, ಅವನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದನು. “ನಾ ಬಲ್ಲಾ ತಾಯಿ. ಎಷ್ಟೊ ಜನ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡವರು ಕುಡಿತವ್ರೆ, ನಿಮ್ಮವ್ರ ಕುಡಿತವ್ರೆ” ಎಂದಾಗ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ “ಛೂ” ಎಂದಳು. “ಹಾಗಲ್ಲ ಕಣ್ ತಾಯಿ, ಅವರೆಲ್ಲ ಹೆಂಡ ಕುಡ್ಯಲ್ಲ. ಬ್ರಾಂದಿ, ವ್ಹಿಸ್ಕಿ ಅಂತದೆ. ಅದ್ದೆಲ್ಲ ಸೀಮೇಲೆ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿ ಕಳಿಸ್ತವ್ರೆ, ನಾ ಕಾಫಿ ತೋಟ್ಟಲಿದ್ದಾಗ ನೋಡಿವ್ವಿ, ಅಂಥಾದ್ದೆ ಅವ್ರ ಕುಡ್ಯದು. ಬಡ್ಡಿಮಗ್ಗುಮಗಂದು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿ ಬುಡುದೇ ಯಿಲ್ಲ ಕಣ್ ತಾಯಿ. ದರಿದ್ರದ ಬಡ್ಡಿಮಂದು. ಮನೇನೇ ನಾಸ್ ಮಾಡ್ಬಡ್ಡದೆ” ಎಂದುತ್ತರವಿತ್ತಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಪತಿ ಕುಡುಕನೇ?— ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೈ ಕಣ್ಣು ಕಟ್ಟಿದಂತಾಯಿತು. ತಲೆಯೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಅಶ್ರುವು ಪಳಪಳನೆ ಹೊರಗೆ ಬರಲಾರಂಭಿಸಿತು. ತನ್ನ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಆಸನದ ಒರಗುವ ಬೆಂಚಿನ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ, ಮುಖ ಮರೆಮಾಚಿಕೊಂಡು ಅತ್ತಳು. ದುಃಖಾಗ್ನಿ ಅವಳ ಶರೀರದಾದ್ಯಂತ ಆವರಿಸಿ, ಅವಳನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಸುಡಲಾರಂಭಿಸಿತು. ‘ದೇವರೇ’ ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಂದುಕೊಂಡಳು. ರಾಘು ಕಕ್ಕಾಬಿಕ್ಕಿಯಾದನು. ಅವಳ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಮುಖಕ್ಕೆ ಮುಖಮಾಡಿ

ಕೊಂಡು, “ಏಕೆ, ಏಕೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. ‘ ಬಹಳ ತಲೆನೋವು ’ ಎಂದಿಷ್ಟೇ ಅವಳು ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟಳು. ‘ ಹಾಗಾದರೆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗೋಣವೇ ’ ಎಂದು ರಾಘು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ತಲೆಯಲ್ಲಾ ಡಿಸಿದಳು. ಇನ್ನೂ ಅರ್ಧ ಆಟ ಮುಗಿದೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ದಂಪತಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಹೊರಬಂದು ಮನೆ ಸೇರಿದರು. ರಾಘು ನಡೆದ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಾಯಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಒಡನೆ ಹಾಸಿಗೆ ಹಾಸಲಾಯಿತು. ಡಾಕ್ಟರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಗುಂಡೂರಾಯರು ಹೊರಟರು. “ ಏನೂ ಬೇಡಿ ಬನ್ನಿ. ಬರೇ ತಲೆನೋವು ಅಷ್ಟೆ. ನನಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬರುತ್ತೆ.” ಎಂದು ಅವಳು ಮಾವನನ್ನು ತಡೆದಳು. ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಸೊಸೆಯ ತಲೆಗೆ ಅಮೃತಾಂಜನ ತಿಕ್ಕಿದರು. ಗುಂಡೂರಾಯರು ಸಕ್ಕದಲ್ಲೇ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಸೊಸೆಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಚುಳುಕು ಎಂದರೂ ಅವರಿಗೆ ಭಯ; ಅವಳ ಮೇಲೆ ಅಷ್ಟು ಪ್ರೇಮ ಅವರಿಗೆ. ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಎದ್ದು ಮನೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಲು ಹೊರಟಳು. ಶಾರದಮ್ಮನವರು “ ಸ್ವಲ್ಪ ತಡೆ: ಇಲ್ಲೆ ಇರು. ಮೆಣಸಿನಸಾರು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಒಂದು ತುತ್ತು ತಿಂದು ಹೋಗುವಿ ಯಂತೆ ” ಎಂದು ಅಡಿಗೆ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಹೊಕ್ಕರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಈಗ ಊಟ ಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳಿಗೆ ಈಗ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅತ್ತಿಯ ಮಾತನ್ನು ಮೀರಬಾರದೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ಒರಗಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಳು. ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಅರ್ಧ ಘಂಟೆಯಲ್ಲಿ ಮೆಣಸಿನಸಾರು ತಯಾರು ಮಾಡಿದರು. ಬೇಕೂ ಬೇಡದ ಹಾಗೆ ಒಂದೆರಡು ತುತ್ತು ತಿಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಈಗ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಮಲಗಿದಳು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಕಳೆದು ರಾಘುವೂ ಬಂದು ಮಲಗಿದನು. “ ಹೇಗಿದೆ ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ” ಎಂದವನು ಅವಳ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಬೆರಳನ್ನಿರಿಸಿ ನೋಡಿದಾಗ, ಏನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅವಳು ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟಳು. ರಾಘುವಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತಿತು. ಅರ್ಧ

ರಾತ್ರಿಯಾದರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಬಹಳವಾದ ದುಃಖ ಅವಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಅವಳು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಅವಳ ಬಿಸಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಅವನಿಗೆ ತಾಗ, ಅವನನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿತು. ರಾಘು ಗಾಬರಿಯಿಂದಿದ್ದು ಕುಳಿತು ಪತ್ನಿಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಬೇಕೆಂದು ಕಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಅವಳು ಮಲಗಿದ್ದ ರೂ, ಅವಳ ಕೆನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ನೀರು ಹರಿವುದನ್ನು ಅವನು ಕಂಡನು. ತಲೆದಿಂಬು ಅವಳ ಕಣ್ಣೀರಿನಿಂದ ನೆನೆದು ಒದ್ದೆಯಾಗಿತ್ತು. 'ಲಕ್ಷ್ಮಿ' ಎಂದು ಅವಳ ಮೈಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು, ಮೆಲ್ಲಗೆ ಅವನು ಅಲುಗಾಡಿಸಿದಾಗ ಅವಳು ಎದ್ದು ಕುಳಿತು, ಅವನ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ದುಃಖದಿಂದ " ನನ್ನದೊಂದು ಕೋರಿಕೆಗೆ ಬೆಲೆ ಕೊಡುವಿರಾ " ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. " ಹಾಗಂದರೇನೇ " ಎಂದವನು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಅವಳ ತಲೆಯನ್ನು ಸವರುತ್ತ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ತಟಕ್ಕನೆ " ನನ್ನಾಣೆ, ನೀವು ಕುಡಿಯುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು " ಎಂದಳು. ರಾಘುವಿಗೆ ಈಗಿಲ್ಲ ಅರ್ಥವಾಯಿತು. ಈ ದಿನ ಆ ಸಿನಿಮಾಕ್ಕೆ ಹೋದುದೇ ತಪ್ಪಾಯಿತೆಂದು ಅವನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಆದರೂ ಅದನ್ನವನು ಹೊರಗೆ ತೋರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ, " ಹುಚ್ಚು ಹುಡುಗಿ ಏನೇನೋ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತೆ ಹತ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ, ಸುಮ್ಮನೆ ಮಲಗು " ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡನು. ಮೇಲೂ ಅವನನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸುವ ಧೈರ್ಯ ಮಾಡದೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ಮಲಗಿಕೊಂಡಳು.

೬೧

ಶಾಮರಾಯರಿಗೆ ಆಗಲೇ ವಯಸ್ಸಾಗುತ್ತ ಬಂದುದರಿಂದ ಮಗ ರಾಮುವಿಗೂ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿ, ಕಣ್ಣುಂಬ ನೋಡಿ ಆನಂದ

ಪಡಬೇಕೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಹಂಬಲ. ಈಗ ಮಗನಿಗೆ ಅವರೆಲ್ಲೂ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪಾಳ್ಯದಲ್ಲೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಪುತ್ರಿ ವಿಮಲಳನ್ನು ನಿಸ್ಕರ್ಷೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಅಳಿಯನಿಗೆ ಮೈಸೂರಿಗೂ ಪತ್ರ ಹೋಯಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿನೋಡಿ ಬಹಳ ಹರ್ಷಿತಳಾದಳು. ಅವಳಿಗೆ ವಿಮಲಳೆಂದರೆ ಅಪಾರ ಪ್ರೇಮ. ತನ್ನ ಕೂಡಲೇ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಆಟವಾಡಿ ಬೆಳೆದವಳವಳು. ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗಿಂತ ಎರಡು ತಿಂಗಳು ಅವಳಿಗೆ ಅಧಿಕ ಅಷ್ಟೆ. ಈಗವಳು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ವಿಮಲಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹಮಾಡುವುದು, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಹಳ ಹಿಡಿದಿದೆಯೆಂದು ತಂದೆಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಬರೆದಳು. ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಈಗ ವಿಮಲಳಿಗೂ ಒಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದಳು. ನಿನ್ನನ್ನು ಅತ್ತಿಗೆ ಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಬಹಳ ಪುಣ್ಯಮಾಡಿರಬೇಕು ಎಂದು ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದ್ದಳು. ಶಾಮರಾಯರು ಒಂದೆರಡು ತಡವೆ ಮೈಸೂರಿಗೂ ಹೋಗಿದ್ದು ಬಂದರು. ವಿವಾಹ ತೇದಿಯೂ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಿತು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗುಂಡೂರಾಯ ರೊಬ್ಬರೇ ಇರುವುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಕಂಪೆನಿ ಹೊಸದಾಗಿ ತೆರೆದಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅದರ ಪೂರ್ಣ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು, ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ವಹಿಸಲು ಅವರು ಇಷ್ಟಪಡಲಿಲ್ಲ. ರಾಘು ಪತ್ನಿ ಮತ್ತು ತಾಯಿಯೊಂದಿಗೆ ಪಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದನು. ವಿವಾಹವಾದನಂತರ ತನ್ನ ತವರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವುದು ಇದೇ ಪ್ರಥಮ ತಡವೆಯಾದ್ದರಿಂದ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಅಪರಿಮಿತಾನಂದ. ಮೇಲಾಗಿ ಹೊರಟಿರುವುದು ಅಣ್ಣನ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ. ಇನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆ? ಅವಳ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನೂ ಆನಂದವನ್ನೂ ಅವಳ ಮುಖವೇ ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿತ್ತು. ಗಾಡಿಯಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದೊಡನೆಯೇ ಸಂಭ್ರಮದ ಸ್ವಾಗತ ಇವರಿಗೆ ಕಾದಿತ್ತು. ಜಾನ್

ಕಮ್ಮನವರು ಮಗಳನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಹರ್ಷಿತರಾಗುವ ಬದಲು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟರು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವಳಿಗ ಮೊದಲಿನ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪತಿಯ ವ್ಯಸನದಿಂದ ಅವಳು ತುಸು ಕುಗ್ಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಳು. ಕಣ್ಣುಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಒಳಬಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೆನ್ನೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳು ಕಿಲಕಿಲನೆ ನಕ್ಕಾಗ ಆ ನಾದ ಮೊದಲು ಕಂಚಿನ ಶಬ್ದದಂತೆ, ಘಣೀರ್ ಎನ್ನುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗ ಆ ಉತ್ಸಾಹ, ಆನಂದ, ಅವಳಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಚಿಂತೆ ಅವಳ ಬಲವನ್ನೂ, ಆನಂದವನ್ನೂ, ಕುಗ್ಗಿಸಿತ್ತು. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಹೊರಗೆ ಏನೂ ತೋರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಸಡಗರದಿಂದಲೇ ಮನೆಯಲ್ಲೆ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ರಾಮು ವಿಮುಲಳನ್ನು ತನ್ನ ಸತಿಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಕೈಹಿಡಿದನು. ಬಂದ ಅತಿಥಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಶಾರದಮ್ಮನವರೂ ಈಗ ಮೈಸೂರಿಗೆ ತೆರಳಲು ತ್ವರೆಪಡಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ವಿನಾಹವಾದನಂತರ ಮಗಳು ಇದೇ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ತಾವಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದು ಕಳುಹಿಸುವುದಾಗಿ, ಶಾಮರಾಯರು ಶಾರದಮ್ಮನವರ ಕೂಡ ನುಡಿದರು. ಬರುವಾಗ ಪತಿಯನ್ನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ ಎಂದು ಶಾರದಮ್ಮನವರು ತುಸು ಯೋಚಿಸಿದರು. ಶಾಮರಾಯರು ಏಕೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತೀರಿ? ಎಂದು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ, ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಎಳೆದೇಳೆದು, ಏನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದರು. ಅವರ ಮನೋ ಇಂಗಿತವನ್ನರಿತ ಶಾಮರಾಯರು “ಗುಂಡೂರಾಯರನ್ನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತೀರೇನೋ? ಅವರ ಮಾತು ಬಿಡಿ. ನಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲೇನೂ ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವವರಲ್ಲ” ಎಂದರು. ಸರಿ; ಒಪ್ಪಿದುದಾಯಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಾಯಿಯೂ, ಮಗನೂ, ಈಗ ಮೈಸೂರಿಗೆ ತೆರಳಿದರು. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಮಾವನಿಗಾಗಿ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ತಿಂಡಿಪೊಟ್ಟಣವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಳು. ಅವಳು ಪತಿಯ ಕೂಡ “ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ನೀವೇ

ಬನ್ನಿ” ಎಂದಳು ; ಅವನು ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿದನು. ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಸೊಸೆಯ ಕೂಡ “ ತಂದೆ ಮನೆಯೆಂದು ತುಂಬ ದಿನ ಇದ್ದು ಬಿಡಬೇಡಮ್ಮ. ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಂದು ದಿನ ಅಗಲಿರಲೂ ನಮಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ ” ಎಂದಂದು ಹೊರಬಂದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಗುನಗುತ್ತಲೇ ಗಾಡಿಯ ಬಳಿ ಬಂದು ನಿಂತಳು. ರಾಘು ಓರೆಗಣ್ಣಿನಿಂದಲೇ ಪಶ್ಚಿಮವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಗಾಡಿಯೇರಿದನು. ಕೆಲಸದ ಒತ್ತಡವೆಲ್ಲ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ದಿನ ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಮಗಳನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ “ ಏಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಇಷ್ಟು ಕಂಗೆಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದೀಯೆ ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು. ಏನೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲಾ — ಎಂದವಳು ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟಳು. “ ನಾನು ನಂಬುತ್ತೇನೆಯೇ ; ಮೊದಲಿನ ಹಾಗೆ ಈಗ ನೀನಿದ್ದೀಯೇನು ? ಏಕೆ ? ಅಲ್ಲೇನಾದರೂ ನಿನ್ನ ಅತ್ತಿಮಾವಂದಿರು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನೋಯಿಸುವಂಥ ” ಎನ್ನುವಷ್ಟರೊಳಗಾಗಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮಾತು ತಡೆದು, “ ಸುಮ್ಮನೆಲ್ಲ ಸಂದೇಹ ಪಡಬೇಡಮ್ಮ, ಅವರೆಲ್ಲ ಚಿನ್ನದಂಥ ಗುಣವುಳ್ಳವರು. ಸೇರಿದ ಹಾಗೆ ಎರಡು ದಿನ ಎರಡನೇ ಆಟ ಸಿನಿಮಾ ನೋಡಲು ಹೋಗಿದ್ದೆ. ನಿಂದೆಗೆಟ್ಟುದರ ಕೂಡ ಪ್ರಯಾಣದ ಆಲಸ್ಯವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ ಅಷ್ಟೆ ” ಎಂದು ತೇಲಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಳು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಈಗ ಸುಮ್ಮನಾದರು. ತನ್ನ ಪತಿಯ ಕುಂದು ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ತಿಳಿಸಕೂಡದೆಂದು ಅವಳು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದಳು. ಅವರನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ಹಾದಿಗೆ ತಂದು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುವುದು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದೇ ಅವಳು ಭಾವಿಸಿದ್ದಳು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅವಳು ಹೆತ್ತ ತಾಯಿಯ ಕೂಡಲೂ ತನ್ನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಲಿಲ್ಲ. ಪತಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸಲಿಲ್ಲ. ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಬಾಯಿ ದೊಡ್ಡದು. ಅದು ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ತನ್ನ ಪತಿ ಕುಡುಕನೆಂದು ನಾಲ್ಕಾರು ಜನ ಆಡಿಕೊಂಡಾರು ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ರಾಘುವಿನ

ನಡತೆಯನ್ನು ತನ್ನ ತಾಯಿಗೂ ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪಾಳ್ಯದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಸುಖವಾಗಿಯೇ ಕಳೆದಳು. ಅವಳು ವಿಮಲಳನ್ನು ಅತ್ತಿಗೆಯೆಂದು ಕರೆಯದೆ, ವಿಮಲಳೆಂದೇ ಕರೆಯು ತಿದ್ದಳು. ಏಕೆಂದರೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಹಾಗೆಂದು ಅಂದು ಅವಳಿಗೆ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ರಾಘುವೇ ಬಂದನು. “ ದಸರಾಕ್ಕೆ ಈ ವರ್ಷ ಖಂಡಿತ ಬನ್ನಿ”ರೆಂದು ಅಣ್ಣನಿಗೂ, ಅತ್ತಿಗೆಗೂ, ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ತಡವೆ ಹೇಳಿ, ತಂದೆತಾಯಿಯರ ಸಮ್ಮತಿ ಪಡೆದು ಪತಿಯ ಕೂಡ ಈಗವಳು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದಳು.

೬೨

ದಿನಗಳುರುಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ತಾಯ್ತನದ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಕಾಣಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಈಗ ಶಾರದಮ್ಮನವರೂ, ಗುಂಡೂ ರಾಯರೂ, ಹಿಗ್ಗಿಹೋದರು. ಪಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ಪತ್ರವನ್ನೂ ಬರೆದರು. ರಾಮು ಒಂದುತಡವೆ ತಂಗಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಮೈಸೂರಿಗೂ ಬಂದಿದ್ದನು. “ ವಿಮಲಳನ್ನು ಏಕೆ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳಿಗೆ ಮೈಸೂರನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು ” ಎಂದವಳು ಅಣ್ಣನ ಕೂಡ ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದಳು. “ ದಸರಾ ಕೃಷ್ಣವೇ ನೀನು ಬರಹೇಳಿದ್ದು, ಖಂಡಿತ ನಾವು ಆಗ ಬರುತ್ತೇವೆ” ಎಂದವನು ನಗುತ್ತ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟನು. ರಾಮು ತಂಗಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಊರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು. ಸೊಸೆಯ ಪಾದವು ಸಹ ನೆಲಕ್ಕೆ ತಾಗಬಾರದೆಂದು ಅತ್ತೆ ಮಾವಂದಿರು ಜಾಗರೂಕತೆ ವಹಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮೇಲೆಯೇ ಅವರು ಗಳು ಸದಾ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟಿದ್ದರು. “ ಎಲ್ಲ ಸುಗಮವಾಗಿ ನಡೆಯಲಿ

ಸ್ವಾಮಿ. ನಿನ್ನ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಮಗುವಿನ ಸಹಿತ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಮಂತ್ರಾಲಯಕ್ಕೆ ಹರಸಿಕೊಂಡರು. ರಾಘುವಿಗೂ ಈಗ ತಾನು ತಂದೆ ಯಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಆನಂದ. ಮಲಗಿದ್ದಾಗ ಅವನು ಪತ್ನಿಯ ಕೆನ್ನೆಯನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಚಿವುಟಿ, “ ಏನು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನೀನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದು ಗಂಡೋ ಹೆಣ್ಣೋ ” ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ, ಅವಳು ಮೆಲ್ಲಗೆ ನಕ್ಕು ಏನೊಂದುತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಡದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಪಾಳ್ಯದಿಂದ ಈಗ ವಾರಾವಾರ ಪತ್ರಗಳು ಬರಲಾರಂಭಿಸಿದುವು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಒಕ್ಕಣಿಕೆ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಶಾರದಮ್ಮನವರು ನಗುತ್ತ ಸೊಸೆಯ ಕೂಡ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. “ ನೋಡು ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಜಾನಕಮ್ಮನವರಿಗೆ ಭಯ ಬಹಳ ಜಾಸ್ತಿ. ಪಾಪ; ಯಾವಾಗಲೂ ಅಷ್ಟೆ. ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಂಡರೆ ತಾಯಿಗಿರುವಷ್ಟು ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತಾರಿಗೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ” ವೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೆಂಗಸರು ಗರ್ಭಿಣಿಯಾದಾಗ ನೋಡಲು ಬಲು ಚಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಪೂರ್ಣ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಅವರು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ದೊಡ್ಡದಾದ ಮುಖ ಈಗ ಮತ್ತಷ್ಟೂ ದೊಡ್ಡದಾಯಿತು. ಅವಳ ಬಿಳುವಾದ ದೇಹ ಈಗ ಮತ್ತಷ್ಟೂ ಬಿಳುಪೇರಿತು. ಅವಳ ಸಣ್ಣದಾದ ಕುಚಗಳು ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಬಲಿತು, ತಾಯ್ತನದ ಪರಿಪಕ್ವತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಶಾಮರಾಯರು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಪ್ರಸವಕ್ಕೆ ಊರಿಗೇ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಗುಂಡೂರಾಯರು ಅದಕ್ಕೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಕಾಡುಸೀಮೆ. ಅವಳಿಲ್ಲೇ ಇರಲಿ--ಎಂದು ಬಿಟ್ಟರು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಮಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೇ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ಎಣಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆದು ಈಗ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಸವ ಸಮಯದಲ್ಲಾದರೂ ತಾವೊಂದು

ಹದಿನೈದು ದಿನ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ ಕೊಂಡರು. ಗುಂಡೂರಾಯರು ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಅವರು ವ್ಯಾಪಾರದ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು. ಯಾವಾಗಲೂ ಕಂಪೆನಿ ನಷ್ಟದಲ್ಲೆ ಓಡುತ್ತ ದೆಂದು ರಾಘು ಲೆಕ್ಕ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಗುಂಡೂರಾಯರು ನಂಬುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಹಣವನ್ನು ವೋಲು ಮಾಡುತ್ತಾನೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದಿತು. "ತುಮ್ ಹೇಗೆ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ? ಎಂದು ಅವರು ವಿವರಿಸಿ ಕೇಳಿದರೆ, ಅವನು ಇಲ್ಲದ ಸಲ್ಲದ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿ, "ಮಾರ್ಕೆಟ್" ಈಗ ಬಹಳ ಮಂದದಲ್ಲಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವರು ಪ್ರೋಲಿಸ್ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿದ್ದವರಲ್ಲವೆ? ಸಿ.ಐ.ಡಿ. ಕೆಲಸ ಅವರಿಗೇನು ತಿಳಿಯದೆ? ಲಾಭವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವನು ಸರೋಜಳಿಗೆ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಸುರಿಯುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಅವರು ಬಹಳ ವ್ಯಸನ ಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. "ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಮೋಸ ಮಾಡಿದರೂ ನೀನು ಮುಂದುವರೆಯಲಾರೆ" ಎಂದು ಅವನ ಕೂಡ ರೇಗಾಡು ತಿದ್ದರು. ಮನೆಯಲ್ಲೆ ಅಮೃತವಿರುವಾಗ ಹೊರಗೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ನೀರಿಗೆ ಅವನು ಕೈಹಾಕುತ್ತಾನಲ್ಲಾ ಎಂದವರು ಹಣೆಹಣೆ ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ರಾಘು ಬ್ರಾಂದಿ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅವರಿನ್ನೂ ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿರಲಿಲ್ಲ.

೬೩

ಕೆಳಗಡೆ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಗಡಿಯಾರ ಥಾಣ್ ಥಾಣ್ ಎಂದು ರಾತ್ರಿ ಹನ್ನೊಂದು ಘಂಟೆ ಹೊಡೆಯಿತು. ರಾಘು ಇನ್ನೂ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ನಿದ್ರೆಯೂ ಹತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮಗುವಿನ ಚಲನೆಯನ್ನು ಅವಳು

ಆಲಿಸುತ್ತ ಮಲಗಿದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಏಳು ತಿಂಗಳ ಗರ್ಭಿಣಿ. ತ್ರಿಕೋಣಾಕಾರವಾಗಿ ತನ್ನ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಸಿ, ದಿಂಬಿನ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಿ, ಅವಳು ಆಕಳಿಸಿದಳು. ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಿಣಿಯರು ಚಿಂತೆ ಹತ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೆಂದು ಬರೆದಿದ್ದುದನ್ನು ಅವಳು ಓದಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಅದು ಅವಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವೇಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟತ್ತನಾಲ್ಕು ತಾಸುಗಳೂ ಅವಳು ಪತಿಯನ್ನೇ ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವನನ್ನು ಹೇಗೆ ದಾರಿಗೆ ತರುವುದು ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈಗ ಅರ್ಧಘಂಟೆಯೂ ಹೊಡೆಯಿತು. ಅಂದರೆ ಹನ್ನೊಂದುವರೆ ಯಾಯಿತು. ಹೊರಗಡೆ ಬಾಗಿಲು ತೆಗೆಯುವ ಶಬ್ದ ಈಗ ಕೇಳಿಸಿತು. “ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ ರಾಘು. ಗರ್ಭಿಣಿ ಹೆಂಗಸು. ಒಬ್ಬಳೇ ಮೇಲೆ ಮಲಗುವುದೊಳ್ಳೆಯದೇ. ಹೊತ್ತು ಮುಂಚೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಂದರಾಗದೇ, ಚೆನ್ನಾಯಿತು ” ಎಂದೆನ್ನುವ ತನ್ನ ಅತ್ತೆಯ ಮಾತೂ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಈಗ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಎದ್ದು ದೀಪವನ್ನು ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡಿದಳು. ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅವಳು ರಾಘು ಬರುವವರೆಗೆ, ಸ್ವಿಚ್ ಆರಿಸಿ ಕತ್ತಲು ಮನೆಯಲ್ಲೆ ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈಗ ಸಣ್ಣದು ಮಾಡಿ ಲ್ಯಾಂಪ್ ಒಂದನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಘು ಕದ ತಟ್ಟಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬಾಗಿಲು ತೆಗೆದಳು. ಅವನು ಈ ದಿನ ಮಿತಿಮೀರಿ ಕುಡಿದು ಬಂದಿದ್ದನು. ಅವನ ತುಟಿಗಳೂ ಮುಖವೂ ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಅದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಗರ್ಭಿಣಿಯೆಂಬುದನ್ನೂ ಮರೆತು ಈದಿನ ಅವನು ಅವಳ ಕೂಡ ಒರಟೊರಟಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಈದಿನ ನರಕವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದಳು. ಯಾತನೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಅವಳು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಮೊದಲನೇ ಜಾವ ಕಳೆಯುವವರೆಗೂ ಅವನು ಒಂದು ಮೃಗವಾಗಿದ್ದು,

ಆಮೇಲೆ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಮಾನವನಾಗಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಬೆಳಗಾಯಿತು. ಅಂದು ಗುರುವಾರ ; ಕಂಪೆನಿಗೆ ರಜೆಯದಿನ. ರಾತ್ರಿ ತಾನು ಪತ್ನಿಗೆ ಕಿರುಕುಳ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ರಾಘು ಮರೆತೇ ಬಿಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಮರೆಯುವುದಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆಯೇ ? ಆ ದಿನ ತಾನು ಪತಿಯ ಕೂಡ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವುದು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಅವಳು ಭಾವಿಸಿದಳು. ಬೆಳಗಿನ ಕಾಫಿಯೂ ಆಯಿತು. ಹೊರಗೆ ಹೊರಡಲು ರಾಘು ತನ್ನ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿದ್ದವಳು ಮಕಡಿಯ ಹಂತಗಳನ್ನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಹತ್ತಿ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಕೊಠಡಿಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ಈಗ ಪತಿಯ ಕೂಡ ಏನು ಮಾತನಾಡುವುದೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಚಿಂತೆ ಹತ್ತಿತು. ಬಾಯಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಶಬ್ದಗಳೇ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ರಾಘು ಪತ್ನಿ ಕೊಠಡಿಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದುದನ್ನು ತಿರುಗಿನೋಡಿ, ಮತ್ತೆ ತಲೆ ಬಾಚಿಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕುಳಿತು ಅವನ ಎರಡೂ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಳು. ನಾಲ್ಕು ಅಶ್ರುಬಿಂದುಗಳು ತಟ್ಟಕ್ಕನೆ ಅವಳ ಕಣ್ಣಿಂದ ಹೊರಟು, ಅವನ ಪಾದದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದವು. ರಾಘು “ಇದೇನೀ ಆವಾಂತರ ” ಎಂದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ದುಃಖದಿಂದ “ ನೀವೆಲ್ಲ ಈಗ ಮರೆತಿದ್ದೀರಿ ! ರಾತ್ರಿ ನೀವು ನಡೆದುಕೊಂಡ ನಡತೆ ಬಹಳ ಹೇಸುವಂಥದು. ನಾನು ಗರ್ಭಿಣಿಯೆಂಬುದನ್ನೂ ಸಹ ನೀವು ಮರೆತಿರಲಾ ” ಎಂದು ತಡೆದು ತಡೆದು ಅಂದಳು. ರಾಘುವಿಗೆ ಕೋಪ ಉಕ್ಕೇರಿತು. “ ಸದಾ ನಿನ್ನ ಗೋಳು ಸರಿಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಅಳುವುದನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಕಲಿತೆ ? ” ಎಂದು ಗುಡುಗಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ “ನನ್ನಾಣೆ, ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮಗುವಿನಾಣೆ, ನೀವು ಸಭ್ಯತನದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ” ಎಂದು ಅಂಗಲಾಚಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ರಾಘುವಿಗೆ ಈಗ ತಡೆಯಲಾರದಷ್ಟು ಕೋಪ ಬಂದಿತು. “ ನಾನು

ಗಂಡಸು, ಏನಾದರೂ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ನೀನಾರು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ?" ಎಂದು ಗಡಸಿನಿಂದಂದನು. " ಪತಿ ಕೆಟ್ಟ ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದರೆ ಅದನ್ನು ತಿದ್ದುವುದು ಪತಿಯ ಕರ್ತವ್ಯ. ಪತಿಯ ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೂ ಸಮಭಾಗವಿದೆ. ನೀವೀಗ ತಪ್ಪು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದೀರಿ. ನಿಮ್ಮನ್ನೀಗ ಎಚ್ಚರಿಸಲು ನನಗೆ ಪೂರ್ಣ ಹಕ್ಕಿದೆ" ಎಂದಳು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಬಾಯಿಂದ ಅವಳನ್ನರಿಯದೆಯೇ ವೇಗವಾಗಿ ಶಬ್ದಗಳುರಳಿ ರಾಘುವಿನ ಹೃದಯವನ್ನು ಭೇದಿಸಿತು. ತಾನು ತಾಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ಒಂದು ಅಲ್ಪ ಹೆಣ್ಣು ತನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಎದುರು ಮಾತಾಡುತ್ತಾಳಲ್ಲಾ ಎಂದು ಅವನು ತನ್ನನ್ನೇ ಮರೆತು "ಇನ್ನುಮೇಲೆ ನನ್ನೆದುರು ಮಾತಾಡ ಬೇಡ" ವೆಂದು ಫಳೀರ್, ಫಳೀರ್, ಎಂದು ಅವಳ ಕೆನ್ನೆಗೆ ಎರಡೇಟು ಅಪ್ಪಳಿಸಿ, ಗುಡುಗುಡು ಎಂದು ಕೆಳಗಿಳಿದು, ಸಿಡುಗುಟ್ಟುತ್ತ ಹೊರಟೇ ಹೋದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ವೃದುವಾದ ಕೆನ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪತಿಯ ಐದು ಬೆರಳುಗಳೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಅವಳ ಕೆನ್ನೆಗಳು ಕೆಂಪಾದುವು. ಬೆಂಚಿನ ಮೇಲೆ ತಲೆಯಿಟ್ಟು ಕುಳಿತು ಅವಳು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಈ ಸಂಭವ ನಡೆದಾಗ ಗುಂಡೂರಾಯರು ಕೆಳಗಡೆ ಹಾಲಿನಲ್ಲೆ ಇದ್ದರು. ರಾಘು ಸಿಡಿ ಮಿಡಿ ಗುಟ್ಟುತ್ತ ಹೊರಗೆ ಹೋದುದನ್ನು ಅವರು ಈಕ್ಷಿಸಿದ್ದರು. ಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಸಣ್ಣದಾದ ಅಳುವಿನ ಧ್ವನಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ತುಸು ಕೇಳಿಸಿತು. ನೋದಲು ಏನೋ ಗಂಡ-ಹೆಂಡಿರ ಜಗಳ ವಿರಬಹುದೆಂದೆಂದುಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲೆ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಸೊಸೆಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಾಯಿತು. ಅವರು ಒಂದೊಂದೇ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುತ್ತ ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಮಹಡಿ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಇನ್ನೂ ತಲೆತಗ್ಗಿ ಸಿಕೊಂಡೇ ಕುಳಿ ತಿದ್ದಳು. ಅವಳಿಗ ಅಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪತಿಯು ಹೊಡೆದ ಎರಡೇಟಿನಿಂದ ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ನೋಯಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನನ್ನು ದಾರಿಗೆ

ತರುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ಎಂಬ ಚಿಂತೆ ಹತ್ತಿ, ದಿಕ್ಕುಕಾಣದೆ ಅವಳು ಅಶ್ರುವನ್ನು ಸುರಿಸಿದ್ದಳು. ಚಿಂತಾಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದ ಅವಳು ಗುಂಡೂರಾಯರು ತನ್ನ ಕೊಠಡಿಯ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವುದನ್ನೂ ಸಹ ಗಮನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವಳಿಗೇ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಮರೆತುಹೋಗಿತ್ತು; ಆಕಾಶವೇ ಕಳಚಿಬಿದ್ದಂತಿತ್ತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎಂಬ ಕೂಗಿನ ಶಬ್ದ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಲೆ, ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡಿ ಮಾವ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಬೇಗನೆದ್ದು ತನ್ನ ಕೆನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಹರಿದಿದ್ದ ನೀರನ್ನು ಒರಸಿಕೊಂಡಳು. “ ಏಕೆ ಅತ್ತಿದ್ದೀಯೆ? ” ಎಂದು ಅವರು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿಯೇ ಬಿಟ್ಟರು. ಅವಳ ಎದೆ ಈಗ ಡಬ ಡಬ ಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಏನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದವಳಂದರೂ ಅವಳ ಮುಖವೂ ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಆಳ ವಾದ ವ್ಯಸನದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಮುಳುಗಿದ್ದಾಳೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದವು. “ ಏನು ನಡೆಯಿತು? ” ಎಂದು ಗುಂಡೂ ರಾಯರು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ, ಅವಳು ತಲೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ ಅದೇ ‘ ಏನೂ ಇಲ್ಲ ’ವೆಂದಳು. ಈಗ ಗುಂಡೂರಾಯರು ಭರ ಭರ ಕೆಳಗಿಳಿದರು. ಅತ್ತೆ-ಮಾವಂದಿರು ಅಡಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಏನೋ ಮಾತಾಡಿದುದು ಅವಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕೇಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಫಲಿತಾಂಶ ಮಾತ್ರ ಐದಾರು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲೇ ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಂಡಿತು. ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಕೆಳಗೆ ನಿಂತಲ್ಲಿಂದಲೇ “ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ,” ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಈಗ ಧಿಕ್ಕ ಎಂದಿತು. ಏನು ಎಂದು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಆಗದೆ ಬಾಯಿಕಟ್ಟಿ ಕೊಂಡಿತು. ಈಗ ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಅಧಿಕಾರವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ‘ಲಕ್ಷ್ಮಿ’ ಎಂದು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕೂಗಿದಾಗ, “ ಇದೋ ಬರುತ್ತೇ ನೆ ” ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಕೊಟ್ಟು, ಅವಳು ಕೆಳಗಿಳಿಯಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. “ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಇಳಿಯಮ್ಮ ” ಎಂದು ಶಾರದಮ್ಮನವರಂದಾಗ, ಈಗ ಅವರ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆ ಕರುಣತೆ ತುಂಬಿ

ದ್ದವು. ಅವಳ ತೋಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ವೃಂದಾವನದ ಬಲಭಾಗದ ಜಗುಲಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ಶಾರದಮ್ಮನವರು “ ಏನು ನಡೆಯಿತೇ? ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಏಕೆ ಅಳುತ್ತಿದ್ದೆ? ಆಗೋ ಹೊಡೆದ ಏಟು, ಬಾಸುಂಡೆ ಎದ್ದಿದೆ.” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಸುರಿಮಳೆಗೈದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮಾತಾಡದೆ ಮೌನದಿಂದಿದ್ದಳು. ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಸೊಸೆಯ ತಲೆ ಸವರುತ್ತ “ ನೋಡಮ್ಮ, ನಮ್ಮ ಜೀವವಿರುವವನೆಗೆ ನಿನ್ನ ಮೈಮೇಲಿನದೊಂದು ರೋಮ ಅಲ್ಲಾಡಿದರೂ ನಮಗೆ ತುಂಬ ಸಂಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ದೊಂದು ಕಂಬನಿ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ದೇಹವೆಲ್ಲ ಸುಡಲಾರಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ಕೂಡ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೇನೆ ತಾಯಿ, ನಿನಗೆ ಸಂಕೋಚ,” ಎಂದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತನ್ನ ಪತಿಯು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಈಗ ಅತ್ತಿಗೆ, ಚಾಚೂ ತಪ್ಪದೆ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದಳು. ಶಾರದಮ್ಮನವರ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲೂ ಸಹ ಒಂದೆರಡು ಹನಿಗಳು ತಟಕ್ಕನೆ ಬಿದ್ದವು. ಪಾಪ! ಅವರೇನು ಮಾಡುವರು? ಅವರೂ ಅಬಲೆಯಲ್ಲವೆ? ಗುಂಡೂರಾಯರು ಮಾತ್ರ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಶತಪಥ ತಿರುಗಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಪತ್ನಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ರಾಘು ರಜೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ, ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಊಟ ತಿರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಊಟಕ್ಕೆ ಅವನು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುವ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ, ಗುಂಡೂರಾಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಲವಾದ ಕಾರ್ಮೋಡ ಕವಿದಿತ್ತು. ಫಳಾರ್, ಫಳಾರ್ ಎಂಬ ಮಿಂಚಿನೊಂದಿಗೆ, ಧಡಾರ್, ಧಡಾರ್ ಎಂದು ಗುಡುಗು ಗರ್ಜನೆಮಾಡುತ್ತ, ಇನ್ನೇನು ಮನೆ ಪ್ರಳಯವಾಗುವುದೋ ಎನ್ನುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ರಾಘು ಮನೆಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಒಡನೆಯೇ ಗುಂಡೂರಾಯರ ಮೊದಲ ಪ್ರಶ್ನೆ “ ನೀನೇನು ಮೃಗವೋ, ಮನುಷ್ಯನೋ?” ಎಂದು ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಆಲಾಪನೆ ಮಾಡಿದರು. “ ಅಲ್ಲ ಕಣೋ, ತುಂಬು

ಗರ್ಭಿಣಿ. ಹೊಡೆಯೋಣವೆಂದರೇನು? ಹೀಗುಂಟೆ, ಇದೂ ನಮ್ಮ ಗ್ರಹಚಾರ” ಎಂದರು. ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೆ ಕೋಪ ಬಂದರೆ ಏನೂ ಗೊತ್ತಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೇ ಮರೆಯುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅವರು. “ಕುಡುಕ ಮುಂಡೇದು, ಬುದ್ಧಿ ಇದ್ದರೆ ತಾನೆ. ಈ ದರಿದ್ರ ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತೋ ಕಾಣೆ. ಮಕ್ಕಳೇ ನನಗಿಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಾನೂ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಹಾಗೆ ಸ್ವೀಕಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದೆ” ಎಂದು, ಇನ್ನೂ ಏನೇನೂ ಅನ್ನಲು ಬಾಯಿ ತೆರೆದಾಗ, ಶಾರದಮ್ಮನವರು “ಸಾಕು ಸಾಕು, ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿ, ಮದುವೆಯಾದ ಮಗನನ್ನು ಹೀಗೂ ಬೈಯುವುದುಂಟೆ? ನಾಚಿಕೆಗೇಡು” ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರು. ಗುಂಡೂರಾಯರು ದುರದುರನೆ ನುಂಗಿಬಿಡುವಂತೆ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಅವರ ನೋಟದ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯನ್ನು ಕಂಡು, ಬಾಲ್ಯಿಕೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪತಿಯ ಕೂಡಲೇ ಸವೆಸಿದ ಶಾರದಮ್ಮನವರೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಚ್ಚಿದರು. ವಿವಾಹವಾದ ಮೇಲೆ ಮಗನನ್ನು ಅವರು ಇದೇ ತಾನೆ ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ “ಮುಂಡೇದು” ಎಂದು ಬೈದರು. ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾವ ಬೈಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ನಿಂದೆಯ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಅದನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಬೇರೊಂದೂ ತೋಚದೆ, ತನ್ನ ಎರಡೂ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಭದ್ರವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಳು.

೬೪

ಇಷ್ಟು ರಾಧಾಂತ ನಡೆಯುತ್ತದೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎಣಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಪತಿಗಾದ ಅವಮಾನ ತನ್ನಿಂದಲೇ ಎಂದು ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಅನ್ನಹತ್ತಿತು. ಇಷ್ಟುದಿನವೂ ತನ್ನ ಪತಿಯ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅವಳು ಹೊರಗೆಡವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೀಗ ಅದು ಬಯಲಾ

ಯಿತು. ರಾತ್ರಿ ಎಂಟು ಘಂಟೆ ಹೊಡೆಯಿತು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಳೆಯೂ ನಿಂತಿತ್ತು. ಅಡಿಗೆ ಈಗ ತಯಾರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಶಾರದಮ್ಮನವರು “ರಾಘು, ರಾಘೂ, ಬಾ ಊಟಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಮಲಗು” ಎಂದು ಕೂಗಿದರು. ರಾಘು ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡದೆ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ್ದನು. ತಾಯಿ ಕೂಗಿದುದಕ್ಕೆ ಏನು ಎಂದು ಒಂದು ಸ್ವತ್ಯುತ್ತರವನ್ನೂ ಸಹ ಅವನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಗುಂಡೂರಾಯನೊಬ್ಬರೇ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತರು. ಅವರು ಊಟಮಾಡಲು ಕುಳಿತಿದ್ದರೇ ಹೊರತು, ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮೈಮೇಲಿನ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಕೋಪದಿಂದ ಅನ್ನವನ್ನು ಹಿಚುಕಿ, ಹಲ್ಲುಕಡಿಯುತ್ತ, ಅವರು ತುತ್ತು ನುಂಗುತ್ತಿದ್ದರು. “ಸಾರು ಬೇಕೆ, ಮಜಿಗೆ ಸಾಕೆ?” ಎಂದು ಪತ್ನಿಯಾವುದನ್ನು ಕೇಳಿದರೂ, ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಹುಂ ಹುಂ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರೇ ಹೊರತು, ತಾನೀಗ ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ, ತನ್ನ ಎಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನ್ನವಿದೆ, ಬಡಿಸಲು ಪತ್ನಿ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಳೆ, ಎಂಬ ಅರಿವೇ ಅವರಿಗೆ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಕೋಪ ಅಂಥದು ; ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ರಾಘು ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡರು ; ಆದರವನು ಮಾತಾಡಲೇ ಇಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಈಗ ತಾನೆ ಹೋಗಿ ಕರೆಯುವುದಾಗಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮೇಲೆ ಹೋದಳು. ತನ್ನ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲು ಆವರಿಸಿತ್ತು. ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಚ್ಚಿದ್ದ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆಗೆದು ಅವಳು “ಸ್ವಿಚ್” ಹಾಕಿದಳು. ರಾಘು ಮಲಗಿದ್ದವನು ದುರುಗುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಒಂದು ತಡವೆ ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಬಳಿಕ ಶಾಲು ಎಳೆದು ತುಂಬ ಹೊದೆದುಕೊಂಡನು. ಸಣ್ಣದಾದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ “ನನ್ನದೇನು ತಪ್ಪಿದ್ದರೂ ಕ್ಷಮಿಸಿ, ಈಗ ಊಟಮಾಡಲು ಬನ್ನಿ” ಎಂದು ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಕೆಳಗೆ ಕುಳಿತಳು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಿರಪರಾಧಿನಿ ಎಂದು ರಾಘು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ರೋಷವೇ ಹೆಚ್ಚಿತು.

ತನ್ನ ವಿಷಯವನ್ನು ಅತ್ತೆಮಾವಂದಿರಲ್ಲಿ ಅವಳು ಬೇಕು ಎಂತಲೇ ತಿಳಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಅವನು ಎಣಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅಬ್ಬಬ್ಬಾ! ಒಂದು ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಸಾಹಸವೇ? ಇರಲಿ, ಇವಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ತಿಕ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇವಳ ಮುಖದರ್ಶನವನ್ನೇ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಏನು ಮಾಡುತ್ತಾಳೋ ನೋಡೋಣ ಅಂದುಕೊಂಡನು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಸರೋಜಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವುದೆಂದೂ, ಮನೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಬರುವುದೇಯಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೆಂದುಕೊಂಡನು. ಪತ್ನಿಯ ಮುಖದರ್ಶನ ಇನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ಇಲ್ಲ, ಅವಳೆಲ್ಲಾದರೂ ಹಾಳಾಗಲೆಂದುಕೊಂಡು ಮುಖದ ತುಂಬ ಶಾಲು ಎಳೆದುಕೊಂಡನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮತ್ತೆ ಅವನನ್ನು ಕರೆಯುವ ಸಾಹಸ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಖಿನ್ನವದನಳಾಗಿ ಅವಳು ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಕೆಳಗೆ ಶಾರದಮ್ಮನವರು, ಈಗ, ರಾಘು ಎಂದು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕೂಗಿದರು. ಅವನು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರೆ ತಾನೆ? “ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಇಲ್ಲಿ ಬಾರಮ್ಮ” ಎಂದು ಕೂಗಿ, ಸೊಸೆ ಕೆಳಗಿಳಿಯುವವರೆಗೂ ಕಾದಿದ್ದು ಈಗ ತಾವೇ ಮೇಲೆ ಹೋದರು. ಮಗನ ಶರೀರವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅಲುಗಾಡಿಸಿ “ಎದ್ದೇಳು ರಾಘು. ಇದೆಲ್ಲಾ ಏನು ಚೆನ್ನೇ ಹೇಳು. ಕೈಹಿಡಿದ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆ ಉರಿಸಬಾರದು. ನೀನೀಗ ಊಟಮಾಡದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವಳೂ ಕೂಡ ಒಂದು ತುತ್ತು ತಿನ್ನಲಾರಳು. ಯಾರ ಮೇಲೆ ನಿನಗಿಷ್ಟು ಕೋಪ? ಅವರಿಗಂತೂ ಒಂದೂ ಗೊತ್ತಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಮೇಲೇನು ಅವರಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚೇ ಹೇಳು. ಮುಂದೆ ಬಾಳುವವರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕು ಎಂದು ಆಸೆ ಪಡುತ್ತಾರೆ ಅಷ್ಟೆ. ಇದೇನು ತಪ್ಪೇ, ಏಳು ಏಳು” ಎಂದವನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿದರು. ಈಗ ಸುಮ್ಮನೆ ರಂಪಮಾಡಿದರೆ, ಮಾತಿಗೆ ಮಾತು ಬೆಳೆಯುವುದೆಂದು ಅವನು ಎದ್ದು ಕೆಳಗಿಳಿದು ಬಂದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಪತಿಗೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಬಡಿಸಿದಳು. ಒಂದು ಮಾತೂ

ಇಲ್ಲದೆ, ಬೇಕೆ ಸಾಕೆ ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಒಂದಕ್ಕೂ ಉತ್ತರ ಕೊಡದೆ, ಮೌನವಾಗಿಯೇ ಅವನು ಊಟ ಮುಗಿಸಿ ಕೈತೊಳೆದ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಮಲಗಿದನು. ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಸೊಸೆಯನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ತಾವೂ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. “ರಾತ್ರಿ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಗಾಗದೆ ಇರುತ್ತದೆಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮಿ. ನಿನಗೇಗ ಕತ್ತಲೇ ಕಾಲ. ಭಯಪಡಬೇಡಮ್ಮ, ಎಲ್ಲ ಮುಂದೆ ಸರಿಹೋಗುತ್ತದೆ” ಎಂದು ಊಟದ ಮಧ್ಯೆ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸಿದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಈಗ ಊಟ ಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅತ್ತೆಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸಬಾರದೆಂದು ಅವಳು ಬೇಕೂ ಬೇಡದ ಹಾಗೆ ನಾಲ್ಕು ತುತ್ತು ಒಳತಳ್ಳಿದಳು. ಸಣ್ಣದಾದ ನಿಟ್ಟುಸಿ ರೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈಗವಳು ಮೇಲೆ ಹತ್ತಿ, ತನ್ನ ಕೊಠಡಿ ಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ಲ್ಯಾಂಪ್‌ಹಚ್ಚಿ ಸಣ್ಣದು ಮಾಡಿ ಮೇಜದ ಮೇಲಿರಿಸಿ, ಸ್ವಿಚ್ ಆರಿಸಿದಳು. ಹೊದಿಕೆಯನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಪತಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡೇ ಮಲಗಿದಳು. ಪತ್ನಿಯ ದೇಹವು ತನ್ನ ದೇಹಕ್ಕೆ ತಗಲಿ ಸ್ಪರ್ಶವಾಗುತ್ತಲೇ ರಾಘು, ಒಂದಡಿ ಒತ್ತರಿಸಿ ದೂರಸಂದು ಎಡಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೊರಳಿಕೊಂಡನು. ಈಗ ನಿಶ್ಯಬ್ದ, ಯಾವ ಮಾತೂ ಇಲ್ಲ. ಆಚಿ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ, ಜಟ್ಟಾದವನು ಹೈಹೈ ಎಂದು ಗಾಡಿ ಓಡಿಸುವ ಶಬ್ದವೂ, ಮೋಟಾರ್ ಹಾರನ್ನಿನ ಶಬ್ದವೂ ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತು. ದೂರದಲ್ಲಿನ ರೇಡಿಯೋ ಶಬ್ದವೂ ಸಹ ತುಸು ಕೇಳುತ್ತಲಿತ್ತು. ಆಗ ಬೆಳ ದಿಂಗಳಿನ ಕಾಲ. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮಲಗಿದ್ದಲ್ಲಿಂದಲೇ ಕಿಟಕಿಯ ಕಡೆ ಕಣ್ಣು ಹೊರಳಿಸಿದಳು. ಮಹಡಿಯ ವರಾಂಡಾದಲ್ಲೂ, ಅಡ್ಡ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೂ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಚಿಲ್ಲಿ, ಕಾಮನ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿತ್ತು. ಕಿಟಕಿಯಿಂದ ತಂಗಾಳಿ ತೆಳ್ಳನೆ ಬೀಸು ತಿದ್ದರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಅದು ಹಿತಕರವಾಗಿರದೆ, ಉರಿಗಾಳಿ ಬೀಸಿದಂತಿತ್ತು. ಪಶ್ಚಿಮದ ದಿಗಂತ ಅವಳು ಮಲಗಿದ್ದಲ್ಲಿಂದಲೇ ತುಸು

ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಮಿನು ಮಿನುಗುತ್ತಿದ್ದ ಅನೇಕ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಅವಳಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡುವು. ಅವೆಲ್ಲ ತನ್ನನ್ನು ಅಣಕಮಾಡುತ್ತವೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಳು. ತನ್ನದೇನೂ ತಪ್ಪಿಲ್ಲವೆಂದು ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಪತಿಗೆ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಆಸೆ. ಒಂದೆರಡು ತಡವೆ ಕೆಮ್ಮಿ ಗಂಟಲು ಸರಿಮಾಡಿಕೊಂಡರೂ ಅವಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಧೈರ್ಯಮಾಡಿ “ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೋಪವೇ?” ಎಂದು ಮೆಲುವನಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಳು. “ಮಾತಾಡವೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಮಲಗುತ್ತೀಯೋ ಹೇಗೆ. ನಿನ್ನ ಪುರಾಣವೊಂದೂ ನನಗೇಗ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಸದ್ಯ ನೀನೀಗ ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿದರೆ ಸಾಕು” ಎಂದವನಂದನು. ಕ್ಷಣಕಾಲ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ತನ್ನದೇನೂ ತಪ್ಪಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಬೆಳಗ್ಗೆ ಆ ಸಂಭವ ನಡೆದಾಗ, ಗಾವನವರೇ ತನ್ನನ್ನು ಬಂದು ಕೇಳಿದಾಗ, ತಾನು ಏನೊಂದು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಸಹ ಕೊಡಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಅತ್ತೆ ಹಿಂಸೆಮಾಡಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆಂದೂ, ಇನ್ನೂ ಏನೇನೋ ಹೇಳಿದಳು. “ನಿಮಗಿಂತ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ, ನಾನು ಸಣ್ಣವಳು; ತಿಳಿಯವೇ ಏನಾದರೂ ಅಹ ರಾಧ ಮಾಡಿರಬಹುದು. ಅಂತಹದಿದ್ದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ” ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ರಾಘು ಯಾವ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಯ ಕ್ಷಮಾ ಯಾಚನೆ, ಕಣ್ಣೀರು ಇವೆಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ, ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ನೀರ್ಗರೆದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು.

೬೪

ಈ ಸಂಭವ ನಡೆದನಂತರ ಎಂಟು ದಿನಗಳು ರುಳಿ ಹೋದುವು. ರಾಘು ಮನೆಗೆ ಕಾಲಿರಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸಂಜೆ ಯಾಗುವವರೆಗೂ ಕಾದಿದ್ದು—ಕೋಪ ಇನ್ನೂ ತಣಿಯದೇ ಇರು

ತ್ತದೆಯೇ, ಈ ದಿನ ಬರಬಹುದು, ಈ ದಿನ—ಎಂದು ಪತಿಯ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲೇ ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮನೆಯಲ್ಲವಳಿಗೆ ಯಾವ ಕುಂದು ಕೊರತೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅತ್ತೆ ಮಾವಂದಿರು ಅವಳನ್ನು ವಿಶೇಷ ಪ್ರೀತ್ಯಾದರಗಳಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಸತಿಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯ ಅಭರಣವಾವುದು? ಆ ರತ್ನ ಈಗ ಸಡಿಲವಾಗಿ, ತಾನು ಧರಿಸಲು ಅಶಕ್ತಳಾಗಿದ್ದೇನಲ್ಲಾ ಎಂದವಳು ಕೊರಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹಗಲನ್ನು ಅತಿ ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ತಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸಂಜೆಯಾಯಿತೆಂದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಭಯ ಆವರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇನ್ನೀ ರಾತ್ರಿ ಹೇಗೆ ಕಾಲ ತಳ್ಳುವುದೋ ಎಂದು ದುಃಖಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಒಂದೊಂದು ರಾತ್ರಿಯೂ ಒಂದೊಂದು ಯುಗವಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಏತ್ತುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವೇಳೆಯಲ್ಲೇ ಅನೇಕ ದಿನ ಅವನು ಬರುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಬರಬಹುದೇನೋ ಎಂದು ಆಸೆಯಿಂದಿದ್ದು, ಕೊನೆಗೆ ನಿದ್ರಾದೇವಿಯನ್ನು ಆಲಂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಬೆಳಗದ್ದ ಒಡನೆಯೇ ಪತಿಯ ಚಿತ್ರಪಟಕ್ಕೆ ಮಾಲೆಹಾಕಿ “ಸ್ವಾಮಿ, ನನ್ನ ಮೇಲೇಕಿಷ್ಟು ನಿರ್ದಯ. ನಿಮ್ಮ ಮನಸೇನು ಕಲ್ಲೇ, ನನ್ನನ್ನು ತೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದೀರೇನೋ” ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೀರು ಸುರಿದು ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. “ದೇವ, ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಪಕ್ಷಿ ಹಾರಿಹೋಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮರವಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅದನ್ನು ನನ್ನ ಬಳಿ ಸೇರಿಸು. ನಿನಗೇನು ಕಣ್ಣಿಲ್ಲವೇ! ನೀನೂ ಕತೋರನೇ!” ಎಂದು ವೈವವನ್ನೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ತನ್ನ ಅತ್ತೆ-ಮಾವಂದಿರು ಇನ್ನೆಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವರೋಯೆಂದು ತನ್ನ ಕಂಬನಿಗಳನ್ನು ಬೀಗನೆ ಒರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಹಾ! ತನ್ನ ಅತ್ತೆ-ಮಾವಂದಿರು ಎಂಥ ಗುಣವುಳ್ಳವರು : ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾನರಾಗಲುವೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಲೋಕ ರೂಢಿಯಂತೆ, ಅತ್ತೆ ಕಾಟ,

ಮಾನನಕಾಟ, ಎಂದಿರಬೇಕು. ಆ ಕಾಟ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈಗ ತನಗೆ? ಒಂದಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಒಂದು ಕೊರತೆಯಿರಬೇಕೇನೋ ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇಷ್ಟು ನಡೆಯಿತೆಂದು ಗುಂಡೂರಾಯರು ಕಂಪೆನಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಬಿಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮನೆಗೇಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವರು ಮಗನನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವನು ಮಾತಾಡಿಸದಿದ್ದರೂ ತಾವಾಗಿಯೇ ಮಾತು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೇನು ಅವನ ಮೇಲೆ ದ್ವೇಷವೇ? ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಅವನು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನೇ ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ನಿರ್ಬಂಧ ಮಾಡಿದಾಗ ಈ ದಿನ ಬರುತ್ತೇನೆ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ವಾರಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ತಡವೆಯಾದರೂ ಗುಂಡೂರಾಯರ ಮನೆಗೆ ಬಾರದೆಯಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕೂಡ ಏನೇನಾದರೂ ಮಾತುಕೊಟ್ಟು ಅವಳನ್ನು ನಗಿಸಿ ಹೋಗುವುದು ಅವನಿಗೆ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಈಗ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ತಿಂಗಳುಗಳಾದರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹದ ಅಲೆ ಏಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ನಗುವಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ನಾದ ಇದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿನಗೇನು ಚಿಂತೆ ಎಂದು ಕೇಳುವುದಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆಯೇ? ಮೊದಲಿನಂತೆ ಅವಳು ಈಗೇನು ಹುಡುಗಿಯೇ? ಏನೋ ಎಂದೆಂದುಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಈಗ ಎಂಟು ದಿನಗಳಿಂದ ಅವಳ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತೀರ ವಿಕಾರಗೊಂಡಿದ್ದಿತು. ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ನಕ್ಕರೂ ಅವಳಿಂದ ನಗುವುದಕ್ಕಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ದುಃಖ, ಚಿಂತೆ ಅವಳನ್ನು ಆವರಿಸಿ ಯಾವ ಮಾತನ್ನಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಅವಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾವೇರಿ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ ಆ ರಭಸದ ಕಣ್ಣೀರು ಕೆನ್ನೆಯಿಂದ ಹರಿದೋಡಿ ಬಂದು, ಜೋಗ್‌ನಲ್ಲಿ ಧುಮುಕುವಂತೆ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಧುಮುಕಿ, ಸೀರೆ ಕುಪ್ಪಸವೆಲ್ಲ ನೆನೆದು ಒದ್ದೆಯಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕರವಸ್ತ್ರ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅದ್ದಿದಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತಿತ್ತು.

ಅತ್ತೂ ಅತ್ತೂ ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪಾಗಿದ್ದುವು. ತನ್ನನ್ನು ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ನೋಡಕೂಡದೆಂದು ಅವಳು ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಒಂದು ದಿನ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯನ್ನು ನೋಡಿ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತನಾದನು. ಅವಳೇಕೆ ಹೀಗಿದ್ದಾಳೆಂದು ಈ ದಿನ ಶಾರದಮ್ಮನವರನ್ನು ಕೇಳಿಯೇ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಅವನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಈ ದಿನ ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಬಾಯಿಬಿಚ್ಚುವ ಮೊದಲೇ ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಅವನನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವನಿಗೆ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದರು. ತಡೆಯಲಾರದಷ್ಟು ದುಃಖ ಅವರನ್ನೂ ಆವರಿಸಿ, ಅವರ ಕಣ್ಣಿನಿಂದಲೂ ಹತ್ತಾರು ಹನಿಗಳು ತಟಪಟನೆ ಬೀಳಲಾರಂಭಿಸಿದುವು. ಇವರ ಉತ್ತರಾರ್ಧದ ಮಾತುಕತೆಗಳು ಸಡೆಯು ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಗುಂಡೂರಾಯರು ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ರುಮಾಲು ತೆಗೆದು ಮೇಜದ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಿ, ಕೊಟು ಕಳೆದು “ ಸ್ವಾಂಡ್ ” ನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಸಿ, ಈಸಿ ಜೀರ್ನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಆಗ ಸರಿಯಾಗಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಹನ್ನೆರಡು ಘಂಟೆ ಹೊಡೆಯಿತು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಈಗ ಏನೊಂದು ಮಾತನ್ನೂ ಆಡಲಿಲ್ಲ. ಬರುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಕೂಡ ಈ ದಿನ ಹೇಳದೆ ಎದ್ದು ಹೊರಟು ಹೋದನು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಊಟ ತೀರಿಸಿ ಗುಂಡೂರಾಯರು ಮೂರು ಘಂಟೆಗೆ ಕಂಪೆನಿಗೆ ಹೋದಾಗ, ತಮಗಿಂತ ಮೊದಲೇ ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಬಂದು ಕುಳಿತು, ರಾಘುವಿನೊಂದಿಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡರು. ಕೈಹಿಡಿದ ಮಡದಿಗಿಂತ, ಹೊತ್ತು ಹೆತ್ತು ಲಾಲಿಸಿ ಪಾಲಿಸಿದ ತಾಯ್ತಂದೆಗಳಿಗಿಂತ, ಅವನೇನು ಹೆಚ್ಚು ಹೇಳಿ. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಸಂಧಾನದಿಂದ ಗುಂಡೂರಾಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮವೂ, ಬದಲಾವಣೆಯೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಮಾತಿಗೆ ಬೆಲೆ ಕೊಟ್ಟು ರಾಘು ಮನೆಗೆ ಬರಲೂ ಇಲ್ಲ.

೬೫

ಇಬ್ಬರ ಜಗಳ ಮೂರನೆಯವನಿಗೆ ಲಾಭವೆನ್ನುತ್ತಾರಲ್ಲವೆ? ರಾಘು ಈಗ ತನ್ನ ಮನೆಗೇ ನಿತ್ಯವೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡ ಸರೋಜ, ಏನೋ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಗತಿಯಿವೆಯೆಂದು ಊಹಿಸಿ ಕೊಂಡಳು. ವಿವಾಹವಾದಮೇಲೆ ವಾರಕ್ಕೆ ಒಂದು ದಿನವೋ, ಇಲ್ಲವೋ ಎರಡು ದಿನವೋ, ಅವನು ಅವಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಂಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಅನೇಕದಿನ ಅವಳಕೂಡ ಸಲ್ಲಾಪವಾಡಿ, ರಾತ್ರಿ ಹತ್ತು ಘಂಟೆಗೆಲ್ಲ ಮನೆಗೇ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಈಗ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮುಂಚೆ “ಮಾರುತಿ ಕಂಪೆನಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ್ಯೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಕ್ರಮವಾಗಿಯೇ ಅವನು ಅವಳ ಮನೆಗೆ ಹಾಜರಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಘು ಮಾರುತಿ ಕಂಪೆನಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಒಬ್ಬ ಕೆಲಸಗಾರನಾಗಿದ್ದನು. ಈಗವನು ಧಣಿ. ಇಂಥ ಸುಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಅವಳು ಕಳೆದುಕೊಂಡಾಳೇ? ಮೊದಲು ಎನ್ರಿ, ಬನ್ರಿ, ಹಾಗೇನ್ರಿ, ಹೀಗೇನ್ರಿ ಎಂದು ಅಣಕ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವಳು, ಈಗ ಆದರದಿಂದ, ಸ್ವಾಮಿ, ಚಿತ್ತ, ಕೃಪೆ ಮುಂತಾದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಅವನ ತೋಳ್ತೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದಂತೆಯೇ ಅವನಿಂದ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ, ಅವನೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಎದ್ದು, ಸ್ನಾನಕ್ಕೆಂದು ಬಿಸಿನೀರು ಇಡುವಳು. ಅವನು ಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಬಂದು “ಬೆನ್ನು ಉಜ್ಜಿಕೊಡಲೇ” ಎಂದು ಕೇಳಿ, ಬೆನ್ನು ಉಜ್ಜಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು ರುಚಿ ರುಚಿಯಾಗಿ ಕಾಫಿ ತಿಂಡಿಗಳನ್ನೂ ತಯಾರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. “ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಒಂದು ದಿನ ಮೋತೀಲಾಲ್ ಟಾಕೀಸಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡೆ. ಆಗಲೇ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ್ದು. ಅವಳ ಮುಖ ನೋಡಿದೊಡನೆಯೇ ಬಲು ಬಜಾರಿ, ಗಂಡುಬೀರಿ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು” ಎಂದು ಅವನ ಕಿವಿ ಕಚ್ಚಿದಳು. ಈಗವರು ಮೊದಲಿನ ಮಾಮೂಲಿನಂತೆ ಜೋಡಿ

ಯಾಗಿ ಸಿನಿಮಾವಿಗೆ ಹೋಗಲೂ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ತನ್ನ ಕಿವಿಯ ಓಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆ ತುಂಬಿದೆಯೆಂದು ಅದನ್ನು ರಿಪೇರಿ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಾರೂ ಒಂದು ಹರಳಿನ ಮೂಗುನತ್ತು ಇಡುವುದಿಲ್ಲೆಂದು, ಅದನ್ನು ಮಾರಿ ಮೂರು ಹರಳು ಹಾಕಿದ ಹೊಸ ಬೇಸರಿಯೊಂದನ್ನು ಕೊಂಡಳು. “ಎರಡೆಳೆ ಇದ್ದರೆ ಸಾಕು, ಮಾಡಿಸಿಕೊಡ್ತೀರಾ ” ಎಂದು ವಿನಯವಾಗಿ ಕೇಳಿ, ಎರಡೆಳೆ ಚಿನ್ನದ ಸರ ಹಾಕಿಸಿಕೊಂಡಳು. ವಾಕಿಂಗ್ ಹೊರಟರೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ರಿಪ್ಲೆವಾಚ್ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಏಕೋ ಬಿಕೋ ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು, ಪುಟ್ಟದಾದ ಲೇಡೀಸ್ ವಾಚೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಳು. ಸುತ್ತಲೂ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಬಿಳಿ ಹರಳುಗಳು, ಮಧ್ಯೆ ನೀಲಿಕಲ್ಲು ಸೇರಿಸಿದ, ಶೋಗಸಾದ ಉಂಗುರವೊಂದನ್ನು ಎಡದ ಕೈಯಿನ ಎರಡನೇ ಬೆರಳಿಗೆ ಹಾಕಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಚಪ್ಪಲಿ ಬಹಳ ಹಳೆಯದಾಯಿತೆಂದು, ಮೊಸಳೆ ಆಕಾರದ ಹೊಸ ಚಪ್ಪಲಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಮೆಟ್ಟಿದಳು. ಅವಳಿಗ ಸತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟೆಯನ್ನು ಉಡುವುದೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿಕೊಂಡಳು. ಅಸಲ್ ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲ, ಮೈಸೂರು ಸಿಲ್ಕಿನಿಂದ ಹೊಲಿಸಿದ ಕುಪ್ಪಸ, ಕಂಚಿ, ಬೆನಾರಸ್ ಸೀರೆಗಳನ್ನು ಉಡಲಾರಂಭಿಸಿದಳು.

೬೬

ಮೈಸೂರಿನ ಎಲ್ಲೋ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ಕಾಲರಾ ವ್ಯಾಧಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಕ್ರಮೇಣ ಅದು ಹರಡಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಅದನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಕಂಕಣಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. ಹಾಗೂ ದಿನವೊಂದಕ್ಕೆ ಹತ್ತು ಹದಿನೈದು ಮಂದಿಯನ್ನು ಆ ವ್ಯಾಧಿ ಆಹುತಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಒಡನೆ ಊರಿಗೆ ಕರೆದು

ಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು, ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಪತಿಗೆ ಒತ್ತಡಪಡಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ನೊದಲು ಶಾಮರಾಯರು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲರಾ ವ್ಯಾಧಿ ಹರಡಿದೆಯೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಮನೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲರೂ ದಿಗಿಲು ಪಡುತ್ತಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ಅದುದರಿಂದ ಮಗಳನ್ನು ಖಂಡಿತ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದೂ, ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೆ ಪತ್ರವೊಂದನ್ನು ಬರೆದರು. ಅದಕ್ಕವರು ಈಗ ಭಯಪಡಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಈ ವಾಗ ವ್ಯಾಧಿ ಕೊಂಚ ಕೊಂಚವಾಗಿ ತಣಿಯುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದೆಯೆಂದೂ, ಅದಲ್ಲದೆ ಒಂಟಿಕೊಪ್ಪಲ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ವ್ಯಾಧಿಯಾಗಿರಲೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಪ್ರಸ್ತುತ ತಾವಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು. ಈಗ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲರಾ ವ್ಯಾಧಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಗೊಳಿಸಲು, ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನೂ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಮುಚ್ಚಬೇಕೆಂದು ಸರ್ಕಾರದವರ ಆಜ್ಞೆಯಾಯಿತು. ಸಹಸ್ರಾರು ಹೋಟೆಲುಗಳು, ಅಂಗಡಿಗಳೂ, ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳೂ, ಈ ಆಜ್ಞೆ ಪ್ರಕಾರ ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡುವು. ಹೀಗಾಗಿ “ಸುಗಂಧ” ಕಂಪನಿಯೂ ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿತು. ಈಗ ರಾಘವಿಗೆ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಏನಾದರೂ ಸರಿ, ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವುದೇಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಕಾಲವೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಹೇಗೆ ಕಾಲ ತಳ್ಳುವುದೆಂದು ಅವನು ಯೋಚಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಈಗ ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ “ಟೊರ್” ಹೊರಡುವುದೆಂದು ಅವನು ದೃಢಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು ಅವನ ನಾಲ್ಕಾರು ಮಿತ್ರರುಗಳು ಆ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಡುವುದೆಂದು ಬಿಸಿ ಬಿಸಿ ಚರ್ಚೆಯಾಯಿತು. ಬೊಂಬಾಯಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದು ಬರುವುದೆಂದು ಬಹುಮತದಿಂದ ನಿರ್ಣಯವಾಯಿತು. ಈ ಗೊತ್ತುವಳಿಯೆಲ್ಲ ಸ್ವೀಕೃತವಾದುದು

ಸರೋಜಳ ಮನೆಯಲ್ಲೇ. ಸರೋಜ ಈ ಸುಸಂಧಿಯನ್ನು ಏಕೆ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ತಾನೂ ಬರುವೆನೆಂದಳು. ರಾಘು ಒಪ್ಪಿ ಗೆಯನ್ನಿತ್ತನು. ದೂರದ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುವಾಗ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು, ಅದರಲ್ಲೂ ಒಬ್ಬ ದಾಸಿ, ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಆ ಪ್ರಯಾಣ ಬಹಳ ಆನಂದಕರವಾಗಿರುತ್ತವಲ್ಲವೆ? ನಾಲ್ಕಾರು ಮಿತ್ರರುಗಳೂ ಹೊರಡುವುದರಿಂದ ಖರ್ಚೆಲ್ಲವನ್ನೂ ರಾಘುವೇ ಹಾಕಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಕೈಯಲ್ಲಿ ರೊಕ್ಕ ಹಣವು ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಈಗ ರಾಘು ಬಡ್ಡಿಗೇ ಎರಡು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ಸಾಲ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡನು. ಏನೋ ಅವಸರದ ಕೆಲಸದ ನಿಮಿತ್ತ ತಾನು ಬೊಂಬಾಯಿಗೆ ಹೋಗಿರುವುದಾಗಿ ತನ್ನ ಮನೆಯವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಬಿಡೆಂದು, ತನ್ನ ಕೆಲಸಗಾರನೊಬ್ಬನ ಕೂಡ ಹೇಳಿ, ಅವನು ಮಿತ್ರರುಗಳೊಂದಿಗೆ, ಸರೋಜಳೊಂದಿಗೆ, ರೈಲೇರಿದನು. ನೋವಿಸ ಮೇಲೆಯೇ ವೆಟ್ಟು ಬಿದ್ದಂತೆ, ತನ್ನ ಪತಿಯು ಮತ್ತೊಬ್ಬಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಉಲ್ಲಾಸ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿರುವನೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ದುಃಖಿಸಿದಳು. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೇನಿಷ್ಟು ಕೋಪ, ನಾನೇನು ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದುದೂ ಒಂದು ತಪ್ಪೇ-ಎಂದು ಹಲವು ಬಗೆಯಿಂದಂದುಕೊಂಡಳು. ಗಂಡಸರೇ ಹಾಗೇನೋ, ಕಲ್ಲೆದೆಯವರು, ಕಟುಕರು, ಎಂದು ಗಂಡವರ್ಗಕ್ಕೇ ಛೇಮಾರಿ ಹಾಕಿದಳು. “ಪ್ರಸವವಾಗಲಿ ಸುಮ್ಮನಿರಮ್ಮ, ನಾವೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತವನ್ನೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಿ, ಕ್ಷೇತ್ರಾಟನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರೋಣ” ಎಂದು ಸೊಸೆಗೆ ಗುಂಡೂರಾಯರು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಪತಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು ಹೋದುದಕ್ಕೇನೂ ಚಿಂತೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೈ ಹಿಡಿದ ಮಡದಿ ತಾನಿರುವಾಗ, ಮತ್ತೊಬ್ಬಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರಲ್ಲಾ ಎಂದೇ ಅವಳಿಗೆ ಚಿಂತೆ. ದುಃಖಿಸುವುದು, ಕಣ್ಣೀರು ಬಿಡುವುದು, ಏನಹ

ಅಬಲೆಯಾದ ಅವಳಿಗೆ ಬೇರೊಂದನ್ನು ಮಾಡಲೂ ಸಹ ಸಾಧ್ಯ ವಿರಲಿಲ್ಲ. ಬೈಯದಿದ್ದ ಶಾರದಮ್ಮನವರೂ ಈಗ ಮಗನನ್ನು ಬೈಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಬರಲಿ ಅವನು, ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಯೆಂದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಏನು ಪಾಪ ಮಾಡಿದ್ದಳೋ! ಅವಳು ಅನುಭವಿಸದ ಸುಖವನ್ನು ಸರೋಜ ಈಗ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಬೊಂಬಾಯಿನ ಭವ್ಯ ಹೋಟೆಲೊಂದರಲ್ಲಿ ಅವಳು ರಾಘುವಿನ ಕೂಡ ಪ್ರಣಯವಾಟವಾಡಿ, ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳು ಉಲ್ಲಾಸ ದಿಂದಿದ್ದು, ಬೀದಿ ಬೀದಿ ಸುತ್ತಿ, ಕಣ್ಣಿನ ತೃಪ್ತಿ ಪಡುವಷ್ಟು ನೋಡಿ ಆನಂದಿಸಿ, ಈಗವನ ಕೂಡ ಮತ್ತೆ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದಳು.

೬೭

ಲಕ್ಷ್ಮಿ ತಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿರ್ಧಾರವಾದ ಮೇಲೆ, ಪ್ರಸವಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರ ಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ ವಿಮಲಳಿಗುಂಟಾಯಿತು. ಪತಿ ರಾಮು ಇದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡ ಬಂದಾನೇ? ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ರಾಮು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅಣ್ಣನ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿನೋಡಿ ಬಹಳ ವ್ಯಸನಪಟ್ಟಳು. ಅವಗೇಕೆ ಈಗ ಬರುತ್ತಾರೋ? ಮುಖ ಕೊಟ್ಟು ಈಗ ಮಾತಾಡಲು ನನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯೇ?—ದೇವಗೇ ಎಂದೆಂದುಕೊಂಡಳು. ವಿಮಲ ಇದುವರೆಗೂ ಮೈಸೂರನ್ನು ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಪಾಪ, ಅವಳಿಗೆ ಬಹಳ ಆಸೆಯಿದ್ದಿರಬೇಕು ನೀನೇಕೆ ಹೀಗಿದ್ದೀಯೆ?—ಎಂದು ಅವರೇನಾದರೂ ಕೇಳಿದರೆ, ಏನುತ್ತರ ಕೊಡುವುದು ಎಂದವಳು ಚಿಂತಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ಈಗ ಬರಬೇಡಿ ಎಂದು ಪತ್ರ ಬರೆಯಲಿಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆಯೇ? ಗಂಟುಸೊಟ್ಟೆಗಳದೊಂದಿಗೆ ರಾಮುವೂ, ವಿಮಲಳೂ ಒಂದು ದಿನ “ಅನ್ನಪೂರ್ಣ” ಮಹಾದ್ವಾರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿಯೇ ಬಿಟ್ಟರು.

ಅಣ್ಣನೂ, ಅತ್ತಿಗೆಯೂ, ಗಾಡಿಯಿಂದಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಕಿಟಕಿ ಯಿಂದ ನೋಡಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ-ಹೊಸ ವಂಶತಿಗಳು, ಜೋಡಿ ಚೆನ್ನಾಗಿವೆ, -ಎಂದೆಂದೂಕೊಂಡಳು. ಈಗ ಬಂದವರನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಲು ಬಾಗಿಲ ಬಳಿ ಬಂದು ನಿಂತಳು. ಸೌಖ್ಯವೇ ಲಕ್ಷ್ಮಿ?— ಎಂದೆಂದೂಕೊಂಡು ವಿಮಲ ಒಳಗೆ ಬಂದಳೇ ಹೊರತು ಸೌಖ್ಯದ ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಏಕೆ ಹೀಗಿದ್ದಾಳೆಂದು ದಂಪತಿಯರಿಬ್ಬರೂ ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮಾತಾಡಿಕೊಂಡರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ತಾನು ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದವಳೆಂದು ತೋರಿಸಲು ಎಷ್ಟೇ ನಟನೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರೂ ಅವಳಿಂದ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ರಾಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಗುಂಡೂರಾಯರು ಕಂಪನಿಗೆ ಹೋಗಿ “ ಈಗಲಾದರೂ ಬಾ, ಮಹರಾಯ. ಪಾಳ್ಯದಿಂದ ನಿನ್ನ ಮೈಮನ ಮತ್ತು ಅವನ ಪತ್ನಿ ಬಂದಿದಾರೆ. ನಮ್ಮನ್ನು ಗೋಳುಮಯ್ಯಿಸಿಕೊಂಡುದು ಸಾಕು. ಇನ್ನು ಪಾಪ, ಪಾಳ್ಯಕ್ಕೂ ಸುಂದಿ ಮುಟ್ಟಿ, ಅವರೂ ವ್ಯಸನ ಪಟ್ಟು ಹಾಳಾಗುವುದು ಬೇಡ ” ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಆದರವನು ಬರಲೇಯಿಲ್ಲ. ಮನೆಯಲ್ಲಿನ ತಿಕ್ಕಾಟವನ್ನೆಲ್ಲ ರಾಮು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡನು. ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಮರೆಮಾಚದೆ ತಮ್ಮ ಮಗನ ನಡತೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ವಿವರಿಸಿದರು. ರಾಮುವೂ ಈ ದಿನ ಕಂಪನಿಗೆ ಹೋದನು. “ ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲ ಭಾವ ನಿಮಗೆ. ನೋಡಿದ ಜನ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ” ಎಂದನು. ಇವರ ಬೋಧನೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಕಿವಿಗೊಡುವುದಕ್ಕೆ ರಾಘು ಮಾನವನಾಗಿದ್ದರೆ ತಾನೆ? ಮೈಸೂಗೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಿ ಓಡಾಡಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ಹೊರಟ ವಿಮಲ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲಿಗೂ ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ, ಎರಡು ದಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲಕಳೆದುಬಿಟ್ಟಳು. ಅವಳು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲೂ ಇಷ್ಟಪಡಲಿಲ್ಲ. “ ಬೇರೆಲ್ಲಿಗೂ ಬೇಡ ವಿಮಲ. ದೇವಿ ದರ್ಶನ ಮಾತ್ರ ಪಡೆದು ಬರೋಣ ಬಾ ”

ಎಂದು ಪತಿಯೆಂದುದಕ್ಕೆ, ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೊನೆಯ ದಿನ ಅವಳು ಚಾಮುಂಡಿ ಬೆಟ್ಟ ಹತ್ತಿ ಕೆಳಗಿಳಿದಳು. ಗುಂಡೂ ರಾಯರು ರಾಮುವಿನಕೂಡ ಮನೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹೋಗಿ ದಿಗಿಲುಪಡಿಸ ಬೇಡ ರಾಮು, ಎಲ್ಲ ಮುಂದೆ ಸರಿಹೋಗುತ್ತೆ. ನಾವು ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಯನ್ನು ಮಗಳಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಯಾವಾಗಲೂ ಹೀಗೇ ಇರುತ್ತದೆ ಯೇ. ಏನೋ ಅವನಿಗೆ ಕೆಟ್ಟಕಾಲ ” ಅಂದರು. ವಿಮಲ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯನ್ನು ಬಿಗದಪ್ಪಿ “ ನಿನ್ನ ಅದೃಷ್ಟ ಕಣೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಏನೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಭಯಪಡಬೇಡ. ಮಂತ್ರಾಲಯಕ್ಕೆ ಹರಸಿಕೊ. ನಾವೆಲ್ಲ ಒಂದಡವೆ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದು ಬರೋಣ ” ಎಂದು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದಳು. ವಿಮಲಳ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೀರು ಧಾರೆ ಧಾರೆಯಾಗಿ ಹರಿಯ ತೊಡಗಿತು. ಈಗ ದಂಪತಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಊರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದರು. “ ಗಂಡ-ಹೆಂಡಿರ ಮನಸ್ತಾಪ ನಾಳೆ ಎಲ್ಲ ಸರಿಹೋಗುತ್ತೆ. ಇನ್ನು ನೀನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಅಮ್ಮನಿಗೆ ಕಿವಿ ಚುಚ್ಚಬೇಡ. ಅವಳು ಬಹಳ ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಾಳೆ ” ಎಂದು ರಾಮು ಪತ್ನಿಗೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವಾಗಲೇ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದನು. ಆದರೆ ವಿಮಲಳ ಬಾಯಿ ಸುಮ್ಮಗಿರುತ್ತದೆ ಯೇ? ಅವಳು ಲಕ್ಷ್ಮೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಅತ್ತೆಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಬಿಡದೆ ಒಪ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟಳು. ಇನ್ನೂ ಮುಂದುವರೆದು “ ಮಾವನವರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಪ್ರಸವಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿಗೇ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಬಿಡಿ, ಅತ್ತೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಅಲ್ಲಿ ಚಿಂತೆ ಹತ್ತಿಹತ್ತಿ ಮುಪ್ಪಾಗುವುದು ಬೇಡ. ನಾವೆಲ್ಲ ಇದೇವೆ. ಏನಾದರೂ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಶಾಂತಿಗೆ ತರಬಹುದು. ಅವರಿಗೆ ಯಾವಾಗ ಮನಸ್ಸಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಆಗ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿ ” ಎಂದಳು. ಜಾನ ಕಮ್ಮನವರು ಹೋ ಎಂದು ಅತ್ತು ಬಿಟ್ಟರು. “ ನನಗೆ ಅವಳ ಮುಖ ನೋಡಿದಾಗಲೇ ಗೊತ್ತು. ರಾಮು ಮದುವೆಯಲ್ಲೇ ನಾನು ಕೇಳಿದೆ. ಏನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಬಿಟ್ಟಳು. ಪೆಚ್ಚ ಹುಡುಗ!

ಇಲ್ಲೇ ಹೇಳಿದ್ದರೆ, ನಾವೇನಾದರೂ ಅವನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಬಹುದಾಗದ್ದಿತು. ನನ್ನ ಕಂದನಿಗೆ ಈ ಗತಿಯೇ” ಎಂದು ಪ್ರಲಾಪನಾಡತೊಡಗಿದರು. “ಅವರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳುವುದು ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ಹುಣಿಸೆಹಣ್ಣು ತೇಲಿ ಬಿಟ್ಟಹಾಗೆ ಕಣಮ್ಮ” ಎಂದು ರಾಮು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಿತ್ತನು.

೬೮

ಈಗ ಶಾಮರಾಯರು ಗಾಡಿ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟರು. ಗರ್ಭಿಣಿಯೆಂದು ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಮೆತ್ತೆಯನ್ನು ಹಾಸಿ ಎರಡು ಮೂರು ಒರಗು ದಿಂಬುಗಳನ್ನೂ ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಅವರು ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದರು. “ಖಂಡಿತ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿ. ಇನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬರಬೇಡಿ.” ಎಂದು ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಹತ್ತಾರು ತಡವೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಅವರ ಮನೋಭಿಷ್ಟ ಈಗ ನೆರವೇರಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಪ್ರಸವಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿಗೇ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ಮೊದಲೇ ಅವರು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ, ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೆಂದು ಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ದೃಷ್ಟಿಮಾತ್ರ ಬೇರೆ. ಮೊದಲು ಅವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದು ಪ್ರಸನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು. ಇನ್ನು ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ತಾವು ಕಾಣುವುದು ಭಾಗ್ಯಹೀನ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು, ನೃತ್ಯಾಸವಿಷ್ಟೆ. ಅಣ್ಣನು ಬಂದು ಹೋದಮೇಲೆ ಊರಿಂದ ಇನ್ನು ತನ್ನ ತಾಯಿಯೋ, ತಂದೆಯೋ, ಖಂಡಿತ ಬರುತ್ತಾರೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಎಣಿಸಿದ್ದಂತೆಯೇ ಈಗ ನಡೆಯಿತು. ಶಾಮರಾಯರು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮನೆಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟರು. ಮಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಅವರಿಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖ ಆನರಿಸಿತು.

ಆದರೆ ಅವರು ಗಂಡಸು. ಹೆಣ್ಣಿನಂತೆ ಅವರು ಇನ್ನು ಅಳುವುದ ಕ್ಯಾಗುತ್ತದೆಯೇ? ಗುಂಡೂರಾಯರ ಕೂಡ ತಾವು ಮಗಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಬಂದಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು. ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಏನೊಂದುತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಡಲೇಯಿಲ್ಲ. ಶಾಮರಾಯರು ತಾವೇ ಕಂಪೆನಿಗೆ ಹೋಗಿ ರಾಘುವನ್ನು ಕಂಡು ಬರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು. ಅಂತೆಯೇ ಅವರು ಅಳಿಯನನ್ನು ಕಂಡು “ ಏನೋ ಈಗ ನಿಮಗೆ ಕಾಲ ಸರಿಯಾಗಿಲ್ಲ, ಅಷ್ಟೆ. ಯಾರೇನು ಮಾಡುವುದು ಹೇಳಿ? ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಈಗ ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಡಿ. ಆಮೇಲೆ ಬೇಕಾದರೆ ಕರಿಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿರಂತೆ ” ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ರಾಘು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಮಾತೊಂದೂ ಆಡದೆ “ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರನ್ನು ಕೇಳಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದು ” ಎಂದುತ್ತರವಿತ್ತನು. ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೆ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಲು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶಾಮರಾಯರು ಊರಿನಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ತುಸು ಚಿಂತೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಬಹುದೆಂದೂ, ಪ್ರಸವ ನಡೆದರೆ ರಾಘುವಿನ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯೂ ಬದಲಾಯಿಸಬಹುದೆಂದೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಊರಿಗೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಇಲ್ಲಿರುವುದೇ ಬಹಳ ಸಮ್ಮತಿಯಿದ್ದಿತು. ಇಲ್ಲಾದರೂ ಒಂಟಿಯಾಗಿರಬಹುದು. ಊರಿನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಜನಕ್ಕೆ ಮುಖ ತೋರಿಸುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಅವಳ ಯೋಚನೆಯೇನೂ ಈಗ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ “ ಜೀವ್‌ನಲ್ಲಿ ಹೋಗಬಹುದಲ್ಲಾ, ಗಾಡಿಗಿಂತ ಜೀವ್ ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲವೇ ” ಎಂದಾಗ, ಶಾಮರಾಯರು “ ಅದೇನೋ ಸರಿ. ಈಗ ಬೆಳಸಿನ ಕಾಲ. ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಬಿಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ದಾರಿಯಲ್ಲೇ ಸಾಗಬೇಕು. ಜೀವ್‌ಗಿಂತ ಈಗ ಗಾಡಿಯೇ ಉತ್ತಮ ” ಎಂದುತ್ತರವಿತ್ತರು. ಗುಂಡೂರಾಯರು “ ನನಗೇನೂ ಈಗ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ಕಾಡುಸೀಮೆ : ವೈದ್ಯ ಸಹಾಯ ಕಡಿಮೆಯಲ್ಲಾ

ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತೇನೆ ಅಷ್ಟೆ” ಎಂದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಶಾಮ ರಾಯರು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಕೊಡುತ್ತ “ಇದಕ್ಕೇಕೆ ಚಿಂತೆ ಬಿಡಿ. ನಮ್ಮೂರಿನ ಸೂಲೆಗಿತ್ತಿಯರು ಇಲ್ಲಿನ ನುರಿತ ಡಾಕ್ಟರುಗಳಿ ಗಿಂತಲೂ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹಳ್ಳಿಗಳೆಲ್ಲ ಈಗ ಪ್ರಸವವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಎಲ್ಲರೂ ಸಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಓಡಿ ಬಂದಾರೇ?” ಎಂದರು. ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಸೊಸೆಯನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು “ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಏನೂ ಚಿಂತೆ ಹತ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ ಲಕ್ಷ್ಮಿ. ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಕಳೆದು ನಾನೂ ಬರುತ್ತೇನೆ. ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಕೈ ಬಿಡ ಬೇಡಮ್ಮ” ಎಂದು ಯೋಧಿ ಸಿದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ದೇವರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಸುತ್ತಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, ಅತ್ತಿ ಮಾವಂದಿರಿಗೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಳು. ಶಾಮರಾಯರು ಈಗ ಮಗಳೊಂದಿಗೆ ರೈಲೇರಿ ಮೈಸೂರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು.

೬೯

ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಈಗ ತನ್ನ ತವರುಮನೆ ಬಂದು ಸೇರಿದಳು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ದುಃಖ ಹೇಳತೀರದು. ಹೀಗುಂಟೆ ಎಂದು ಅಂಗಲಾಚುತ್ತಿದ್ದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಎತ್ತನೋಡಿದರೂ ಕತ್ತಲು ಕವಿದಂತೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಆರೈಕೆ ಮಾಡುವವರೇನೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಆಟವಾಡಿದ ಮನೆ, ಓಡಾಡಿದ ಮನೆ, ಓಡಾಡಿದ ತೋಟ, ಆ ವೃಂದಾವನ, ಈಗಿಲ್ಲ ಅವುಗಳು ಸಂತಸವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ವಿಮಲಳು ದಿನವೊಂದಕ್ಕೆ ನೂರು ತಡವೆಯಾದರೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎಂದು ಏನೇನಾದರೂ ಮಾತುಕೊಟ್ಟು, ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾರವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಈಗ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು

ಎಲ್ಲಿಗೂ ಕದಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ಮಾತ್ರ ವಾರಾ ವಾರ ತಪ್ಪದೆ ಮಾವನಿಂದ ಪತ್ರ ಬರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅವಳು ಅನೇಕ ವೇಳೆ ತನ್ನ ಅತ್ತೆ-ಮಾವಂದಿರನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಎಂಥ ಕರುಣ ಹೃದಯ ಅವರದು. ಪಾಪ! ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದುವೇ ತಪ್ಪಾಯಿತೆಂದುಕೊಳ್ಳುವಳು. ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಿ ಪತಿಗೆ, ಕಂಪೆನಿ ವಿಳಾಸ ನಮೂದಿಸಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾಲ್ವಾರು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದಳು. ಆದರೆ ರಾಘು ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಶಾಮರಾಯರು ಸಹ ಅಳಿಯನಿಗೆ ಒಂದೆರಡು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಆದರೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಮಾತ್ರ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕರಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅದು ಕಲ್ಲಿನಂತೆಯೇ ಇದ್ದಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟ ಮೇಲೆ ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೆ ಮನಸ್ಸೇ ಸರಿ ಇಲ್ಲದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ದೇಹವನ್ನು ಅವರು ಪಡೆದಿದ್ದರೂ ಈಗ ನಿತ್ರಾಣ ಆವರಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಶಕ್ತಿ ಹೀನರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿತ್ತು. ತಲೆ ಬಹಳ ನೋವೆಂದು ಒಂದು ದಿನ ಅವರು ಹಾಸಿಗೆ ಹಾಸಿ ಮಲಗಿದರು. ಆ ದಿನವೇ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಜ್ವರವೂ ಬಂದಿತು. ಏನೋ ಎಂದು ಅವರು ಅಜಾಗ್ರತೆ ಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು ಬಿಟ್ಟರು. ಈಗ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಅವರಿಗೆ ಜ್ವರ ಬರುತ್ತಿದ್ದು ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಅವರಿಂದಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

೨೦

ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿ ಲಾಭಗಳಿಸಲು ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರಯತ್ನಪಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ರಾಘು ಮಾತ್ರ ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಇದ್ದುದನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಹಾಗೆಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಲಾಭವಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ದುಂದುಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಅವನು ನಷ್ಟ

ಕೊಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಕುಡಿತ, ಮೆರೆತದಲ್ಲಿ ಅವನು ಲೀನನಾಗಿ ಹೊರಗೂ ಸಾಲತೆಗೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮೊದಲು ಐನೂರು, ಆಮೇಲೆ ಐನೂರು. ಬೊಂಬಾಯಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ತೆಗೆದಿದ್ದ ಸಾಲವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವನ್ನೂ ಅವರು ತೀರಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಂಖ್ಯೆ ಕ್ರಮೇಣ ದಿನ ದಿನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಚಕ್ರ ಬಡ್ಡಿ, ಚಾಲ್ತಿಬಡ್ಡಿಗಿಂದು ಕೊಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟು ಸುಲಿಮ ತಾವು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬರುವ ಸಾಹುಕಾರರುಗಳು ಅವನು ಕೇಳಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ಸಾಲ ಕೊಟ್ಟು ಅವನಿಂದ “ಪ್ರಾಂಸರಿ ನೋಟು” ಬರೆಯಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ತಂದೆ ಹಾಸಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಏಳುವುದಿಲ್ಲವೆಂದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೂ ಮನೆಗೆ ಬಾರದಿರುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು, ಈಗ ವನು ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಗುಂಡೂರಾಯರನ್ನು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಸಾಗಿಸಿ ಬೆಡ್‌ನಲ್ಲಿಡುವುದೇ? ಅಥವಾ ವೈವೇಟ್ ಡಾಕ್ಟರ್ ಮೂಲಕ ಇಲ್ಲೇ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನಡೆಸುವುದೇ ಎಂಬ ಚರ್ಚೆಯಾಯಿತು. ಶಾರದಮ್ಮನವರ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಡಾಕ್ಟರ್ ವಿಜಯರಾಘವ ನನ್ನು ಕರೆತರಲಾಯಿತು. ಅವರು “ಟೈಫಾಯ್ಡ್” ಎಂದರು. ಈಗ ಎಲ್ಲರೂ ಬೆಚ್ಚಿದರು. ಶುಶ್ರೂಷೆ ನಡೆಯ ಹತ್ತಿತು. ರಾಘು ಈಗ ಮೊದಲಿನ ಕೋಪವನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆತು, ತಂದೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದು, ಡಾಕ್ಟರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒದಗಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೆ ಗುಣ ವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಯಮನ ಕರೆ ಅವರಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದು ಮಲಗದ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಅವರು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದರು. ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಹೋಯೆಂದು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿದರು. ದಶರಥ ರಾಜನು ಮಗನ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಣ ತೆತ್ತಂತೆ, ಗುಂಡೂರಾಯರು ಸೊಸೆಯ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಅಸುವನ್ನು ನೀಗಿದರು. ಪಾಳ್ಯಕ್ಕೂ ಪತ್ರ ಹೋಯಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅತ್ತಳು. ತನ್ನನ್ನು ಕಂಡರೆ ಪ್ರಾಣ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಾವ; ಸಾಯುವಾಗ

ಅವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ತಾನಿರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ ಎಂದತೀವ ವ್ಯಸನಪಟ್ಟಳು. ಕೊನೆಯ ಘಳಿಗೆಯಲ್ಲಾದರೂ ಅವರ ಮುಖದರ್ಶನ ಪಡೆದು ಬರುವ ಎಂದರೆ ಈಗದಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಈಗ ವಳಿಗೆ ಎಂಟು ತಿಂಗಳು ನಡೆಯುತ್ತ ಇದೆ. ಇನ್ನೇನು ಪ್ರಸವ ಸಮಯ. ಮನೆ ಹೊಸ್ತಿಲನ್ನು ದಾಟಿ ಈಚೆಗೆ ಕಾಲಿಡಲೂ ಅವಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಶಾಮರಾಯರು ಅವಸರ ಅವಸರವಾಗಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದರು. ಗುಂಡೂರಾಯರ ಅಂತಿಮ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರೂ ಭಾಗವಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆ ಎತ್ತರದ ದೇಹ ಘಂಟೆಗಳ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾಯಿತು. ಕ್ರಿಯಾದಿಗಳು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೂ ಶಾಮರಾಯರು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದರು. ರಾಘು ಈಗ ಪುರೋಹಿತರ ಬಂದಿಯಾಗಿ ಅವರು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಕಚ್ಚಿಹಾಕಿದುದು ಇದು ಎರಡನೆಯ ತಡವೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಬಾರಿ ತನ್ನ ವಿನಾ ಹಕ್ಕೆ, ಈಗ ಅಪ್ಪನ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ. ಶ್ರಾದ್ಧ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಅಳಿಯನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿ, ಶಾರದಮ್ಮನವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ, ಶಾಮರಾಯರು ಊರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದರು. ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಈಗ ತಲೆ ಬೋಳಿಸಿ ಕೆಂಪು ಸೀರೆಯುಟ್ಟರು. ಅವರು ವಯಸ್ಸು ಕಳೆದ ಹೆಂಗಸಾದರೂ, ಒಂದು ಕೂದಲು ಸಹ ಅವರಿಗೆ ನೆರೆತಿರಲಿಲ್ಲ, ಈಗ ಅವರ ದುಃಖ ಹೇಳತೀರದು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮೂಲಾನಕ್ಷತ್ರದ ದೋಷ ತಮ್ಮ ಪತಿಗೆ ಬಡಿದು ಅವರು ಮೃತರಾದರೆಂದು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟೇ ಅವರನ್ನು ತಿದ್ದರು ಮಣ್ಣು ತಿನ್ನುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡುದಾಯಿತು. ಮೂಲಾನಕ್ಷತ್ರವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತಮ್ಮ ಪತಿ ಸಾಯುತ್ತಲೇಯಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಗೊಣಗುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಘುವನ್ನೂ ಸಹ ಅವರು ನಿಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವನು ಒಳ್ಳೆಯ ನಡತೆಯಲ್ಲಿದ್ದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರೇ ಹೆಣ್ಣು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೂ ಆಗವನಿಗೆ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಕೊಡಲು

ಯಾರೂ ಮುಂದೆ ಬರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ ಎಂದು, ಆಗಿನ ಸಂದರ್ಭ ಅವರಿಗೆ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸುವುದರ ಲ್ಲೇನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವೆಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

೭೧

ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಹೊಟ್ಟಿನೋವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ತಡಿಕೆ ಕಟ್ಟಿ ಪೂರೈದ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದರು. ಜಾನ ಕಮ್ಮನವರು ಮನೆ ತುಂಬ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಮಲಳೂ ಅತ್ತಿందిತ್ತ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೂ ಒಂದು ದಿನ ಈ ಸಡ ಗರವೆಲ್ಲ ಕಾದಿರುತ್ತವಲ್ಲವೆ? ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಮಲ್ಲಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವಳು ಕುಂಬಾರಿತಿ ಯಾದರೂ ಊರವರೆಲ್ಲ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಮಲ್ಲಿ ಯನ್ನೇ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವಳಿಗೆ ಅನುಭವ ಜಾಸ್ತಿ. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಮೊದಲನೇ ಪ್ರಸವವೆಂದು ಬಹಳ ಗಾಬರಿಯಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಮಲ್ಲಿ, “ಸುಮ್ಮಿರಿ, ಜಾನ್ಯವ್ವ. ಯಾತಕ್ಕೆ ಭಯಪಟ್ಟಿರಿ!” ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಚಾಕು, ನೂಲು, ಇನ್ನೂ ಏನೇನೋ ಹಿಡಿದಿದ್ದಳು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಯಾತನೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿಯೇ “ಅಮ್ಮಾ ಅಮ್ಮಾ” ಎಂದು ಕೂಗಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ರಾಮು ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಶಾಮರಾಯರು ಶತಪಥ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರಿಂದ ಏನಿದೆ ಹೇಳಿ. ತುಸು ಸಮಯ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ “ಕಾವಾ, ಕಾವಾ, ಕಾವಾ” ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿ ಬಂದಿತು. ವಿಮಲ ಒಳಗಿನಿಂದ ಓಡಿ ಬಂದು ಪತಿಯ ಕೂಡ, “ಗಂಡೂಂದ್ರೆ” ಎಂದು ನಗುತ್ತ ನುಡಿದಳು. ಎಲ್ಲರ ಮುಖದಲ್ಲೂ ಈಗ ಹರ್ಷವುಳ್ಳೇರಿತು.

ಪ್ರಸವ ವೇದನೆಯಿಂದ ಮಗು ಜನಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅರ್ಧ ಘಂಟೆಯ ವರೆಗೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೇ ಎಚ್ಚರವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಲ್ಲಿ ಏನು ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ? ಅವಳು. ಸರಭರ ಕೆಲಸಮಾಡಿದಳು. ಏನೇನೋ ಮಾಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಕಣ್ಣು ಬಿಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದಳು. ಅವಳು ನಗುನಗುತ್ತಲೇ ಜಾನಕಮ್ಮನವರಿಂದ ತಾಂಬೂಲ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಮತ್ತೊಂದು ತಡವೆ ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿ ಹೊರಟು ಹೋದಳು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಈಗ ಭಾವ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮಗುವಿನ ಕಾವಾ, ಕಾವಾ ಶಬ್ದ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದು, ತಾನೊಂದು ಮಗುವನ್ನು ಹೆತ್ತಿದ್ದೇನೆಂದು ಈಗವಳಿಗೆ ಅರಿವಾಯಿತು. ಮೆಲ್ಲಗೆ ಅವಳು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹೊರಳಿದಳು. ಆಹಾ! ಪಿಲಿಪಿಲಿ ಕಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟು ಒದ್ದಾಡುತ್ತ, ಕೃಷ್ಣ ವಿಗ್ರಹದಂತೆ, ಮುದ್ದಾದ ಆ ಮಗುವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವಳಿಗಾದ ಅನಂದ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ಅದರ ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕೈಯಾಡಿ ಸುತ್ತ ಅವಳು ಸಂತಸಪಟ್ಟಳು. ಪುತ್ರೋತ್ಸವ ಸುಗಮವಾಗಿ ನಡೆಯಿತೆಂದು, ಪಾಳ್ಯದಿಂದ ಬಂದ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿನೋಡಿ, ಶಾರದಮ್ಮನವರು ಹಿಗ್ಗಿಹೋದರು. ಅವನಿಗೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಪರಿಮಿತಾನಂದವೇ? ಈಗ ಶಾರದಮ್ಮನವರು “ ನೀನು ಮೊದಲು ಹೋಗಿ ಮಗುವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಾ. ನೀನು ಬಂದ ಮೇಲೆ ನಾನೊಂದು ಎಂಟು ದಿನ ಇದ್ದು ಬರುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದರು. ರಾಘುವಿಗೆ ಈಗ ಪಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಕೋಚವೇ. ಆದರೆ ಮಕ್ಕಳ ಪಾಶ ಅವನನ್ನು ಬಿಡುತ್ತದೆಯೇ? ಅವನೇಷ್ಟೇ ದುಶ್ಚಟವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನೂ ಮಾನವ ತಾನೆ? ಮಾನವನಿಗಿರಬೇಕಾದ ಗುಣಗಳು ಅವರಲ್ಲೂ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದಲ್ಲವೇ? ಮಗುವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ ಅವನಿಗಧಿಕವಾಯಿತು. ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಕೂಡ ಪತ್ರ ಬರೆಯದೆ ಅವನು ಪಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ನಡೆದನು. ರಾಘು ಬಂದದ್ದನ್ನು ಕಂಡು

ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆನಂದವಾಯಿತು. ವಿಮಲ ಒಳಗೆ ಓಡಿಹೋಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕೂಡ “ ನಿನ್ನ ಪತಿವೇವರು ಬಂದಿದಾರೆ ಕಣೇ ” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಈಗ ಸ್ವರ್ಗವೇ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಹಾಗಾಯಿತು. “ ಸುಮ್ಮನೆ ಏಕಮ್ಮಾ ಚಿಂತೆ ಹತ್ತಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತೀಯೆ? ಮಗು ಅಂತ ಒಂದು ಆದ ಒಡನೆ ಅವನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಓಡಿಬರುತ್ತಾನೋ ಇಲ್ಲವೋ ನೋಡು ” ಎಂದು ಒಂದು ದಿನ ತಂದೆಯಂದಿದ್ದ ಮಾತು ಅವಳಿಗೇಗೆ ನೆನಪಾಯಿತು. ರಾಘು ಹೊಸ್ತಿಲ ಬಳಿ ಕುಳಿತು ಮಗುವನ್ನು ನೋಡ ಹತ್ತಿದನು. ಅಬ್ಬಾ! ಎಷ್ಟು ದಿನದ ಮೇಲೆ ಪತಿ ತನ್ನನ್ನು ಈಗ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಮಾತನಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ತಾನು ಕಾಣುವುದೆಲ್ಲ ಸ್ವಪ್ನವೋ ಎಂದವಳು ಭಾವಿಸಿದಳು. ಹಳೆಯ ಮನಸ್ತಾಪಗಳೆಲ್ಲ ಈಗ ವರಿಗೆ ಮರೆತುಹೋಯಿತು. ಅವಳು ನಗು ನಗುತ್ತಲೇ “ ನೋಡಿ ಮಗು ನಿಮ್ಮ ಹಾಗಿದೆ ” ಎಂದಳು. ಅವನು “ ಇಲ್ಲ ಇಲ್ಲ, ನಿನ್ನ ಹಾಗೆ ” ಎಂದನು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಸಂಧಾನ, ಶಾಮರಾಯರ ಹಿತೋಕ್ತಿ, ಶಾರದಮ್ಮನವರ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಇವೆಲ್ಲ ಈಗ ಎಲ್ಲಿ? ಅವರವರೇ ಈಗ ರಾಜಿಯಾದರು. ಶಾಮರಾಯರು-ಹನ್ನೆರಡನೇ ದಿನ ನೀರು ಹಾಕಿದ ಮೇಲೆ ನೀವು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೋಗುವಿರಂತೆ ಎಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ಕಂಪೆನಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಏನಾಗುತ್ತದೋ ಎಂಬ ಭೀತಿ ಅವನಿಗೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ದಿನವಾದರೂ ಮಗುವನ್ನು ಮುದ್ದಿಟ್ಟುಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ಆಸೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ಪತಿಯ ಕೂಡ “ ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕೈದು ದಿನಕ್ಕೇನಂತೆ? ಇದ್ದು ಹೋಗಿ ” ಎಂದಿದ್ದಳು. ಆ ಹನ್ನೆರಡನೇ ದಿನವೂ ಬಂದಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ನೀರು ಹಾಕಿದುದಾಯಿತು. ರಾಘು ಆಮೇಲೂ ನಾಲ್ಕುದಿನ ತಂಗಿದ್ದನು. ಅವನಿಗ ಪತ್ತಿಯನ್ನೂ, ಮಗುವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಕದಲುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕೂಡ ಅವನು ವಿನೋದವಾಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅತ್ತೆಮಾವಂದಿರ ಅನು

ಮತಿ ಪಡೆದು, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕೂಡ ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿ ಅವನಿಗೆ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದನು.

೭೨

ಶಾರದಮ್ಮನವರಿಗೆ ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮೇಲೆ ಕೋಪವಿದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. “ಅವರವರ ಹಣೆಬರಹ. ಆಯುಷ್ಯ ಮುಗಿದರೆ ತೀರಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಹೋಗಲೇ ಬೇಕು” — ಎಂದು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಗ ಬಂದ ಮೇಲೆ ತಿಂಡಿ ತಯಾರು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಾವೂ ಪಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಎಂಟು-ಹತ್ತು ದಿನ ಇದ್ದು ಬಂದರು. ಈಗ ರಾಘುವಿಗೆ ಬಹಳ ಸಾಲವೇರಿತ್ತು. ಮಾರ್ವಾಡಿ ಸೇತುಗಳಿಂದ ಅವನು ಬಹಳ ಹಣವನ್ನು ತೆಗೆದಿದ್ದನು. ಕಂಪೆನಿಯ ಲಾಭ ಬಡ್ಡಿ ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೇ ಸಾಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಪಾರಮಾಡುವ ಇಲ್ಲಿನ ಮಾರ್ವಾಡಿ ಸೇತುಗಳೇನು? ಕಾಗೆಗಳ ಹಾಗೆ; ಜೀವ ಸಹಿತವೇ ಸುಲಿದು ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ದಿನ ಬಡ್ಡಿ ಕಟ್ಟಲು ಸಹ ಅವನ ಕೈನಲ್ಲಿ ಹಣವಿಲ್ಲದೆ, ಏನೋ ಯೋಚನೆಮಾಡಿ ಅವನು ಸರೋಜಳ ಮನೆಗೆ ನಡೆದನು. ಸರೋಜಳ ಕೂಡ ಅವನು “ಬಹಳ ಕಷ್ಟದಿಂದೇನೆ ಸರೋಜ. ನಿನ್ನ ಚಿನ್ನದ ಸರ ಸ್ವಲ್ಪಕೊಡು. ಬ್ಯಾಂಕ್‌ನಲ್ಲಾದರೂ ಗಿರವಿಯಿಟ್ಟು ಹಣ ಕಟ್ಟುತ್ತೇನೆ. ಎರಡು ವಾರದೊಳಗಾಗಿ ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ನಿನಗೆ ವಾಪಸ್ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದನು. ಅವಳೇನು ಹುಚ್ಚಿಯೆ? ರಾಘು ಪಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಂದುದು, ಈಗ ತನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಬಾರದಿರುವುದು, ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಅವಳು ಗಮನಿಸಿಯೇ ಇದ್ದಳು. ಎಷ್ಟೆಂದರೂ ತಾನು ಸೂಳೆ. ರಾಘು ತನಗೆ ಎಷ್ಟೇ ಅಭಯವಿತ್ತರೂ ಸತಿಯನ್ನು ತೊರೆಯುವುದುಂಟೇ? ಏನೋ ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ದಿನಸದ ಜಗಳ. ಇನ್ನೊಂದೆರಡು ಮಕ್ಕಳಾದ ಮೇಲೆ

ಅವನು ತನ್ನನ್ನು ಹಾಳಿಸುವನೇ ? ಏನೋ ನಡೆದಷ್ಟು ದಿನಲಾಭ. ಅವಳು ಇಂಥದುದರಲ್ಲೆಲ್ಲ ಏಮಾರುವ ಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ತಾನೀಗ ಸರ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅವನು ಮರಳಿ ಕೊಡುವನೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಹೇಗೆ ? ಅವನು ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆಂದಾದರೂ ನಂಬುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ? ಆಮೇಲೆ ಯಾವ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ನಗ ಕೊಡಿಸಿಕೊಡಿ ಎಂದು ಫಿರ್ಯಾದು ಮಾಡುವುದು ? ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಈಗವಳು ಯೋಚಿಸಿ, ನಿಸ್ಕೂರವಾಗಿ ಅವನ ಕೂಡ ಮಾತನಾಡಬಾರದೆಂದು, ಸ್ನೇಹಿತೆಯರ ಕೂಡ ನಾನೀದಿನ ಕನ್ನಂಬಾಡಿ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತೇನೆ. ನಾಳೆ ನೀವು ಸರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವಿರಂತೆ ” ಎಂದಳು. ನಿಜವೆಂದು ನಂಬಿ ರಾಘು ಹಿಂದಿರುಗಿದನು. ಈಗವಳು ರಾಘು ಮಾಡಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ನಗ ನಟ್ಟುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಳೆದು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಭದ್ರಮಾಡಿದಳು. ಮಾರನೆಯ ದಿನ ರಾಘು ಬಂದಾಗ, ಅಳುವಂತೆ ಅವಳು ನಟನೆ ಮಾಡುತ್ತ, “ ನೋಡಿ, ನಿನ್ನೆ ಸರ ಹೇಗೆ ಹೋಯ್ತು ಎನ್ನುವುದೇ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕೊಂಡಿಯೇನಾದರೂ ಕಳೆದು ಹೋಯ್ತೋ ಏನೋ ಯಾರು ಬಲ್ಲರು.” ಎಂದುತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಳು. ರಾಘು ಈಗ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡನು. ತಡೆಯಲಾರದಷ್ಟು ಕೋಪ ಉಕ್ಕೇರಿಬಂದಿತು. “ ನನ್ನ ಸಂಪಾದನೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ನಿನಗೆ ಸುರಿದಿದ್ದೇನಲ್ಲಾ, ನನ್ನ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವಹಿಸಲು ನೀನು ಸಮ್ಮತಪಡಲಿಲ್ಲವಲ್ಲವೇ ? ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ಮುಖ ದರ್ಶನವನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ” ವೆಂದು ಹೊರಬಂದನು. ಸರೋಜ ಒಳಗೊಳಗೆ ನಕ್ಕಳು. ನೀನು ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ನನಗೆನು ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಆಳೇ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲವೇ ? — ಎಂದುಕೊಂಡಳು.

ರಾಘುವಿಗೇಗ ಕಷ್ಟಕಾಲ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ವಿಧಿ ಈಗವನನ್ನು ತೋರಿಸಹತ್ತಿತು. ಹೆಚ್ಚು ನರಳದೆಯೇ ಶಾರದಮ್ಮ ನವರೂ ಈಗ ತೀರಿಕೊಂಡರು. ರಾಘು ತಲೆಯಮೇಲೆ ಕೈಹಾಕಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಬಾಣಂತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಮಾವ ಸಾಯುವಾಗ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಲಾಗಲಿಲ್ಲ, ಈಗ ಅತ್ತೆಯ ಮುಖದರ್ಶನವನ್ನಾದರೂ ಪಡೆಯೋಣವೆಂದು- ಮಗುವಿನ ಸಹಿತ ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಬಂದೇಬಿಟ್ಟಳು. ಜಾನಕಮ್ಮ ನವರೂ, ಶಾಮರಾಯರೂ, ಹದಿನೈದು ದಿನ ಮೈಸೂರಲ್ಲೆ ಉಳಿದಿದ್ದು, ಕರ್ಮಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಅಳಿಯನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಿ, ಹಿಂದಿರುಗಿದರು. ಮನಸ್ಸನ್ನು ಎಷ್ಟೇ ಬಿಗಿಮಾಡಿದರೂ ಬ್ರಾಂದಿ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಿಲ್ಲಿಸಲು ರಾಘುವಿನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ಚಟ ಜನ್ಮವ್ಯಾಧಿಯಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಹತ್ತಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ರಾಘುವಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ದಿನ ದಿನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಎಷ್ಟೋ ದಿನ ತನ್ನ ಮನೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ರಾಘು ಅತ್ತುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಊರಿಂದ ಬರುವಾಗ ಏನೇನೋ ಆಕಾಶ ಕೋಟಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಅದೀಗ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ತನ್ನ ಮುದ್ದಾದ ಮಗುವನ್ನು ರಮೇಶ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ದಿನಗಳುರುಳುತ್ತಿದ್ದುವು. ಸಾಲಗಾರರ ಉಪದ್ರವವನ್ನು ರಾಘುವಿನಿಂದ ಸಹಿಸಲು ಈಗ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸಾಲಕ್ಕೆ ವಾಸದ ಮನೆಯನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವುದೆಂದು ಅವನು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಉಕ್ಕಿ ಬಂದಿತು. ಊರಿಗಾದರೂ ಪತ್ರ ಬರೆಯೋಣ, ಅಪ್ಪನಾದರೂ ದಾರಿ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಾರು ಎಂದಳು. ಆದರೆ ಮಾನ ರಾಘುವಿಗೆ ಅತಿಯಾಗಿ ಬಾಧಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹಣ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿ

ಕೊಡಿ ಎಂದು ಮಾವನನ್ನೂ ಮೈದುನನ್ನೂ ಕೇಳಲು ಸಂಕೋಚ ಪಟ್ಟು, ಕುಟ್ಟಪ್ಪನು ಬೇಡ ಬೇಡವೆಂದರೂ, ಸೇರಿನ ಸಾಲಕ್ಕೆ ಮನೆಯನ್ನೇ ಕಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ತನ್ನ ಮನೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಗಾಗಿ ಅತೀ ವ್ಯಸನ ಪಟ್ಟಳು. ಅದೆಂಥ ಭಾರಿ ಮನೆ! ಅತ್ತಿ ಮಾವಂದಿರಿದ್ದರೆ ಹೀಗಾಗುತ್ತಿತ್ತೆ ಎಂದು ಮರುಗಿದಳು. ಈಗ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ರೂಪಾಯಿನ ಬಾಡಿಗೆ ಮನೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಅವಳು ವಾಸಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೇ ಈ ಬಾಡಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳ ಹಿಡಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಬೀರುಗಳು, ಪೆಟ್ಟಿಗೆ, ಭಾರೀ ಚಿತ್ರಪಟ ಗಳು, ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ರಾಘು ಮಾರಿಹಾಕಿದನು. ಇಂಥ ಸಾಮಾನು ಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಇನ್ನಿವರು ಮಾಡಿಸುವುದುಂಟೆ? ಇನ್ನು ಇವರಿಂದ ಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆಯೇ? ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬಹಳ ಮರುಕಪಟ್ಟಳು. ಶಾಮರಾಯರು ಮನೆಮಾರಿದುದಕ್ಕೆ ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿ ಪತ್ರ ಬರೆದರು. ಪಾಳ್ಯದಿಂದ ಈಗ ರಾಮುವೂ ಬಂದನು. ಸಿರಿ ಬಂದಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನೂ ಕೇಳದೆಮೇ ತಾನಾಗಿಯೇ ಬರುವುದಂತೆ. ಅದು ಹೋಗುವಾಗಲೂ ಸಹ ಯಾರನ್ನೂ ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲವಂತೆ. ಯಾರೊ ಹಿರಿಯರು ಅಂದಿದ್ದ ಒಂದು ಮಾತು ಈಗ ರಾಮುವಿಗೆ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದಿತು. ನೊದಲು ಗುಂಡೂರಾಯರ ಮನೆ ಹೇಗಿತ್ತು; ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ನಾನೊಬ್ಬ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಇಲ್ಲಿರುವುದೇಕೆಂದು ಬಹುಶಃ ಧನಲಕ್ಷ್ಮಿ ಹೊರಟುಹೋಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ರಾಮು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇಷ್ಟು ಸಾಲ ಇವರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಏರಿತೆಂಬುದೇ ಅವನಿಗೆ ಬಗೆ ಪರಿಯದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿ ಉಳಿಯಿತು. ಎಲ್ಲವೂ ಪವಾಡದಂತೆಯೇ ನಡೆದು ಹೋಗಿತ್ತು. ರಾಮು ಈಗ ಊರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು. ಮೈಸೂರಿನ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ವ್ಯಸನಪಟ್ಟರು. ರಾಘುವಿನ ಸಾಲ ಇನ್ನೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟಿದೆಯೆಂದು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರೂ

ಭಯಪಟ್ಟರು. “ಗುಂಡೂರಾಯರು ತೀರಿ ಹೋಗಿ ಎಂಟು ತಿಂಗಳು ತಾನೆ ಆಯಿತು. ಇಷ್ಟು ಸಾಲ ಹೇಗೆ ಏರಿತು ” ಎಂದು ಜಾನ ಕಮ್ಮನವರು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು. ರಾಮು ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡುತ್ತ “ ಹಾಗಲ್ಲಮ್ಮ, ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದದ್ದು, ಗುಂಡೂರಾಯರು ಸತ್ತ ಮೇಲೆಯೇ ಈ ಸಾಲ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕಂಪೆನಿ ಏರ್ಪಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ಭಾವ ಹಣ ಸಾಲ ತೆಗೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ತಂದೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಇದನ್ನವರು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲ ಪೋಲು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಾವ ಬೊಂಬಾಯಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ, ಅಮೇಲೆ ಸಾವಿರ ಸಾವಿರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಲ ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಕ್ರಮೇಣ ಇದು ಗುಂಡೂರಾಯರಿಗೆ ತಿಳಿದು ಅವರು ಸರಿಪಡಿಸಬೇಕೆನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡರಂತೆ. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ನನಗೆಲ್ಲ ವಿವರವನ್ನೂ ಹೇಳಿದನು ” ಎಂದನು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕಥಾಂತರ ಮುಗಿದಮೇಲೂ ರಾಘುವಿನ ಸಾಲ ಮುಗಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ದುರದೃಷ್ಟಕ್ಕೋ ಏನೋ ಕಂಪೆನಿ ಈಗ ನಷ್ಟದಲ್ಲಿಯೇ ಓಡಲಾರಂಭಿಸಿತು. ತಂದೆಯಿದ್ದಾಗ ಕಂಪೆನಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭ ದೊರಕುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಅವರು ಲೆಕ್ಕ ಕೇಳಿದರೆ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿ, ಅವನು ನಷ್ಟದಲ್ಲಿದೆ ನಷ್ಟದಲ್ಲಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದನು. ಈಗ ಅವನ ಮಾತೇ ಸತ್ಯವಾಗಿ ತನ್ನ ಕೈಕೆಳಗಿನ ಕೆಲಸಗಾರರುಗಳಿಗೆ ಅವನು ಸಂಬಳ ಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಎರಡು ತಿಂಗಳ ಬಾಕಿ ಉಳಿಯಿತು. ಹುಚ್ಚಾಪಟ್ಟಿ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಗಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಈಗ ತಾನೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಯೋಚನೆ ಅವನಿಗೆ ಹತ್ತಿತು. ಪತ್ತಿಯ ನಗ ನಟ್ಟು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಈಗ ಮಾರಿದುದಾಯಿತು. ಬಿರುಕು ಬಹಳ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಇದರಿಂದೆಲ್ಲ ಅದನ್ನು ಮುಚ್ಚಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಮನೆಯನ್ನು ಮಾರಿದಂತೆ “ ಸುಗಂಧ ” ಕಂಪೆನಿಯನ್ನೇ ಮಾರಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಅವನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪತಿಯನ್ನು ಕೇಳದೆಯೇ

ಅವಸರವಾಗಿ ಬರಲೇಕೆಂದು ತಂದೆಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದಳು. ತಂದೆಯೂ ಮಗನೂ, ಈಗ ಪಾಳ್ಯದಿಂದ ಹೊರಟು ಮೈಸೂರನ್ನು ಬಂದು ಸೇರಿದರು. ಕಾಲ ಮಿಂಚಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ರಾಘು ಮಾತು ಕತೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿಬಂಧನೆ ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸಿದ್ದನು. ಆ ಮಹಾ ಪೂರವನ್ನು ಈಗ ತಡೆಯಲು ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ವಾಸಿಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ನದಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಾದರೆ ನೀರು ತಡೆದು ಅಡ್ಡ ಗೋಡೆ ಹಾಕಬಹುದು. ತುಂಬಿದ ಪ್ರವಾಹ ಬಂದಾಗ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಯೇ? ತನ್ನ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಿತರರ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯಲು, ಅದೂ ಬಂಧುವರ್ಗದವರಿಂದ, ರಾಘು ಇಷ್ಟಪಡಲಿಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ವಿಧದ ದೊಡ್ಡ ಸ್ತಿಕೆ, ಬಿಗುಮಾನ ಅವನಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾಡಿ ಕೊಂಡಿತ್ತು. ಈಗವನು “ ಸುಗಂಧ ” ಕಂಪೆನಿಯನ್ನೂ ಮಾರಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಈಗ ಅವನ ಸಾಲವೆಲ್ಲ ಪೂರ್ಣ ತೀರಿತು. ಅವನ ಕೈನಲ್ಲಿ ಮುನ್ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳೂ ಉಳಿಯಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ವ್ಯಸನದಿಂದ ಕುಗ್ಗಿ ಹೋದಳು. ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಗುವನ್ನು ಮಲಗಿಸಿಕೊಂಡು ಯಾವಾಗಲೂ ಅವಳು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

೭೪

ತಂದೆಯೂ, ಮಗನೂ ಈಗ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಕೂಡ ಮಂತ್ರಾ ಲೋಚನೆ ನಡೆಸಿದರು. ಇವನು ಯಾರ ಮಾತನ್ನೂ ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ ಎಂದು ಅತೀ ವ್ಯಸನ ಪಟ್ಟರು. ಶಾಮರಾಯರು ಎರಡು ವಿನಾಹ ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರೇ, ಅವರಿಂದ ಇವರಿಂದ, ಸಾಲ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಬೇರೆ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅವನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಣವನ್ನಾದರೂ ಒದಗಿಸಿ

ಕೊಡೋಣವೆಂದರೆ ಈಗದೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಊರಿನಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಹೆಸರಿದ್ದಿತು. ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಸಾಲ ಪಡೆಯಬಹುದು ! ಆದರೆ ಮೈಸೂರಿನಂಥ ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮಾಡಲೂ ಸಾವಿರಗಟ್ಟಲೆ ಮೂಲಧನ ಹಾಕಬೇಕು. ವಾಸಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಮನೆ, ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲು ಬಾಡಿಗೆ ಇಲ್ಲದೆಯೇ ಸ್ವಂತ ಮನೆ, ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಇದ್ದು ಲಾಭಗಳಿಸದವನು, ಇನ್ನು ಬಾಡಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ವಿಚಕ್ಷಣಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆಂದು ಅವನನ್ನು ನಂಬುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ? ಅವನಿಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮಗಳ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ಹೇಗಾದರೂ ಒಂದು ದಾರಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಒಂದು ಸಲಹೆ ಸೂಚಿಸಿದನು. ಅದೇನೋ ಅವರಿಗೆ ಹಿಡಿದಿರಬೇಕು. ಈಗ ರಾಮುವನ್ನೂ ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನೂ, ಶಾಮರಾಯರೂ, ಧನಪಾಲ ಶೆಟ್ಟರ ಮನೆಗೆ ನಡೆದರು. ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಶೆಟ್ಟರಿಗೆ ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ವಿವರಿಸಿದನು. ಅವರಿಂದ ಸಹಾಯ ಕೋರಿದನು. “ ಬಾಳಿ ಬದುಕಿದ ಮನೆ, ನೀವು ಕಡಿಗಣಿಸಬಾರದು ” ಎಂದನು. ಶೆಟ್ಟರ ಮಾತೇನೂ ಈಗ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ನಡೆಯುವ ಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕೋದಂಡನೇ ಈಗ ಮುಂದಾಗಿದ್ದನು. ಆದರೂ ಶೆಟ್ಟರು ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಅರ್ಧ ಹಣ ತಾವು ಕೊಡುವುದಾಗಿಯೂ, ಮಿಕ್ಕರ್ಧ ಶಾಮರಾಯರೇ ಹಾಕಬೇಕೆಂದೂ, ಆದರೆ ತಮ್ಮ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ರಾಘು ಕೈ ಹಾಕಕೂಡದೆಂದೂ, “ ಲೈಸನ್ಸ್ ” ತಮ್ಮ ಹೆಸರಿನಲ್ಲೇ ಇರಬೇಕೆಂದೂ, ಲಾಭದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧರ್ಧ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದೂ, ನುಡಿದರು. “ ಈಗ ರಾಘುವನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿ ಅವನ ಕೂಡ ಮಾತಿದೆ ” ಎಂದರು. ಶಾಮರಾಯರೂ, ಕುಟ್ಟಪ್ಪನೂ, ಏನೇನಿಲ್ಲ ಹೇಳಿದರೂ ಈ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ರಾಘು

ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಅದೇ ಕೋದಂಡನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದೇ! ಛಿ, ಎಂಥ ಅವಮಾನ ಎಂದವನಿಣಿಸಿದನು. “ ಮತ್ತೆ ಮುಂದಿನ ದಾರಿ ಹೇಗೆ ” ಎಂದು ಶಾಮರಾಯರು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ, ರಾಘು ಏನೊಂದುತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಡದೆ, ಮೌನವಾಗಿ ಕುಳಿತನು. “ ಈವಾಗ ದೊಡ್ಡ ಸ್ತಿಕ್ಯೇಲ್ಲ ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಪ್ಪ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ” ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅಂದಾಗ, ಅವನು ಅವಳನ್ನು ನುಂಗಿಬಿಡುವಂತೆ ದುರುಗುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನೋಡಿದನು. ಈ ವ್ಯಾಪಾರವೆಲ್ಲ ನನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವೇಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಿಟ್ಟನು. ನಾನು ಬೇರೆ ಏರ್ಪಾಡುಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದನು. ಇನ್ನೆಲ್ಲಿ ಇವನು ಉಳಿದಿರುವ ಗದ್ದೆಯನ್ನೂ ಮಾರಿ ತಣ್ಣನೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೋ ಎಂದು, ತಂದೆಯೂ, ಮಗನೂ ಬಹಳ ಭಯ ಪಟ್ಟರು. ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಕೇಳದಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನು ವಿಧಿಯಿ ದ್ದಂತಾಗಲಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಇನ್ನೆಷ್ಟು ಕಷ್ಟಪಡಬೇಕೋ ಎಂದು ಮರು ಗುತ್ತ, ಕೊರಗುತ್ತ, ಅವರೀರ್ವರೂ ಪಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೇರಿದರು. ಹೆಚ್ಚು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳದೆ ಚಿಕ್ಕ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ರಾಘು ವಿಗೆ ಆಸೆ. ಮೊದಲಿನ ಹಾಗೆ ಬಡ್ಡಿಗೆ ಗಡ್ಡಿಗೆ ತೆಗೆಯಲು ಅವನು ಇಷ್ಟಪಡಲಿಲ್ಲ. ಈ ಬಡ್ಡಿ ವ್ಯವಹಾರ ಅವನ ಜೀವನವನ್ನೇ ಹಾಳು ಮಾಡಿತ್ತು. ಮೇಲಾಗಿ ಸಾಲಕೊಡುವವರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾಲ ಕೊಡುತ್ತಾರೆಯೇ ? ಅವರಿಗೇನು ತಿಳಿಯದೆ ? ಮನೆಮಠ, ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿ, ಅವರವರ ವ್ಯವಹಾರ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನೂ ಅವರು ಗಮನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈಗವನು ತನ್ನ ಮಿತ್ರರುಗಳನ್ನಾರನ್ನಾ ದರೂ ಹಿಡಿದು ಕಾರ್ಯನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಮಿತ್ರರ ಬಳಗವೇನೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರ ಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಮಾಡಲು ಯಾರೂ ಮುಂದೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಸಜ್ಜನರ ಮಿತ್ರತ್ವವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಘುವಿನ ಮಿತ್ರರುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸಾಮಾನ್ಯ

ವಾಗಿ ಬ್ರಾಂದಿಕೋರರೇ. ಇದ್ದುದನ್ನೆಲ್ಲ ದೋಚಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವವರೇ. ರಾಘುವಿಗೆ ಈಗತಾನೆ ಪ್ರಪಂಚ ಹೇಗಿದೆಯೆಂಬ ಅರಿವಾಯಿತು. ಮಾವನಿಗೆ, ಅವರು ಸೂಚಿಸಿದ ಸಲಹೆಗೆ ಒಪ್ಪಿ, ಶೆಟ್ಟರಕೂಡ ಸೇರೋಣವೆಂದರೆ, ಅವಕ್ಕೂ ಈಗ ಕಾಲ ಮೀರಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಮೊದಲು ಶೆಟ್ಟರು ಕರೆಯಿಸಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅವನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದ್ದನು. ಈಗ ಯಾವ ಮುಖದಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದು? ಮಾವನಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುವ ಬಗೆ ಯಾದರೂ ಹೇಗೆ?

೭೫

ದಿನಗಳುರುಳುತ್ತಿದ್ದವು. ರಾಘುವಿನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರವಾದದ್ದೊಂದು ಯೋಚನೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ದಿನ ಕಳೆದಂತೆ ಅದು ಮೊಳೆತು, ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಮಾನವ ರಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧ. ಕಷ್ಟಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯಗಡದೆ, ಎದೆ ಗುಂದದೆ, ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖರಾಗುವವರೊಂದು ಪಂಗಡ. ತಿಂಗಳಿಗೆ ಬರೇ ನಾಲ್ಕತ್ತು-ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಸಂಬಳ ತೆಗೆದು ನಾಲ್ಕಾರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಿನಾಹ ಮಾಡಿ, ಬಾಲ್ಯಕೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವವರೆಷ್ಟೋ ಮಂದಿಯನ್ನು ನೀವು ನೋಡಿಲ್ಲವೆ? ಈ ದಿನದ ಹೊಟ್ಟೆಪಾಡು ಮುಗಿಯಿತು, ನಾಳೆಗೆ ಹೇಗೆ ಕಾಲ ತಳ್ಳುವುದು ಎಂಬ ಯೋಚನೆಯಿದ್ದರೂ, ಹುಂ, ಸರಿ ನೋಡೋಣ, ಎನ್ನುವವರೆಷ್ಟು ಮಂದಿ ಇದ್ದಾರೆ. ಕಷ್ಟದಲ್ಲೇ ತೊಳಲುತ್ತಿರುವವರಿಗೆ ಮೇಲ್ಮೈಲೆ ಕಷ್ಟವೊದಗಿದರೂ, ಅದನ್ನವರು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಸುಖದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತೇಲುತ್ತಿದ್ದವರ ಮಾತು ಬೇರೆ. ಅವರಿಗೇನಾದರೂ ಭಾರಿ ಏಟು ಬಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದರ ಯಾತನೆಯನ್ನು ಅವರು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ರಾಘು

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಊಟ ಬಟ್ಟೆಗೆ ನೇರವಾಗಿ, ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನುಕೂಲಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದವನು. ಎರಡು-ಎರಡೂವರೆ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ದೊಡ್ಡ ಕಂಪೆನಿಯೊಂದರ ಯಾಜಮಾನ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದವನು. ಅವನಿಗೆ ದಿವಾಳಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕಷ್ಟದಲ್ಲೂ ಎರಡು ವಿಧವಿದೆ. ಎಷ್ಟೇ ನಾವು ಸುಖಿಗಳಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಮೀರಿ ಒದಗುವದೊಂದು ವಿಧದ್ದು. ಆದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಧದ್ದೋ ಹಾಗಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ನಾವಾಗಿಯೇ ನಮ್ಮ ದುಷ್ಕರ್ಮ, ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವುದು. ರಾಘು ಈ ಎರಡನೇ ವಿಧಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವನು. ಮಿಗಿಯಾದ ತಾಳ್ಮೆ, ಸಹನೆ, ಅವನಿಗಿದ್ದಿದ್ದಲ್ಲಿ, ತನಗೀಗ ಒದಗಿದ ಗಂಡಾಂತರವನ್ನು ಅವನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಅವನ ಎರಡು ಮನೆಗಳು ಅವನ ಕೈಯಿಂದ ಜಾರಿಹೋದರೂ, ಗದ್ದೆ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿತ್ತು. ವರ್ಷದ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಹೇಗೂ ಭತ್ತ ಬರುತ್ತದೆ. ಮೇಲಿನ ಖರ್ಚಿಗೆ ಅವನೆಲ್ಲಾ ದರೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು, ನಾಲ್ಕತ್ತು-ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಸಾಕು. ಜೀವನ ದಾಟಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೇನೂ ಕಷ್ಟವಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ನಡೆಯಲು ರಾಘುವಿನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯದಿಡದೆ ಇರಲು ಅವನದು ಮೊಳ್ಳು ಹೃದಯ. ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಒಡೆದು ಚೂರು ಚೂರಾಗಿತ್ತು. ಅನುಕೂಲಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ತಾನು, ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹೇಗೆ ಚಾಕರಿ ಮಾಡುವುದು? ಇನ್ನು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅವಮಾನವಾಗಬೇಕೆ? ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಬಳಿ ಕೈಕಟ್ಟಿ ಸೇವಾವೃತ್ತಿಗೈವುದೆಂದರೆ, ಅದೂ ತಾನು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಒಂದೂರಿನಲ್ಲಿಯೇ-ಅವನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅನುಭವಿಸಿದರೆ ತಾನೆ ಕಷ್ಟ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಚಂಚಲ ಮನಸ್ಸಿನಾದ ಅವನು ಈಗಿಲ್ಲಾದರೂ ತಾನು, ದೇಶಾಂತರ ಹೊರಟು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಕೆಲವು

ವೇಳೆ ಮಡದಿಯ ಮುಖವನ್ನೂ, ಮಗುವಿನ ಕಿರುನಗೆಯನ್ನೂ ಕಂಡು, ಹಾಗೆಮಾಡಬಾರದೆಂದೆಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹಣಕಾಸುಗಳೆಲ್ಲ ಈಗ ಮುಗಿಯುತ್ತ ಬಂದುವು. ಅವನು ತನ್ನ ಯೋಚನೆಯಂತೆ ನಡೆಯುವುದೋ ಬೇಡವೋ ಎಂದು ಕೂಗಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಗುವನ್ನು ಆಡಿಸುವಾಗ, ಅದರ ಕೆನ್ನೆಗೆ ಮುತ್ತಿಸುರಿಸೆ, ಅದು ಹೇಡ್ಡೇ ಎಂದು ನಕ್ಕಾಗ “ಅಯ್ಯೋ, ಕಂದ. ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೇಗೆ ಹೋಗಲಿ. ಅದು ನನ್ನಿಂದಾಗದು” ಎಂದು ಅತ್ತುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಪತ್ನಿ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿ ನೋಡುವಳೋ ಎಂಬ ಭಯದಿಂದ ಒಡನೆ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಒರಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. “ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನನ್ನಿಂದ ನಿನಗೇನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದ ಹಾಗಾಯಿತೇ. ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ? ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಕೈಹಿಡಿದು ಒಂದಿಷ್ಟು ಸುಖವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಲಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ, ಸದಾ ಕಣ್ಣೀರಿನಿಂದಲ್ಲವೇ ಕಾಲ ಕಳೆದೆ” ಎಂದು ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈಗವನಿಗೆ ಪದೇ ಪದೇ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ನೆನಪಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತನ್ನ ಎಳೆಗೇಗಾಗಿ ಅವರೆಷ್ಟು ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವರ ಮಾತು ಕೇಳಿ ನಡೆದಿದ್ದರೆ? “ಛಿ, ಛಿ ನಾನಿನ್ನಿರಬಾರದು ಸಾಯಬೇಕು” ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ನಾವು ಎಣಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಸಾವು ಬರುತ್ತದೆಯೇ? ಅದು ಬರುವಾಗ ಯಾರನ್ನೂ ಕೇಳದೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ಬರುತ್ತದೆ. ನಾವೆಣಿಸಿಕೊಂಡಂತೆಲ್ಲ ಅದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ನಾವಾಗಿ ಬೇಕಾದರೆ ಅದರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಬಹುದು ಅಷ್ಟೇ. ರಾಘುವಿಗೆ ಈಗ ಸಾವು ಕಾದಿರಲಿಲ್ಲ. ಉಪದ್ರವ ಕಾದಿತ್ತು ಅಷ್ಟೆ. ದೇಶಾಂತರ ಹೊರಟು ಹೋಗುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವ ಮಾರ್ಗವೂ ಈಗವನಿಗೆ ತೋಚಲಿಲ್ಲ. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ತಾನು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಬುದ್ಧನ ಚರಿತೆಯನ್ನು ಓದಿದ್ದನು. ಈಗವನಿಗೆ ಅದು ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಬುದ್ಧರು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಪದವಿಯನ್ನೂ, ಸಿರಿಸಂಪತ್ತನ್ನೂ,

ಪ್ರೇಮದ ಮಡದಿಯನ್ನೂ ಹಸುಗೂಸನ್ನೂ ತೊರೆದು, ಈ ಸುಖ ಸಂಪತ್ತೆಲ್ಲ ನಿರೀಕ್ಷೆಲೆ ನಿಂತ ಗುಳ್ಳೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಹೊರಟವರು. ತಾನೊ? ಸಿರಿಸಂಪತ್ತೆಲ್ಲ ಹೋಯಿತೆಂದು ಬಾಲ್ವಿಕೆಗೆ ಅಂಜಿ, ಇದ್ದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಶಾಂತಿಯನ್ನೂ ಕೆಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಶಾಂತತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೊರಟಿರುವವನು. ಮಲೆಗೂ, ಮಡುವಿಗೂ ಇರುವಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸ. ಎಲ್ಲಿಗೆಲ್ಲ ಹೊಂದಿತು? ಲಕ್ಷ್ಮೀಯ ದುರದೃಷ್ಟದ ದಿನ ಸಮಾಪಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಅವನು ಕಾಫೀ ಕುಡಿದು, ಮಗುವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಮನಸಾರೆ ಮುದ್ದಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯ ಕೂಡ ಹೋಗಿದ್ದು ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿ, ಹೊರಹೊರಟನು. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಮಾರ್ಕಟ್ಟಿಗೆನಾದರೂ ಹೋಗಿದ್ದು ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆಂದು ತಲೆಯಲ್ಲಾ ಡಿಸಿದಳು.

೭೬

ವ್ಯಗ್ರ ಮನಸ್ಕನಾದ ರಾಘು ರೈಲ್ವೇಸ್ಟೇಷನ್ನಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿದಾಗ, ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಗಾಡಿ ಹೊರಟು ನಿಂತಿತ್ತು. ಅವನು ಒಂದು ಟಿಕೆಟ್ ಕೊಂಡು ಅವರಲ್ಲೇರಿದನು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಎರಡೇ ಎರಡು ಸಾಲು ಪಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದನು. ಅದರಲ್ಲಿ 'ತನ್ನ ಮನಃಸ್ಥಿತಿ ಸರಿಯಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ತಾನು ದೇಶಾಂತರ ಹೊರಟು ಹೋಗುವುದಾಗಿಯೂ, ಅವರು ಬಂದು ಲಕ್ಷ್ಮೀಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂದೂ ಕಾಣಿಸಿದನು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾಯಿತು. ಪತಿ ಮನೆಗೆ ಬರಲೇಯಿಲ್ಲ. ಕಾಯಿ ಪಲ್ಯಗಳನ್ನು ತರುವರೇನೋ ಎಂದು ಕಾದಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಹನ್ನೊಂದು ಘಂಟೆಯಾದರೂ ಪತಿ ಬಾರದಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಆ ದಿನ ಕಾಯಿಪಲ್ಯವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಅಡಿಗೆ ತಯಾರುಮಾಡಿದಳು.

ಒಂದು ಘಂಟೆಯಾಯಿತು. ಪತಿಯ ಸುಳಿವೇ ಇಲ್ಲ. ತೊಟ್ಟಲಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ರಮೇಶ ಎದ್ದು ಅಳಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅವನನ್ನು ಎತ್ತಿ ಮುದ್ದಿಟ್ಟು, ಹಾಲುಣ್ಣಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಕೈಗೆ ಗಿಲುಗಿಲುನೆ ಕೊಟ್ಟಳು. ತನ್ನ ಪುಟ್ಟದಾದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅವನ ದನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಝಲಕ್ ಝಲಕ್ ಎನ್ನಿಸುತ್ತ, ಹಲ್ಲಿ ಲ್ಲದ ಆ ಬಾಯಿ ತೆರೆದು ನಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಮೂರು ಘಂಟೆ ಆಯಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಈಗ ಚಿಂತೆಯೂ ಆವರಿಸಿತು. ಈಗ್ಯೆ ಎಂಟು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪತಿ ಅಂದಿದ್ದ ಒಂದು ಮಾತು ಈಗವಳಿಗೆ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಲಲಿತಾದ್ರಿಪುರಕ್ಕೆ ಎನೋ ಕೆಲಸ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕು ಎಂದವನಂದಿದ್ದನು. ಅದನ್ನೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಬಾಯಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಗೇನಾದರೂ ಹೋಗಿರುವರೇ? ದಿವಾಳಿಯಾದ ಮೇಲೆ ರಾಘು ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲಿಗೂ ಕದಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾತ್ರಿ ಹೊತ್ತು ಮಿಾರಿ ಮನೆಗೆ ಬರುವುದು, ಮನೆಗೆ ಬಾರದೆಯೇ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಮುಂತಾದವನ್ನೆಲ್ಲ ಅವನೀಗ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಬಲ ಹುಬ್ಬು ಎರಡು ಮೂರು ತಡನೆ ಹಾರಿತು. ಅದೇಕೊ ತುಟೆಗಳು ಒಣಗಹತ್ತಿದುವು. ಯಾವುದೋ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಸಂಕಟ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲುಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸಂಜೆಯಾಯಿತು. ವಿದ್ಯುದ್ದೀಪಗಳೆಲ್ಲ ಈಗ ಹತ್ತಿಕೊಂಡುವು. ಅವಳ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿ ಬಂದು ನಿಂತು ನೋಡಿದರೆ ಚಾಮುಂಡಿ ಬೆಟ್ಟವು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹಾಕಲಾಗಿದ್ದ ಸಾವಿರಾರು ದೀಪಗಳು ತನ್ನನ್ನು ಅಣಕಮಾಡುವಂತೆ ಅವಳಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುವು ರಾತ್ರಿ ಎಂಟು ಘಂಟೆ ಹೊಡೆಯಿತು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಿಂದಲೂ ಪತಿಯ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅವಳು ಒಂದು ತುತ್ತು ಅನ್ನವನ್ನೂ ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗವಳಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಹಸಿಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತ್ತು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲೇ ಮಾಡಿಟ್ಟಿದ್ದ ಆ ಅನ್ನ ಸಾರು ಜಿಲ್ ಎಂದು ತಣ್ಣ

ಗಿತ್ತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಉಣ್ಣಲೆಂದು ಅನ್ನವನ್ನು ಎಲೆಗೆ ಹಾಕಿ ಕುಳಿತಳು. ಬಾಯಿ ಏಕೋ ಕಹಿ ಕಹಿಯಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ತುತ್ತು ನುಂಗಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೇಗೋ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ತುತ್ತು ತಿಂದಳು. ಉಳಿದದ್ದನ್ನು ರಸ್ತೆಯ ಬದಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ತೊಟ್ಟಿಗೆ ಹಾಕಿ ಬಂದು ಕೈತೊಳೆದಳು. ತಾಯಿ ಊಟ ಮಾಡುವಾಗ ರಮೇಶ ಬಳಿಯಲ್ಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಅವನು ಕೈಗಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಮ್ಯಾಮ್ಯಾಮ್ಯಾ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಮ್ಮಾ ಎಂದನ್ನಲು ಒಂದಕ್ಕರವನ್ನೇ ಅವನು ಕಲಿತಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮನೆ ದೊಡ್ಡದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಇವಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ನಾಲ್ಕು ಕುಟುಂಬಗಳಿದ್ದುವು. ಓವರ್‌ಸೀರ್ ವೆಂಕಟೇಶ ರಾಯರ ಸತ್ನಿ ಉಮಾವಿನ ಬಳಿಮಾತ್ರ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಆಗಿಂದ್ದಾಗೆ ಮಾತುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಉಮಾವಿನ ಬಳಿ ಹೋದಳು. “ಎಲ್ಲಿ ಬಂದೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ” ಎಂದಳು ಉಮಾ. ಸುಮ್ಮನೆ ಬಂದೆ ಅಕ್ಕ. ಬೆಳಗ್ಗೆ ಇವರು ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದವರು, ಎಲ್ಲಿಗೆ ಅಂತ ನನ್ನ ಕೂಡಲು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕಳವಳವಾಗಿದೆ ಅಷ್ಟೆ” ಎಂದಳು. “ಏನೋ ಅವಸರ ಕಾರ್ಯ ಇರಬಹುದು, ನಿನ್ನ ಕೂಡ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ ಅಷ್ಟೆ. ರಾತ್ರಿ ಬರಬಹುದು. ಇಲ್ಲವೆ ನಾಳೆಗೆ ಬಂದಾರೇನೋ? ಹೋಗಿ ಮಲಗಿಕೋ” ಎಂದಳವಳು. ರಮೇಶನನ್ನು ಬಗಲಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬಾಗಲ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಅರ್ಧ ಘಂಟೆಕಾಲ ರಸ್ತೆಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅನಂತರ ಒಂದೊಂದೇ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುತ್ತ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹಾಸಿಗೆ ಹಾಸಿದಳು. ರಮೇಶನನ್ನು ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ನಿದ್ರೆಹತ್ತಿಸಲು, ಮೆಲ್ಲಗೆ ತೂಗಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಅವನಿಗೂ ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತದೆ ಕಾಲ್ಗಳನ್ನೂ ಕೈಗಳನ್ನೂ ಆಡಿಸುತ್ತ, ಬೆರಳನ್ನು ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಚೀವುತ್ತ, ಹ್ಲೆ, ಹ್ಲೆ, ಮ್ಯಾಮ್ಯಾ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದನು. “ಮಲಗು ಚಿನ್ನ ಮಲಗು ಕಂದ”

ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ತೂಗಿ ಅವನಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತಿಸಿದಳು. ದೀಪವನ್ನು ಸಣ್ಣದು ಮಾಡಿ ಅವಳೂ ತೊಟ್ಟಲ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ಮಲಗಿ ಕೊಂಡಳು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ರಾತ್ರಿ ಹನ್ನೊಂದು, ಹನ್ನೆರಡು, ಒಂದು ಘಂಟೆ ಹೊಡೆಯಿತು. ಅವಳಿಗೆ ನಿದ್ರೆಯೇ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ರಮೇಶ ಎದ್ದು ಅಳಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅವನನ್ನು ಎತ್ತಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮೊಲೆಯುಣ್ಣಿಸುತ್ತ, ಮೆಲ್ಲಗೆ ಅವನ ಬೆನ್ನನ್ನು ತಟ್ಟುತ್ತ, ಮಲಗಿಸಿಕೊಂಡಳು. ತನ್ನ ಅತ್ತೆ ಮಾವಂದಿರು ಇದ್ದಾಗ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎಷ್ಟೋ ರಾತ್ರಿ ಹೀಗೆ ನಿದ್ರೆಗೆಟ್ಟು, ಪತಿಯ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಕಾದಿರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗವನು ಆ ಅವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಆ ಕಾಲ ಬೇರೆ. ರಾಘು ಈಗ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲಿಗೂ ಕದಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕುಡಿತ, ಮೆರೆತವೆಲ್ಲ ಈಗ ನಿಂತು ಹೋಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಈಗ ಜಿನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ನನ್ನ ಕೂಡ ಹೇಳದೆಯೇ ಇವರೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರು? ಅಂಥ ಅವಸರದ, ಅಗತ್ಯದ ಕೆಲಸವೇನಿತ್ತು ಎಂದವಳು ಹಲವು ಬಗೆಯಿಂದ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಥಾಣ್, ಥಾಣ್ ಎಂದು ಎರಡು ಘಂಟೆ ಹೊಡೆಯಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಈಗ ತುಸು ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತಿತು. ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದಲ್ಲೊಂದು ಅವಳಿಗೆ ಸ್ವಪ್ನಬಿದ್ದಿತು. ರಾಘು ತನ್ನ ಎರಡೂ ಭುಜಗಳ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಏಕೋ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಯುತ್ತಿದೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕಲ್ಲಾ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಅವನು ಪೂರ್ವಾಭಿಗಮನವಾಗಿ ಓಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಬೇಡ, ಬೇಡ, ಬನ್ನಿ, ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ಅವನ ಹಿಂದೆ ಓಡಿದಳು. ಅವಳಿಗೇ ತಟ್ಟಕ್ಕನೆ ಎಚ್ಚರವಾಯಿತು. ಅದೇಕೋ ಅವಳ ಮೈಯೆಲ್ಲ ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಅವಳು ಎದ್ದು ದೀಪದೊಡ್ಡದು ಮಾಡಿ, ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ನೋಡಿದಳು. ಆಗಲೇ ವೈಪಿಗೆ ನಾಲ್ಕಾರು ಮಂದಿ ಹೆಂಗಸರುಗಳು ಬಂದು ನಿಂತಿದ್ದರು.

ಬೆಳಗಾಯಿತು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನವೂ ಆಯಿತು. ಪತಿಯ ಸುದ್ದಿ ಸಮಾಚಾರವೇ ಇಲ್ಲ. ಅವಳಿಗೇಗ ಬಹಳ ಗಾಬರಿಯಾಯಿತು. “ ಊರಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನಾದರೂ ಬರೆಯಲೇ ” ಎಂದವಳು ಉಮಾಳನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ, ಆಕೆಯೂ ಪತಿಯೂ “ ಸುಮ್ಮನೆ ಅವಸರ ಪಡಬೇಡಮ್ಮ. ಪಾಪ! ಇನ್ನು ಊರಿಂದಲೂ ಗಾಬರಿ ಪಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಂದಾರು. ಏನೋ ಅವಸರ ಕಾರ್ಯವಿರಬೇಕು. ನಿನ್ನ ಕೂಡ ಅವನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಅವನ ಭಾರಿ ತಪ್ಪು, ಇಂದು ನಾಳೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾದಿರು ” ಎಂದು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದಳು. “ ಅಕ್ಕ, ನಿಮ್ಮ ಯಜಮಾನರಿಗಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೇಳಿ ಒಂಟಿಕೊಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಬರಮಾಡಿಕೊಡಿ. ನೀವು ಬಹಳ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ ಹಾಗಾಗುತ್ತೆ ” ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ಆಗಲೆಂದು ಉಮಾಳ ಪತಿ ಸೈಕಲ್ ಮೆಟ್ಟಿ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನನ್ನು ಕರೆದುತಂದರು. ಮಗುವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡೇ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಅವನು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದನು. “ ಸುಮ್ಮನಿರಮ್ಮ ಭಯಪಡಬೇಡ ” ಎಂದವನು ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿದನೇ ಹೊರತು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತನಗೇ ಏನೋ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಂಜಿಕೆ. ಗುಂಡೂರಾಯರಿದ್ದಾಗ ಅವರಂದಿದ್ದ ಒಂದು ಮಾತು ಈಗವನಿಗೆ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. “ ವಿವಾಹವಾದ ಮೇಲೂ ಮಗ ಸರಿಯಾದ ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯದೆ ಹೋದರೆ, ಒಂದು ಹೆಣ್ಣಿನ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ನಾನು ನೋಡಬೇಕಾಗುತ್ತದಲ್ಲ ” ಎಂದು. ಆದರೆ ಗುಂಡೂರಾಯರು ಪುಣ್ಯ ಮಾಡಿದವರು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಅವರು ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಬೇಗನೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡರು. ಹಳೆಯ ನೆನಪೆಲ್ಲ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನಿಗೆ ಒಂದೊಂದೇ ಚಿತ್ರದಂತೆ ಎದುರು ಬಂದು ಜಾರಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಈಗವನು ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿ ಹೊರಬಂದನು. ರಾಘು ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೂ ತಿಳಿಸದೆ ಎಲ್ಲಿ ಹೋದನು? ಅದೇಕೋ ಅವನ ಎದೆಯೂ ಡಬ ಡಬ ಎಂದು

ಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಈಗ ತಾನೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಹುಡುಕುವುದು? ಅವನೇನು ಊರೊಳಗೆ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆಯೇ? ಆದರೂ ನೋಡೋಣವೆಂದು ಸುಗಂಧ, ಮಾರುತಿ ಕಂಪೆನಿಗಳಿಗೂ 'ಅನ್ನಪೂರ್ಣಕ್ಕೂ', ಹೋಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಗೆಲ್ಲ ಬಂದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಸಾಯಂಕಾಲ ಮತ್ತೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮನೆಗೆ ಬಂದು, ತಾನು ಹುಡುಕಿ ನೋಡಿದುದನ್ನು ತಿಳಿಸದೆ "ನಾಳೆ ಖಂಡಿತ ಬರುತ್ತಾರಮ್ಮ. ಎಲ್ಲೋ ಹೊರ ಊರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿರಬಹುದು." ಎಂದು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿ ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಇಡೀ ದಿನವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಕಳೆದಳು. ರಾತ್ರಿ ಅವಳಿಗೆ ನಿದ್ರೆಯೇ ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಮರುದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಒಂಭತ್ತು ಘಂಟೆಗೆ, ತನ್ನ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಗಾಡಿ ಒಂದು ಬಂದು ನಿಂತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು, ಯಾರೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಕುತೂಹಲದಿಂದ, ಬಾಗಿಲ ಬಳಿ ಓರವಾಗಿ ನಿಂತು ನೋಡಿದಳು. ಏನಾಶ್ಚರ್ಯ! ಗಾಡಿಯಿಂದ ರಾಮುವೂ, ಶಾಮರಾಯರೂ, ಕೆಳಗಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಕಂಡಳು. "ಬನ್ನಿ" ಎಂದವಳಂದಳೇ ಹೊರತು ಅವಳ ಬಾಯಿಂದ ಆ ಎರಡಕ್ಷರಗಳೂ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮಾತುಕತೆಗಳಿಂದ, ಅವಳಿಗನ್ನೂ ಪತಿ ತನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೇಶಾಂತರ ಹೊರಟು ಹೋಗಿರುವುದು, ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು, ಅವರು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು. ತಂದೆಯೂ, ಮಗನೂ ಏನೇನೋ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿಕೊಂಡರು. ಈ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನೂ ಬಂದನು. ಶಾಮರಾಯರು ಅವನೊಂದಿಗೆ ಏನೋ ನಾಲ್ಕು ಮಾತನ್ನಾಡಿದರು. ರಾಮು ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಕೈಗೆ ಪತ್ರವೊಂದನ್ನಿತ್ತನು. ಅವನು ಅದನ್ನು ಓದಿ ನೋಡಿ ಏಕೋ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟನು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಏನೋ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಊಟ

ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ತಂಗಿಯ ಕೂಡ ರಾಮು “ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಿನ್ನ ಪತಿ ದೇವರು ಪಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟಿದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿರಲು ನಾಚಿಕೆಯಂತೆ. ಇನ್ನು ಅಲ್ಲೆ ಇದ್ದು ಸಂಸಾರ ನಡೆಯಿಸುತ್ತಾ ರಂತೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ನಾವು ಬಂದಿದ್ದೇವೆ” ಎಂದನು. ರಾಮು ಈ ಮಾತನ್ನಾಡುವಾಗ ಶಾಮರಾಯರು ಮತ್ತೊಂದೆಡೆಗೆ ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅವರ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿತು. ಇನ್ನೆಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನೋಡುವಳೋ ಯೆಂದು, ತಗ್ಗಿಸಿದ ತಲೆಯನ್ನು ಅವರು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಲೇಯಿಲ್ಲ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬೆಳ್ಳಗಿರುವುದೆಲ್ಲ ಹಾಲೆಂದು ತಿಳಿಯುವವಳು. ಅಣ್ಣನ ಮಾತನ್ನವಳು ನಿಜವೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಳು. ರಾಮು ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಏರ್ಪಾಡುಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಶಾಮರಾಯರು ಮಾತ್ರ ಹಾಸಿಗೆ ಹಾಸಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡರು. “ ಇವೇಕಸ್ವಾ ” ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ, “ ಮೈ ಸರಿಯಿಲ್ಲವ್ವು, ಅಲಸ್ಯ ಬಹಳ ಜಾಸ್ತಿಯಿದೆ ” ಎಂದರು. ಮನೆಯವನನ್ನು ಕಂಡು ಉಳಿಕೆ ಬಾಡಿಗೆ ಕಣವನ್ನೆಲ್ಲ ರಾಮು ಸಲ್ಲಿಸಿ, ನಾವೀ ದೀನ ಮನೆಖಾಲಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಎರಡು ಗಾಡಿಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಹೇರಲಾಯಿತು. ದುರದೃಷ್ಟದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಪಕ್ಕದ ಮನೆಯವರಿಗೆಲ್ಲ ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅಣ್ಣ ಮತ್ತು ತಂದೆಯ ಕೂಡ, ಊರಿನಲ್ಲಿರುವ ಪತಿಯ ಬಳಿ ಸೇರಲು, ಗಾಡಿ ಹತ್ತಿದಳು. ಅವರೆಲ್ಲ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುವವರೆಗೂ ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಅಲ್ಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದು, ಬಳಿಕ ನಿಟ್ಟುಸಿ ರೊಂದನ್ನು ಬಿಡುತ್ತ ತನ್ನ ಮನೆ ಸೇರಿದನು.

ಊರಿಗೆ ಎರಡು ಫರ್ಲಾಂಗ್ ದೂರವಿದ್ದಾಗಲೇ ತನ್ನ ಮನೆಯಿಂದ ಅಳುವ ಶಬ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಅವಳು ಗಾಬರಿಯಾದಳು. ಮನೆ ಸಮೀಪಿಸುತ್ತ ಸಮೀಪಿಸುತ್ತ, ಆ ರೋದನ ಧ್ವನಿಯೂ ಜಾಸ್ತಿಯಾಗಿ ಕೇಳಲಾರಂಭಿಸಿತು. “ ಏನಪ್ಪಾ ಮನೆಯಲ್ಲೇನು ” ಎಂದವಳು ತಡೆದು ತಡೆದು ಕೇಳಿದಳು. “ ಏನೂ ಇಲ್ಲ ಬಾಮ್ಮ, ” ಎಂದು ತಂದೆಯಿಂದರು. ಆಳಿನ ಕೂಡ ಪಿಸುಮಾತಿನಲ್ಲಿ ರಾಮು ಏನೋ ನುಡಿಯಲು, ಅವನು ಎತ್ತಿನ ಬಾಲವನ್ನು ನುಲಿದು, ಅದರ ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಗಾಡಿಯನ್ನು ಓಡಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಮನೆಯ ಬಳಿ ಗಾಡಿ ಬಂದು ನಿಂದಿತು. ಊರಜನರ ಮೊಡ್ಡಗುಂವೊಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿತ್ತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಪತಿ ಅವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೇಶಾಂತರ ಹೊರಟು ಹೋಗಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿದ ಜನರ ತಂಡ ಅವಳಿಗಾಗಿ ಮರುಕಪಡುತ್ತ, ಗಾಡಿಯನ್ನು ದೂರ ದೂರದಲ್ಲಿ ಕಂಡಾಗಲೇ ಬಂದು ಮನೆಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿತ್ತು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು; “ ಸುಮ್ಮೆ ಇರ್ಲವ್ವ. ಯಾಕ್ ಸುಮ್ಮೆ ಸಂಕ್ಯಬಿದ್ದರಿ. ಎತ್ತೋದರು. ನಾಲ್ಕುದಿನ ಅವರಾಗೇ ಬರ್ಲವ್ವೆ ” ಎಂದು ಅವರ ಲೊಬ್ಬನು ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದನು. ವಿಮಲಳ ಸಮ್ಮ ಸಮಾಚಾರವೇ ಇಲ್ಲ. ಅವಳು ಯಾವ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ನಾದಿನಿಗಾಗಿ ಪ್ರಲಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಈಗ ಗಾಡಿಯಿಂದಿಳಿದಾಗ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡಳು. ತನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪತಿ ಎತ್ತೋ ಹೊರಟು ಹೋಗಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಅಣ್ಣ ಮತ್ತು ತಂದೆ ಸುಳ್ಳುಹೇಳಿ ತನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ಈಗವಳು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಳು. ಅವಳ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆಯೇ ಕಣ್ಣೀರು ಪಲವಲನೆ ಹೊರಗೆ ಬರಲಾರಂಭಿಸಿತು.

ಸುತ್ತಲೂ ಕತ್ತಲು ಆವರಿಸಿ, ತಲೆ ಸುತ್ತುವಂತಾಗಿ, ಅವಳು ಧಡಾರ್ ಎಂದು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಿಳಿದಾಗ ಸುತ್ತಲೂ ಹೆಂಗಸರ ಭಾರಿಗುಂಪು ಸೇರಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ನಿಮಲ ಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಭಾಗೀರಥಮ್ಮನವರು “ ಇದ್ಯಾಕ್ರೆ ಹೀಗೆ ಗುಡ್ಡೆಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದೀರಿ. ಗಾಳಿ ಬರಲಿ, ತಳ್ಳಿ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳೇ” ಎಂದು ಗವರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಮು ಮಂಡಿಯ ಮೇಲೆ ಗದ್ದ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು, ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಹಳೆಯ ಮಂದಾಸನ ಪಟ್ಟಿಗೆಯಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಎರಡು ದಿನಗಳಿಂದಲೂ ಅತ್ತು ಅತ್ತು, ಅವರ ಗಂಟೆಲು ಪೂರಾ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ರಾಮರಾಯರು ಗಾಡಿಯಿಂದಿಳಿದು ನೆಟ್ಟಗೆ ‘ ಆಫೀಸರೂಂ ’ಗೇ ಹೋದವರೇ, ತಿರುಗಿ ಅವರನ್ನು ಕಾಣಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಒಳಗೆ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೋ ನನುಗೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು. ನೆರೆದಿದ್ದ ಜನ ತಲೆಗೊಂದು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು ರಾಘವನ್ನು ಬೈಯುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಲಕ್ಷ್ಮಿಗಾಗಿ ಅನುತಾಪಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. “ ಎಲ್ಲ ಹೋಗ್ತು ಬರ್ತವೆ, ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ, ಇಷ್ಟು ಮನುಷ್ಯನೊಬ್ಬನೊಂದಿರಬೇಕೆಂದು ಮಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. “ ಅಪರಂಜಿಯಂಥ ಹೆಣ್ಣು ವೇಶ ನೋಡ್ಯವ್ವ ಹ್ಯಾಗಾಗೋಯ್ತು” ಎಂದು ಮುದುಕಿಯೊಬ್ಬಳು ನುಡಿದಳು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ, ತಾನು ಯಾವುದೋ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಅವಳಿಗೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತಾನು ವೃತ್ತಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವಂತೆ ಅವಳಿಗೆ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಅನ್ನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವನೆಲ್ಲ ತನಗಾಗಿ ಅನುತಾಪಪಡುವವರು ಎಂದು ಒಂದು ಸಮಯ ಅಂದುಕೊಳ್ಳುವಳು. ಮತ್ತೊಂದು ತಡವೆಯೋ ಇಲ್ಲ ಇಲ್ಲ, ಇವರೆಲ್ಲ ಯಮಭಟರುಗಳು, ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಎಂದಂದುಕೊಳ್ಳುವಳು. ಸತಿಯೇ ನನ್ನನ್ನು

ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ನಾನಿನ್ನೇತಕ್ಕೆ ಇರಬೇಕು ? ಸೆಳೆ ದೊಯ್ಯಲಿ, ಸೆಳೆದೊಯ್ಯಲಿ ಎಂದು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೆ ಗೊಣಗ ಕೊಂಡಳು. ಅವಳಿಗೇಗ ಮಗುವಿನ ನೆನಪಾಯಿತು. ತನ್ನ ಕೈಗಳನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಚಾಚಿ, ರ....ರ....ರ....ಎಂದಳು. ರಮೇಶ ಎಂದೆನ್ನಲು ಸಹ ಅವಳಿಗೇಗ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿಮಲ ಗೌಡರ ಬಸಪ್ಪನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ರಮೇಶನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಮುತ್ತುಕೊಟ್ಟು ಲಕ್ಷ್ಮೀಯ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಬಟ್ಟೆಹಾಸಿ ಮಲಗಿಸಿದಳು. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಮಗುವಿನ ಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸುತ್ತ, ಮಲಗಿದ್ದಂತೆಯೇ ತೆರೆದಿದ್ದ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಮುಚ್ಚಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. “ ಮತ್ತು ತುಂಬ ಬಂದ್ಬಟ್ಟೆ ಕಣವ್ವ ಸುಮ್ಮಿರಿ. ಧೈರ್ಯ ಕೈಬುಡ್ಬೇಡಿ ” ಎನ್ನುವ ಮಾತೂ, ಅವಳ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗ ನೆರೆದಿದ್ದ ಜನವೆಲ್ಲ ಹೊರಗೆ ಬರಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಯಾವುದೋ ಸಿನಿಮಾ ಆಟನೋಡಿ ಈಗ ಹೊರಬಂದವರಂತೆ, ಗುಜುಗುಜು ಎಂದು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಅವರು ಬರಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಎದ್ದು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳು ಹಿಡಿಯಿತು. ಕಣ್ಣುಗಳೆಲ್ಲ ಒಳಗೆಬಿದ್ದು, ಕೆನ್ನೆಬತ್ತಿ ಅವಳ ಎಲುಬುಗಳೆಲ್ಲ ಹೊರಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರದಂತೆ ಅವಳಾದಳು. ರಮೇಶನನ್ನು ಎತ್ತಿ ಕಂಕುಳಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಶ್ರಾಣ ಅವಳಿಗಿಲ್ಲದ ಹಾಗಾಯಿತು. ರಾಮು ಈಗ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವನು ಮಂಡ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಗದ್ದೆಯನ್ನು ಸರಿಯಾದ ಗುತ್ತಿಗೆದಾರರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಮಾತಾಡಿ ಬಂದನು.

೭೮

ರಾಘು ಬೆಂಗಳೂರು ಸ್ಟೇಷನ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಂದಿಳಿದನು. ಮುಂದೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಏನೋ ಯೋಚನೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವನು, ಅವಸರದಿಂದ ಟಿಕೆಟ್‌ಕೊಳ್ಳುವ ಕಿಟಕಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಟಿಕೆಟ್‌ಕೊಂಡು ಗಾಡಿಹತ್ತಲು ಓಡಿದನು. ಆಗಲೇ ಮವರಾಸಿಗೆ ಹೊರಡುವ ಗಾಡಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಗಾರ್ಡ್ ಸಿಳ್ಳೆಯನ್ನು ಊದಿದ್ದ. ಹಸುರು ಬಾವುಟ ಬೀಸಿದಮೇಲೆ ಆ ಉಗಿಬಂಡಿಯು 'ಕುಶ್ವೋ' ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡು, ಭುಗ್, ಭುಗ್, ಭುಗ್ ಎನ್ನುತ್ತ, ಮೆಲ್ಲಗೆ ಚಕ್ರಗಳನ್ನು ಉರುಳಿಸಲಾರಂಭಿಸಿತು. ರಾಘು ಓಡಿ ಹೋದವನೇ ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಒಳಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿದನು. ಅವನ ಕೆದರಿದ ತರೆ, ಕೆಂಪು ಕವಿಮುಕೊಂಡ ಮುಖನೋಡಿವರೆ, ಅವನೊಬ್ಬ ಹುಚ್ಚನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ ನೋಡುತ್ತ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಇಡೀ ಒಂದು ದಿನ ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದಮೇಲೆ, ಬೆಳಗಿನ ಐದು ಘಂಟೆಗೆ ಆ ಗಾಡಿ ಮವರಾಸು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಸ್ಟೇಷನ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತಿತು. " ಕೂಲಿ ವೇಣುಮಾ, ಕೂಲಿ ವೇಣುಮಾ " ಎಂದು ಕಿವುಡು ಗೆಚ್ಚುವಂತೆ, ಕೂಲಿಗಳು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಮಾನ್ಯಗಳಿಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸುವುದು, ಭರಭರ ಓಡಾಡುವುದು, ಕೂಲಿ ಇಷ್ಟುಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದು, ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆ ಸ್ಟೇಷನ್ ಅನುಳಿದುಮುಳಿದು ಎದ್ದಿತ್ತು. ರಾಘು ಕೆಂಗಳೆಂತೆ ನಾಲ್ಕಾರು ಕಡೆಗಳಿಗೂ ಕಣ್ಣುಹೊರಳಿಸುತ್ತ ಹೊರಬಂದನು. ಕೆಂಪು ಧೂಳು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಅವನ ಬಟ್ಟೆಯೆಲ್ಲ ಕೊಳಕಾಗಿದ್ದುವು. ಅವನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ತಮಿಳು ಮಾತು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಇಳಿದವನೇ ನೆರಹೋಟೆತೊಂದ ಯೊಳಗೆ ನುಗ್ಗಿ, ಫಲಾಹಾರ ತಿಂದು ಬಂದನು. ಈಗ ತಾನು ಏನು

ಮಾಡುವುದೆಂಬ ಯೋಚನೆ ಅವನಿಗೆ ಹತ್ತಿತು. ಸುಮ್ಮನೆ ರಸ್ತೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ನಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಎರಡು ದಿನಗಳು ಕಳೆದುವು. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಿಡಿಕಾಸೂ ಈಗವನಿಗೆ ಇಲ್ಲದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯ ಪರಿಚಯ ಅವನಿಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಕೆಲಸಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸತೊಡಗಿದನು. ಅವನ ಅದೃಷ್ಟಕ್ಕೆ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರು ಕನ್ನಡದವರು ಸಿಕ್ಕಿ, ಅವನನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ, ಅವನು ಮೈಸೂರಿನವನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ನಾಡ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ “ ಬಕ್ಟಿಂಗ್‌ಹಾಂ ಕರ್ನಾಟಿಕ್‌ಮಿಲ್ ”ನಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಸಹಸ್ರಾರು ಮಂದಿ ಕಾರ್ಮಿಕರುಗಳ ಕೂಡ ಅವನೊಬ್ಬನಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ದುಡಿಯಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ದಿನಗಳುರುಳುತಿದ್ದಂತೆ ಕೆಲಸದ ಚಾಕಚಕ್ಯತೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಒನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಅನೇಕ ಗೆಳೆಯರುಗಳನ್ನೂ ಅವನು, ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಕಾರ್ಮಿಕರುಗಳು ವಾಸಿಸುವ “ ಪುರಸೈವಾಕ್ಯಂ ಕಾಲನಿ ”ಯಲ್ಲಿ ತಾನೂ ಬಂದು ಸಣ್ಣ ಗುಡಿಸಲನ್ನು ಬಾಡಿಗೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ವಿಧಿವಿಲಾಸ ಎಂತಹದು! ಮೊದಲು ಭಾರಿಮನೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ವಾಸ; ಆಮೇಲೆ ಚಿಕ್ಕದಾದ ಬಾಡಿಗೆ ಮನೆ; ಈಗ ಹುಲ್ಲು ಹೊದಿಸಿದ ಗುಡಿಸಲು. ಒಂಟಿಜೀವ, ಅವನಿಗೇನೂ ತಾಸತ್ರಯ ವಿಲ್ಲವೆಂದು ರಾಘುವಿನ ಮಿತ್ರರುಗಳಂಕೂಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೊರಗೆ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವನು ಮಾನವನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೂ ಒಳಗೆ ಚಿಂತೆ ಗೆಜ್ಜಲು ತಿಂದಂತೆ ಅವನನ್ನು ತಿಂದು ಲಡ್ಡುಮಾಡಿತ್ತು. ಕೆಲಸ ಮುಗಿದಮೇಲೆ ರಾಘು ತನ್ನ ಗುಡಿಸಲಿನಲ್ಲಿ ಚಾಪೆಯಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ತನ್ನ ವಿವಾಹದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದಿದ್ದ ಕಾರ್ಡ್‌ಸೈಜ್ ಪೋಟೋವನ್ನು, ಜೇಬಿನಿಂದ ಹೊರತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕೈಹಿಡಿದು ಕಾಶಿಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದಾಗ, ಕುಟ್ಟಪ್ಪನು ತೆಗೆದ ಚಿತ್ರವದು.

ಮೈಸೂರಿಂದ ಇದೊಂದು ಆಸ್ತಿಯನ್ನೇ ಅವನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದನು. ಘಂಟಿಘಂಟಿಗಳ ಕಾಲ ಆ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ರಾಘು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಗುವಿನ ಮುದ್ದುಮುಖವನ್ನು ಅವನು ನೆನಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರ ಅವನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿದ್ಧೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ರಮೇಶ ಎಂದು ಕನವರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾತ್ರಿ ಬಹುವೇಳೆ ನಿದ್ಧೆಗೆಟ್ಟಮೇಲೆ ಅವನು ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮತ್ತೆ ಬೆಳಗ್ಯೆ ಸೈರನ್ ಊದಿದಾಗಲೇ ಅವನಿಗೆ ಎಚ್ಚರ. ತಾನಾಯಿತು, ತನ್ನ ಗುಡಿಸಲಾಯಿತು, ಮಿಲ್ಲಾಯಿತು. ರಾಘು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಗೂ ಕಾಲಿಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ರಜೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅವನು ಮೆರೀನಾ ಬೀಚಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಲೆಗಳ ಏರಿಳಿತ, ಸಾಗರದ ಶಬ್ದ, ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಲಿಸುತ್ತ, ಮರಳಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು, ತನ್ನನ್ನೇ ಮರೆತು ಏನೇನೋ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಒಡನಾಡಿ ಕಾರ್ಮಿಕರುಗಳು ಅವನನ್ನು ಒಬ್ಬ ವೇದಾಂತಿ, ವೈರಾಗ್ಯವುಳ್ಳವನು ಎಂದೆಲ್ಲ ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಘುವಿನ ಚರಿತ್ರೆ ಅವರಿಗಿಲ್ಲದ ತಿಳಿಯಬೇಕು? ಒಂದು ಸಂಜೆ ಅವನು ಬೀಚಿನಿಂದ ತನ್ನ ಗುಡಿಸಲಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಪುರ ಸೈವಾಕ್ಯಂ ಕಾಲನಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ, ಮಾಂಟಾರೋಡ್ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಯೋಚನಾತರಂಗದಲ್ಲೇ ಮುಳುಗೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಅವನು ಆ ದಾರಿತಪ್ಪಿ, ತಿರುವಲ್ಲಿ ಕೇಣಿ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವ ರಸ್ತೆಯನ್ನು ತುಳಿಯ ಹತ್ತಿದನು. ಈಗವನು ಆ ರಸ್ತೆಯಿಂದ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನಾಳ್ ಬೀದಿಯ ಒಳ ಹೊಕ್ಕನು. ಅದು ಸೂಳೆಯರು ವಾಸಿಸುವ ಬೀದಿ. ಇಕ್ಕಡೆಯ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರುಗಳು ನಿಂತುಕೊಂಡು, ದಾರಿಹೋಕರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ವ್ಯಾಪಾರವುಳ್ಳವರು ಆ ಬೀದಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ, ಅಷ್ಟೆ. ಆದರೆ ಊರನ್ನು ಚಿನ್ನಾಗಿ

ತಿಳಿಯದವರು, ಅನ್ಯರು ಹೋದಲ್ಲಿ ಅವರ ಪಾಡು ಕಾದಾಟವೇ ಸರಿ. ಅಲ್ಲಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವುದೆಂದರೆ ಬಹಳ ಸಾಹಸದ ಕೆಲಸ. “ನಾಮಾ” ಕೆಲಸದವರು ಉದ್ದಕ್ಕೂ ನಿಂತು ಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಉಪದ್ರವ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ರಾಘು ಆ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯತಿದ್ದಾಗ ಕಿಟಕಿಯಲ್ಲೂ, ಬಾಗಲ ಬಳಿಯಲ್ಲೂ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದ ವಾರಾಂಗನೆಯರು, “ಬಾಬಾ. ಏಕೆ ನೀನು ಗಂಡಸಲ್ಲವೇ?” ಎಂದು ಕರೆಯತೊಡಗಿದರು. ರಾಮೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ಹೋದರೂ ಶನೀಶ್ವರನ ಕಾಟ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ ಎಂದಂಜಿ, ಅವನು ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಓಡಿ, ಮೈಲಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ರಸ್ತೆಯನ್ನು ತಲುಪಿ, ಆಮೇಲೆ ತನ್ನ ಗುಡಿಸಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸೇರಿದನು. ಈಗನನ್ನು ಯಾರಾದರೊಬ್ಬ ಹೆಂಗಸು ಕೈಹಿಡಿದು ಎಳೆದರೂ, ಅವಳ ಕೈಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋಗುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದನು.

೨೯

ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಯಾನಾಗಲೂ ತರೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿರಿಸಿಕೊಂಡೇ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಪತಿ ಎಂದಾದರೊಂದು ದಿನ ಹಿಂದಿರುಗುವನೋ ಎಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಿತ್ಯವೂ ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೆದ್ದು ಸ್ನಾನ ಮುಗಿಸಿ ತುಳಸೀಪೂಜೆ ಮಾಡುವಳು. ಪತಿಯ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನರ್ಪಿಸಿ, “ಸ್ವಾಮಿ, ಅಧೀರರಾಗಬೇಡಿ, ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬನ್ನಿ” ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ರಮೇಶನಿಗೀಗ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆಯಿತು. ಮನೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅವನು ಮುದ್ದಾಗಿದ್ದನು. ರಮೇಶನಿಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಎಂದೋ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಘಾಸಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವನ ಆಟಪಾಟ, ತೊದಲು ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳು ಲೀನಳಾಗಿ, ದುಃಖವನ್ನು ತುಸು

ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ತಂದೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲೇನೂ ಅವಳಿಗೆ ಕೊರತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ತನ್ನನ್ನು ಕಂಡು ಪ್ರಾಣ ಬಿಡುವರೇ. ಆದರೆ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯವಾದ ಆಭರಣ ಅವಳಿಗೇ ಇಲ್ಲ. ಅದು ಎಲ್ಲೋ ಕಳಚಿ ಬಿದ್ದುಹೋಗಿದೆ. ಎಂದಾದರೊಂದು ದಿನ ಅದು ಸಿಕ್ಕೇತೇ ಎಂದವಳು ಹುಡುಕು ತಿದ್ದಾಳೆ ; ಆಸೆಪಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ರಾಮುವೂ, ಶಾಮರಾಯರೂ, ತಮಗೆ ಪರಿಚಯವಿರುವವರಿಗೆಲ್ಲ, ರಾಘವನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಡ ಬೇಕೆಂದು, ಪತ್ರ ಬರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅವರು ಭವಿಷ್ಯ ಕೇಳದಿದ್ದ ಜೋಯಿಸರಿಲ್ಲ ; ಹರಕೆ ಹೊತ್ತುಕೊಳ್ಳಲು ಇನ್ನು ದೇವರೇ ಇಲ್ಲ. ವಿಮಲ ಈಗ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾದಳು. ಕಾಲಕ್ರಮ ದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಹೆಣ್ಣು ಮಗುವೊಂದನ್ನು ಹಡೆದಳು. ಶಾಮ ರಾಯರು ರಮೇಶನ ಕೈಹಿಡಿದುಕೊಂಡು “ನೋಡೋ ನಿನಗೆ ಹೆಂಡತಿ ಹುಟ್ಟಿದಾಳೆ ಕಣೋ ” ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಯ ಸಲಹೆಯಂತೆ ವಿಮಲಳ ಮಗುವಿಗೆ ಪದ್ಮಾವತಿ ಎಂದು ನಾಮ ಕರಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ರಮೇಶನಿಗೇಗ ವಯಸ್ಸು ಐದು ದಾಟಿತು. ಇನ್ನೂ ಈ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲೇ ಉಳಿದಿದ್ದರೆ ಅವನ ವಿದ್ಯಾ ಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಕುಂದು ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಭಾವಿಸಿದಳು. ಅಣ್ಣ ರಾಮುವಿನ ಕೂಡ ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದಳು. ರಮೇಶ ನನ್ನು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ, ಹಾಸ್ಟಲಿನಲ್ಲಿ, ಸೇರಿಸುವುದಾಗಿ ಅವನು ಸೂಚಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಮಗನನ್ನು ಒಂದರಘಳಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿರಲೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ತಾನೇ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಓದಿಸುವುದಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಿತ್ತಳು. ರಾಮುವಿಗೆ ತಂಗಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ನೋಯಿಸಕೂಡದೆಂಬ ಅಭಿಮತ. ರಮೇಶ ತಾನೇ ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಮೀಗೆ ಆಸ್ತಿ. ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವಳಿರುತ್ತಾಳೆಯೇ ? ರಾಮು ಈಗ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿ ಬಾಡಿಗೆ ಮನೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಬಂದನು. ಬಹಳ ದಿನಗಳ

ನಂತರ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಕಾಲಿಟ್ಟಳು. “ ನನ್ನ ಜೀವ ವನ್ನು ಹಿಂಡಿ ಹಿಪ್ಪೆಕಾಯಿ ಮಾಡಿದ ಮೈಸೂರೇ, ನನ್ನ ಮಗನನ್ನಾ ದರೂ ಈಗ ಉದ್ಧಾರಮಾಡು ” ಎಂದು ಕಡಕೊಳ ಸ್ಪೇಷನ್ ದಾಟಿದ ಮೇಲೆ, ಮೈಸೂರು ಮಹಾನಗರಕ್ಕೆ ಅವಳು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದಳು. ರಮೇಶನನ್ನು ಈಗ ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದುದಾಯಿತು. ವರ್ಷದ ಊಟಕ್ಕೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಭತ್ತ ಗವ್ವಿಯಿಂದ ಬರುತ್ತದೆ. ಬಾಡಿಗೆ ಹಣಕ್ಕೂ, ಮಿಕ್ಕ ಖರ್ಚುಗಳಿಗೂ, ರಾಮು ಮಾಸಾ ಮಾಸ ತಪ್ಪದೆ ಹಣಕಳುಹಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಶಾಮರಾಯರು ನಾಲ್ಕುದಿನ ಊರಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಎಂಟುದಿನ ಮೈಸೂರಲ್ಲಿ ಉಳಿಯು ತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಕೈಬಿಡದೆ, ತನ್ನ ಮನೆಯ ನಂದಾದೀಪ ಅರದಿರಲು, ಅದು ಜಾಜ್ಜಲ್ಯಮಾನವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸ ಬೇಕೆಂಬ ಸಂಬಲದಿಂದ ಮಿಗೆಯಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

೮೦

ರಾಘುವಿನ ವೇದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತೀರಕೆಟ್ಟಿತು. ಅವನೆಂದೂ ಇಷ್ಟು ಕಠಿನವಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ಧನಿಯಾಗಿ ದ್ದಾಗ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಂತೆ, ತನ್ನ ಕೆಲಸಗಾರರುಗಳನ್ನು ಹೀನಾಮಾನ ವಾಗಿ ಅವನು ಬೈಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಈಗವನಿಗೆ ಅರಿವು ಉಂಟಾಯಿತು, ಕಾರ್ಮಿಕ ವರ್ಗ ನಾಡಿನ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಸ್ತಂಭ ಎಂದು. ಅವನಿಗೆ ರಾತ್ರಿ ಹದಿನೈದು ದಿನ, ಹಗಲು ಹದಿನೈದು ದಿನ ಕೆಲಸ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಇದಕ್ಕೆ “ ಷಿಷ್ಟಾ ” ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಮಿಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವವನು ದೇಹವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಗಮನಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ಅವನು ಹಾಸಿಗೆ ಹಾಸಿ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಘುವಿನದು ಎಲ್ಲ ಕಾಟಾಚಾರ. ತಿಂದರೆ ತಿಂದ ಬಿಟ್ಟರೆ ಬಿಟ್ಟು, ಎಂದಿಗೋ

ಒಂದು ದಿನ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವುದು, ವಾರಕ್ಕೊಂದು ರಾತ್ರಿಯೋ ಎರಡು ರಾತ್ರಿಯೋ ನಿಡ್ಡಿ ಗೈಯುವುದು. ಯಾವಾಗಲೂ ಅವನಿಗೆ ಚಿಂತೆ, ಚಿಂತೆ, ಚಿಂತೆಯೇ. ರಾಘುವಿಗೆ ಈಗ ದೇಹಾಲಸ್ಯ ಕೆಟ್ಟಿತು. ಒಂದು ದಿನ ಮಲಗಿದನು. ಜ್ವರ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ನಾಲ್ಕಾರು ದಿನ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲೆ ಉರುಳಾಡಿದನು. ಅವನ ಮಿತ್ರರುಗಳು ಪಾಪವೆಂದುಕೊಂಡು, ಗಂಜಿ ಕಾಯಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಉಪಚಾರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ದಿನಗಳು ಕಳೆಯುತ್ತ ಕಳೆಯುತ್ತ ಅವನ ಕಾಯಿಲೆಯೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಅವನ ಮಿತ್ರರುಗಳು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು. “ನಿನಗಾರೂ ಇಲ್ಲವೇ? ಪತ್ರ ಬರೆಯೋಣ ಹೇಳು. ಆರೈಕೆ ಮಾಡಲು ಒಬ್ಬ ಆಳು ಬೇಕು” ಎಂದರು. “ನಾನೊಬ್ಬ ಪರದೇಶಿ” ಎಂದವನು ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟನು. ಗುಡಿಸಿಲಿನಲ್ಲೇ ಇನ್ನೂ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಅವನ ವ್ಯಾಧಿ ಗುಣವಾಗದೆಂದು ಅವನ ಮಿತ್ರರುಗಳು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ, “ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಗಾದರೂ ಸೇರಿಸೋಣವೇ” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ರಾಘು ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿದನು. ರಿಕ್ವಾದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಜನರಲ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಅವನನ್ನು ಸಾಗಿಸಲಾಯಿತು. ಒಂದೂವರೆ ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಅವನು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ “ಬೆಡ್” ನಲ್ಲಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೀಗ ಸಂಪೂರ್ಣ ಗುಣವಾಯಿತು. ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು. ಆಯ್ಯೋ, ಏಕೆ ಇಷ್ಟು ಅವಸರವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಹೊರಗಟ್ಟಿದರು. ಇನ್ನೂ ಅಷ್ಟುದಿನ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಾರದಾಗತ್ತೇ! ಎಂದವನು ಮರುಗಿದನು. ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನು ಮೈಸೂರು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದಾಗ, ಯಾವಾಗ ಹೊರ ಬಂದೇನೋ ಎಂದು ತವಕಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಈಗ ಒಳಗೇ ಇರಬಾರದಾಗತ್ತೇ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸ ಹತ್ತಿದನು. ಎಷ್ಟು ಮಹತ್ತರವಾದ ಬದಲಾವಣೆ? ಈ ಎರಡು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕ ಮಹತ್ತರವಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳುಂಟಾದುವು.

ಮಲೆಯಾಳಿಗಳೆಲ್ಲ ಬಂದು ಮಿಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡರು. ರಾಘು ವಿಗೆ ಈಗ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಹತ್ತಾರು ದಿನ ಅವನು ಸುಮ್ಮನೆ ಕಾಲತಳ್ಳಿದನು. ಆದರೆ ಯಾವ ವರಮಾನವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಮದರಾಸು ಮಹಾ ನಗರದಲ್ಲಿ, ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರುವುದ ಕ್ಯಾಗುತ್ತದೆ ಯೇ? ಅವನಿಗೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅಲೆದಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಈಗವನು ಮದರಾಸಿಗೆ ಬಂದು ಐದೂವರೆ ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದು ಹೋಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅನೇಕ ಮಿತ್ರರುಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಪಾಪ! ಸಾಧು ಪ್ರಾಣಿ; ಬಲು ಮೃದು ಹೃದಯವುಳ್ಳವನು ಎಂದು ಅವನನ್ನು ತಿಳಿದವರೆಲ್ಲರೂ ನುಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಪೆರಂಬೂರು ಗೈಲ್ವೇ ಕಾರ್ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ದೊರಕುತ್ತದೆಂದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯ ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಅದು ಬೇಡವೆಂದು ಅವನ ಮಿತ್ರರುಗಳು ತಡೆದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡಲು ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ದೇಹ ಬೇಕು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕೂಡ ಹೊಡೆದಾಡುತ್ತಿರಬೇಕಾದರೆ, ದೇಹವೂ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಹಾಗೆಯೇ ಇರಬೇಕು. “ಫೂ” ಎಂದು ಊದಿದರೆ ಸಾಕು, ರಾಘು ತೂರಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಬೀಳುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಸುತ್ತಿಗೆಯೆತ್ತುವಷ್ಟು, ಸ್ಕೂಲ್ ತಿರುಗಿಸುವಷ್ಟು ಬಲವಾದರೂ ಇದೆಯೇ? ಅವನಿಗಾಗಿ ಮರುಕಪಟ್ಟ ಯಾರೋ ಅವನ ಮಿತ್ರರೊಬ್ಬರು ಗುಜರಾತಿ ಸೇತ್ ಅಂಗಡಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಕೆಲಸ ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟರು.

ರಾಘುವಿನ ಧನಿಯ ಹೆಸರು ಮುಕುಂದಲಾಲ್ ಪ್ಯಾರೆ
 ಲಾಲ್ ರಾಧೆವಾಲಾ ಎಂದು. ನಗನಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಒತ್ತಿಗೆ ಇಟ್ಟು
 ಕೊಂಡು, ಅಧಿಕ ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹಣಕೊಟ್ಟು, ಲಾಭ ಸಂಪಾದಿಸು
 ವುದೇ ಸೇರಿನ ವ್ಯಾಪಾರ. ಅಂಗಡಿ ಯೊರೆಗೆ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಕಾಣು
 ತಿದ್ದರೂ, ಅವನಿಗೆ ಅಪಾರ ಲಾಭ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗಲ್ಲ
 ದಿದ್ದರೆ ಅವನು ಮದರಾಸಿನಂಥ ಮೊಡ್ಡ ನಗರದಲ್ಲಿ ಎರಡು
 ಮೂರು ಮನೆಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತೇ! ರಾಘುವಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ
 ಯಾವ ಕೆಲಸವೆಂಬುದು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಅವನಿಗೆ
 ಎಲ್ಲ ಸೇರಿದ ಚೌಚೌ ಕೆಲಸವೆನ್ನಿ. ಲೆಕ್ಕ ಪತ್ರ ಬರೆಯುವುದು,
 ನಗತೂಕ ಮಾಡುವುದು, ಸೇರಿನ ಮಗುವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು
 ಹೋಗಿ ಮನೆಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಬರುವುದು, ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಕಟ್ಟಿಗೆ
 ಹೋಗಿ ಸಾಮಾನು ಹೊತ್ತು ಬರುವುದು, ಇವೆಲ್ಲ ಅವನ ಕಾರ್ಯ
 ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸೇಲ್ “ರಾಘು,
 ಸ್ವಲ್ಪ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದು ಬಾ” ಎಂದರೆ, ಅವನು ಹೋದಾಗ
 ಸೇರಿನ ಪತ್ನಿ ಅವನಿಂದ ಮನೆಗೆಲಸವನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನು ಸಹ ಮಾಡಿಸಿ
 ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇದರಲ್ಲಿ ರಾಘುವಿಗೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ತೃಪ್ತಿ
 ಯೆಂದರೆ ಸೇರಿನ ಮಗು ಕಿಷನ್ನಿನ ಕೂಡ ಮುದ್ದಾಡುವುದು.
 ಮಗುವಿನ ಕೆನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಕುರಿಸುತ್ತ, ಅವನು ರಮೇಶ
 ನನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಈ ಮಗುವೇ
 ರಮೇಶನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೀತಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು.
 ರಾಘು ಸೇರಿನ ಬಳಿ ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಕಳೆದನು. ಮತ್ತೆ
 ಅವನಿಗೆ ದೇಹಕ್ಕೆ ಲಸ್ಯವಾಯಿತು. ಶರೀರದಾದ್ಯಂತ ಕವ್ವು
 ಕಪ್ಪಿಗೆ, ಮಚ್ಚೆಯ ಹಾಗೆ, ಏನೋ ಏಳಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಈಗವ
 ನಿಂದ ಕೆಲಸಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ಗುಡಿಸಲಿಗೆ
 ಹಿಂದಿರುಗಿದನು. ಈಗವನು ಪ್ರೈವೇಟ್ ಡಾಕ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ

ತೋರಿಸಿದನು. “ ಸೋದರರೇ, ನಿಮಗೇಗ ಭಯಂಕರವಾದ ವ್ಯಾಧಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದು ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದದ್ದು. ಇದನ್ನು ಗುಣಪಡಿಸಲು ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಾಯಿಗಳು ವ್ಯಯಮಾಡಬೇಕು ” ಎಂದರವರು. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ತಾನು ಲೀಲಾ ಜಾಲವಾಗಿ ಇದ್ದುದರ ಪರಿಣಾಮವೆಂದು ಅವನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಮತ್ತೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಹೋಗಿ ‘ ಬೆಡ್ ’ ನಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ನೋ ಅವನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಡಾಕ್ಟರನಿಗೆ ಹೋಗಿ ತೋರಿಸಿದನು. “ ಇದು ಭಯಂಕರ ವ್ಯಾಧಿ ಮಿಸ್ಟರ್, ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸದಲ್ಲೇ ಇದು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆದುತಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ವ್ಯಾಧಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಇಂಜಕ್ಸ್‌ನ್‌ನೆಲ್ಲ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನೀವು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ “ ಅಡ್ಮಿಟ್ ” ಆಗುವುದೇ ಒಳ್ಳೆಯದು ” ಎಂದವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸೂಚಿಸಿದರು. ರಾಘುವಿಗೆ ವ್ಯಾಧಿ ದಿನೇದಿನೇ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಪ್ಪುಮಚ್ಚಿಗಳು, ಕ್ರಮೇಣ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಮೂರುಕಾಸಿನ ಅಗಲಕ್ಕೆ, ಗುಂಡುಗುಂಡಾದುವು. ಅವನ ಶರೀರದಿಂದ ಏನೋ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ದುರ್ವಾಸನೆ ಹೊರಡಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಮೂಗು ದಪ್ಪಗಾಗುವಂತೆ ಕಂಡು ಬಂದಿತು. ಸಹಿಸಲಾಗದಷ್ಟು ಸಂಕಟ, ಉರಿ. ರಾಘು ಒಂದು ದಿನ ರಿಕ್ವಾದಲ್ಲಿ ಏರಿ ಕುಳಿತು ಮೆರೀನಾ ಬೀಚಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿಳಿದನು. ಸಂಜೆ ಐದು ಘಂಟೆಯ ಸಮಯ. ಕಡಲದಂಡೆಯ ಮಳಲಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಅವನು ಕುಳಿತನು. ಸಾಗರದಿಂದ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ತಂಗಳಿ, ಕ್ಷಣಕಾಲ ಇವನ ಯಾತನೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡುವಂತಿದ್ದಿತು. ಸುರುಳು ಸುರುಳಿಯಾಗಿ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಅಲೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಅವನು ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಸಂಜೆಯ ವಾಯುಸೇವನೆಗೆಂದು ಸಾವಿರಾರು ಮಂದಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು;

ಇನ್ನೂ ಬರುತ್ತಲೇಯಿದ್ದರು. ವಿವಿಧ ಜನಗಳನ್ನೂ, ವಿವಿಧ ಉಡಿಗೆತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನೂ, ನಾವಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಬಡವನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಧನಿಕರವರೆಗೂ ಎಲ್ಲರೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಧನಿಕರುಗಳು ಕಾರಿನಿಂದಿಳಿದು, ದ್ರೈವರನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ತಾವು ಮರಳಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗತಾನೆ ವಿವಾಹವಾದ ಹೊಸದಂಪತಿಗಳು ವಿನೋದವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು, ತಮ್ಮನ್ನೂ ಅನಂತವಾದ ಆ ಸಾಗರವನ್ನೂ ಸಹ ಮರೆತು, ಪ್ರೇಮ ಸಂಬಂಧವಾದ ಮಾತು ಕತೆಗಳನ್ನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾರ್ವಾಡಿ ಹೆಂಗಸರುಗಳು ತಲೆತುಂಬ ಮುಸುಕುಹಾಕಿಕೊಂಡು ರುಳಕ್ ರುಳಕ್ ಎನ್ನಿಸುತ್ತ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಕುಳಿತು ಎನ್ನೇನೆಲ್ಲ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಪುಟ್ಟ ಬಾಲಕರುಗಳು ಕರೆಯಲ್ಲಿ, ತಮ್ಮ ಪೈಜಾಮವನ್ನು ಎರಡೂ ಕೈಗಳಿಂದ ಎತ್ತಿಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಅಲೆ ತಮ್ಮ ಬಳಿ ಬರುವವರೆಗೂ ಕಾದಿದ್ದು, ಅದು ನೊರೆಯ ಸಹಿತ ಬಂದು ದಡಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಳಿಸುವಾಗ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದು, ಓಡಿ ಹೋಗಿ ಕೇಕೆಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಒಂದೊಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಟ್ಟೆಬರೆಗಳೆಲ್ಲ ಒದ್ದೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಕಡಲೆ ಮಾರುವ ಹುಡುಗರುಗಳು ಕಟ್ಟನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕೂಗಾಡುತ್ತ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ದೂರದೂರಕ್ಕೆ ಬೆಸ್ತರುಗಳು, ದೋಣಿಯನ್ನು ಮೀಂಟಿ, ಬಲೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಮೀನು ಹಿಡಿಯಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲೆ ಒಂದು ತಡವೆ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು ಮತ್ತೆ ಶಾಂತವಾದಾಗ, ಆ ದೋಣಿಗಳೆಲ್ಲ ಮುಳುಗಿಕೊಂಡುವೇನೋ ಎಂದು ನಮಗಂಜಿಕೆ; ಆದರೆ ಅದು ಹಾಗಲ್ಲ. ಅವರುಗಳೆಲ್ಲ ಸದಾ ಈ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲೇ ಜೀವಿಸುವವರು. ನೀರಿನಲ್ಲೇ ಅವರಿಗೆ ವಾಸವೆಂದರೂ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗಲಾರದು. ಅವರು ಈ ಸಾಗರದ ಅಬ್ಬರಕ್ಕೇನೂ ಮಣಿಯುವವರಲ್ಲ. ಈಗ ಬೆಳದಿಂಗಳು

ಹಾಲಿನ ಹಾಗೆ ಚೆಲ್ಲಿ, ವಿದ್ಯುದ್ದೀಪಗಳ ಪ್ರಭೆಯನ್ನೂ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿತ್ತು. ನೀರಿನಮೇಲೆ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಚೆಲ್ಲಿದಾಗ, ಆ ರಮಣೀಯವಾದ ನೋಟವನ್ನು ನೋಡಲು, ನಮಗೆ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಸಾಕಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಏಳುಘಂಟೆ ಹೊಡೆಯಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಸ್ವಗೃಹಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ರಾಘು ಸುಮ್ಮನೆ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡೇ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಅವನೇನು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದನೋ ಏನೋ? ಈಗವನೂ ಎದ್ದನು. ಏನೋ ಅವನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಾಯಿತು. ಕರೆಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತನು. ಒಂದೆರಡು ನಿಮಿಷಗಳು ಕಳೆದನಂತರ ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂವೆ ಹೋದನು. ಮೊದಲು ಕಣಕಾಲು, ಅಮೇಲೆ ನೋಣಕಾಲು, ಅನಂತರ ನಡು, ಈಗ ಕತ್ತು ಆಳದವರೆಗೂ, ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಅವನು ನೀರಿನಲ್ಲಿಳಿದನು. ದೊಡ್ಡಮೊಂದು ಅಲೆ ಹಾದು ಬಂದು ಈಗವನನ್ನು ಮುಳುಗಿಸಿತು. ಅವನಿಗೆ ನಮಗೆ ಕಾಣವಂತೆ ಅದೃಶ್ಯನಾದನು.

೮೨

ರಮೇಶನಿಗೇನು ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದಿವೆ. ಅವನಿಗ ತುಂಬು ಯೌವನದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಬಿ. ಎ. ಡಿಗ್ರಿ ಪಡೆದು, ಕಾಲೇಜಿನಿಂದವನು ಹೊರಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೇ ಅಪರಿಮಿತಾನಂದ. ತನ್ನ ಮಗನ ರೂಪು ಲಾವಣ್ಯದಲ್ಲಿ, ಅವನ ಆಟ ಪಾಠದಲ್ಲಿ, ಮಾತುಕತೆಯಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ಪತಿಯ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ತಗ್ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಅವಳಿಗ ಯಾವಾಗಲೂ ಮುತ್ತೈದೆಯೇ. ರಾಘು ಎಲ್ಲೋ ಇರಬೇಕೆಂದು ಅವಳನ್ನೂ ಎಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಅವಳ ಜೀವಮಾನವಿರುವವರೆಗೂ ಇನ್ನವಳು ಸುಮಂಗಲಿಯಂತೆಯೇ ಕಾಲ ತಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.

ಪತಿ ಕಟ್ಟಿದ ತಾಲಿ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಇದೆ. ಅದನ್ನವಳು ತೆಗೆಯುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಈಗಲೂ ಅವಳು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಕುಂಕುಮ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ರಾಘು ಈ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಬಹಳ ಉಪಕಾರಮಾಡಿದನು. ಈಗ ಶಾಮರಾಯರೂ ಬಲು ಮುದುಕರು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಅಡಗೂಲಜ್ಜಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ತೊಟ್ಟುಸಹ ಮಾಗಿ, ಇನ್ನೇನು ಹಣ್ಣು ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುವ ಸಮಯ. ಅವರ ಒಡನಾಡಿಗಳೆಲ್ಲ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮಣ್ಣುಗೂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ತೀರಿಕೊಂಡು ಒಂಭತ್ತು ವರ್ಷಗಳು ಸಂದು ಹೋದವು. ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ಕೈಹಿಡಿಯುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಕಣ್ಣುಚ್ಚಬೇಕೆಂದು ಶಾಮರಾಯರ ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಹಂಬಲ. ಮುದುಕ ಮುದುಕಿಯರ ಆಸೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ರಾಮು ಈಗ ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಪತಿ ಇಲ್ಲವಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಚಿಂತೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗಿದ್ದರೂ ಈಗವಳಿಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಆನಂದ ಲಭಿಸಿದೆ. ಮೊನ್ನೆತಾನೆ ರಮೇಶ್-ಸದ್ಮಾವತಿಯರ ವಿವಾಹ ಅತಿ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ನೆರವೇರಿತು.

ನೌಕಾಘಾತ

ಇದು ರವೀಂದ್ರನಾಥ ತಾಕೂರರ ಜನಪ್ರಿಯ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲೊಂದು. ತಾಕೂರರು (೧೮೬೧-೧೯೪೨) ಬಂಗಾಳದ ಪ್ರಮುಖ ಕವಿಗಳು, ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶಕ್ಕೆ ಕೀರ್ತಿ ತಂದ ವಿಶ್ವ ಕವಿಗಳು. ಅವರು ಮಹಾಕವಿಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ; ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಥೆಗಾರರೂ ಕಾದಂಬರಿ ಲೇಖಕರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ 'ನೌಕಾಘಾತ' ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾದ ಘಟನೆಗಳ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಜೋಡಣೆಯಿಂದ ಯುವಕರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

ಬಿರುಗಾಳಿಯ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕು ನೌಕೆ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದಾಗ ಮದುವೆಯಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಿದ್ದ ಜನ ನೀರಿನ ಪಾಲಾಗುತ್ತಾರೆ. ರಮೇಶ ಮಾತ್ರ ಪ್ರವಾಸದಿಂದ ಕೊಚ್ಚಿ ಬಂದು ದಡದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಎಚ್ಚತ್ತಾಗ ಅದೇ ಬಗೆಯ ಅಪಘಾತಕ್ಕೊಳಗಾದ ಕನುಕನನ್ನು ಕಂಡು, ಅವಳನ್ನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ತನ್ನೊಡನೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಾನೆ. ಆಕೆಯೂ ಅವನನ್ನು ತನ್ನ ಪತಿಯೆಂದೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲವ ಮೇಲೆ ಆಕೆ ತನ್ನ ಪತಿಯಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆ ವಿಷಮ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಅವರಿಬ್ಬರು ಒಟ್ಟಾಗಿದ್ದು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಬಾಳುವುದು ಹೇಗೆ? ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಆಕೆ ಬೇರೆಯಾಗುವುದಾದರೂ ಎಂದು? ಈ ವಿಚಿತ್ರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ಕೊಡಕುಗಳ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಘಟನೆಗಳು ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಕೆರಳಿಸುತ್ತಾ ಸಾಗುತ್ತವೆ. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಮಲೆ ಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಸೇರುವ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾದ ಈ ಕಥೆ ಶ್ರೀಮತಿ ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮನವರ ಸರಳವಾದ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ.

ಬೆಲೆ ರೂ. ೧-೪-೦

ನೊದಲನೆಯ ಕೈ ಹೊತ್ತಿಗೆ

ಮರುಮದುವೆ : : : ಬೆಲೆ ೧-೪-೦

ಕಾವ್ಯಾಲಯ : ಪ್ರಕಾಶಕರು : ಮೈಸೂರು

